

**AHMETCAN OSMAN'IN ŞİİRLERİNDEKİ
DİL ÖZELLİKLERİ VE ÜSLUBUNUN
İNCELENMESİ**

Yusuf ULUSOY
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Dr. Ahmet KARAMAN
Mayıs, 2020
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMETCAN OSMAN’IN ŞİİRLERİNDEKİ
DİL ÖZELLİKLERİ VE ÜSLUBUNUN
İNCELENMESİ

Hazırlayan
Yusuf ULUSOY

Danışman
Doç. Dr. Ahmet KARAMAN

AFYONKARAHİSAR 2020

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Ahmetcan Osman’ın Şiirlerindeki Dil Özellikleri ve Üslubunun İncelenmesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

13/05/2020

Yusuf ULUSOY

İmza

XXXXXX

ÖZET

AHMETCAN OSMAN'IN ŞİİRLERİNDEKİ DİL ÖZELLİKLERİ ve ÜSLUBUNUN İNCELENMESİ

Yusuf ULUSOY

AFYONKOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI

Mayıs, 2020

Danışman: Doç. Dr. Ahmet KARAMAN

Uzun bir geçmişe sahip olan çağdaş Uygur edebiyatı 20. yüzyılın başlarında çok hareketli bir dönem geçirir. Dönemin siyasi olayları ve yenileşme hareketleri edebiyatın şekillenmesinde aktif rol oynar. Kültür Devrimi'nin sona ermesi ile 1980'li yıllarda çağdaş Uygur şiirinde “Yéñçe Şéir” adıyla yeni bir şiir akımı ortaya çıkar. Ahmetcan Osman bu akımın en önemli temsilcisi olarak görülür. Bu yeni hareketin adı hakkında çeşitli tartışmalar yaşanmıştır. Bu şiirlerin temelini anlam kapalılığı ve sembol ifadeler oluşturur. Sembol ifadelerle kelimelere farklı anlamlar yüklenir.

Bu çalışmada Ahmetcan Osman'ın şiirlerinden faydalanılarak şairin dil özellikleri ve üslubu incelenmiştir. İnceleme için şairin “Exmetcan Osman Tallanma Şéirliri” adlı eseri esas alınmıştır. Eserde toplamda seksen sekiz şiir bulunmaktadır. Çalışmamızın birinci bölümünde Ahmetcan Osman ve yaşadığı dönem ile ilgili bilgiler verilmiştir. Onun yaşadığı olaylar şiirlerine yansımış durumdadır. İkinci bölümde şairin şiirlerinin transkripsiyonu ve Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise şairin şiirlerinden hareketle dil ve üslup özellikleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yéñçe şiir, Ahmetcan Osman, çağdaş Uygur şiiri, dil ve üslup, çağdaş Uygur edebiyatı.

ABSTRACT

THE ANALYSIS OF THE LANGUAGE FEATURES AND STYLE IN THE POEMS OF AHMETCAN OSMAN

Yusuf ULUSOY

AFYON KOCATEPE UNIVERSTY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

**DEPARTMENT OF CONTEMPUARY TURKISH DIALECTS AND
LITARATURES**

May, 2020

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet KARAMAN

Contemporary Uyghur literature, which has a long history, had a very active period in the early 20th century. Political events and innovation movements of the period play an active role in shaping the literature. With the end of the Cultural Revolution, a new trend of poetry emerged in the contemporary Uyghur poem in the 1980s under the name “Yéñiçe Şéir”. Ahmetcan Osman is seen as the most important representative of this trend. There have been various debates about the name of this new movement. The underlying meaning and symbolic expressions form the basis of these poems. Different meanings are attributed to words with symbolic expressions.

In this study, the language features and style of the poet were examined by using the poems of Ahmetcan Osman. The poet's work titled “Exmetcan Osman Tallanma Şéirliri” was taken as a basis for the analysis. There are eighty-eight poems in the work. In the first part of our study, information about Ahmetcan Osman and his period was given. His events (experiences) are reflected in his poems. In the second part, transcription of the poet's poems and their transfer to Turkish is made. In the third section, language and style features are examined based on the poetry of the poet.

Keywords: Yéñiçe poem, Ahmetcan Osman, modern Uyghur poem, language and stylistic, modern Uyghur literature.

ÖN SÖZ

XX. yüzyılın ikinci yarısında çağdaş Uygur şiiri sembolizm akımı ile tanışmıştır. Şairler, sembolizm akımı ile köklü Türk kültürünü harmanlayarak şiirler yazmaya başlamışlardır. Ahmetcan Osman da bu şairlerden birisidir. O, çağdaş Uygur şiirinde daha önce denenmemiş kalıp ifadeler ve sembollerle şiire farklı bir bakış açısı getirmiştir. “Yeñiçe Şeir” akımı olarak adlandırılan akımın öncüsü olmuştur.

Ahmetcan Osman çağdaş Uygur şiirine büyük yenilikler getirmiştir. Şekil, anlam, üslup ve dil özellikleri bakımından farklı tarzda yazdığı şiirleri ile çağdaşlarını da etkilemeyi başarmıştır. Ahmetcan Osman “Yeñiçe Şeir”in öncüsü olduğu ve pek çok genç şairi etkilediği için şiirleri incelemeye değer niteliktedir. Bu çalışmayla Ahmetcan Osman’ın edebî kişiliğini ve Uygur edebiyatına etkisini ortaya koymaya çalışacağız.

Gerek lisans gerekse yüksek lisans eğitimi aldığım üniversite hayatım boyunca bana destek olan değerli hocalarıma saygılarımı sunarım.

Bu çalışmanın başından sonuna kadar her satırında yardımlarını benden esirgemeyen, hayatım boyunca sosyal ve akademik anlamda en büyük şansım olarak gördüğüm, bana maddi ve manevi her türlü destekte bulunan, Türklük ve Türkoloji hakkında bana bilgilerini aktaran ve beni bu alanlarda eğiten Doç. Dr. Ahmet Karaman’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her döneminde üzerimde büyük emekleri olan, desteklerini asla esirgemeyen, her zaman arkamda duran kıymetli aileme ne kadar teşekkür etsem azdır.

Yusuf ULUSOY

Afyonkarahisar, Mayıs, 2020

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AHMETCAN OSMAN'IN EDEBÎ ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

1. HAYATI	10
2. EDEBÎ ŞAHSİYETİ.....	12
3. ESERLERİ.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

AHMETCAN OSMAN'IN SEÇME ŞİİRLERİ KİTABI

1. ŞİİRLERİN TRANSKRİPSİYONU VE AKTARIMI	19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AHMETCAN OSMAN'IN ŞİİRLERİNDE DİL ÖZELLİKLERİ VE ÜSLUP

1. DİL ÖZELLİKLERİ VE ÜSLUBUN İNCELENMESİ.....	271
1.1. LEKSİKOLOJİ.....	275
1.1.1. Kelimelerin Frekansları.....	275
1.1.2. Kelimelerin Cinsleri	276
1.1.2.1. Fiiller	278
1.1.2.2. İsimler.....	279
1.1.2.3. Bağlaçlar.....	285
1.1.2.4. Edatlar.....	286
1.1.2.5. Ünlemler	286
1.1.2.6. Özel İsimler	287

1.1.2.7. Şahıs İsimleri	287
1.1.2.8. Millet İsimleri	287
1.1.2.9. Yer İsimleri.....	288
1.2. CÜMLE	288
1.2.1. Anlam Bakımından Cümleler	289
1.2.1.1. Nida ve Hitap Cümleleri.....	289
1.2.1.2. Soru Cümleleri.....	290
1.2.1.3. Emir Cümleleri	291
1.2.1.4. Fiil ve İsim Cümleleri.....	292
1.2.2. Şekil Bakımından Cümleler.....	294
1.3. TEKRARLAR VE SANATLAR	295
1.3.1. Ses Tekrarları	295
1.3.1.1. Ünsüz Tekrarları (Aliterasyon).....	296
1.3.1.2. Ünlü Tekrarları (Asonans).....	299
1.3.2. Ek Tekrarları.....	302
1.3.3. Kelime Tekrarları.....	303
1.3.4. Cümle Tekrarları.....	303
1.3.5. İkilemeler.....	304
1.4. MECAZ VE SEMBOLLER	304
1.5. EDEBÎ SANATLAR	309
1.5.1. Tezat.....	309
1.5.2. İstiare	310
1.5.3. Teşbih (Benzetme)	311
1.5.4. İstifham.....	311
1.5.5. Teşhis ve İntak	312
1.5.6. Telmih.....	313
1.5.7. Nida (Seslenme)	316
1.5.8. Tenasüp	317
1.5.9. Mecaz-ı Mürsel	318
1.5.10. Kinaye.....	318
2. MUHTEVA İNCELEMESİ.....	318
2.1. VATAN VE MİLLET SEVGİSİ.....	319
2.2. ŞAİRİN BENİNİ ANLATAN ŞİİRLER.....	320
2.3. DOSTLAR VE AİLE BİREYLERİ	321
2.4. YALNIZLIK, ÜMİTSİZLİK VE İSYAN	321
2.5. AŞK VE KADINLAR.....	322

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	323
KAYNAKÇA.....	328
ORİJİNAL METİN	330
ÖZ GEÇMİŞ	429

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

- 1. Grafik:** Toplamda Kullanılan Kelimelerin Türlerine Göre Dağılımı 275
- 1. Tablo:** İsim, Sıfat, Fiil Unsurlarının Gruplara Ayrılması 277

KISALTMALAR DİZİNİ

bk. : Bakınız

C. : Cilt

çev. : Çeviren

Ed. : Editör

s. : Sayfa

TDK : Türk Dil Kurumu

YUT: Yeni Uygur Türkçesi

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

YENİ UYGUR TÜRKÇESİ

ئا
ئە
ب
پ
ت
ج
چ
خ
د
ر
ز
ژ
س
ش
غ
ف
ق
ك
گ
ڭ
ل
م
ن
ھ
و
ۇ
ۆ
ۈ
ۋ
ي
ى
ي

TÜRKİYE TÜRKÇESİ

A-a
E-e
B-b
P-p
T-t
C-c
Ç-ç
X-x
D-d
R-r
Z-z
J-j
S-s
Ş-ş
Ğ-ğ
F-f
Q-q
K-k
G-g
Ñ ñ
L l
M m
N n
H h
O o
U u
Ö ö
Ü ü
V v
É é
İ i
Y y

GİRİŞ

Uygur edebiyatı XX. yüzyılda hareketli dönemler yaşamıştır. Ceditçilik ve millî kalkınma hareketleri edebiyatta görülen yeniliklerin yolunu açmıştır. Basımevleri, gazete ve dergilerin kurulması yazılan eserlerin okuyucu ile buluşmasına olanak sağlamıştır. XX. yüzyılın ikinci yarısında meydana gelen Kültür Devrimi ile edebiyat bir duraklama dönemi yaşamıştır. Bu yüzyılda meydana gelen olaylar şairleri ve yazarları etkilemiştir. Ahmetcan Osman da bu şairlerden birisidir. Çocukluk yıllarında şiirler yazmaya başlayan şair önemli bir akımın da temsilcisi olmuştur. Şairin şiirlerini daha iyi anlayabilmemiz için XX. yüzyıldaki Uygur edebiyatını ve öncüsü olduğu Yéñiçe Şiir akımını bilmemiz gerekir.

XX. Yüzyılda Uygur Edebiyatı

XX. yüzyılın başlarında dünya genelinde büyük değişimler ve yenilikler meydana gelmiştir. Özgürlük isteyen halklar bağımsız olabilmek için imparatorluklara isyan etmiştir. İmparatorluklar yerlerini cumhuriyetlere bırakmak zorunda kalmıştır. Bu başkaldırıları birçok ülkede olduğu gibi Doğu Türkistan'da da görülmüştür. Ceditçilik ve millî kalkınma hareketleri olarak meydana gelen bu hareketler kısa sürede büyümüştür. Ceditçilik, İsmail Gaspıralı Bey'in öncülüğünde Türkistan'a yayılmış bir harekettir. Bu hareket usul-ı cedit okullarının açılması ve Tercüman gazetesinin yayımlanması ile hız kazanmıştır. "Uygurlarda bu hareketin öncüleri olarak Atuş ve İli'de Hüseyin Musabay ve kardeşi Bahavudin Musabay kardeşleri saymak gerekir. Abdukadir Damolla, Taş Ahunum, Maksut Muhiti, Hamit Hacı gibi isimler de yeni eğitim anlayışının öncüsü olmuşlardır" (Karaman, 2018: 667).

Bu harekete bağlı olarak çeşitli yenilikler de sırayla kendini göstermiştir. Türkistan'da önce eğitimcilerin ders işleyiş tarzında ve eğitim sisteminde değişiklikler görülmeye başlamıştır. "Eskiden medreselerde sadece dinî kitaplar okutuluyordu. Dersler Arapça, Farsça yapılıyordu. Eğitim metodu pratiğe dayanmayan ve günlük hayat ile bağdaşmayan eski usul ile yürütülüyordu" (Kaşgarlı, 1998: 45). Ceditçilik hareketiyle bu eski usul yerini sistemli ve düzenli eğitim metoduna bırakmıştır.

Doğu Türkistan'da Usul-ı Cedit hareketleri yeni tarzda kitapların yazılması, çeşitli gazete ve dergilerin yayımlanması ile hız kazanmıştır. "1915'de Kaşgar'da cedit okullarının ders kitapları ve halkın İslam dinini doğru şekilde öğrenmesi için hazırlanan

‘Ulu Din Risalesi’ isimli kitap basılmıştır” (Kaşgarlı, 2014: 131). Yayımlanan dergi ve gazetelere Yeni Hayat, Turan, İli Deryası, Erk gazeteleri örnek gösterilebilir. Bu kitap, dergi ve gazeteler halkın anlayabileceği sadelikte yazılmış ve halkı bir uyandırma aracı olarak kullanılmıştır. “Hızla gelişen Uygur millî eğitiminin en büyük sorunlarından birinin öğretmen eksikliği olduğundan ötürü, 1934 yılından başlayarak eski Sovyetler birliği 3 grup hâlinde 300’e yakın öğrenciyi Orta Asya Türk Cumhuriyetlerindeki üniversitelerde yetiştirmiştir” (Emet, 2007: 541). Bu öğrenciler Doğu Türkistan’a tekrar dönmüşler ve Uygur millî eğitiminin gelişimine katkı sağlamışlardır.

Eğitim sistemini canlandırmak ve modern eğitimi ilke edinmek isteyen Uygurlar bir taraftan cahil, zorba ve yobaz kişilere karşı mücadele ederken bir taraftan da işgal güçlerine karşı mücadele etmek zorunda kalmışlardır. “1950’li yılların sonundan itibaren Mao en kısa yoldan ve en kısa sürede feodalizmden komünist sisteme geçme ihtiyacı ile -1976’da ölümüne kadar ‘Büyük atılım’, ‘Kültür Devrimi’ gibi toplumsal mühendisliğe dönüşen sert ve yıkıcı sosyoekonomik projeleri hayata geçirmiştir” (Tuna, 2012: 78). Bu dönemde Mao’nun uyguladığı politikalardan en çok zararı Uygur halkı görmüştür. Çok sayıda Uygur Türk’ü ağır şartlar altında köle gibi çalıştırılmıştır.

Büyük Atılım projesi yanlış uygulanan tarım projeleri yüzünden başarısız olmuştur. Proje ağır şartlar altında çalışan çok sayıda Uygur’un ölümü ile sonuçlanmıştır. Birçok şair ve yazar komünist rejimi övmedikleri için tutuklanmış ya da öldürülmüştür. Önde gelen din adamlarının sakalları kestirilmiş, camiler, mezarlar, türbeler kapatılmış ya da ağır tahribata uğratılmıştır. Uygur geleneksel giyimlerinden birisi olan doppanın kullanımı yasaklanmıştır. Uygur halkı için önemli bir sembol olan doppaya Ahmetcan Osman bir şiirinde yer vermiştir:

Közlerge qapaqtek yumulğan tulparlarga (Gözleri kapak gibi yumulmuş küheylanlara)

Tutulğan matem künide, (Tutulan matem gününde,)

Yüzlerimizdin éqip çiqivatqan kémilerniñ şahidi bolup (Yüzlerimizden akıp giden gemilerin şahidi olup)

Taşlar tumandek örlimekte édi. (s. 186) (Taşlar duman gibi yükselmekteydi.)

“Kültür Devrimi Çin’de karışıklık ve yıkımın yılları olmuştur. Uygur Türkleri gibi millî hafızası ve kültürel birikimi zengin olan milletler 1979 sonrasında nispeten yumuşama sürecinde hızla kültürel geri dönüşü başlatabilmişlerdir. Adına ‘Reform ve Açılım’ denilen süreç Çin’de yeni bir dönemi başlatmıştır” (Karluk, 2016: 203). Uygur Türkçesi, bu süreçte uygulanan politikalar sayesinde ilkokuldan üniversiteye kadar yaygın kullanım alanı bulmuştur.

Uygur edebiyatı bu süreç sonucunda Batı’daki edebiyat akımları ve türler ile tanışmıştır. Bunun sonucunda XX. yüzyılda Uygur edebiyatında yeni türler görülmeye başlamıştır. Bu türlerin içinde hikâye ve tiyatro gibi edebî türler yer almaktadır. “Çağatay edebiyatı devrinde kaybolan, XIX. yüzyılda Avrupa şiirlerinde görülmeye başlayan serbest vezinli şiir şekilleri çağdaş Uygur edebiyatında tekrar görülmeye başlamıştır” (Kaşgarlı, 2017: 10). Ahmetcan Osman da şiirlerinde serbest vezinli şiir şekillerini başarı ile işlemiştir. Bu şiirlerdeki serbestlik kuralsızlık olarak düşünülmemelidir. Şairin şiirlerinde ses ve ahenk unsurları uyumlu şekilde görülmektedir.

Saňa barar yol- (Sana varır yol)

Barsa kelmes yol. (Gitse dönülmez yol.)

Yol emes, (Yol değil,)

Öz ésini yoqatqan es, (Kendi hafızasını yok eden hafıza,)

Éh, boşluqta sozulğan qol! (s. 178) (Ah, boşlukta uzanan el!)

Mao Zedong ve Dörtlü Çete döneminde devam eden baskıcı politika, Mao’nun ölümünden sonra azalmış ve Doğu Türkistan halkına uygulanan kültür politikasında değişiklikler meydana gelmiştir. Şair ve yazarlara konan yasaklar, 1976’dan sonra kaldırılmıştır (Kasapoğlu, 2013: 149). Bu yaptırım sonuncunda örf, âdet ve kültürlerine bağlı olan Uygur şairler bu konuları tekrar şiirlerinde işlemeye başlamışlardır.

“1980’lere kadar mevcut bulunan Şıncañ Xelq Neşriyatı, Maarip Neşriyatı, Pekin Milletler Neşriyatı gibi yayınevlerine Sehiye Neşriyat, Yaşlar ve Ösmürler Neşriyatı, Pen Texnika Neşriyatı, Qaşqar Uygur Neşriyatı gibi yeni yayınevleri eklenerek Uygur edebi eserleri için zemin hazırlanmıştır” (Kaşgarlı, 2017: 23). Doğu Türkistan’da bu dönemde çok sayıda dergi de çıkarılmıştır. Tarım, Bulaq, Tarım

Gunçiliri, Teñri Tağ, Şiñcan Seniti çıkarılan dergilere örnek gösterilebilir. Şair ve yazarların basın ve yayın faaliyetlerinin artması ile coşkuns eserler verdiğı görölmüşür.

Ahmetcan Osman ve onun gibi çok sayıda şair ve yazar bu dergilerde eserlerini yayımlamıştır. Ahmetcan Osman'ın 1886 yılında Teñri Tağ dergisinde yayımlandığı “Xain Tağlar” (Hain Dağlar) adlı şiiri o dönemde çok konuşulmuş ve şairin ün kazanmasında önemli rol oynamıştır. Aynı derginin 1989 yılında yayımlanan 4. sayısında Ahmetcan Osman'ın “Xain Tağlar” şiiri Teñri Tağ Edebiyatı Mükâfatı'nı kazanmıştır.

“1990'da Doğu Türkistan'ın Aktuğ ilçesine bağı Barın köyünde meydana gelen silahlı ayaklanmalar sonucunda yazar ve şairlerin eserleri üzerindeki sansür ve takip politikası yeniden başlar. Uygur yazarları bu dönemde milliyetçilik yapmakla suçlanırlar” (Kasapoğlu, 2013: 149). Bu olayın sonucunda uygulanan baskı ve sansür politikaları çağdaş Uygur şiirinde olumsuz etkiler yaratmıştır. Modern Uygur şiiri kısır bir döngüye girmiştir. Bu dönem şiirleri incelediğinde birçok aşk ve sevgi şiiri yazılmıştır. Şairlerin şiirlerde işledikleri aşk, sevgili ile sınırlı değildir. Vatan sevgisi, anne sevgisi gibi konular da şiirlerde işlenmiştir. Bu duruma Vahitcan Osman'ın 1997 yılında yazdığı “Ayrılmayli” (Ayrılmayalım), Boğda Abdulla'nın, “Anican, Anican, Yaşığın Uzaq” (Anacığım Anacığım Çok Yaşa!), Abdukerim Mehsut'un 1990 yılında yazdığı “Kélimen Gül Élip” (Geleceğim Gül Alıp), Muhtar Süpürği'nin 1993 yılında yazdığı “Ey Peri” gibi şiirler örnek olarak gösterilebilir.

XX. Yüzyılın İkinci Yarısında Uygur Şiiri ve Yéñiçe Şiir Akımı

Şiir, kuşkusuz Uygur edebiyatında en çok işlenen türlerin başında gelir. Birçok şair ve yazar bu türde eser vermiştir. “Uygur şiiri, Nimşehit, Abdurehim Ötkür, Ahmet Ziyai, Teyipcan Eliyop, Lutpulla Mutellip gibi edebiyat tarihinde önemli yere sahip şairlerin eserleri ile şekillenmiştir” (Abdurehim, 2006: 25). Bu türün yaygınlaşmasında hacimce kısa olması etkilidir. Bu dönemde gazete ve dergilerde yayımlanan şiirler halkın anlayabileceğı sadeliktendir. XX. yüzyılın ortalarına doğru Doğu Türkistan'da görölen yönetim değışikliğı ile Komünist Parti ülkeyi yönetmeye başlamıştır. Değışen dünyaya ve rejime şairler de şiirleriyle cevap vermişlerdir. Komünist yönetim, şair ve yazarlardan parti ve iktidarını övmesini, halkın zihin dünyasını değıştirmesini istemiştir. “Şiir, kısa, öz biçimiyle bu isteğı yerine getirmeye elverişli tür olduğundan, bedii

seviyesi düşük siyasi lirik şiirler fazla yazılmıştır” (Kaşgarlı, 2014: 137). Şiiri propaganda aracı olarak kullanan Komünist Parti hükümetine bazı şairler bu dönemde şiir yazmayarak tepki göstermişlerdir.

“1940’lı yıllarda vatanperver şair Lütfullah Mütellif, Bilal Azizi, Nimşehit, Abdurrahim Tileş Ötkür, Ahmet Ziyai, Turgun Almaş, Enver Naşiri gibi şairler Mehmet Ali Tevfik, Abdulhaluk Uygur’un yolundan giderek milleti ilim öğrenmeye, ilerlemeye çağıran cengâver şiirler yazmaya devam ettiler” (İnayet, 1997: 194). Bu şairler eserleriyle halkı bilinçlendirme yolunu seçmişlerdir. Bütün şairlerin özlemini çektiği ülkü bağımsız bir vatandır. Bu dönem şiirlerinde öncelikli olarak işlenen tema da bu olmuştur.

Şairlerin şiirlerinde görülen Çin sevgisi ve Çin’e bağlılıkları bir zorunluluktur. Şairlerin partilerden beklentileri hep aynı olmuştur. Bu beklenti esaret altında olmayan bir memleketidir. “Zaten ne Milliyetçi Çin Partisi, ne de Çin komünistleri bu şairlerin Çin sevgisine inanmışlardır. Lutpulla Mutellip’in henüz 22 yaşındayken Milliyetçi Çin hükümeti tarafından idam edilmesi, Nimşehit’in de Çin komünistleri tarafından sürgünde aç ve susuz bırakılarak öldürülmesi bunu gösterir” (İnayet, 2011: 94). Nimşehit ve Lutpulla Mutellip gibi Ahmetcan Osman’ın da arzusu bağımsız vatandır. Şair, şiirlerinde bu konuyu sıklıkla işlemiştir. O da bu şairler gibi Çin Hükümeti tarafından sürgün edilmiştir.

1966 Kültür Devrimi ile Çin’de iktidarı yeniden ele almayı amaçlayan Mao Zedong, “tek tip insan” modelini oluşturmayı amaçlamıştır. “Halkın duygularını, görüşlerini, tarihî gerçekleri yazan yazarlar ‘milliyetçi’, ‘ayrılıkçı’, ‘Türkçü’ tabirleriyle karalanarak cezalandırılmış, haislere atılmıştır” (Kaşgarlı, 2012: 348). Kültür Devrimi tarihe kara bir leke olarak geçmiştir. Hükümet karşıtı şair ve yazarlar ya sürgüne gönderilmiş ya da idam edilmiştir. Bu süreçte millî edebiyat ve millî kültür yok edilmek istenmiştir. Komünist ideolojiyi övmenin dışında yazılan eserler toplatılarak yakılmıştır. Bu süreçte Uygur şiiri gerilemiştir. “Husur İbrahim, Mirzahid Kerim, Hacı Ehmet gibi şairler hapisteyken bile şiir yazmaya devam etmiş ve bu şiirleri bir şekilde saklayarak 1980’den sonra yayınlamışlardır” (Kaşgarlı, 2012: 348). Bu projede başarısız olduğunu anlayan komünist hükümet 1976 yılında projeyi sonlandırmıştır. Uygur şiiri bu yıllardan sonra tekrar canlanmış şairler kalemlerini tekrar eline almıştır. Bu şairlere Abdurehim

Ötkür, Ehmet Ziyai, İmin Tursun, Teyipcan Aliyev ve Muhemmetcan Raşidin örnek olarak gösterilebilir.

“Bu dönemde yayınlanmış olan Abdulrahim Ötkür’ün “Yahşi”, Abliz Naziri’nin “Ferhat Bol”, Kurban Emin’in “Kaşgar’da Bahar”, Tayipcan Aliyev’in “Dihanın Yürek Sözi” (Çiftçinin Yürek Sözü), Tursunay Hüseyin’in “Anarlık Bağ” (Nar Bahçesi), Abdullah Süleyman’ın “Tağ Nahşıları” (Dağ Türküleri) gibi köy hayatını konu alan şiir ve destanlar yeniden canlanmaya başlayan Uygur şiirinin örnekleridir. Bu yıllarda şairler, her ne kadar kendilerini özgür hissetseler de şiirlerinde yine de ihtiyatlı davranmayı tercih etmişlerdir” (İnayet, 1997: 196).

Şairler baskı politikaları sonucunda şiirlerinde sembol ifadeler kullanmıştır. Bu ifadelerle esaretten kurtulmasını arzuladıkları vatan toprağı anlatılmak istenmiştir. “Türkistan şiirinde siyasi şartlar gereği sembolizm, kapalı ve gizli ifadenin vasıtası haline gelmiştir. Ötkür de açıkça konuşamadığı zaman, özellikle 1940’lı ve 1960’lı yıllara ait şiirlerde hürriyet arzusunu temsili ifadelerle okuyucuya ulaştırır” (Kasapoğlu, 1998: 91). 1980’den sonraki Uygur şiiri, gerçekçi temalarla oluşturulmaya başlamıştır. Şairler millî konulara yönelmiş, şiirlerinde insanı işlemeye başlamış, millî kültür ve şuurla eserler vermişlerdir. “Çin ve Rus edebiyatının, dolayısıyla Batı edebiyatının kuvvetli etkisi altında yetişmiş olan genç şairler, öğrendikleri yeni yöntem ve üsluplarla herhangi bir dönemde benzeri olmayan bambaşka şiirler yazmaya başladılar ve çağdaş Uygur edebiyatına sembolizm, sürrealizm gibi edebiyat akımlarını getirdiler” (İnayet, 1997: 197). Uygur edebiyatında sembolist ve sürrealist akımların etkisi ile Yéñiçe şiirler XX. yüzyılın sonlarına doğru görülmeye başlamıştır.

Uygur edebiyatında yeni şiirlerin öncüsü Ahmetcan Osman'dır. Ahmetcan Osman Suriye'de Şam Üniversitesinde eğitim görmüş bir şairdir. Hem Arap edebiyatını hem de Batı edebiyatını tanıma fırsatı bulmuştur. Batı’da ortaya çıkan sürrealist akımı da bu yıllarda tanımıştır¹ (Karaman, 2016: 3).

Yéñiçe şiirin ortaya çıkışı incelendiğinde tarihî ve toplumsal temeller neticesinde oluştuğu görülmektedir. Doğu Türkistan’da yaşanan gelişmeler sonucunda millî şiirden sonra atılmış bir adım olan Yéñiçe şiir akımı aslında şairlerin iç dünyalarının şiire

¹ Geniş bilgi için bk. Ahmet Karaman (2016). Avazlık Oğya & Kırık Bir Yürek’te Fiil + (I)p + Art Fiil Yapıları, Gazi Kitabevi, s. 3, İstanbul.

yansımasıdır. Çin, dışa kapalı politikalarından dolayı dünyada meydana gelen şiir akımlarından ve şiirde yaşanan gelişmelerden XX. yüzyılın ortalarında haberdar olmuştur. Uygur şairler de bu gelişmelerden ve akımlardan haberdar olduklarında eserlerinde işlemeye başlamışlardır. Sürrealist ve sembolist akımlar, Uygur şiirinde ilk defa Yéñiçe şiirlerde işlenmiştir.

Şairler şiirlerini sebep sonuç ilişkisi, yer ve zaman düzeni içinde kaleme almayıp gizemli bir zaman ve gizemli bir mekân içinde oluşturmuşlardır. Sembolik ifadeler bu şiirlerde sıklıkla kullanılmıştır. Bu şiirler şairlerin içsel boşluğunu doldurmak için bir araçtır.

U yerde, (O yerde,)

Su çitlaqniñ keynide (Su çitinin arkasında)

Bir nerse bar, (Bir şey var)

Oxşimaydu söygüniñ miyavlişğa (Benzemez sevginin miyavlayışına)

Yaki tarazida öre turğan mavu sürenge. (s. 107) (Ya da terazide dik duran bu çığlığa.)

Şair, “O yerde” ifadesiyle gizemli bir mekândan söz etmektedir. Su çitinin arkası da hayali bir mekândır.

Şairler şiirlerinde insanı merkez alıp eserlerini iç dünyalarından hareketle meydana getirmişlerdir. Nesnenin manevi güç ve kudretinden hareketle dış dünyadaki olayları kendi iç dünyalarında yeni baştan kurgulamışlardır. Kendi dünyalarında meydana getirdikleri eserlerini okuyucuya sunmuşlardır.

Ahmetcan Osman, Yéñiçe şiir akımının başlatıcısı ve öncülerindendir. Yéñiçe şiir akımı Ahmetcan Osman’ın “Tanrı Dağ” dergisinin deneme sayısında yayımladığı şiirleri ile başlamıştır. Bu dergide yayımlanan “Xain Tağlar” (Hain Dağlar) şiiri onun edebiyat dünyasında tanınmasında önemli rol oynamıştır.

Xain Tağlar (Hain Dağlar)

Qéni... (Nerede...)

Méniñ... (Benim...)

Eks... (Yankılı...)

Sadayim?!... (Sesim!)

Aynı derginin 1988 yılında çıkan ikinci sayısında Yalkın Cuma, çeşitli edebiyat eleştirmenleri ve şairlerle yaptığı röportajında bu tarzdaki şiirlere ne ad verilmesi gerektiğini sormuştur. Bu soruya Abdüşukur Memtimin, “Ġuva Ş  ir” denilmesi gerektiğini çünkü bu ifadenin kişiye dağ ve ormanlardaki tan vakti sisi gibi “ uva” (karanlık) tasvir edeceğini söylemiştir. Turdi Samsaq, “Y  ni e Ş  ir” demiş ve bu şiirlerinde bağdaki g  llerden biri olduğunu ifade etmiştir. Her g  l  n kokusu kendine has olur.  nemli olan s  z  n halka faydalı olmasıdır, demiştir. Aynı soruya Kurban Barat ise bu şiirlerin ortaya çıkışı gençlerimizin arayış ruhunun olduğunu gösterir ve bu da güzel bir olaydır, bizim gençlerimizi desteklememiz ve onlara yardım etmemiz gerekir. Bu şiirlere bence “Mikra” ya da “Küçük” şiir denilmeli çünkü bu şiirler önceki şiirlerimizin küçültülmüş şeklidir, diye cevap vermiştir. Batur Rozi, “Y  ni e Ş  ir” terimini kullanmıştır. Geçmiş dönemlerden beri okuyucu ve şiir arasında korkunç derecede uzaklaşma meydana geldiğini ve şiirin öznelliğini kaybedip nesnelleştiğini vurgulamıştır.

Yéñiçe Şéir yerine bazı edebiyat eleştirirmenleri ve yazarları Guñga Şéir terimini kullanmaktadır. “Kültür Devrimi sırasında Çin’de genç şairlerin ortaya çıkardığı bir şiir akımı meydana gelmiştir. Bu akımın adına ‘Menglongshi Şiir’ yani puslu şiir denilmiştir” (Pulungsari, 2018:). Bu kelimenin YUT’taki karşılığı Guñga kelimesidir. Menglongshi şiir 1979-1980 yılları arasında ortaya çıkmıştır. Kültür Devrimi’ne karşı propaganda amacı için kullanılmıştır. Guñga Şéir terimi Doğu Türkistan’da Menglongshi şiir terimini çağrıştırmaktadır. Yéñiçe şiirler ise bu şiirlerden bağımsız olarak Ahmetcan Osman’ın Arap şiiri ve Uygur şiirini harmanlaması sonucunda ortaya çıkmıştır. Bizce bu şiirlerin Guñga Şéir olarak adlandırılması yanlıştır. Ahmetcan Osman da bu şiirlere “Yéñiçe Şéir” denmesi gerektiği görüşündedir. Bu nedenle çalışmamızda Yéñiçe Şiir teriminin kullanılması uygun görülmüştür.

Sembol ifadeler Yéñiçe şiiri meydana getiren ana unsurdur. “Bu tür şiirlerin özelliği, şiirin konusunun, başından sonuna kadar sembol ile ifade edilmesidir. Bu tür şiirler vezinsiz, mısra sayıları net olmayan şekilde yazılmıştır. Fakat cümleler arasında hissedilen boşluk, okuyucuyu düşünmeye sevk etmektedir” (Kaşgarlı, 2012: 356).

Közdin gayib bolivatqan karvan bilen- (Gözden kaybolan kervanla)

Kétivatqan sigan qizidek (Giden Çingene Kızı gibi)

Sirliq hesret (Sırlı hasret)

2

Huzur kölimide (Huzur kapsamında)

Çéçekligen derexler. (s. 108) (Çiçeklenen ağaçlar.)

Şair, okuyucuya şiirin birinci bölümünde hasreti ikinci bölümünde huzuru hissettirmek istemiştir. Bu duygular arasında bölümler açmış ve okuyucuyu düşünceye sevk etmiştir. Hasret, İpek Yolu'na dizilen kervanların getirdiği bolluk ve bereketedir. Huzur, ağaçların çiçeklenmesi ile gelen bahardır. Bağımsız olunan gündür.

Yeniçe Şeir akımı özellikle genç şairler arasında bir moda olmuştur. Birçok şair Yeniçe şiirler yazmıştır. Çağdaş Uygur şiirinde Ahmetcan Osman'dan başka Abdukadir Calalidin, Adil Tuniyaz, Perhat Tursun, Muhter Mehsut, Perhat İlyas, Polat Hevizulla, Ablet Abdurêşit Bekri, Zahir Abdurahman, Ömer Memtimin, Vahitcan Osman, Batur Rozi, Erkin Nur, İlgarcan Sadik, Çimengül Avut, Risalet Merdan bu akımın temsilcileri sayılabilir. Adil Tuniyaz'ın "Boytaq Şairniñ Mexpiyiti" (Bekâr Şairin Sırları), Abduqadir Calalidin'in "Şarab Tomuri" (Şarap Damarı), Perhat Tursun'un "Muhebbet Lirikiliridin 100 Parçe" (Aşk Liriklerinden 100 Parça), Çimengül Avut'un "Tetür Çéqin" (Ters Şimşek), Muxter Mexsut "Tenha Qéyiq" (Yalnız Kayık), Perhat İlyas'ın "Çoğ Soriğan Bala" (Köz İsteyen Çocuk), Polat Hévizullah'ın "Bir Qiz Qelbigé Téz Sizma" (Bir Kızın Kalbini Tez Çizme), Ablet Abdurêşit Berqi'nin "Qiz Pesli" (Kız Sezonu), Zahir Abduraxman'ın "Rohimğa Seper" (Ruhuma Sefer), Ömer Memtimin'in "Qebridiki Palvan" (Kabirdeki Savaşçı) gibi eserleri basılan kitaplardan bazılarıdır².

² Geniş bilgi için bk. Abdurehim Turdi, Azad Rehmitulla Soltan (2006). Uygur Edebiyatı Tarihi 4-1, Milletler Neşriyatı, s. 73, Pekin.

BİRİNCİ BÖLÜM

AHMETCAN OSMAN'IN EDEBÎ ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

1. HAYATI

Ahmetcan Osman 1964 yılında Urumçı'de bir işçi ailenin oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Onun doğduğu dönemde yaşanan Kültür Devrimi hayatında büyük izler bırakacak olaylara vesile olmuştur. Şiirlerinde görülen birçok sembol de küçüklüğünde yaşadığı olayların şiire yansımasıdır. Kültür Devrimi sırasında kömür ocağında müdürlük yapan babası Osman Bey “burjuvazi kapitalist” suçlamasıyla 6 sene hapse atılmış, hapiste ağır durumlarla karşılaşan babası ciddi sağlık sorunları yaşayarak hapisten çıkarılmış ve çok geçmeden vefat etmiştir (Hasancan, 2017: 4).

Şair, “Baliliq Ayliri” (Çocukluk Ayları) adlı şiirde küçüklüğünde yaşadığı birçok olayı semboller ve imgeler yardımıyla okuyucuya anlatmaktadır.

Baliliqtiki aylarniñ biride (Çocukluktaki ayların birinde)

Xiyalniñ girvikide putumni sañgilitip olturattim (Hayalin kıyısında ayağımı sallayıp oturdum)

Bovam (Dedem)

Dadam bilen anamğa (Babam ile anneme)

Meniñ Allahniñ qariçuqida olturğanliqimni (Benim Allah'ın göz bebeğinde oturduğumu)

Şuňa Allahniñ közi oçuqmu-yépiq muhim emeslikini (Bunun için Allah'ın gözünün açık mı kapalı mı önemsizliğini)

Piçirlavatti (s. 60) (Fısıldardı.)

“Şairin annesi Cemile Hanım halk edebiyatıyla yakından ilgisi olan biri olup oğluna daima halk masalları, halk şiirleri öğretmiş, Ahmetcan annesinin öğrettiği halk şiiri ve masallarını küçük yaşlarda zihninde kodlamıştır” (Hasancan, 2017: 4). Ahmetcan Osman'ın çocukluğunu anlattığı “Çüşide Mañğan Ademdek” (Düşünde Yürüyen İnsan Gibi) şiirinde annesine olan sevgisini ifade etmiştir. Annesi şair için ne

kadar önemli ise şair de annesi için o kadar önemlidir. Bu durumu şiirde geçen şu dizeler özetlemektedir:

Yığlisam, (Ağlasam,)

Salattiñ ağzimğa ağziñdin (Verirdin ağzıma ağzından)

Bir parçe qentni. (Bir parça şekeri.)

Sen bilettin (Sen bilirdin)

Élipbesini yığamniñ. (s. 69) (Alfabesini ağlamamın.)

Dedesi, ninesi ve eski evleri de Ahmetcan Osman'ın çocukluğunda önemli bir yere sahiptir. Bu evin avlusunda büyüyen, oyunlar oynayan, ninesinden hikâyeler dinleyen şair, dedesinin kendisi ile sohbet etmemesinden de yakınmaktadır.

Séniñ taşlıq seynayıñda éçilğan (Senin taşlı avlunda açan)

Hem meñgüğe solmaydığan (Ve sonsuza dek solmayacak)

Güllerniñ hidini purayttım. (Güllerin kokusunu koklardım.)

Momamniñ çöçekliride (Ninemin hikâyelerinde)

Séniñ séhirlik işikiñdin kirettim. (Senin sihirli kapından girerdim.)

Cimğur bovamniñ hasisidin (Ketum dedemin bastonundan)

(Bosuğidin atlışığila) (Eşiğinden geçince)

Séniñ keñ-kuşade asminiñni yoritidiğan (Senin genişçe açılan gökyüzünü aydınlatan)

Yultuzlarniñ çaqnişini körettim. (s. 73) (Yıldızların parlamışını görürdüm.)

Ahmetcan Osman on üç yaşındayken Urumçi'deki bir radyo istasyonuna üç şiir göndermiş ve bu şiirler yayında okunmuştur. Bu durum onun şiirlerinin okurlar ve dinleyiciler ile ilk buluşması olmuştur.

Ahmetcan Osman, 1977 yılında Urumçi'de Tecrübe Lisesi'ne başlamıştır. Liseyi bitirdikten sonra 1981 yılının Eylül ayında Şiñcan Üniversitesi Edebiyat Fakültesine kabul edilmiştir. 1982 yılının Ekim ayında Devlet Maarif Komitesi tarafından Suriye'deki Şam Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okumaya

gönderilmiştir. Buradaki eğitiminden sonra tekrar ana vatanına dönmüştür. Eğitim aldığı yıllarda Ahmetcan Osman vatanına duyduğu özlemini şiirlerinde işlemiştir. Şairin bu yıllarda yazdığı “Séni Soraymen” (Seni Sorarım) şiiri buna örnektir.

Asminiñni kezgen şu aydin, (Göğünü yaran o aydan,)

Tupriqiñni söygen şamaldin (Toprağını öpen rüzgardan)

Ey, vetinim, séni soraymen! (s. 169) (Ey, vatanım seni sorarım!)

Üniversiteden sonra Ahmetcan Osman Urumçi’de gazeteci olarak çalışmıştır. Bu arada dergi ve gazetelerde şiir yazmaya ve yayımlamaya da devam etmiştir. Şair bu dönemlerde artan baskıdan dolayı Uygur Türkçesiyle yazdığı eserlerin yayımlanması zorlaşınca eserlerini Arapça yazmak zorunda kalmıştır. “Edebiyat teorisi, sanat, felsefe ve psikoloji alanlarında birçok kitapları okuyarak kendi ufkunu genişletmiştir. Şairin o dönemde dünya klasiklerini ve edebî akımları tanıması, şairin Modern Uygur şiirinde başarılar elde etmesini sağlamıştır” (Hasancan, 2017:4).

1994 yılında artan baskılardan dolayı ailesiyle birlikte Suriye’ye taşınan Ahmetcan Osman Arap dilinde şiirler yazmaya devam etmiştir. 2004 yılında Çin’in baskıları yüzünden eşi Suriye vatandaşı olmasına rağmen şair, ailesi ile birlikte önce Türkiye’ye daha sonra da Kanada’ya göç etmek zorunda kalmıştır. Kanada’da kahve fabrikası, forklift operatörlüğü gibi çeşitli işlerde çalışan şair, çeviriler yapmaya ve şiir yazmaya da devam etmektedir. Şair günümüzde ailesiyle birlikte Kanada’da yaşamını sürdürmektedir.³

2. EDEBÎ ŞAHSİYETİ

Küçük yaşlarda şiir yazmaya başlayan şairin çeşitli konularda şiirleri vardır. Şiirlerinde tarihî şahsiyetler ön plandadır. Düşünceleri sembolik ifadelerle şiirlerinde yer bulmuştur. Millî duyguları ağır, vatan özlemi derin, kültürüne olan bağlılığı tartışılmazdır. Şairin mistik şiirler ortaya koymasında bu temaların bütününe etkin rol oynadığı görülmektedir. Ahmetcan Osman’a göre şiir “Şamanizm ve animizmden kaynaklanmaktadır. Şiirden ilham alan, şairin içinden gelen, görünmeyen, gerçek bir varlık olarak anlaşılmalıdır” (Osman, 2015: 14).

³ Şair hayatı hakkındaki bilgileri bizzat vermiştir.

Şair, üniversite yıllarında Doğu Türkistan’da, Uygur Türkçesine tercüme edilen çok az sayıda İngiliz romantik şiirleri okuduğunu ve böylece ilk defa Dünya şiiri ile tanıştığını söylemiştir. 1982 yılında Suriye’ye okumak için giden şair iki yıl içinde Arapça öğrenmiştir. Şair 1984 yılında Arap dili ile yayımlanan tercüme eserleri okuyarak çeşitli şair ve yazarı tanıma fırsatı bulmuştur. Amerikan, Fransız, Latin Amerikalı, İngiliz ve Arap şairlerin şiirlerini Arapça olarak okumuştur. Sürrealizm ve Dadaizm gibi pek çok şiir akımıyla da bu dönemde tanışmıştır. Böylece şairin kendisinde ve şiir sanatında yenilikler olmuş, şairin düşünceleri ve sanatı bu doğrultuda gelişmiştir.

Memtimin Ela, incelediğimiz şiir kitabının giriş bölümünde Ahmetcan Osman’ın şiirlerinde Şahmeşrep’in isyankârlığının, Nevâî’nin nefis dilinin, Abdulhaluk Uygur’un figanının ve Sadir Palvan’ın deliliğinin görüldüğünü yazmıştır. Bu durum şairin modern şiir ile ananevi şiiri harmanladığını fakat bu modernliği de kendine has sembol ifadelerle birleştirerek işlediğinin göstergesidir.

Uygur Türklerinin yemekleri, eşyaları ve tarihî eserleri Ahmetcan Osman’ın şiirlerinde kendisine yer bulmuştur. “Tonus Nersilerge Bolğan Yat Tuyğu” (Tanıdık Eşyalara Olan Yabancı Duygu) şiiri bunun örneğidir. Örneğin “Miñöy” (Bin Evler) adlı şiirde şair bu tarihi eseri hatırlatmıştır. “Miñöy kelimesi Buda rahiplerinin mağaraları ya da Budizm ibadethaneleri anlamında kullanılmaktadır. Bu kelime eski Uygur Türkçesinde ise ‘sañram’ yani toplanma yeri anlamında kullanılmıştır. Bu yer Uygurların Budizmi benimsedikleri yüzyıllarda toplandıkları önemli yerlerden biridir” (Veli, 1985: 1). Miñöy mağaralarına Budizm dininin etkisiyle resimler çizilmiştir. Günümüzde de mağara duvarlarında bu resimlere rastlanmaktadır.

Sükünat simfoniysi... (Sessizlik senfonisi...)

Qele- (Şehir)

Tutqun qılğan roh divisini. (Tutkun eden ruh devesini.)

Axirqi puşti taş sulalisiniñ. (s. 187) (Sonuncu soyu taş sülalesinin.)

Bu şiir ilk okunduğunda hiçbir anlam ifade etmemiştir. Derin düşünceler sonucunda taş sülalesinin aslında Bin Evler olduğunu okuyucuda uyandırmıştır.

Ahmetcan Osman sanat hayatına 1977 yılında henüz 13 yaşındayken Şincañ Halk Radyosunda sesli olarak yayımlanan “*Silergimu Dep Qoyay*” (Size de Söyleyeyim) adlı şiiriyle başlamıştır. Bundan hemen sonra halk şiiri tarzındaki çocuk şiirleri farklı dergilerde yayımlanmıştır (Hasancan, 2017: 4). On üç yaşında yazdığı şiirinde şair yaşlıtlarına seslenmiştir. Gökyüzündeki ayın çok hikâye bildiğini uyumayan çocukların onun hikâyeleri ile uyuyabileceğini söylemiştir.

Uxlimañlar bu kéçe, (Uyumayın bu gece,)

Ogzilerdin élip cay. (Çatılardan tutup yer.)

Oyğa sélip silerni, (Hayale daldırıp sizleri,)

Çöçek éytip bérer ay. (s. 177) (Hikâye anlatır ay.)

Batı ve Doğu kültürünü birleştirerek ustalıkla işleyen şair eğitim aldığı farklı coğrafyaların etkisini şiirlerinde göstermiştir. Herkesçe bilinen dünya, Ahmetcan Osman’ın şiirlerinde farklı işlenmiştir. Bu durumun en belirgin özelliği ise şiirlerindeki buğulu anlamdır. İlk okunduğunda okuyucu tarafından anlaşılamayan şiirlerin derinlemesine bir inceleme sonucunda pek çok fikri barındırdığı görülmektedir.

Ey, déñiz, (Ey deniz,)

Sen kirpik qaqmisañ men qandaq uxlay?! (Sen göz kırpmazsan ben nasıl uyuyayım?)

Yürükim-bu taşlandıq sahil (s. 185) (Yüreğim bu bakımsız sahil)

İncelediğimiz seçme şiir kitabındaki imgelerin çoğu gelenekseldir. Günlük hayatta herkesin karşılaşabileceği bağ, bahçe, ağaç, kuş, çöl, rüzgâr gibi imgelerdir. Fakat bu kelimelerin şiirde yansıması çok farklıdır. “Asman Yérim Çüşti” (Gökyüzü Yarım Düştü) şiiri bu duruma örnek gösterilebilir.

Batur Rozi öldi...! (Batur Rozi öldü!)

Bu xeverni yetküzdi şamal (Bu haberi getirdi rüzgâr)

Teklimakandiki toğraqlargiçe... (Teklimakan’daki toğraqlara⁴ kadar...)

Yürek yérim çüşti, (Yürek yarım kaldı,)

⁴ Taklamakan Çölü’nde yetişen bir tür ağaç.

Asman yérim çüşti (s. 56) (Gök yarım kaldı)

Ahmetcan Osman'ın sınıf arkadaşı ve aynı zamanda yakın dostu olan Batur Rozi'nin erken yaşlarda kalp krizi geçirerek ölmesi şairi derinden üzmüştür. Batur Rozi'de Yéñiçe Şiir akımını destekleyen ve bu akımda şiirler yazan şairlerdendir. Şair, bu şiirinde Batur Rozi'yi anmıştır.

Ahmetcan Osman'ın incelediğimiz şiirlerinin çoğu geleneksel şiirlerdeki ölçü ve uyak formundan farklıdır. Şair hece ölçüsüyle de şiirler yazmıştır fakat serbest ölçü ile yazdığı şiirleri daha fazladır.

Sular, (Sular,)

Bulaqlar, (Pınarlar,)

Şamallar, (Rüzgârlar,)

Boşluqlar, (Boşluklar,)

Teñriler... (Tanrılar...)

Sükünatta hemmisi. (s. 206) (Sessizlikte hepsi.)

Hece dışındaki şiirlerinin yanı sıra şair hece ölçülü şiirler de yazmıştır. İncelediğimiz seksen sekiz şiirin on dört tanesi hece ölçüsü ile yazılmıştır. Bu şiirlerde 7'li, 9'lu, 11'li ve 13'lü hece ölçüleri tercih edilmiştir. Şiirden iki tanesi 11'li, bir tanesi 7'li, iki tanesi 13'lü ve dokuz tanesi 9'lu hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Kétip qaldiñ baldur némançe, (Gittin neden o kadar çabuk,)

Atmidigu téxi téñimiz?! (Olmadı ki şimdi sabahımız!)

Muñdaşqançe dutariñ bilen, (Dertleşince dutarımla,)

Tünimekte milliy éñimiz. (s. 168) (Gecelemekte millî düşüncemiz.)

Ahmetcan Osman'ın hece ölçüsü ile yazdığı şiirlerinin yanında bir tane de aruz ölçüsüyle yazdığı şiiri vardır. Bu şiir aruzun, mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün kalıbı ile yazılmış olan "Dilber" şiiridir.

Bu tünniñ eñ yiraq qiteside kördüm séni, dilber, (Bu gecenin en uzak kıtasında gördüm seni, dilber)

Qéniñ leşker sürüp tündin cuda qildi méni, dilber. (Kanın asker gönderip
geceden cüda etti beni, dilber.)

Melaik bayrimi sen kökte, men ceñgahta qan töktüm, (Melekler bayramı sen
gökte, ben savaş meydanında kan döktüm,)

Séni epkeldi tupraqqa piğanim xuptini, dilber. (s. 74) (Seni getirdi toprağa
çığlığım, yatsıda, dilber.)

“Mâni halk şiirinde en küçük nazım biçimidir. Yedi heceli 4 dizeden oluşur (Dilçin, 2013: 279). Ahmetcan Osman halk şiirinin en küçük nazım biçimlerinden birisi olan mâni türünde de şiir yazmıştır. “Uygur sahasında ‘koşak’ terimiyle ifade edilen bu nazım şekline Anadolu sahasında ‘mani’ denmektedir” (İnayet, 2011: 104). Şairin “Şoxluq” (Afacanlık) şiiri bir mâni örneğidir.

Bala édim, xuş édim, (Çocuk idim, hoş idim,)

Bala édim, şox édim. (Çocuktum, afacandım)

Yoqap ketti xuşluqim, (Kayıp oldu hoşluğum,)

Baqivende şoxluqim. (s. 176) (Sonsuz afacanlığım.)

Mâniler genellikle *aaba* veya *abcb* şeklinde kafiye düzenine sahiptir. Bu mânide kafiye düzeni *aabb* şeklindedir. “Uygur muhebbet koşakları arasında *aabb* kafiye düzenine sahip maniler de vardır” (İnayet, 2011: 121).

Ahmetcan Osman’ın şiir kitaplarını incelediğimizde alt alta belli bir görüntü oluşturan dizeler halinde şiirler yazdığını görüyoruz. “Türk edebiyatında bu şiirlere Behçet Necatigil ‘merdiven şiir’ diyor. Nazım Hikmet’in Rus şairi Mayakovski’den etkilenererek kullandığı şiir şeklidir” (Çetin, 2017: 164). Ahmetcan Osman da Doğu Türkistan’da basılan eserlerinde bu şiir şeklini kullanmıştır. İncelediğimiz eserde ise bu şiir şekline rastlanmamıştır. Şair bazen de üç nokta koyarak şiire başlamıştır. Üç nokta işareti dizinin sonuna konulmamış başına konulmuştur. Bu durum şairin şiire başlamadan önce söylemediği sözleri olduğunu göstermektedir.

Şairin şiirlerinden yola çıkarak sanat hayatını beş döneme ayırabiliriz. Şairin şiire başladığı dönem olarak çocuk şiirleri yazdığı yılları gösterebiliriz. Bu dönem 1977-

1982 yıllarını kapsar. Şairin 1983-1989 yıllarını kapsayan süreçte yazdığı şiirleri ikinci dönemidir. Şair bu dönemde üniversite okumak için yurtdışına gitmiştir. Sembolizm ve sürrealizm akımlarını bu dönemde tanımıştır. Üçüncü dönemi Doğu Türkistan'a tekrar döndüğü ve ailesi ile sürgün edilmesine kadar kaldığı süreçtir. Bu dönem 1990-1994 yıllarını kapsamaktadır. Dördüncü dönem Suriye sürgününde yazdığı şiirlerdir ve 1995-2004 yıllarını kapsamaktadır. Şairin Kanada'ya yerleşmesi ise beşinci ve son dönemdir. Bu dönem 2005 yılında başlamış ve günümüze kadar da devam etmektedir.

3. ESERLERİ

Ahmetcan Osman sadece Uygur Türkçesi ile şiirler yazıp yayımlamamıştır. Şairin Arap dili ile yazıp yayımladığı şiirleri de vardır. Arap diline hâkim olmasının nedeni üniversiteyi Şam'da okumasıdır. Bu sayede Ahmetcan Osman'ın şiirlerinde Arapçanın da etkileri görülmektedir. Örneğin Allah ismi Yeni Uygur Türkçesi'nde *Alla* şeklindedir. Bu isim Arapça bilmesinin etkisiyle şairin şiirlerinde Allah olarak kullanılmıştır.

Şairin bazı şiirleri Almanca, Fransızca ve İspanyolcaya çevrilmiştir. “Ahmetcan Osman'ın ilk şiir kitabı 1988 yılında Suriye Dimeşk'te Arapça yayımlanan *Al-suquut Al-thaaniy* “İkinci Düşüş” adlı şiir kitabıdır. 1990 yılında bu kitabı yine Arapça yayımlanan *Lughz Al-a'araas* “Düğünlerin Sırrı” takip etmiştir (Kaşgarlı, 2017: 137) Arapça yayımlanan şiir kitaplarından sonra Ahmetcan Osman'ın Yeni Uygur Türkçesiyle de kitapları yayımlanmıştır.

Uyghur Qizi Lerikisi “Uygur Kızı Lirigi” 1992 yılında Urumçi'de Yeni Uygur Türkçesiyle yayımlanmıştır. Aynı şekilde *Roh Pesli* “Ruh Mevsimi” kitabı da 1996 yılında Yeni Uygur Türkçesiyle Urumçi'de yayımlanmıştır.

Ahmetcan Osman'ın Arapça eserler vermesinin temel nedeni Şam'da aldığı eğitimidir. Bu dilde eser vermesinin diğer nedeni ise şaire uygulanan baskı ve sansür politikalarıdır. “Ahmetcan Osman'ın Arapça yayımlanmış diğer şiir kitapları şunlardır: *Al-wasiy Ala Al-thaat* “Benlik Sahibi” (1997), *Ka'an* “Sanki” (1998) *Fiy Atlaal Somar Haythu Oqiyim* “Benim Yerleştiğim Sümer Harabesinde” (2003), *Hissaty Min Al-layl* “Geceden Nasibim” (2007) (Kaşgarlı, 2017: 137).

Ahmetcan Osman'ın son yıllarda İngilizceye ve Japoncaya çevrilmiş şiir kitapları da yayımlanmıştır. Şairin İngilizceye çevrilen kitabı *Uyghurland, the Farthest*

Exile “Uygur Bölgesi, En Uzak Sürgün Yeri” (2015) adlı kitaptır. Şairin Japoncaya çevrilerek yayımlanan kitapları ise *Ah, Uygur Toprağı* (2015) ve *Uygur Şairi Emetcan Osman’ın Seçme Şiirleri* (2015) adlı kitaplardır.

Emetcan Osman Tallanma Şiirliri “Emetcan Osman’ın Seçme Şiirleri” (2015) adlı kitap ise İstanbul’da Yeni Uygur Türkçesiyle yayımlanmıştır (Kaşgarlı, 2017: 137). İstanbul’da yayımlanan bu kitap bir giriş bölümü ve seksen sekiz adet şiirden oluşmaktadır. Kitapta yer alan giriş bölümü Memtimin Ela’ya aittir. Memtimin Ela’ya göre bu eserde yer alan şiirler şairin yalnızlık, yoksulluk ve ne yapacağını şaşırmış hâlde yaşadığı dünyasından sızanlardır.

İKİNCİ BÖLÜM

AHMETCAN OSMAN'IN SEÇME ŞİİRLERİ KİTABI

1. ŞİİRLERİN TRANSKRİPSİYONU VE AKTARIMI

(s. 43)(1) Ağzimdiki Koldurma

- (2) Tutaşmaqta qelbimge
- (3) Şepeqniñ oti.
- (4) Koldurlaydu ağzımda
- (5) Teñri süküti.

(s. 43) Ağzımdaki Çan

- Tutuşuyor kalbimde
- Şafağın ateşi.
- Çınlar ağzımda
- Tanrı sükutu.

(s. 44)(1) Apağ Ğeribliq

- (2) Apağ Ğeribliq
- (3) İçimde bu daimiy möcize
- (4) Menmu
- (5) Don cuanğa oxşaş
- (6) İnsaniy teşnaliqniñ davamlışışığa qarşı
- (7) Aña teltöküs béğişlinimen
- (8) Selkin şamaldek némidégen yénik
- (9) Qan késilidek némidégen dehşetlik
- (10) Ğeribliq bu
- (11) İçimde peqet bir nerse mevcut: Héçnéme örtenmekte

- (12) Éh, méniñ apaq géribliqim
- (13) Éh, méniñ tunci ésim
- (14) Éh, méniñ dozaxniki cennitim
- (15) Pirevin cesiti
- (16) Babil munari
- (17) Eléhram
- (18) Grék tüvrükliri
- (19) Niyoyorkniki kökke taqashqan binalar...
- (20) Hemmisi géribliqniñ aqliqida öçüp kétivatqan reñler

(s. 45)(1) Éh, appaq géribliq

- (2) Éh, kainatniñ soquvatqan qelbi
- (3) Éh, şairlarniñ süküti
- (4) Éh, matematiklarniñ seltenetlik nöli
- (5) Ğéribliq öñkürlirini qonalğu qilğan
- (6) Sersan Teñrilerni uçrattim
- (7) Ular üçün
- (8) Quyaş özini ebediy tekrarlamaqta

- (9) Hettaki balilarniñ közidimu
- (10) Ğéribliqniñ çeqinini kördüm
- (11) Şundaqla apaq géribliqimni
- (12) Ölüklerge oralğan muqeddes képen dep tesevvur qildim

(s. 44) Apak Gariplik

Apak gariplik

İçimde bu daimî mucize
Ben de
Don Juan'a benzer
İnsanî isteğin sürmesine karşı
Ona büsbütün bağışlanırım.
Serin rüzgâr gibi nasıl da hafif
Kan hastalığı gibi nasıl da dehşetli
Gariplik bu
İçimde yalnız bir şey var, hiçbir şey yanıyor

Ah! Benim apak garipliğim
Ah! Benim ilk hafızam
Ah! Benim cehennemdeki cennetim
Firavun cesedi
Babil minaresi
Elehram
Grek sütunları
New York'taki göğe çarpan binalar...
Hepsi de garipliğin aklığında sönen renkler.

(s. 45) Ah! Apak gariplik
Ah! Kâinatın atan kalbi
Ah! Şairlerin sessizliği
Ah! Matematikçilerin saltanatlı sıfırı
Gariplik mağaralarını konak yapan

Şaşkın Tanrılarla karşılaştım

Onlar için

Güneş özünü sonsuza dek tekrarlıyor.

Hatta ki çocukların gözünde de

Garipliğin yıldırımını gördüm

Böylece apak garipliğimi

Ölülere sarılan kutsal kefen diye tasavvur ettim.

(s. 46)(1) Aqlıqniñ Xam Xiyali

1

(2) Bu cahanni néme qılğuluq?!

(3) Ğulıǵan kövrük bəşida turar güzellik.

(4) Şadlıqni yépinçaqlap yéñi bir ervah

(5) Örleydu hañdin.

(6) Ademler tirilmekte

(7) Şan-şerepler xatimisi heqqide

(8) Zavallıqniñ meñgü téşığa pütülgen

(9) Yéziq ténide.

(10) Söz hamildar bolmas héstin başqığa,

(11) Hesret ölük, teyyar depne qılışqa.

(12) Zamandin bizge qalgini

(13) Texttin çüşken padişahniñ tacidiki

(14) Yélineigän aşu ciriñlaş.

(15) Ey, oqurmen, ata qılğın bir naxşa

(16) Kündüzdin kavak açidigan,

- (17) Qéçip ketsun gélibe
- (18) Yoqniñ deryasini késip ötüške
- (19) Hazırlanğan xiyalğa.

2

- (s. 47)(1) Koçılarnıñ éğilişi bar
- (2) Polatniñ qamıtige égilgen şamlardek.
- (3) İştihayimizniñ modérnizmi bar:
- (4) Yaylaqqa çıqmas
- (5) Qaytmıgıçe égilğa yollar.
- (6) Keyniniñ keyni bar,
- (7) Govğayimiz arisida hem aldi bar
- (8) Kelgüçige teyyarlığan qurbanlıqımızdin
- (9) Qisilip çıkar...
- (10) Künlerniñ munarida olturaqlaştıq,
- (11) Hem tamlarnı teşimiz
- (12) Hékmelik müşükler közet qilğan
- (13) Lehzini izdep.
- (14) Qalimiz, andin, oylinip:
- (15) Qandaqlarçe çıkar zaman çatqalliridin
- (16) Şu yava toñguz
- (17) Xaniveyran qılar hem
- (18) Ümidimizdin başqa hemmini?!

3

- (s. 48)(1) Kütme artuqçe,
- (2) Çiq, ey çoñqurluq!

- (3) Bilimenki: sen turuşni bilmeysen
- (4) Şahmat taxtisida.
- (5) Şahlar ölüp ketkili nevaq
- (6) Hem özlükniñ arqa teripidiki yurtlarda
- (7) Soqulğan şu oqyalardin qorğanlar xali.
- (8) İnsaniyet hékmiti, ene,
- (9) Hañrimaqta sehne keynide.
- (10) Hem heykelniñ ileñgüçi bar
- (11) Atlar bilen zéhinniñ mixliridin yasalğan.
- (12) Qulaq sélip tiñşa, oqurmen,
- (13) Huvlaşlarda üngen çimlar titrişi
- (14) Emesmidu tuşqanlar ğacavatqan?

4

- (15) Ğayibliqni arimizdin qaçurğan kim?
- (16) Kimniñ esli u
- (17) Ténimizniñ üstide domiliğan?
- (s. 49)**(1) Kim u aprilğan?
- (2) Tutaşqan?
- (3) Bizge kirgen sayilerdin çiqip kelgen?
- (4) Vaqitniñ kelmidimu téxiçe
- (5) Çédirini tikleş vaqti zaman taciğa,
- (6) Otlaşqa qoyup bérıp tuğma tebietni
- (7) Cevhirimizdin ünüp çiqqan yaylaqqa?
- (8) Néme üçün yetküzimiz bu azabni
- (9) Şu ikkinçi qizğaqqqa?

- (10) Unda zaman ügdeydu,
(11) Ten méve bermeydu,
(12) Hem étilip çiqidu yirtquç céçekler
(13) Yétilgen epsaniniñ aǵzidin...
(14) Bizni şundaq bend qilidu uşumtutluqqa
(15) Şu yoçun adem
(16) Perva qilmay qorqunçniñ valaqlışığa,
(17) Tüzülminiñ qanuniyitige,
(18) Hem acritip zéhnimizdin peqetla
(19) İstelgenni,
(20) Qarğışqa uçrıǵanni,
(21) Taşlap qoyar biz kélidu dep perez qilǵanniñ
(22) Şu sirliq ordisida.
- (s. 50)**(1) Ey, oqurmen, qaçanğıçe qalarmiz
(2) Esli bilen tetüriniñ otturisida pirqirap?
(3) Şu taşlanduq başlinışqa yétip bériş üçünmu?!
(4) Üçinçisi kim?
(5) Esliniñ sirtida,
(6) Tetüriniñ sirtida?!

5

- (7) Ene...
(8) Öz şeklidin çiqmaqta şekil,
(9) Baliyatqu asiqliqidin başqa hemmidin yalıñaçlinip,
(10) Qedemlerniñ musapirliq peyti bilen
(11) Leñgerlerde qed kötergen sayiler ara

- (12) Bölünüp hem...
- (13) Ey oqurmen, ey boşluqniñ munarida turğuçı,
- (14) Qay istekke, kördüñ, uva salğınını
- (15) Uzaqtiki şu burunqiniñ?
- (16) Mana, yollar kirmekte yılanlarnıñ şeklige
- (17) Xiyalida tozanniñ
- (18) Hem ornidin turmaqta şu süpsüzük
- (19) Közetkençe körünmes parçılirini.
- (s. 51)**(1) Ey, sen aqlıq! Bir nersini oylap qaldıñmu?
- (2) Ey, sen çüş qizğaqlirida
- (3) Çuqan kötergüçilerniñ cimcitliqi!
- (4) Ey, sen baliyatquğa çoñqurliğan baliyatqu!
- (5) Sendin başqa kimmu bösüp çiqalisun
- (6) Tac keydürüş murasimini?!
- (7) Sendin başqa kimniñ baliyatqusida
- (8) Tirilimizki, çéçekleymizki?!
- (9) Sendin başqa kim...?!
- (10) Men soraymen heyrettin
- (11) Öz ölümige égilgüçiniñ ési heqqide
- (12) Hem sözleymen zavalğa
- (13) Şu küçlük éqin heqqide
- (14) Yürüp ketkey zaman zamansız,
- (15) Yaki leñger yaşığay qista-qistañ sahilimizda
- (16) Héc perqi yoq ölüm bilen ölümniñ
- (17) Ğelibe niqablırıda yélincişidin başqa.

(s. 46) Aklığın Ham Hayali

1

Bu dünyayı ne yapalım?
Yıkılan köprü başında durur güzellik.
Mutluluğu örten yeni bir ruh
Yükselir uçurumdan.
İnsanlar diriliyor
Şanın ve şerefın sonu hakkında
Ölümün mezar taşına yazılan
Yazı teninde.
Söz gebe kalmaz histen başkasına
Hasret ölü, hazır defnedilmeye
Zamandan bize kalanı
Tahttan düşen padişahın tacındaki
Alevlenen işte bu çınlama.
Ey, okuyucu, bağışla bir şarkı
Gündüzden oyuk açacak
Kaçıp gitsin zafer
Yokun nehrini yarıp geçmeye
Hazırlanan hayale.

2

(s. 47) Sokakların kıvrımı var
Çeliğin boyuna eğilen mumlar gibi
Arzularımızın modernliği var:
Yaylaya çıkmaz

Dönmedikçe ağıla yollar.

Arkasının arkası var,

Kavgamızın arasında da önü var.

Gelene hazırlanan kurbanlığımızdan

Kısıılır...

Günlerin minaresinde oturduk,

Ve duvarları deleriz

Bilge kediler gözetin

Fırsatını kollayıp.

Kalırız, sonra düşünüp:

Nasıl çıkar zaman çalılıklarından

Şu yaban domuz

Harap eder hem

Ümidimizden başka her şeyi

3

(s. 48) Bekleme çokça

Çık, ey derinlik!

Bilirim ki sen durmasını bilmiyorsun

Satranç tahtasında.

Şahlar öleli ne zaman

Ve özünün arka tarafındaki yurtlarda

Bu oklarla dövülen kaleler boş.

İnsanlığın bilgeliği işte bu,

Haykırmakta sahne arkasında.

Ve heykelin salınacağı var

Atlar ile zihnın mihlarından yapılan.
Kulak verip dinle, okuyucu,
Uğultularda filizlenen çimlerin titreyişi
Değil midir tavşanların kemirdiği?

4

Gaybı aramızdan kaçırın kim?
Kimin aslı o
Tenimizin üstünde yuvarlanan?

(s. 49) Kim o ayrılan

Birleşen?
Bize giren gölgelerden çıkıp gelen?
Vaktin gelmedi mi henüz
Çadırını kurma vakti zaman tacına,
Otlamaya bırakıp çıplak tabiatı
Cevherimizden filizlenen yaylaya
Niçin iletiriz bu azabı
Şu ikinci su kenarına?
Onda zaman uyuklar
Ten meyve vermez
Hem atılıp çıkar yırtıcı çiçekler
Olgun efsanenin ağzından...
Bizi böyle bağlar tesadüfe
Şu yabancı insan
Hiç bakmadan korkunun gevezeliğine
Yapının kanununa,

Ve ayırıp zihnimizden sadece

İstenileni,

Bedduaya maruz kalanı,

Fırlatır biz gelir diye varsayanın

O gizli sarayında.

(s. 50) Ey, okuyucu ne zamana kadar kalırsız

Doğru ile yanlışın arasında dönüp?

Şu atılmış başlangıca yetişmek için mi?

Üçüncüsü kim?

Doğrunun dışında,

Yanlışın dışında?

5

İşte...

Kendi şeklinden çıkmakta şekil

Rahim asiliğinden başka her şeyden soyunup,

Adımların misafirlik vakti ile

Hanlarda boy gösteren gölgeler arasında

Bölünüp hem...

Ey okuyucu, ey boşluğun minaresinde duran,

Hangi isteğe gördün yuva kurduğunu

Uzaktaki bu öncekinin?

İşte, yollar girmekte yılanların şekline

Hayalinde tozanın

Hem yerinden kalkmakta bu şeffaf

Gözetleyince görünmez parçaların.

(s. 51) Ey, sen aklık! Bir şeyi düşündün mü?

Ey, sen düş kıyılarında

Gürültü palangalarının sessizliği!

Ey, sen rahimde derinleşen rahim

Senden başka kim yarıp çıkabilsin

Taç giydirme merasimini?

Senden başka kimin rahiminde

Diriliriz ki, çiçekleniriz ki?

Senden başka kim?

Ben sorarım hayretle

Kendi ölümünü sahiplenenin hafızası hakkında

Ve konuşurum zevale

Bu güçlü akın hakkında

Yürüyüp gitsin zaman zamansız

Veya demir atsın daracık kıyımızda

Hiç farkı yok ölüm ile ölümün

Zafer maskelerinde alevlenmesinden başka.

(s. 52)(1) Arman

(2) Ésimde...

(3) Ölüp ketti beziler,

(4) Yumulmidi

(5) Hayat qaldi közliri.

(6) Şu közlerge uydi qan bolup

(7) Éytalmıgan sözliri.

(8) Ah...

- (9) Ölgén vucudta tirik közler!
(10) Tirik kömülgen şu közlerniñ
(11) Aççıq ahimu
(12) Qebriside üngen bu güller?
1985-Yıl

(s. 52) Ukde

Aklımda...
Ölöp gitti bazıları,
Kapanmadı
Hayat kaldı gözleri.
Bu gözlere çöktü kan olup
Söylenemeyen sözleri.
Ah...
Ölmüş vücutta canlı gözler!
Diri gömülmüş bu gözlerin
Acı feryadı mı
Kabirlerinde açmış bu güller?

(s. 53)(1) Aşiq Tinçliqi

- (2) Bilikim üstidiki uniñ béşi-
(3) Eynekler ara quşlar avazi.
(4) Uyqu...
(5) Goyaki tañ seherdek,
(6) Qan taşqinidin örligen quyaşteq goya.
(7) Ahu yügrer tomurda

- (8) Yayğiniçe tügimes bir yol
(9) Pişanidin sozulğan,
(10) Tekşi nepes alganda canan.
(11) Ah bu nepes şunçe hökümran.

- (12) Uniñ qelbi yéqin qelbimge,
(13) Kirpikliri eks éter közümde:
(14) Kördüm bir top kepterni
(15) Yaki
(16) Eskerlerniñ cesetlirini.
(17) Kördüm hemde partlışını zamanniñ
(18) Emçekniñ nur halqısığa
(19) Yéqinlaşqanda.

- (s. 54)**(1) Ey, rétim qızı,
(2) Ey, rehimsiz dadalıq qız,
(3) Ey, sen közümdin étilğan şehvet
(4) Goya yilpizdek,
(5) Déñiz çimliriğa bulğanğan quyaşteq qoya.

- (6) Salam saña, ey karivat,
(7) Eyneklerde köpeygen ey ten,
(8) Nur içide uzaqlaşqan cinayetniñ eyniki,
(9) Qaştésidek yañraq külke eyniki,
(10) Hemde qoram taşlardin bulduqlaydu qan
(11) Eynekte...

(12) Apirin eyneklerniñ ténçliqığa!

(13) Apirin

(14) Bosuğılar séhridiki tün ténçliqığa!

(15) Bilikim üstidiki uniñ béşi-

(16) Undiki her bulaqta örtinişim.

(17) Kül téñini quçqan uyqu

(18) Goya canan yéqinlişar maña her yaqtin.

(19) Némidégen yénik uniñ çaqnıǵan qoli,

(s. 55)(1) Lerzan uyqu içre köksümde yatqan

(2)Şu kiçik hayvan!

(3) Çüş bégida şudem pervaz qilivatqan

(4) Yüksek aylanmiliq levlide cananniñ

(5)Sayisi tebessümniñ,

(6) Tebessüm téñi,

(7) Esliter maña quşqaçniñ behrimanliqini

(8) Qariǵay şexidiki uvisida,

(9) Kéçiniñ şunçe yiraq bir vaqtida,

(10) Kökletküçi şamal vaqtida...

(11) Hemde uniñ bilikimge qoyulǵan béşi-

(12) Maysılar peyti.

(s. 53) Âşık Esenliǵı

Bileǵimin üstündeki onun başı

Aynaların arasında kuşların sesi
Uyku...
Sanki seher vakti gibi
Kan fışkırmısından yükselen güneş güya.
Ahu koşar damarda
Yayıldıkça tükenmez bir yol
Alından uzanan,
Birlikte nefes alınca canan.
Ah bu nefes o kadar hükümran.

Onun kalbi yakın kalbime
Kırpikleri aks eder gözümde:
Gördüm bir dizi güvercini
Ya da
Askerlerin cesetlerini.
Gördüm bir de patlamasını zamanın
Memenin nur halkasına
Yaklaşınca.
(s. 54) Ey, ezgi kızı,
Ey, acımasız babalı kız,
Ey, sen gözümde düşen şehvet
Sanki leopar gibi
Yosunlara karışan güneş güya.

Selam sana ey yatak,

Aynalarda çoğalan ey ten
Işık içinde uzaklaşan cinayetin aynası,
Kaş taşı gibi yankılı gülüş aynası,
Bir de kırılan taşlardan fışkırır kan.
Aynada...

Aferin aynaların esenliğine
Aferin
Eşiklerin sihrindeki gecenin esenliğine

Bileğimin üstündeki onun başı
Ondaki her pınarda alevlenişim
Kül tanını kucaklayan uyku
Sanki sevgili sokulur bana her yandan.
Ne kadar hafif onun parlayan eli,
(s. 55) Titrek uyku içinde göğsümde yatan
Bu küçük hayvan!

Düş bahçesinde şimdi süzülen
Havada süzülen dudaklarında sevgilinin
Gölgesi tebessümünün,
Tebessüm tanı,
Hatırlatır bana serçenin yararlanmasını
Çam dalındaki yuvasında,
Gecenin çok uzak bir vaktinde,

Filizlendirici rüzgâr vaktinde...

Bir de onun bileğime konulan başı

Fidanlar zamanı.

(s. 56)(1) Asman Yérım Çüşti

(2) Batur Rozi öldi...!

(3) Batur Rozi öldi...!

(4) Bu xeverni yetküzdi şamal

(5) Teklimakandiki toğraqlarğıçe...

(6) Yürek yérım çüşti,

(7) Asman yérım çüşti,

(8) Yérım çüşti Ezrailniñ béşidin

(9) Şahmeşrepniñ baş söñikidin

(10) Oyulğan şu seltenetlik tac.

(11) Arqisiğa yandi éqınlar,

(12) Yérım çıqip toxtap qaldi tağlarğa.

(13) Omumiy yüzlük teziye üçün

(14) Sulirini yigdi bulaqlar.

(s. 56) Gökyüzü Yarım Kaldı

Batur Rozi öldü!

Batur Rozi öldü!

Bu haberi getirdi rüzgâr

Teklimakan'daki toğraqlara⁵ kadar...

⁵ Taklamakan Çölü'nde yetişen bir tür ağaç.

Yürek yarım kaldı

Gök yarım kaldı

Yarım kaldı Azrail'in başından

Şahmeşrep'in kafatasından

Oyulan bu saltanat tacı

Geriye döndü akınlar

Yarıya kadar çıkararak durdu dağlarda.

Herkese başsağlığı dilemek için

Sularını biriktirdi pınarlar.

(s. 57)(1) Ay ve Bulaq

(2) Asmanda ay sargayğan şunçe...

(3) Bulaqtiki ay,

(4) Çüşlirini yığar çéçekniñ

(5) Havada tozğan nebi murdisidin.

(6) Bulaq asta oyğitidu çimlarni,

(7) Bir rivayet keldi ésige:

(8) Kirgenmiş ay tuyğu bégığa,

(9) Qaptu şu dem boğuzlangan tozğa aylinip.

(10) Ay şolisi cimiqqanda közümde...

(11) Bulaqta gayip bolup kéçe yelqini,

(12) Yultuzlarga aylinar tenler,

(13) Gunah-bayramğa.

(14) Ay yuyidu nurda bulaq ésini,

(15) Bulaq-

(16) Tünniñ yüksekliridin

(17) Örkeşligen ay.

(s. 57) Ay ve Pınar

Gökte ay sararmış o kadar,

Pınardaki ay,

Düşlerini toplar çiçeğin

Havada uçuşan peygamber cesedinden

Pınar yavaşça uyandırır çimleri

Bir rivayet geldi aklına:

Sokulmuş ay his bahçesine

Kalmış o an boğazlanan tavus kuşuna dönüp.

Ay ışığı kaybolunca gözümde...

Pınarda kaybolunca gece yelkeni

Yıldızlara dönüşür tenler,

Günah da bayrama.

Ay yıkar nurda pınarın hatırasını

Pınar

Gecenin yükseklerinden

Dalgalanan ay.

(s. 58)(1) Baliliq Ayliri

(1) 1. Çüş

- (2) Baliliqtiki aylarniñ biride
- (3) Bir çüş bar édi
- (4) Çoñaymas
- (5) Gas, qariğu kékeç
- (6) Milyonlığan qanatlırı bilen
- (7) Pervaz qılatı
- (8) Ecdatlırımniñ qebristanı üstide
- (9) Men çoñ bolğanda ismini uqqan qebristan:
- (10) Yer şari!

(11) 2. Kepsizlik

- (12) Baliliqtiki aylarniñ biride
- (13) Uni oğrilap
- (14) Qelem qapquçımğa tiqip qoydum
- (15) Qéri tün oyğınip
- (16) Gas koçılarga çıqtı-de
- (17) Dertlik avazda tovlaşqa başlıdı:

(s. 59)(1) -Qéni sen, qozam?!

- (2) Qéni sen, éyim?!

(3) 3. Bediyy Eser Sodigiri

- (4) Baliliqtiki aylarniñ biride
- (5) Men quyaşni kündüz bilen

- (6) Kündüzni çüşler bilen ölçevétip
- (7) Restide zoñziyip olturğan kəcini kördüm
- (8) Aldida
- (9) Bir döve ay-yultuz

(10) 4. Béliqçi Bilen Altun Béliq

- (11) Baliliqtiki aylarnıñ biride
- (12) Kéçe aydıñ déñiz
- (13) Ay altun béliq édi
- (14) Her etigen uni upuq tutivélip
- (15) Axşimi déñizğa yene qoyivétetti

(s. 60)(1) 5. Qayğuruş

- (2) Baliliqtiki aylarnıñ biride
- (3) Yıǵlap taşlıdım
- (4) Anam külüp taşlıdi yéşimni sürtkeç
- (5) Men
- (6) Aynıñ bulutlarğa qandaq çöküp ketkenlikini
- (7) Méniñ uni qutquzivalay dep
- (8) Qollirimni qandaq sozğanliqimni
- (9) Devatattım

(10) 6. Allahniñ Qariçuqi

- (11) Baliliqtiki aylarnıñ biride
- (12) Xiyalniñ girvikide putumni sañgilitip olturattım

- (13) Bovam
- (14) Dadam bilen anamğa
- (15) Meniñ Allahniñ qariçuqıda olturğanlıqimni
- (16) Şuña Allahniñ közi oçuqmu-yépiq muhim emeslikini
- (17) Piçirlavatti

(s. 61)(1) 7. Kéçini Tuyuş

- (2) Baliliqtiki aylarniñ biride
- (3) Bulut üstidila uxlap qaldı u
- (4) Harginidin...
- (5) Tañğa yeqin çüşüp ketti yerge
- (6) Qara bésip
- (7) Şuan
- (8) Oygandı qelbimde kéçe tuyğusi

(9) 8. Yerni Élip Qéçiş

- (10) Baliliqtiki aylarniñ biride
- (11) Şunçe qilipmu
- (12) Kötirelmidi hesen-hüsen
- (13) Yerni quçaqlap
- (14) Nege élip ketmekçikin?!

(15) 9. Öylep Qoyuş

- (16) Baliliqtiki aylarniñ biride
- (17) Déñiz tañda quruqluqqa piçirlidi:

(s. 62)(1) Qandaq deysen, qedirlikim

(2) Öylep qoysaq

(3) Ésini yoqatqan quyaşni

(4) Reñ qarigusi ayğa?!

(5) 10. Métafizikiliq Oyliniş

(6) Baliliqtiki aylarnıñ biride

(7) Şamal ögzige çıqip

(8) Yénimda sozulup yatti-de

(9) Oyğa patti:

(10) Nedin başlidi?

(11) Nede tügeydu?

(12) İsteydu néme?

(13) 11. Til Meşqi

(14) Baliliqtiki aylarnıñ biride

(15) Kéçige yiqilsam

(16) Yöleytti u méni

(17) Kündüzge yiqilsam

(18) Quyaş yöleytti

(s. 63)(1) 12. Rocek

(2) Baliliqtiki aylarnıñ biride

(3) Bir rocikim bar édi

(4) Kéçisi körgeñ çüşümni

- (5) Kündüzi uniñdin körettim
- (6) Bir qétim
- (7) Kördüm uruştin qaytqan dadamni
- (8) Qanğa milinip...
- (9) Çéqildi şudem
- (10) Aşu rocikim

(11) 13. Kütüş

- (12) Baliliqtiki aylarnıñ biride
- (13) Asmandiki yultuzlarni térialmaqçı bolup
- (14) Tañ atqıçe saqlidim
- (15) Ya közini yummidi ay
- (16) Ya ügdimidi!

(s. 64)(1) 14. Aydıñ Söz

- (2) Baliliqtiki aylarnıñ biride
- (3) Ğayip boldi u
- (4) Qarañğudin teşvişlinip qaldi yultuzlar
- (5) Çiqivaldi asmanğa köñlüm
- (6) Hemde boldi tündin ülüşüm
- (7) Téximu aydıñ

(s. 58) Çocukluk Ayları

1. Düş

Çocukluktaki ayların birinde
Bir düş vardı

Büyümez

Kör, sağır, dilsiz

Milyonlarca kanatlarıyla

Süzülürdü

Ecdatlarımın kabristanı üstünde

Büyüdüğümde ismini anladığım kabristan:

Yer küresi!

2. Yaramazlık

Çocukluktaki ayların birinde

Onu çalıp

Kalem kutuma gizledim

Yaşlı gece uyanıp

Sağır sokaklara çıktı ve

Üzüntülü sesle bağırmaya başladı:

(s. 59) Neredesin kuzum?

Neredesin ayım?

3. Bedii Eser Tüccarı

Çocukluktaki ayların birinde

Ben güneşi gündüz ile

Gündüzü rüyalar ile ölçüp

Pazarda çömüp oturan geceyi gördüm

Önünde

Bir yığın ay yıldız

4. Balıkçı ile Altın Balık

Çocukluktaki ayların birinde

Gece, mehtaplı deniz

Ay, altın balıktı

Her sabah onu ufuk tutuverip

Akşam denize yine bırakıverirdi

(s. 60) 5. Kaygılanma

Çocukluktaki ayların birinde

Ağladım

Anam güldü yaşımı silerek

Ben

Ayın bulutlara nasıl saklandığını

Benim onu kurtarayım diye

Ellerimi nasıl uzattığımı

Söylüyordum

6. Allah'ın Göz Bebeği

Çocukluktaki ayların birinde

Hayalin kıyısında ayağımı sallayıp oturdum

Dedem

Babam ile anneme

Benim Allah'ın göz bebeğinde oturduğumu

Bunun için Allah'ın gözünün açık mı kapalı mı önemsizliğini

Fısıldardı.

(s. 61) 7. Geceyi Duyuş

Çocukluktaki ayların birinde

Bulutun üstünde uyuyup kaldı o

Yorgunluktan...

Sabaha yakın düştü yere

Kara basıp

şimdi

Uyandı kalbimde gece duygusu

8. Yeri Kaçırış

Çocukluktaki ayların birinde

Ne kadar uğraşsa da

Kaldıramadı gökkuşağı

Yeri kucaklayıp

Nereye götürecekt ki?

9. Evlendirme

Çocukluktaki ayların birinde

Deniz tan vakti boşluğa fısıldadı:

(s. 62) Ne dersin, kıymetlim

Evlendirsek

Aklını yitiren güneşi

Renk körü ay ile?

10. Metafizikli Düşünme

Çocukluktaki ayların birinde

Rüzgâr çatıya çıkıp

Yanıma uzanıp yatarak

Düşünceye daldı:

Nereden başladı?

Nerede bitecek?

Ne isteyecek?

11. Dil Egzersizi

Çocukluktaki ayların birinde

Geceye düşsem

Kaldırdı o beni

Gündüze düşsem

Güneş kaldırdı

(s. 63) 12. Pencere

Çocukluktaki ayların birinde

Bir pencerem vardı

Gece gördüğüm düşümü

Gündüz ondan görürdüm

Bir defa

Gördüm savaştan dönen babamı

Kana bulanıp...

Kırıldı o zaman

İşte bu pencerem

13. Bekleyiş

Çocukluktaki ayların birinde

Gökyüzündeki yıldızları toplamak isteyip

Şafak sökünceye kadar bekledim

Ya gözünü yummadı ay

Ya da uyuklamadı!

(s. 64) 14. Aydın Söz

Çocukluktaki ayların birinde

Kayboldu o

Karanlıktan endişelendi yıldızlar

Yükseldi göğe gönlüm

Bir de oldu geceden hissem

Daha da aydın

(s. 65)(1) Bipayan Közüñ

(2) Dolqunlaydu bipayan közüñ,

(3) Ézip qalğan yelkenmen unda.

(4) Boranliriñ peseymes zadi,

(5) Bir vehime yañrar şavqunda.

(6) İstimeymen qırğa bərişni,

(7) Hayat-ölüm maña beribir.

(8) Paçaqlinip dolqunliriñda,

(9) Aña çöküp kétermen axir.

(s. 65) Engin Gözün

Dalgalanır engin gözün,

Yoldan çıkan yelkenim onda

Fırtınaların dinmez hiç

Bir korku yankılanır gürültüde

İstemem kıyıya varmayı

Yaşam ve ölüm bana bir.

Kırılıp dalgalarında,

Ona dalıp giderim nihayet.

(s. 66)(1) Bir Siqim Uyğur Tupriqi

(2) -Perhad Tursunğa béğışlaymen.

- (3) Ateştin yaralğan bolsimu rohim,
- (4) Qorunmas, ténimdek layniñ içide.
- (5) Çünki u- bir siqim Uyğur tupriqi
- (6) Ateşke zariqqan, uzun kéçide...
- (7) Yoqluqta yoluçi ey, qutluq rohim!
- (8) Lenetle ténimni séni çeklise.
- (9) Ve lékin, layçilik qimmitiñ bolmas.
- (10) Séni men törelgen tupraq yeklise.

(s. 66) Bir Avuç Uyğur Toprağı

-Ferhad Dursun'a armağan ediyorum.

Ateşten yaratılmış olsa da ruhum,
Sıkılmaz, tenim gibi çamurun içinde.
Çünkü o bir avuç Uyğur toprağı
Ateşi özleyen uzun gecede...
Yoklukta gelen ey, kutlu ruhum!
Lanet tenime seni yasaklasa da
Lakin sıvacılık kıymet vermez
Seni ben yaratılan toprak dışlasa.

(s. 67)(1) Bosuğa Piçirlimaqta

- (2) Yıraqta
- (3) Bu yerdin yıraqta
- (4) Her tereptin kélivatqan zamanda
- (5) Ateş hemde şehirgerlerge
- (6) Étilgen şu makanda

(7) Bosuğa bizge piçirlimaqta

(8) Yénik

(9) Titreñgü

(10) Añlanmıgidek avazda

(11) Qarañguluq içidin

(s. 67) Kapı Fısıldamakta

Uzakta

Bu yerden uzakta

Her taraftan gelen zamanda

Ateş ve de sihirbazlara

Kapanan bu mekanda

Eşik bize fısıldamakta

Hafif

Titrek

Duyulamayacak bir sesle

Karanlık içinden

(s. 68)(1) Büyük Leñger

(2) Gül iken bəşimğa sancılğan teğdir,

(3) Közümdin aqqını örtengen tiken.

(4) Çağırdı méni: “Ey, azab tuğqan şir!”,

(5) Késilgen bəşimni kötergen légen.

(6) Uruldi ténimğa, nur oyğanğan dem,

(7) Quyaş dep atalğan şu büyük leñger.

(8) Qénimğa elmisaq bolğan édi cem,

(9) Bilmidim, yoqaldi mende eñgüşter.

(10) Ünümge teñriqut çökkendin buyan,

(11) Köksümde güpülder parlığan zulmet.

(12) Mañlayda sadaqtek sunmaydu guman,

(13) Güllerdin tumandek örleydu hesret.

(14) “Ah!” désem, gélimda yiqılar ahu,

(15) “Yaq!” désem çeqılar qelbimde yaqut.

(16) Yéşimda nemlengen qaysi ilah u,

(17) Bu qutluq zéminni eyligen tavut?!

(s. 68) Büyük Han

Gül iken başıma saplanan kader,

Gözümde akanı yakan diken.

Çağırdı beni: “Ey, çileli doğan aslan!”

Kesilen başımı kaldıran leğen.

Vuruldu tenime, nur uyanan an,

Güneş diye adlandırılan bu büyük han

Kanıma milad toplanmıştı,

Bilemedim, yok oldu benden sihirli taş.

Sesime Tanrıqut çöktüğünden bu yana,

Göğsümde çarpar parlayan zulmet

Alında sadak gibi kırılmaz şüphe,

Güllerden duman gibi yükselir hasret.

Ah, desem boğazımda düğümlenir feryat

Hayır, desem kırılır kalbimde yakut

Gözyaşımda ıslanan hangi ilah o,

Bu kutlu toprağı eyleyen tabut!

(s. 69)(1) Çüşide Maňgan Ademdek

1

(1) Yiğlisam,

(2) Emçek salattiň.

(3) Yiğlisam,

(4) Alattiň méni quçiqiňğa

(5) Yénik pepilep.

(6) Yiğlisam,

(7) Salattiň ağızimğa ağıziňdin

(8) Bir parçe qentni.

(9) Sen bilettiň

(10) Élipbesini yiğamniň.

(11) Emdiçu, ana,

(12) Yiğlisam eger

(13) Domilaydu meňziňde dunya,

(14) Ne qılarni bilmeysen lékin!

2

(15) Héligiçe

(s. 70)(1) Karvan qoňguraqliridek

- (2) Carañlaydu quliqimda
(3) Perişan elleyleşliriñ, ana.
(4) Héliğiçe
(5) Yoqatmidi bu beñbaş qelbim
(6) Tolğıqiñniñ aççıq temini.
(7) Keldim dunyağa
(8) Yüdüp yelkemde ümidliriñni.
(9) Böşükümdila tuyğandek goya
(10) Eyni séniñ tuyğiniñni
(11) Emçikiñni çışlidim qattiq.
(12) Bir dane oğluñmen, bir dane,
(13) Yultuz sanap çoñ bolğan.
(14) Yamğur yağsa
(15) Yügürüp çiqtim koçığa,
(16) Çavak çaldım yapraqlar bilen,
(17) Naxşa éyttim şamallar bilen...
(18) Künlerniñ biride,
(19) Mehellide körmidiñ méni,
(20) Xiyal bilen
(21) Yürüp kettim uzaqlarğa.
(22) Tunci qétim kördüm tağlarni,
(s. 71)(1) Béqip çoqqilarğa
(2) Xiyal qıldım aq çéçini bovamniñ.
(3) Oqup berdi maña ormanlar
(4) Küz kitablirini,

- (5) İnsanniñ baş bahariğa
(6) Uçup ketken quşlarni.
(7) Muñdaştım uzaq
(8) Sersan yürgen bulutlar bilen.
(9) Oqup berdi bulutlar maña
(10) Şéirlirini çaqmaqniñ.
(11) Mecnuntalğa yölinip ğemkin,
(12) Qulaq saldim
(13) Hékayisige qéri deryaniñ.
(14) Xiyallarda baqtim
(15) Yultuzlargá tolğan asmangá.
(16) Xiyallarda
(17) Çıqtım arılap ecdadlırimniñ
(18) Qarañguda aqar yultuzdek-
(19) Yatqan aşu qebrilirini...
(20) Kélimen, ana,
(21) Elleylitip éğizimda muñluq naxşañni.
(22) Harduq yetken çağda rohimğa
(s. 72)(1) Ügdeymen azraq
(2) Béşimni-
(3) Bilikige qoyup bulaqniñ.
(4) Quşqaçlarniñ çüşi kirer çüşümge
(5) Méni zulmet orişigila.
(6) Örelmeysen çüşlirimni
(7) Burunqidek, emdi, ana.

3

- (8) Çüşti meñzimge bir tamçe şebnem,
- (9) Piçirlidim:
- (10) Çim emesmen, ey tañniñ ési!
- (11) Yañridi, bir mehel, eks sada:
- (12) Nedin kélettim,
- (13) Qedimki quyaş oyğangın bu peyt
- (14) Séginmisañ kona öyüñni?!

4

- (15) Ey, men teşna bolğan,
- (16) Söz bilen qaşalangın öyüm!
- (s. 73)(1) Yumran qelbim emçek süyige qangandin buyan,
- (2) Séniñ taşlıq seynayında éçilğan
- (3) Hem meñgüge solmaydığan
- (4) Güllerniñ hidini purayttım.
- (5) Momamniñ çöçekliride
- (6) Séniñ séhirlik işikiñdin kirettim.
- (7) Cimğur bovamniñ hasisidin
- (8) (Bosugidin atlışığıla)
- (9) Séniñ keñ-kuşade asminiñni yoritidiğan
- (10) Yultuzlarniñ çaqnişini körettim.
- (11) Ey, men teşna bolğan,
- (12) Ögzisi yamğur yégiş aldidiki-
- (13) Méniñ bulutluq qelbim bolğan öyüm!
- (14) Bir kéçisi, séniñ köleñgeñ

- (15) Yastuqumda öksüp yigligan çüş bolup peyda boldi-de,
(16) Yürikimni baliliq taşlap ketkendek,
(17) Şu kécisi
(18) Hem meñgüge
(19) Menmu kona öyimizni taşlap kettim,
(20) Xuddi çüşide mañgan ademdek,
(21) Quçaqligançe
(22) Yastuqimni...

(s. 69) Düşünde Yürüyen İnsan Gibi

1
Ağlasam
Meme verirdin
Ağlasam,
Alırdın beni kucağına
Hafifçe okşayıp.
Ağlasam,
Verirdin ağızıma ağızından
Bir parça şekeri.
Sen bilirdin
Alfabesini ağlamamın.
Ya şimdi anne,
Ağlasam eğer
Döner çehresinde dünya
Neler yaptıklarını bilmiyorsun ama!

2

Şimdi bile

(s. 70) Kervan çanları gibi

Çınlar kulağında

Perişan ninnilerin, anne

Şimdi bile

Unutmadı bu isyankâr kalbim

Doğum sancının acı tadını

Geldim dünyaya

Yükleyip omzuma ümitlerini

Beşiğimde de hisseder gibi sanki

Aynı senin hissettiğini

Memeni dişledim sertçe.

Bir tane oğlunum, bir tane,

Yıldız sayıp büyüyen.

Yağmur yağsa

Koşarak çıktım sokağa,

Alkışladım yapraklarla,

Şarkı söyledim rüzgârlarla...

Günlerin birinde,

Mahallede görmedin beni,

Hayal ile

Yürüdüm uzaklara.

İlk defa gördüm dağları,

(s. 71) Bakıp tepelere

Hayal ettim ak saçını dedemin.
Okuyuverdi ormanlar
Güz kitaplarını
İnsanın ilk baharına
Uçup giden kuşları
Hasbihâl ettim epey
Sersemce yürüyen bulutlarla
Okuyuverdi bulutlar bana
Şiirlerini şimşeklerin.
Söğüde yaslanıp gamlı
Kulak verdim
Hikâyesine yaşlı nehrin.
Hayallerle baktım
Yıldızlarla dolan gökyüzüne.
Hayallerde
Çıktım aralayıp ecdatlarımın
Karanlıkta kayan yıldız gibi
Yattıkları işte şu kabirlerini
Geleceğim, anne
Ninni gibi söyleyip ağzımda hüznü şarkını.
Yorulduk ulaştığı anda ruhuma
(s. 72) Uykularım biraz
Başımı
Bileğine koyup pınarın.
Serçelerin düşü girer düşüme

Beni zulmet sardığında.

Yorumlayamazsın düşlerimi

Eskisi gibi şimdi anne.

3

Düştü yüzüme bir damla çiy,

Fısıldadım:

Çimen değilim ben, ey şafağın aklı

Yankılandı, bir an aksiseda:

Nereden gelirdim,

Eski güneşin uyandığı bu zaman

Özler misin eski evini?

4

Ey, beni arzulayan

Söz ile çeperlenen evim!

(s. 73) Büyüyen kalbim süte kandiğinden beri,

Senin taşlı avlunda açan

Ve sonsuza dek solmayacak

Güllerin kokusunu koklardım.

Ninemin hikâyelerinde

Senin sihirli kapından girerdim.

Ketum dedemin bastonundan

(Eşiğinden geçince)

Senin genişçe açılan gökyüzünü aydınlatan

Yıldızların parlamışını görürdüm.

Ey, beni arzulayan,

Çatısı yağmurdan önceki
Benim bulutlu kalbim olan evim
Bir gece, senin gölgen
Yastığımda hüngür hüngür ağlayan düş olarak belirdi
Ve yüreğimin, çocukluğu bırakıp gittiği gibi
Bu gece
Ve sonsuza dek
Ben de eski evimizi bırakıp gittim,
Tıpkı düşünde yürüyen insan gibi,
Kucaklayınca
Yastığımı...

(s. 74)(1) Dilber

- (2) Bu tünniñ eñ yıraq qiteside kördüm séni, dilber,
(3) Qéniñ leşker sürüp tündin cuda qildi méni, dilber.
- (4) Melaik bayrimi sen kökte, men ceñgahta qan töktüm,
(5) Séni epkeldi tupraqqa piğanim xuptini, dilber.
- (6) Közümdin toxtimay qeğezge çüşkendur aqar yultuz,
(7) Biraq rohimni qisqan şunçe zulmetniñ téni, dilber.
- (8) Ezeldin ovçimen olca néme bilmes édim emma,
(9) Özüñ her ovçini ovlaydığan roh cerini, dilber.
- (10) Özüñ nur barmiqi çekken piğanliq elmisaq tari,

(11) Saña işqim goya rohimda vehdet yelkini, dilber.

(12) Ténim deryasida üngen çimi sirdek séni öpsem

(13) Léviñdin aqti canımğa çéçeklerniñ qéni, dilber.

(14) Séni bağrimğa basqanda hayatniñ bōrisi huvlar,

(15) Yōger murdamni asmanniñ nurane kēpini, dilber.

(s. 75)(1) Édiñ qarnimda sen dünya solanğan bir téren şebnem,

(2) Témip qutluq carahetke yarattin can-céni, dilber!

(s. 74) Dilber

Bu gecenin en uzak kıtasında gördüm seni, dilber

Kanın asker gönderip geceden cüda etti beni, dilber.

Melekler bayramı sen gökte, ben savaş meydanında kan döktüm,

Seni getirdi toprağa çığlığım, yatsıda, dilber.

Gözümden durmadan kâğıda düşendir kayan yıldız,

Fakat ruhumu sıkan bu kadar karanlığın teni, dilber.

Ezelden avcıyım fakat elde etmek ne bilmezdim,

Kendin her avcıyı avlayacak ruh ceylanı, dilber.

Kendin nurlu parmağının çektiği elemli misağın teli,

Sana sevgim sanki ruhumda yalnızlığın yelkeni, dilber.

Tenimin nehrinde filizlenen tüm sırlar gibi seni öpsem,
Dudağından aktı canıma çiçeklerin kanı, dilber.

Seni bağrıma basınca hayatın kurdu ulur,
Saray cesedimi gökyüzünün nurlu kefeni, dilber.

(s. 75)Karnımdaydın sen dünya, hapsedilen derin bir şebnem,
Damlayıp kutlu yaraya yarattın cânın canı, dilber!

(s. 76)(1) Dolqun Yüksek, Naxşimiz Sürgüngahni Küylimes

(2) Ey, Elişir Navaıy, yéyivetkin yelkenni,

(3) Ene, şamal qaytidin ünder bizni seperge.

(4) Quyaş qondi déñizğa epsaniviy bir quştek,

(5) Ténimizni örteydu uniñ mecruh çuqanı.

(6) Ténimiz, ah, ténimiz...

(7) Yölep turar ténimizni ölüm bilen upuqlar.

(8) Keçki şepeq köymekte başlirimiz üstide,

(9) Qolimizğa tegmekte yalqunlarniñ tilliri.

(10) Qolimiz, ah, qolimiz...

(11) Mehkem tutar qolimizni palaq bilen timtasliq.

(12) Dolqun yüksek, naxşimiz sürgüngahni küylimes,

(13) Bunda téxi pütmidi teqdirimiz pütülgen.

(15) Çoñquriğa zulmetniñ qılar çolpan işaret,

(16) Ötüp mechul egmidin biz quçuşqa hayatlıq.

(s. 76) Dalga Yüksek, Şarkımız Sürgün Yerini Söylemez

Ey, Ali Şir Nevaî, yayıver yelkeni

İşte o, rüzgâr tekrar çağırır bizi sefere.

Güneş konu denize efsanevi bir kuş gibi,

Tenimizi yakar onun yaralı çığlığı.

Tenimiz, ah, tenimiz...

Kaldırır tenimizi ölüm ile ufuklar.

Akşamın şafağı yanmakta başlarımızın üstünde,

Elimize değmekte alevlerin dilleri.

Elimiz, ah elimiz...

Sıkı tutar elimizi kayık küreği ile sessizlik.

Dalga yüksek, şarkımız sürgün yerini söylemez,

Burada daha bitmedi yazılan takdirimiz.

Derinine karanlığın işaret eder çoban yıldızı,

Geçip meçhul kıvrımdan bizi kucaklamaya canlı.

(s. 77)(1) Egmler

(2) Bolum Egmesi

- (3) Men çirip ketmey dep séni yéñilaymen,
- (4) Ténin bilen roh ara heyran bolğan halda turimen.
- (5) Heriketni tutimen,
- (6) Saña ulinimen,
- (7) Ténimniñ parçiliri tegke çüşüp kétidu.
- (8) Séni öltürimen,
- (9) Esliñ qénimdin çiqidu.
- (10) Séni idrakta turğuzimen,
- (11) Törelmilerni titip,
- (12) Yüzümge sékontlardek çaçisen.
- (13) Bir qétim, séni şebnemniñ huşsizliqida körüp qaldım,
- (14) Cevhiriñni oynavatattiñ,
- (15) Uni sendin ayrivatattiñ,
- (16) Uni veqeniñ zulmitide yittirip qoyivatattiñ,
- (17) Tozivatattiñ.
- (18) Séni tuyimen,
- (19) Mende ğayip bolisen,
- (20) Séni bolsun dep séni saña söreymen.

(s. 78)(1) Herplerdin ötkin dep sendin ötinimen,

- (2) Sen partlap kétisen,
- (3) Herpler horga aylinip kétidu.

- (4) Téniñ bilen roh ara heyran bolğan halda turimen,
(5) Séni zaval tapmisun dep saña muhtac bolimen,
(6) Bolmisa menmu zeval tapimen.

- (7) Bu maña qandaqlarçe yüz béridu,
(8) Qandaqlarçe yüz béridu...?!
(9) Tosattin séniñ xatircem özlükiñni tutqanliqimni
(10) Körimen-de,
(11) Çüşüp kėtisen, çüşüp kėtimen,
(12) Héçnémidin bolğan bir cisimdek çüşüp kėtimiz.

(13) Tenhaliq Egmisi

- (14) Şam öziniñ baliliq xam xiyalini sürsun, meyli,
(15) Kémiler keyni-keynidin kündüzniñ kölçikige çüşüp
(16) Ketsun, meyli.
(17) Séniñ puxraliri yoq texttin
(18) Hemde teñriniñ yüzidek yeşillişivatqan kaltektin başqa
(19) Héçnémeñ yoq.

(s. 79)(1) Kimniñ mirasxorisen?

- (1) Némidin öç almaqçisen?
(2) Déñizniñ xilvetçiliq istikini qandaqmu qayturup
(3) Bérelersen?!
(4) Çaqquqniñ ölükler boyiqidin vazkéçişi
(5) Hemde misniñ qirğınçılıq qizğaqlirida téyilip

- (6) Kétişi çoqum.
- (7) Su vaste bolmay qaldi,
- (8) Mana bu qoramtaşlarnıñ suyuqluqi nur heykilidek yiqildi.
- (9) Héçkim olciğa qarşı çin turuşta xatircem emes,
- (10) Xuddi bu işniñ uniñ bilen alaqlısı yoqtek,
- (11) Xuddi apetniñ hecmi uni tunci ret qorqitivatqandek.
- (12) Cuğlinip ketken çüşniñ yiraqlıqlırıda mana muşundaq
- (13) Qéqilip-soqulup yürisen,
- (14) Yoqluqniñ qattıqlıqıdın zarlinip,
- (15) Tunci bixniñ neslini kéçiniñ axirigice köşep.

(16) Késilgen Baş Egmisi

- (17) Emdi sükütiñdin yalıñaçlangan halda turisen,
- (18) Boşluq seni burunqidek içige almıgan,
- (19) Hemde esniñ heves ciriñi qalmıgan.
- (s. 80)**(1) Torliriñni siyahtin yığıp baq,
- (2) Késilgen béşiñni aña iliqliq halda körisen.
- (3) Ey, kepsiz, nege bérıp toxtidiñ?
- (4) Herplerniñ siri téxi tügimidimu ye?!
- (5) Belkim dérize bir demdin kéyin ömüçükke aylinip qalidu-de
- (6) Sarañliqniñ öçüştin başqa şhviti qalmaydu.
- (7) Ey, monolog, ilgirile,
- (8) Çuvuluş zamanida béliñni rusla.
- (9) Emdi, xıyanet yultuzı çaqnıgandin kéyin,
- (10) Ret qiliş inciliniñ néme paydisi?!

- (11) Heqiqet sahilniñ qol pulañlitişidur,
(12) Xam xiyalliq kémeñ bilen yiraqlap ket.

(13) Sürgüngah Egmisi

- (14) Bu yer
(15) Hem u yerde,
(16) Bayramğa köz taşlap turğan leñger yoq.
(17) Bu yer hem u yerde,
(18) Peqet
(19) Bir déñiz qaraqçisiniñ naxşisi
(20) Hem kelkünniñ üstige örligen ayalliq
(s. 81)(1) niñ tepsilatidin sirt
(2) Xeter dep ataşqan ğayib nersila bar.
(3) Bu yer hem u yerde,
(4) Saña bir çaqmaq heqqide söz qılışmaқта,
(5) Déğinki: yurtlarniñ hidini kötürüp yürüşken paqılar yoq,
(6) Sürgüngahtur bu
(7) Dolqunlarniñ tumşuqliri yötkep turğan

(8) Ümidsizlik Egmisi

- (9) Buqılarniñ şadliqığa patqan bir seherde,
(10) Ayal sahildin nicatliq tilimigende,
(11) Hemde sahilda
(12) Dérize
(13) Yaki untulğan saye bolmiğanda,

(14) Şundaqla, turmuş şamallarga qerzdar bolmiğanda...

(15) Qarañgu rohtin esnigençe çiqisen.

(16) Şöpük Egmisi

(17) Sezgüniñ upuqsiman quşı,

(18) Putliri bir-birige qarşı tarix,

(s. 82)(1) Ateş murasimliri,

(2) Kréstler,

(3) Heykeller,

(4) Tereplerniñ bir emçekke toplinişi...

(5) Barmaqlar şöpüklerni tutqan yerde.

(6) Heyranliq Egmisi

(7) Héçkim qaptallar börisige hemrah bolmidi...

(8) Avu qéyib ketken sahede sen yalguz,

(9) Ey, tuygu dastixénida boğuzlinivatqan buqiniñ heyranliqi

(10) İçre

(11) Uzaq vaqit sürgüçi!

(12) Erkinlik Egmisi

(13) Qan hasiliq

(14) Tuğut anisi

(15) Hem yerlikke qoyguçi.

(16) Hava Egmisi

- (s. 83)(1) Men eks ettürilelmigen halda,
(2) Yüksek şekilniñ yantuluqini yaritimen.
(3) Men hava tékistige yol açquçi...
(4) Üzlüksiz éqinimda ixçamlinalmaymen.
(5) Hevestek sirliq,
(6) Şamaldek sersan,
(7) Hemde içimizde panahlangan sudek.

(s. 77) Kıvrımlar

Varoluş Kıvrımı

Ben çürümeyeyim diye seni yeniliyorum,
Teninle ruh arasında şaşırmış duruyorum.
Hareketi tutuyorum,
Sana bağlanırım,
Tenimin parçaları yere düşer.
Seni öldürürüm,
Aslın kanımdan çıkar.
Seni akılda tutarım,
Ceninleri ditip,
Yüzüme saniyeler gibi saçarsın.
Bir defa, seni şebnemin şuursuzluğunda gördüm,
Cevherinle oynuyordun,
Onu senden ayırıyordun
Onu olayın karanlığında kaybediyordun,
Savuruluyordun.
Seni duyuyorum,

Bende kayboluyorsun,
Seni var ol diye seni sana çekerim.

(s. 78) Harflerden geç diye sana yalvarırım,
Sen parlarsın,
Harfler buhara dönüşür.
Teninle ruh arasında şaşkın halde dururum.
Sana zeval gelmesin diye sana muhtaç olurum,
Yoksa ben de zeval bulurum.

Bu bana nasıl görünür,
Nasıl görünür?
Aniden senin sakinliğine tutkunluğunu
Görüyorum ve
Düşüyorsun, düşünüyorum,
Hiçlikten yaratılmış bir cisim gibi düşünüyoruz.

Yalnızlık Kıvrımı

Mum kendi çocukluğunun ham hayalini sürsün, tamam,
Gemiler ardı ardından gündüzün göletine düşüp
Gitsin, tamam.
Senin yurttaşların yok tahttan
Bir de Tanrının yüzü gibi yeşillenen sopadan başka
Hiçbir şeyin yok.

(s. 79) Kimin varisisin?

Neden intikam alıyorsun?

Denizin yalnızlık isteğini nasıl da geri çevirip

Verebilirsin?

Porselenin cesetler boyasından vazgeçışı

Bir de bakırın soykırım kıyısında kayıp

Gidişi kesin.

Su araç olmaz oldu

İşte bu kesme taşların sıvıılığı nur heykeli gibi yıkıldı.

Kimse ganimete karşı sağlamlıkta emin değil,

Tıpkı bu işin onunla alakası yokmuşçasına,

Tıpkı afetin hacmi onu ilk defa korkuturmuşçasına.

Toplanıp giden düşün uzaklarında işte böyle

İtile kakıla yürürsün,

Yokluğun azabından dert yanarak,

İlk filizin soyunu gecenin sonuna kadar geviş getirip.

Kesilen Baş Kıvrımı

Şimdi sessizliğinden çıplak halde durursun,

Boşluk seni eskisi gibi içine almamış,

Bir de aklının istek sesi kalmamış.

(s. 80) Ağlarını siyahtan toplayıp bak,

Kesilen başını ona takılmış halde görürsün.

Ey, yaramaz nereye gidip durdun?

Harflerin gizemi daha çözülmüdü mi?

Belki pencere bir andan sonra örümceğe dönüşür ve

Deliliğin sönmekten başka şehveti kalmaz.

Hey, monolog ilerle,
Açılış zamanında belini topla.
Şimdi, ihanet yıldızı parladıktan sonra,
Reddediliş İncil'inin faydası ne?
Hakikat kıyının el sallayışıdır
Hülyalı geminle uzaklaşıp git.

Sürgün Yeri Kıvrımı

Bu yer
Ve o yerde,
Bayrama göz atan çapa yok.
Bu yer ve o yerde,
Ancak
Bir deniz korsanının şarkısı
Ve selin üstünü yüklesen kadınlığın

(s. 81) Ayrıntısından hariç

Tehlike diye adlandırılan kayıp bir şey var.
Bu yer ve o yerde,
Sana bir şimşek hakkında söz söylemekte,
Derki: memleketin kokusunu taşıyan kurbağalar yok,
Sürgün yeridir bu
Dalgaların kıyıları vurduğu

Ümitsizlik Kıvrımı

Boğaların neşelendiği bir seherde,
Kadın sahilden kurtuluş dilemediğinde,
Bir de sahilde

Pencere

Ya da unutulun gölge olmadığında,

Böyle yaşam rüzgârlara borçlu olmadığında...

Karanlık ruhtan esneyince çıkacaksın.

Kabuk Kıvrımı

Sezginin ufuk gibi kuşu,

Ayakları birbirine karşı tarih,

(s. 82)Ateş törenleri,

Paraleller,

Heykeller,

Tarafların bir memeye toplanışı...

Parmakların kabukları tuttuğu yerde.

Şaşkınlık Kıvrımı

Kimse yamaç kurduna yoldaş olmadı...

O kaybolan yörede sen yalnız,

Ey, duygu sofrasında boğazlanan boğanın şaşkınlığı

İçindede

Uzun zamandır kalan!

Özgürlük Kıvrımı

Kan bastonlu

Doğum ebesi

Ve mezarcı.

Hava Kıvrımı

(s. 83)Ben yansıtılamayan halde

Yüksek biçimin eğikliğini yaratıyorum.

Ben kader yazısına yol gösteren...

Kesintisiz akınımda toparlanamam.

Heves gibi sırlı,

Rüzgâr gibi şaşkın,

Hem de içimizde korunan su gibi.

(s. 84)(1) Ecdadlar

(2) Goya soğuk yultuzlar selkinidek,

(3) Kirpiklirim ara, şuan, ötmektisiler,

(4) Ey, ölüm qiteside olturaqlaşqanlar,

(5) Bunda: tenimde,

(6) Ey, ecdadlirim!

(7) Némidégen sargayğan-he, arminiñlar

(8) Ğezinilerdek!

(9) Hem taşlandıq ibadetgahta

(10) Tozan basqan cinçiraqlardek-

(11) Yüzüñlar timtas.

(12) Hemde men...

(13) Olturimen mügdep pinhan çöliñlarda

(14) Yarılğan bir tögeñlardek.

(s. 84) Ecdatlar

Sanki soğuk yıldızlar serinliği gibi,

Kirpiklerim arasından, şu an geçiyorsunuz,

Ey, ölüm kıtasında yerleşenler,

Burada: benimde,

Ey, ecdatlarım!

Ne kadar sararmış o arzularınız

Hazineler gibi!

Ve bırakıldık tapınakta

Tozlanmış fanus gibi

Yüzünüz sessiz.

Ve de ben...

Oturuyorum uyku basan gizli çöllerde

Yaralanan develer gibi.

(s. 85)(1) Ecep Éğir Ğem Basti Méni

(2) “Ecep éğir ğem basti méni”

(3) Deydu kéçe,

(4) “Ölivatqan yultuzlar basti”

(5) “Ecep éğir ğem basti méni”

(6) Deydu işik,

(7) “Tul qélivatqan kéçiler basti...”

(8) “Ecep éğir ğem basti méni”

(9) Deydu bosuğa,

(10) “Yépiq qalğan işikler basti...”

(11) “Ecep éğir ğem basti méni”

(12) Deydu yürek,

(13) “Bosuğılar basti...”

(14) Atqanda tañ, der zémin çoqum:

(15) “Ah...

(16) Ecep éğir nur bastı méni,

(17) Yultuzlar bastı kéçiler bastı

(18) İşikler bastı bosuğılar bastı

(19) Yürekler bastı!”

(s. 85) Çok Ağır Kasvet Bastı Beni

“Çok ağır kasvet bastı beni”

Der gece,

“Ölmekte olan yıldızlar bastı”

“Çok ağır kasvet bastı beni”

Der kapı,

“Dul kalmakta olan geceler bastı...”

“Çok ağır kasvet bastı beni”

Der eşığe,

“Kapanmakta olan kapılar bastı...”

“Çok ağır kasvet bastı beni”

Der yürek,

“Eşikler bastı...”

Attığında tan, der toprak içten:

“Ah...

“Çok ağır kasvet bastı beni”

Yıldızlar bastı geceler bastı

Kapılar bastı eşikler bastı

Yürekler bastı!”

(s. 86)(1) Etilerniñ Ötken Bögüni

- (2) Teqdirimniñ öyi elmisaq,
- (3) Qiyamettin kéler ötmüşüm.
- (4) Kün tünide uxlaymen oyğaq,
- (5) Heqiqettin balqiydu çüşüm.
- (6) Zamansırar men üngen tupraq,
- (7) Başlanmıdı téxi keçmişim.
- (8) Dilda yara-zulmetlik çıraq,
- (9) Yiğlar külkem, küler köz yéşim.
- (10) Bulduqlaymen bulaqtın çañqaq,
- (11) Köksireymen kökni quçaqlap.
- (12) Ebediyet-rohimda dozaq,
- (13) Barar yollar mende uzaqlap...

(14) Teriplisem ömrümni eger:

(15) Etilerniñ ötken bögüni!

(16) Özlükümniñ barmaqlirida

(17) Yéşilmekte mene tögüni.

1994-Yıl

(s. 86) Yarınlarnı Geçen Bugünü

Kaderimin evi köhne,

Kıyametten gelir geçmişim.

Gündüz gece uyurum uyanık,

Hakikatten yükselir düşüm.

Zamanı özler ben de filizlenen toprak,
Başlamadı henüz geçmişim.
Gönülde yara, karanlık kandil,
Ağlar gülüşüm, güler gözyaşım.
Şırıldarım pınardan susayıp,
Göğü özlerim göğü kucaklayıp.
Sonsuzluk ruhumda cehennem,
Gider yollar bende uzaklaşıp...

Anlatsam ömrümü eğer:
Yarınların geçen bugünü!
Özlüğümün parmaklarında
Çözölmekte anlam düğümü.

(s. 87)(1) Ey, Kéçe

- (2) Ey kéçe, ötüp ketkini kéçeñken
- (3) Ötüp ketkini kélidiğinken
- (4) Gunahkar naxşam
- (5) Yüksekleriñdin aqar yultuzdek çüşüp kétivatidu
- (6) Çéçilañgu rohim
- (7) Térenliriñde qarigu yilandek qutrvatidu
- (8) Ey kéçe, ötüp ketkini köleñgeñken
- (9) Ötüp ketkini kélidiğinken
- (10) Unda, tañdin tañğa putlišip kétivatimen
- (11) Ular sendin çüşüp qalğan koldurmilar

- (12) Unda, buruti xet tartqan çüşüp
- (13) Quyaşnıñ emçeklirini siligançe ölüp qélivatidu
- (14) Ey kéçe, ötüp ketkini quyaşnıken
- (15) Ötüp ketkini kélidiğinken
- (16) Men uniñ meñgülüküñdiki perişan aşiqi
- (17) Ölümimdin teñridek qopup
- (18) Şepeqniñ arqa teripidiki pasiq karivitida
- (19) Aram tapqan şu quyaşnıñ zavalliqini ünsiz küyleymen
- (20) Ey kéçe, ötüp ketkini kéçeñken
- (21) Ötüp ketkini kélidiğinken
- (22) Unda
- (23) Yenila
- (24) Séniñ aqar yultuzdek ötkünçi
- (25) Hem şepeqtek zaval tapquçi niqabiñ bolup qélivérimen.

(s. 87) Ey! Gece

Ey gece, geçip giden gecenken

Geçip giden gelecekken

Günahkâr şarkım

Yükseklerinden kayan yıldız gibi düşüyor

Dalgın ruhum

Derilerinde kör yılan gibi çıldırıyor

Ey, gece, geçip giden gölgenken

Geçip giden gelecekken
Onda, şafaktan şafağa ayağı takılıp gidiyorum
Onlar senden çıkan çınlamalar
Onda, bıyığı yazı yazarken düşüp
Güneşin memelerini sildiği zaman ölüyor

Ey, gece geçip giden güneşin...
Geçip giden gelecekken
Ben onun sonsuzluğundaki perişan aşığı
Ölümünden Tanrı gibi kalkıp
Şafağın arka tarafındaki kırık yatağında
Dinlenen bu güneşin zavallılığına sessiz şarkı söyleyeceğim
Ey gece, geçip giden gecenken
Geçip giden gelecekken
Onda
Yepyeni
Senin kayar yıldız gibi geçici
Ve şafak gibi son bulan masken oluyorum

(s. 89)(1) Ey, Minérva, Ğayibliqniñ Süreni!

- (2) Bu başaqlar muqeddes çüştur
- (3) Hiyliqerlik bilen uni tériğan édiñ
- (4) Yoqulğan cennitiñdin qayturivalğan némitiñ u, ey, dédek
- (5) Hucrañ şadliqliriniñ sadıq qaravuli u
- (6) Térimizniñ reñgi bar unda, hem azab temi

- (7) Sen igiz dérizimizdin sañgiliğan baş
(8) Némidégen qorqunçluq özgiriş bu-
(9) Çalmaqtisen topan cañini
(10) Qéçirlarniñ hesritidek tompiyp turğan-
(11) Baş söñeklirimizniñ keynide...
(12) Bolmaqtimiz biz, şudem, bolmiğan kebi
(13) Tapşur bizge amanitiñni
(14) Yoşurgansen uni dadañniñ
(15) Estayidil qaravullar közet qilğan
(16) Heyvetlik sariyida

(17) Ey, bişaretçi qiz
(18) Ey, köpüklerde sayraydığan hervayit...
(19) Sen bilettiñ aşu büyük möciziniñ
(s. 90)(1) Yüz bérişini
(2) Çirigende biz yaqturğan şeyiler
(3) Yolğa çıqış qoñğuraqliri astida
(4) Hem tövenlep çüşkende tañ
(5) Köksimizniñ qaptalliridin
(6) Sėniñ mukemmel taciñğa qarap
(7) Ey, bu çağ mevsiminiñ krizisliq mévisi
(8) Sen bizge ölümni toquğiniñda
(9) Zaman üçün bir süyqest pilanlığanmu?
(10) Yaki bizniñ saña bolğan söygümüz
(11) Bizde yoqluq meşilini yaqtimu

- (12) Sen köründüñ şuña bizge ene aşu-
- (13) Elmisaqniñ gülidek
- (14) Bizniñ saña basqunçiliq qilişimiz
- (15) Toyimizmu, ey, yalğançı
- (16) Ey, meñgülükniñ kélini
- (17) Ey, sen méhir-şepqet bilen tolğan çayan
- (18) Ey, azabniñ yaltıraq reñgi

- (19) Séniñdur bizniñ şan-şereplirimiz
- (20) Séniñdur barliq karivatlirimiz-
- (21) Ayalniñ, tün timtasliqida, varqirıgan ünidek igiz
- (s. 91)**(1) Séniñdur bizniñ yelkenlirimiz déñizlar hem büyük
- (2) Olcimiz
- (3) Sen üçün tikleyimiz altun heykeller
- (4) Şeher meydanlirida
- (5) Sen üçün köydürimiz isriqlarni, yüzlirimizni
- (6) Sen üçün kündüzniñ yüksekleride boğuzlinimiz

- (7) Ey, herqandaq qurbanliqni yaratmaydığan
- (8) Qutluqlanğuçı
- (9) Bu séniñ eñ zomiger baliyatquñniñ
- (10) Meñgülük devrlinişi
- (11) Biz uniñ qurbanliri biz
- (12) Bu bihude hazirliqimizda
- (13) Hemde bizni soqar lezzet çaqmiqi birdin

(14) Bolumniñ kėñiyivatqan çembirekliri

(15) Sizilivatqan dem

(16) Unda paçaq leyler boşluqta

(17) Yene bir paçaqniñ yiraqlıqıda

(18) Hemde xorluq kirer tiqilip

(19) Büyük şübhe bilen güzel ğayibliqqa

(20) Qop, emdi, süyimizniñ nur halqisida

(s. 92)(1) Kelgüsi şamalliriñda

(2) Ey, bizni sözletküçi gaça canan

(3) Sal, bir uruqlirini yötkeşte şunçe talantliq

(4) Bizniñ bu barmiqimizğa

(5) Séniñ übük altunidin yasalğan

(6) Toy üzükiñni

(7) Ey, muqerrer repiqe

(8) Ey, süküt aptipi

(9) Ey, söz siri.

(s. 89) Ey, Minerva, Kayıtsızlığın Yaygarası!

Bu başaklar kutsal düştür

Hilekârlıkla onu ekmiştin

Kaybolan cennetinden dönüp gelen nimetin o, ey carıye

Hücren, mutluluklarının sadık bekçisi o

Derimizin rengi var onda ve azap tadı

Sen yüksek penceremizden sallanan baş

Nasıl da korkulu değişim bu
Üflemektesin tufan surunu
Katırların hasreti gibi kabaran
Kafatasımızın arkasında...
Oluyoruz biz şu an olmamış gibi
Teslim et bize emanetini
Saklayansın onu babanın
Candan nöbetçilerin gözetlediği
Görkemli sarayında

Ey, müjdecı kız
Ey, köpüklerde ötüşecek inci...
Sen bilettin şu büyük mucizenin
(s. 90) Ortaya çıkışını
Çürüdüklerinde beğendiğimiz şeyler
Yola çıkış çanları altında
Ve alçalıp yükselince tan
Göğsümüzün uçlarından
Senin mükemmel tacına bakıp
Ey, bu zaman mevsiminin krizli meyvesi
Sen bize ölümü dokuduğunda
Zaman için bir suikast planladın mı?
Ya da bizim sana olan sevgimiz
Bizde yokluk meşalesini yaktı da
Sen göründün bu yüzden işte bize,

Kadim zamanın gülü gibi
Bizim sana tecavüz etmemiz
Toyumuz da ey, yalancı
Ey, sonsuzluğun gelini
Ey, sen sevgi ve şefkatle dolan çıyan
Ey, çilenin parlak rengi

Senindir bizim şan ve şereflerimiz
Senindir bütün yataklarımız
Kadının, gece sessizliğinde, bağırın sesi gibi yüksek
(s. 91) Senindir bizim yelkenlerimiz denizler ve büyük
Ganimetimiz
Senin için dikeriz altın heykeller
Şehir meydanlarında
Senin için yakarız köknarları, yüzlerimizi
Senin için gündüzün yükseklerinde boğazlarız

Ey, her hangi kurbanlığı yaratmayan
Kutlayıcı
Bu senin en zalim rahminin
Sonsuzluk döngüsü
Biz onun kurbanlarıyız
Bu beyhude hazırlığımızda
Bir de bizi vurur lezzet şimşegi ansızın
Yeteneğin çizilen çemberleri

Çizildiği an
Orada kırık laleler boşlukta
Yine bir ayağın uzaklığında
Bir de horluk sokulur
Büyük şüpheyile güzel gaipliğe

Kalk şimdi suyumuzun nur halkasında

(s. 92) Gelecek rüzgârlarında

Ey, bizi söyleten dilsiz canan
At, sır tohumlarını taşımada öyle yetenekli
Bizim bu parmağımıza
Senin Übük altınından yapılan
Düğün yüzüğünü
Ey, vefalı eş
Ey, sükût güneşi
Ey, söz sırrı.

(s. 93)(1) Eynekler Lehzisi

- (1) Yügrimektimen eynekler ara,
- (2) Añlimaqtimen
- (3) Çéqılmaқта bir nerse
- (4) Arqısida hüceyrilerniñ...
- (5) Putlaşmaqtimen
- (6) Qurutlığan lehziqe,
- (7) Kötürüler uniñ qarnidin
- (8) Peyğemberler cesetliri horğa aylinip.

- (9) Ne roh
- (10) Ne ten
- (11) Ne upuq
- (12) Ne çoñqurluq
- (13) Ne örkeş
- (14) Ne qaynam
- (15) Ne réalliq
- (16) Ne çüş
- (17) Tuymaqtimen ve lékin
- (18) Meñgülengen şeytanniñ bişaritini
- (19) Gemiside éñimniñ.
- (20) Urulmaqta dimaqlirimğa
- (s. 94)**(1) Sésivatqan üçlük zaman puriqi,
- (2) Çéqılmaqtimen
- (3) Urgançe başlinişni axirlişışqa.
- (4) Uçraşmaqta ketküçi
- (5) Kelgüçi bilen
- (5) Merkizide çéqilişimniñ.

1986-Yıl

(s. 93) Aynalar Lahzası

Koşmaktayım aynalar arasında,

Duymaktayım

Kırılıyor bir şey

Arkasında hücrelerin...

Ayağım takılıyor

Kurutulan lahzaya,
Yükselir onun karnından
Peygamberlerin cesetleri buhara dönüp.
Ne ruh
Ne ten
Ne ufuk
Ne derinlik
Ne dalga
Ne girdap
Ne gerçeklik
Ne düş
Duymaktayım ve lakin
Sonsuzlaşan şeytanın müjdesini
Sığınağında aklımın.
Vuruyor dimağıma

(s. 94) Pis kokan üçlü zaman kokusu,
Kırılmaktayım
Vuruldukça başlamasını nihayette.
Karşılaşıyor giden
Gelenle
Merkezinde kırılışımın.

(s. 95)(1) Gaça Söyğü

- (1) Oylarsenmu şavqunlığan derya dep méni?
- (2) Şu deryaniñ boyi-qelbim, tuman qaplığan.
- (3) Olturisen unda uzun yillardin buyan,

(4) Putliriñğa dolqunlirim urular tinmay,

(5) Avarimen éqinimğa qoşalmay séni.

(6) Oylarsenmu şundaq, deymen bilimen emma

(7) Ah, bu derya ömür boyi qalar şavqunlap.

(8) Ya ketmidiñ senmu bir an qırğaqları taşlap...

(9) Bala çégim, uzun zaman, bilmeymen qaçan,

(10) Gaça söygüm kelgen séni bu yerge başlap.

(11) Oylarsenmu şavqunlığan derya dep méni?

(12) Oylarsenmu şundaq, deymen, bilimen emma

(13) Başqa derya éqinida örkeşler téniñ,

(14) Qalsañmu sen ömürvayet qelbimde méniñ,

(15) Qandaq qılay söygüm gaça, teqdirim ema!

(s. 95) Dilsiz Sevgi

Düşünür müsün coşan nehir diye beni?

Bu nehrin tüm kalbimi, duman kaplayan

Oturuyorsun orada uzun yıllardan beri,

Ayaklarına dalgaları durmadan vurur,

Avareyim cereyanıma bağlamaz seni.

Düşünür müsün böyle, diyorum biliyorum ancak

Ah, bu nehir ömür boyu kalır gürültüyle.

Yoksa gitmedin sen de bir an kıyıyı bırakıp

Çocukluk çağım, uzun zaman, bilmiyorum ne zaman,

Dilsiz sevgim gelmiş seni bu yere başlayıp.

Düşünür müsün coşan nehir diye beni?

Düşünür müsün böyle, diyorum biliyorum fakat

Başka nehir cereyanında kabaran dalgalar benim,

Kalsan da sen ömür boyu kalbimde benim,

Ne edeyim sevgim dilsiz, kaderim kör!

(s. 96)(1) Goya

(1) -Söyümlüküm, işikni yapqan bolgiydiñ?

(2) Taşlanmaqta üstümge hasirığan bir hayvan.

(3) -Qorquñç, bizdin yıraç tur, yıraç!

(4) Gep qılğili emes, méni sözligili qoy.

(5) -Söyümlüküm, sözle, sözle men tozup kétey

(6) Boşluqtiki avaz bolup eks sadasız.

(7) -Qırğıqi yoq déñizlarda yürmeçtimiz téñirqap,

(8) Goya ikki seyyaridek heyrettiki.

(9) -Salam saña, çinçi çüşniñ quyaşı!

(10) -Salam saña, tün nisbidiki ay!

(s. 96) Sanki

-Sevgilim, kapıyı kapmış mıydın?

Atılmakta üstüme soluğu kesilmiş bir hayvan.

Korkunç, bizden uzak dur, uzak!

Söz söylenmeyecek değil, beni bırak konuşmaya

Sevgilim, söyle, söyle ben yıpranayım

Boşluktaki ses olup yankısız.

Kıyısız denizlerde yürümekteyiz şaşkın,

Sanki iki gezegen gibi şaşkın.

-Selam sana, öğle vaktinin güneşi!

-Selam sana, gece ortasındaki ay!

(s. 97)(1) İkki Quyaş Qesidisi

(2) Güzellerdin emessen, cénim,

(3) Sende yoqtur gülniñ yaşnişi.

(4) Ahu közi emes közliriñ,

(5) Emma unda nurniñ çaqnışı.

(6) Bézimeydu séni baş bahar,

(7) Tozutmaydu keçköz cuduni.

(8) İkki quyaş yansa yüzünde,

(9) Uniñ eksi tursa közümde,

(10) Söygümüzniñ nediken tüni?!

1980-Yil

(s. 97) İki Güneş Kasidesi

Güzellerden değilsin canım,
Sende yoktur gülün serpilişi
Ahu gözü değil gözlerin
Ancak orada nurun parlayışı.

Süslemez seni ilkbahar,
Eskitmez güz şiddetini.
İki güneş parlarsa yüzünde,
Onun yansıması dursa gözümde,
Nerede sevgimizin gecesi?

(s. 98)(1) İkkinçi Yiqiliş

(2) Biz, xarabe üstide pervaz qilivatqan tonillarda yürgüçiler
(3) Bezide, bimenilikni rivayettiki meşuqtek tesevvur qilip
(4) Ğuduñşiyimiz:

(5) Dar argamçisidek köpken tomurlirimizda boğulmaqtimiz
(6) Métafizika dervazisiğa ésilğan qoñguraqni çélivatqan
(7) Teşvişte
(8) İkkilengen qedemni
(9) Héç ikkilenmey silcit
(10) Ey, calap
(11) Téologiyе hucrisini taşlap kétividiñ
(12) Saña seveb basqunçiliq qilip

- (13) Qipyaliñaç bediniñni hoş torığa taşlap qoydı
- (14) Elmisaqqa çetişliq nesebiñni biz nedin bileyli
- (15) Sen uyqu şotisida örligende
- (16) Karvan öz isteklerini ögzige çedir qilip tikidu
- (17) Bunda bişaret şepereñlerge tolğan
- (18) Biraq, sen
- (19) Meğlubiyetler ve iñraşliriñğa tolğan padişahlıqlarnı
- (20) Yölimektisen

(s. 99)(1) Qandaqsığa éçilisen

- (2) Qandaqsığa yépilisen
- (3) Yotiliriñdin qandaqsığa möcize saqiydu
- (4) Hem uni tasadipiyliq qestlep qoyidu
- (5) Sen tuğma tebiettek qed kötürüp turğuçı
- (6) Hem xiyal çimliqığa oğriliqçe éqip kirgüçi

- (7) Ular séni körüptimiş
- (8) Biraq, sen untup ketken nersigila varisliq qilişidu
- (9) Qara, teñrilerni yastuqqa yoşurivélividiñ
- (10) Ular dua ve qatilliq kéçilirige orunup
- (11) Roh orminini kézip yürmekte
- (12) Boldi, mesxire qilişñ muşunçilik bolsun
- (13) Soaliñ, eyni çağda, topandiki kéme bolğan édi
- (14) Emdi, sen ğayip boluştin burun ularğa cavap bérivetkin
- (15) Temtirep qalğan tenhaliqqa élip baridıǵan tonılğa
- (16) Oğriliqçe kirip kelgen néme u

- (17) Sen... séniñ néme ikenlikiñni biz nedin bileyli
- (18) Ey, bizge tuydurmay arimizğa soqunup kirgüçi
- (19) Sen ötküzgen eñ çoñ xatalıq şuki
- (20) Bir küni ölümge nezer taşlıdıñ
- (s. 100)**(1) Biraq, şuni perez qılalmidiñki, séniñ şu neziriñ
- (2) Qorqunçni
- (3) Ğayilerni
- (4) Uruşlarni
- (5) Xarabliqni
- (6) Yüdüp
- (7) Bizge qaytip keldi
- (8) Meyli, néme qılisañ qilver
- (9) Héçkimni razimu qılma
- (10) Mana bu ötmüşin bilen kélerçikiñ
- (11) Asiyliqiñni adaletsizlik bilen bölüşsimu
- (12) Héç kariñ yoq
- (13) Ey, sen bizniñ iradimizge perva qılmiğuçi
- (14) Mutleq barliqiñğa tehdit bolidiğan teşviştin başqa
- (15) Hemme nerse séniñ neziriñde beribir
- (16) Ey, öz ölümige kupurluq qilğuçi
- (17) İşlar muşundaq qeqilip-soqulup kétiversimu
- (18) Sen yenila qiyin mesilige yétip bériş üçün aldirış
- (19) Biz dunyani oyunlirimiz bilen hardurup qoyduq
- (20) Mana yéñibaştin saña çekinmektimiz

(21) Bizni néme qilsañ qilver

(s. 101)(1) Menilirimiz bizni emdi heyran qalduralmaydu

(2) Şundaqla tilsimlarmu datlışıp ketti

Yıl-1987

(s. 98) İkinci Yıkılış

Biz harabe üstünde süzülen geçitlerde yürüyenler

Bazen, anlamsızlığı rivayetteki maşuk gibi tasavvur edip

Mırıldanırız:

Darağacının urganı gibi kabaran damarlarımızda boğuluyoruz

Metafizik kapısına asılan çanı çalan

Endişe gibi

Tereddüt eden adımı

Hiç tereddüt etmeden yürüt

Ey, fahişe

Teoloji hücrelerini bırakıp giderdin

Sana neden tecavüz edip

Çırıl çıplak bedenini akıl süzgecine bıraktı

Eski çağa bağlı soyunu biz nereden bilelim

Sen uyku iskelesinde yükselince

Kervan kendi isteklerini çatıya çadır kurdu

Burada müjde yarasalara dolmuş

Ancak sen

Mağlubiyetler ve inlemelerine dolan padişahlıkları

Destekliyorsun

(s. 99) Nasıl olur da açılırsın

Nasıl olur da kapanırsın

Kasıklarından nasıl olur da mucize iyileşir

Ve onu tesadüflük kasteder

Sen doğan tabiat gibi boy gösterip kalkan

Ve hayal bahçesine gizlice akarak giren

Onlar seni görmüşmüş

Ancak sen unuttuğun şeye varislik ederek

Kara Tanrıları yastığa saklamıştın

Onlar dua ve katillik gecelerine yerleşip

Ruh ormanını gezmekte

Tamam, alay edişin istediğin gibi olsun

Sorun, aynı zamanda, tufandaki gemi olmuştu

Şimdi, sen kaybolmadan önce onlara cevap vere dur ki

Şaşıran yalnızlığa götürecekt geçite

Gizlice giren şey nedir o

Sen... Senin ne olduğunu biz nereden bilelim

Ey, bize hissettirmeden aramıza giren

Senin yaptığın en büyük yanlış ise

Bir gün ölüme göz attın

(s. 100)Ancak bunu tahmin etmedin ki, senin bu nazarın

Korkuncu

Amaçları

Savaşları

Viranlığı

Yükleyip

Bize döndü

Tamam, ne yaparsan yap

Hiç kimseyi razı da etme

İşte bu geçmişinle geleceğin

Asiliğini adaletsizlikle bölüşse de

Hiç işin yok

Ey, sen bizim irademize tasa etmeyen

Mutlak varlığına tehdit olacak endişeden başka

Her şey senin nazarında aynı

Ey, kendi ölümüne inanmayan

İşler böyle ite kaka gidiverse de

Sen eskisi gibi karmaşık meseleye yetişmek için acele et

Biz dünyayı oyunlarımızla yorduk

İşte yeniden sana dönmekteyiz

Bizi ne yaparsan yap

(s. 101) Manalarımız bizi şimdi hayran bırakamaz

Böylece büyüler de paslandı.

(102)(1) İltica

(2) Qaçqin, ésim,

(3) Ket!

(4) İşikiñni çekti heqiqet.

Yıl-1986

(s. 102) İltica

Kaçak, hafızam,

Git!

Kapısını kapattı hakikat.

(s. 103)(1) İntizar

(2) Közlirinde barar yiraqlap,

(3) Hesritimniñ yeşil bulutu.

(4) Ésiñdiki tamçe şebnemde

(5) Yuyunidu söygümniñ oti.

(6) Sahiliñda kona qolviqim

(7) Héliğiçe olturar mügdep.

(8) Tozan basqan qoñğuraqlirim

(9) Çérkaviñda turidu ünlep.

(10) Çüşliriñniñ şıldırışığa

(11) Qulaq sélip yatar orminim.

(12) Tümen yillar saqlidim séni,

(13) Tün qoynidin kelseñçu, cénim!

(s. 103) İntizar

Gözlerine varır uzayarak

Hasretimniñ yeşil bulutu.

Aklındaki bir damla şebnemde

Yıkanır sevgimin ateşi.

Sahilinde eski kayığım

Şimdiye kadar durur uykulu.

Toz çöken çanlarım

Kilisende çalar durur.
Düşlerimin şırıldayışına
Kulak verip yatar ormanım.
Uzun yıllar sakladım seni,
Gecenin koynundan gelsen artık, canım!

(104)(1) İntizarlıq Koldurmisi

- (2) Esli işik çekilmeptiken,
- (3) Roh teşini çoqulaptiken
- (4) Çañqığan quşlar.
- (5) Emes iken qedemliriñ bésilğan
- (6) Yıraqlardiki,
- (7) İntizarlıqım şamilida titrigenken yer.

(s. 104) İntizarlık Çanı

Aslında kapı çalınmamış,
Ruh taşını gagalamış
Susayan kuşlar.
Değilmiş adımların atılan
Uzaktardaki,
İntizarlığımın rüzgârında titremiş yer.

(s. 105)(1) Cevher Pellisi

(2) Üçinçi Ölçem

- (3) Trotiskiniñ baş söñikide,
- (4) Toruqluq taşliri üstide,
- (5) Sezgü ezaliriniñ üçinçi ölçem tamliri arisida
- (6) Eqilniñ yavuzluqi bilen rohniñ dozaqtekliki

- (7) Otturisida çin tartılğan arğamçiniñ
(8) Ğoñuldişidin başqa avaz yoq.
(9) Unda tessevvur sahilda oñda yatmaqta,
(10) Şundaqla, buzulğan esniñ ékranida
(11) “Sen şehvaniyettek kac
(12) Hemde saña daim xainliq qilidiğan sözlerde ézip yürgüçi”
(13) Dégendin başqisi körünmeydu.

(s. 105) Cevher Aşaması

Üçüncü Ölçüm

Trotiski'nin kafatasında,
Kızıl taşlar üstünde,
Ariflerin üçüncü ölçüm duvarları arasında
Aklın zalimliği ile ruhun cehenneme benzerliği
Ortasında sağlam çekilen halatın
Vızıltısından başka ses yok.
Orada tasavvur, kıyıda sırt üstü yatmakta
Tıpkı, yitirilen aklın ekranında
“Sen şehvet düşkünü gibi alçak
Hem de sana hep ihanet eden sözlerde yolunu kaybeden ”
Diyenden başkası görünmez.

(s. 106)(1) Meñgülükniñ Qolviqi

- (2) Ne su,
(3) Ne hava,
(4) Ne topa,
(5) Ne ateş.

- (6) Öltürgüçi-öltürilgüçi arisida
(7) Kötürilgen hesen-hüsen astidin
(8) Meñgülükniñ qolviqi öter.

(s. 106) Sonsuzluğun Kayığı

Ne su,

Ne hava,

Ne toprak,

Ne ateş.

Öldüren ve öldürülen arasında

Yükselen gökkuşağının altından

Sonsuzluğun kayığı geçer.

(s. 107)(1) Untuş İtliri

- (2) U yerde,
(3) Su çitlaqniñ keynide
(4) Bir nerse bar,
(5) Oxşımaydu söygüniñ miyavlışığa
(6) Yaki tarazida öre turğan mavu sürenge.
(7) Çéqıñlar tuyğu eyneklirini,
(8) U yerde bir nerse bar!
(9) Vaqıt desmaye salğan pahişilerni
(10) Estin emdila çıqip kelgen müşükler yalimaqta.
(11) Untuş itliriniñ üstige örülgen
(12) Avu restini kötürinlar!
(13) U yerde bir nerse bar,
(14) Çoqum.

(s. 107) Unutulan İtler

O yerde,
Su çitinin arkasında
Bir şey var
Benzemez sevginin miyavlayışına
Ya da terazide dik duran bu çığlığa.
Kırınız duygu aynalarımı,
O yerde bir şey var!
Zaman sermaye bırakmış fahişeleri
Akıldan hemen çıkan kediler yalıyor.
Unutulan itlerin üstüne yıkılan
İşte o pazarı kaldıranlar!
O yerde bir şey var,
Kesin.

(s. 108)(1) Duél Devri

1

- (2) Közdin ğayib bolivatqan karvan bilen-
- (3) Kétivatqan sigan qizidek
- (4) Sirliq hesret

2

- (5) Huzur kölimide
- (6) Çéçekligen derexler.

3

- (7) Süniy hemrahlarniñ ğidiqlışida
- (8) Qopqan zéhin.

4

(9) Şahane şehvet bilen erkinlik epyuni otturisida

(10) Des turmaqta ornidin şerq.

5

(s. 109)(1) Duél devri u:

(2) Mavu-finoménon,

(3) Avu-métafizika.

(s. 108) Düello Zamanı

1

Gözden kaybolan kervanla

Gitmekte olan Çingene Kızı gibi

Sırlı hasret

2

Huzur kapsamında

Çiçeklenen ağaçlar.

3

Yapay uyduların gıdıklamasında

Uyanan zihin.

4

Şiddetli arzu ile özgürlük afyonu ortasında

Sabit durmakta yerinde doğu.

5

(s. 109) Düello zamanı o:

İşte bu fenomen

İşte o metafizik.

(s. 110)(1) Pesiller Orbitisi

(2) Qanniñ bu baharida

(3) Sipta sudin ünüp çıqar şeerler

(4) Bixlandurup

(5) Medeniyetlerni.

(6) Teşvişniñ bu yazida

(7) Qoyup bérer özlükler

(8) Kristal koldurmiliq bürkütlerini

(9) Mevcudiyet levliğe yépişivalğan herplerniñ boşluqlığı.

(10) Hayatniñ bu küzide

(11) Örler cevher pellisige tragékomidiye

(12) Dessep

(13) Yelkisige tamaşibinlarniñ.

(14) Söygüniñ bu qışida

(15) Aşıqlarniñ qılar işi bolmiğaçqa

(16) Qardin yasap çıqar qarimu-qarşısını

(17) Yélinciğan barmaqlar bilen.

(s. 110) Mevsimler Yörüngesi

Kanın bu baharında

Durgun sudan filizlenip çıkar şehirler

Filizlendirip

Medeniyetleri.

Endişenin bu yazında

Bırakır özlükler

Kristal canlı kartallarını

Mevcudiyet kıyılarına yapıştıveren harflerin boşluklarına.

Hayatın bu sonbaharında

Tepeler cevher aşamasına trajikomedî

Çiğneyip

Ensesine seyircilerin.

Sevginin bu kışında

Âşıkların yapacak işi olmadığından

Kardan meydana getirir zıtlığı

Alevlenen parmaklarla.

(s. 111)(1) Üçlük Formatlar

(2) Başliniştâ yoqluq bar iken,

(3) Çiqiptiken uniñdin huvliğan orman.

(4) Huvlaşlarni

(5) Ovlığanmış üsküniler,

(6) Andin peyda bolğanmış ateş.

(7) Gigant bir tuxum

(8) Çöcileptu epsanini nesli köpeygen.

(9) Künlerniñ biride

(10) Katikige qaytıptımış çöciler

- (11) Tumşuqlirida tok.
- (12) Qéni baqquçı?
- (13) İşlepçiqiriş qurtliri yepkétip uni
- (14) San-sipirğa tolup ketken ademlerge
- (15) Ketkenmidu aylinip?!
- (16) Avu yerde qed kötirip turmaqta
- (17) Üçlük formatlar fabrikisi.
- (18) Üsküniler küylimekte bir avazda:
- (19) Yaşısun
- (20) Qudretlik
- (s. 112)**(1) Birdinbir
- (2) Teñri!

(s. 111) Üçlü Formatlar

Başlangıçta hiçbir şey yokken,
Çıkıyormuş ondan uluyan orman.

Ulumaları

Avlamışlar aletler,

Ondan sonra peyda olmuş ateş.

Dev bir yumurta

Yumurtlamış efsaneyi nesli çoğalan.

Günlerin birinde

Kümesine dönüvermiş civcivler

Gagalarında elektrik.

Hani çoban?

Üretim böcekleri yiyip onu

Sayı ve rakamlar dolmuş insanlara

Gitmiş mi dolaşıp?

İşte o yerde boy göstermekte

Üçlü formatlar fabrikası.

Aletler şarkı söylemekte bir ağızdan:

Yaşasın

Kudretli

(s. 112) Tek

Tanrı!

(s. 113)(1) Kéçini Sözleymen

(2) Kéçini qoş tırnaqniñ içidin çiqirimen,

(3) Çiqirimen...

(4) Qoş tırnaq

(5) Levlirimge

(6) Aylanğıçe.

(7) “U dégen söz...

(8) Uni “söz” de!” deydu ular.

(9) Kéçini démekçi.

(s. 113) Geceyi Söylüyorum

Geceyi çift tırnağın içinden çıkarıyorum

Çıkarıyorum...

Çift tırnak

Dudaklarıma

Dolaşıncaya kadar.

“O söylenen söz...

Ona ‘söz’ de!” diyor onlar.

Geceyi diyen.

(s. 114)(1) Keçki Şepeq

(2) Oyğa pattiñ şudem balkunda,

(3) Kirişkençe keçki şepeq tepsilatığa.

(4) Yoluçi derya

(5) Çömüp timtas nigahiñğa

(6) (Ah, undiki sukunatniñ carañlışı!)

(7) Ötmekte bésip,

(8) İkki böre küylevatqan zéminni.

(9) Arqa-arqıdin yigmaqta ular

(10) Çéçekliridin yantaqniñ

(11) Ölüm belgilirini.

(12) Hemde aqar yultuzlarniñ çüşide

(13) Késel bolğan qumlar ret qılar

(14) İltipatini zamanniñ.

(15) Şundaqla, sen

(16) Keçki şepeq balkunida oyğa patqançe,

(17) Eslep qalsañ navada

(18) Qağılarniñ ünidiki binebşe gémini

(19) Qalarmidu keçki şepeq tehdit astida

(20) Şu an, yéqin bir yerde,

(s. 115)(1) Meñgülük içre,

(2) Unda sen,

(3) Zaval peyti ömüçükler izdigen adem.

(s. 114) Akşamki Şafak

Hayale daldın şu an balkonda

Girince akşamki şafak ayrıntısına.

Yolcu nehir

Gömülüp sessiz bakışına

(Ah, ondaki sükûnetin tıngırdaması!)

Basıp geçmekte,

İki kurdun şarkı söylediği yeri.

Ardı ardına toplamakta onlar

Çiçeklerinden kel otunun

Ölüm belgelerini.

Bir de kayar yıldızların düşünde

Hasta olan kumlar reddeder

İltifatını zamanın.

Bu halde, sen

Akşamki şafak balkonunda hayale dalınca,

Düşünsen ahenkle

Kargaların sesindeki menekşe acısını

Kalır mı akşamki şafak tehdit altında

Şu an, yakın bir yerde,
(s. 115) Sonsuzluk içinde,
Orada sen,
Akşam vakti örümcekler arayan insan.

(s. 116)(1) Képen ve Yögek

- (2) Képen...
(3) Rehimsiz şundaq,
(4) Olcısıdur uniñ her kişi.
(5) Yiğlima bunçe!
(6) Anañ tikken yéñi yögekniñ
(7) Şadlıqığa qalsun köz yéşi.
(8) Soğa bolsa képen eceldin,
(9) Yögek tikip yandurup keldi
(10) Anılarmu aña ezeldin.

(s. 116) Kefen ve Kundak

Kefen...
Acımasız böyle,
Ganimetidir onun herkes.
Ağlama bu kadar!
Annenin diktiği yeni kundağın
Mutluluğuna kalsın gözyaşı.
Hediye ise kefen ecelden,
Kundak dikip caydırdı
Anneler de onu ezelden.

(s. 117)(1) Keyniñlardın Evettim Qarañguluqni

- (2) Balâgetke yetmey turupla
(3) Yırtquç istek quşliriğa uçraştın burun,
(4) Zulmetlik musapiler borinida
(5) Ömür boyi xiyal sürgenler!
(6) Ey, ecdadlirim,
(7) Mendin kéyin yaşaydıǵanlar!

- (8) Ey, tün şaxlirida éçilǵan,
(9) Méve bermigen
(10) Çéçekler!

- (11) Ey, yüzüñlarga burunqi zaman
(12) Nurluq torini toquǵanlar!
(13) Meñgülükte uzıǵan mexpiy işikte
(14) Öre turǵanlar!
(15) Putliriñlar qanıǵan bosuǵa.

- (16) Adréssizmu
(17) Tapşurivaldim yollıǵan mektupiñlarnı
(18) Hem silerni izdey dégen niyette
(19) Keyniñlardin evettim qarañǵuluqni.

(s. 117) Arkalarından Gönderdim Karanlığı

Olgunluǵa ulaşmadan
Yırtıcı istek kuşlarıyla karşılaşmadan önce,
Karanlık mesafeler fırtınasında

Ömür boyu hayal kuranlar!

Ey, ecdatlarım,

Benden sonra yaşayacaklar!

Ey, gece dallarda açılan

Meyve vermeyen

Çiçekler!

Ey, yüzlerinize geçmiş zaman

Nurlu ağını dokuyanlar!

Sonsuzluğa uzayan gizli kapı gibi

Dik duranlar!

Ayaklarının kanadığı eşik.

Adressiz de

Teslim aldım yollanan mektuplarınızı

Ve sizleri arayayım diyen niyetle

Arkanızdan gönderdim karanlığı.

(s. 118)(1) Kışneydu Yürek

(2) Aşiqiñmen ünsiz, ümitsiz,

(3) Tonimaysen lékin sen méni.

(4) Çaqliriñni puraymen peqet,

(5) Quçaqlaymen çüşümde séni.

(6) Tenha qaldim aydiñ kéçide,

(7) Sirdişim yoq şu aydin bölek.

(8) Yaylıqıda söygüñniñ şudem

(9) Uzaq-uzaq kişneydu yürek.

(s. 118) Kişniyor Yürek

Aşığınım sessiz, ümitsiz,

Tanımazsın ama sen beni.

Saçlarını koklarım ancak,

Kucaklarım düşümde seni.

Yalnız kaldım mehtaplı gecede,

Sırdaşım yok şu aydan başka.

Yaylasında sevginin o an

Uzak, uzak haykırır yürek.

(s. 119)(1) Köleñge

(2) Qum öz cimliqığa panahlanmaqta,

(3) Dénizniñ qoñğuraqliri étik, qelbimdiki kémilerni

(4) Tevriter ügdek

(5) Hemde ténçlangan bir dolqunğa yéqin bir yerde

(6) Sedepler bilen bille hesret çaqnimaqta.

(7) Çoqum édi parlaq bolışi:

(8) Yétip keldiñ sen, ey, köleñge...

(9) Hemişe axşımı yénimğa kélisen sahilda,

(10) Çirayi méhriban hem qorqunçluq bolğan

(11) Bir perişte bolup,

(12) Közlirimge tikilgençe

(13) Soriğandek

(14) Men ölidigan yerni.

1995-Yil

(s. 119) Gölge

Kum kendi sessizliğine saklanmakta,
Denizin çanları kapalı, kalbimdeki gemileri
Sallar uykulu
Bir de sakinleşen dalgaya yakın bir yerde
Sedeflerle birlikte hasret parlamakta.
Kesindi parlaklığı:
Çıkıp geldin sen, ey gölge...
Her akşam yanıma gelirsin sahilde,
Yüzü merhametli ve korkulu olan
Bir melek olup,
Gözlerime bakınca
Sorarmış gibi
Öleceğim yeri.

(s. 120)(1) Men İzdeymen Baliliqimni

- (3) Men izdeymen baliliqimni...
- (4) Uyquda édim,
- (5) Taşlap quyup méni yalguzla,
- (6) Ketti yiraqqa.
- (7) Uçup ketti egişip aña
- (8) Quçqaçliri çüşümniñ.
- (9) Tebessumim
- (10) Tozup ketti levlimdin.

(11) Men izdeymen baliliqimni...

(12) Soridim yollardin,

(13) Yürüp ketti yollar çaqirip,

(14) İzdep uni,

(15) Soridim şamaldin,

(16) Ketti şamal derize çekip,

(17) İzdep uni.

(18) Soridim yamğurdin,

(19) Kirip ketti yamğur tupraqqa,

(20) İzdep uni.

(21) Soridim aydin,

(s. 121)(1) Ketti aymu yiraq köklerge,

(2) İzdep uni.

(3) Men izdeymen baliliqimni...

(4) Qaytti yollar,

(5) Élip keldi izlirini.

(6) Qaytti şamal,

(7) Élip keldi naxşilirini.

(8) Qaytti yamğur,

(9) Élip keldi köz yaşlirini.

(10) Qaytti ay,

(11) Élip keldi tiniqlirini.

(12) Men izdeymen baliliqimni...

(13) Kétiptu u ormandin,

(14) Uxlap unda bir kéçe.

(15) Kétiptu u déñizdin,

(16) Çömüp unda bir qétim.

(17) Kétiptu u buluttin,

(18) Tarap unda çéçini.

(19) Kétiptu u upuqtin,

(20) Arqisiğa bir qarap...

(s. 122)(1) Men izdeymen baliliqimni...

(2) Bahardiki gülmidu deymen,

(3) Yazdiki başaqmidu deymen,

(4) Küzdiki ğazañmidu deymen,

(5) Qiştiki qarmidu deymen,

(6) Otmidu deymen,

(7) Sumidu deymen,

(8) Men izdeymen baliliqimni...

(s. 120) Arıyorum Çocukluğumu

Arıyorum çocukluğumu...

Uykudaydım,

Bırakıp beni yalnız,

Gitti uzağa.

Uçup gitti takip edip onu

Serçeleri düşümün.

Tebessümüm

Dağıldı dudaklarımdan.

Arıyorum çocukluğumu...

Sordum yollardan,

Yürüdü yollar çağırıp,

Arayıp onu.

Sordum rüzgârdan,

Gitti rüzgâr pencereyi vurup,

Arayıp onu.

Sordum yağmurdan,

Girdi yağmur toprağa,

Arayıp onu.

Sordum aydan,

(s. 121) Gitti ay da uzak göklere,

Arayıp onu.

Arıyorum çocukluğumu...

Döndü yollar,

Getirdi izlerini.

Döndü rüzgâr,

Getirdi şarkılarını.

Döndü yağmur,

Getirdi gözyaşlarını.

Döndü ay,

Getirdi soluklarını.

Arıyorum çocukluğumu...

Gitmiş o ormandan,

Uyuyup orda bir gece.

Gitmiş o denizden,

Yıkanır orda bir defa.

Gitmiş o buluttan,

Tarayıp orda saçını.

Gitmiş o ufuktan

Arkasına bir bakıp...

(s. 122) Arıyorum çocukluğumu...

Bahardaki gül mü diyorum,

Yazdaki başak mı diyorum,

Sonbahardaki gazel mi diyorum,

Kıştaki kar mı diyorum,

Ateş mi diyorum,

Su mu diyorum,

Arıyorum çocukluğumu...

(s. 123)(1) Oğuz

(2) Oğuz ölgen qutluq yekşenbe-

(3) Seltenetlik quyaşliq tupraq.

(4) Ayalimniñ bēşi yastuqta,

(5) Tēni kézer aşxanida, oçaqta bulmaq.

(6) Oyğınar yığlap

- (7) Micezide méni tartqan bir yaşlıq qızım.
- (8) Siyrilip çüşer kattin bir sézim,
- (9) Çiqar hesret naştidin bixlap.
- (10) Kéçiçe yézip téxi pütmigen şeir
- (11) Mana, emdi menisidin ayrılğan ceset.
- (12) Kim?!
- (13) İşikni çéker tilemçi,
- (14) Çanıqıdın şir kebi étilğan közler-
- (15) Sediqe peqet.
- (16) Çirkav qayda sersan bolup yürğendur bugün?
- (17) Mesçit estin kötirilip ketken ülüşkun.
- (18) Ğayıp boldi öyimiz ğemkin tumanda,
- (19) Hayvanatlar bağçisida tentene.
- (s. 124)(1)** Qızım siyip qoysa yögekke,
- (2) He, ene
- (3) Ayalimniñ qol yağlıqı qaldı şıvaqta.
- (4) Gül bergimu yaki ölük képinek?
- (5) Dunya bizge qorqunçluq amanet.
- (6) Açquçlirim nege yoqaldı?
- (7) Pelempeydin térivalduq ölük közlerni,
- (8) Çoñaymaqta işik
- (9) Hemde
- (10) Unda yoçun xet:

(11) Oğuz!

(12) Oğuz!

(13) Tuz çéçiñlar bosuqlarğa, tuz!

(14) Barmaqlırım ara qumdek toziğan qedeh

(15) Ketti uçup şepereñdek, zulmitiñge ey, Oğuz...

(16) Dunya yenila uçalmas xanqız,

(17) Yüzüm érer cinçiraqlarğa,

(18) Sörer böre qedimimni qoza qéniğa.

(19) Sen ezeldin yoqalğan tumar,

(20) Derya şehviti yüksekliqimde!

(21) Kök sañila mayıl, çünki u

(s. 125)(1) Ata qılar maña eñgüşter.

(2) Tipilğanmış abide taş, yézilğaniş aña:

(3) “Men sésiğan oğuz ténidin ünüp çıqqan töt qulaq Oğuz”.

(4) Oğuz aqar törelmilerge,

(5) Men ölümge çaplaştım cindek.

(6) Qedeh timtas (közümge u şundaq köründi),

(7) Biraq, mey

(8) İzhar qılar qabahitim séhrini, belki.

(9) Oğuz! Özüñ yiltiz bipayan,

(10) Emma kéçer sendin yopurmaq.

(11) Sen aqliqtin qaçqan yette reñ,

- (12) Men sekkizni köydürgen quçaq.
(13) Sen,
(14) Ezeldinla... yene... eyni u,
(15) Aşiq emçek töküp qalğan uluğ su.
(16) Su ebediy taş emes, emma,
(17) Men Oğuzniñ zulmitide nur!
(18) Çimğa kényik qalsa putlišip,
(19) Nuh kélidu bizni eylep Oğuz topani.

(20) Şundaqtimu:

(21) Ölükler ara yaşaymen yalgüz.

(s. 126)(1) Levhe:

- (2) (Tün tatarımas mevcut édi kün)
(3) Kim der méni perişan ögze,
(4) Yaki qatqan hava közüñde?
(5) Derexlerdin témivatqan sükünat
(6) Sepkün bolup çéçekleydu yüzüñde.
(7) Kim? Tuz?
(8) Méniñ birle tuzlinar
(9) Yoçun tiviş bulğığan Oğuz.
(10) Oğuz! Yoqal
(11) Teqdirimdin,
(12) Kendirimdin
(13) Mey al,
(14) Boğuz!
(15) Serxuşluqum-heyhat! –Méniñ üç oğlum:

- (16) Asman,
(17) Tağ,
(18) Déñiz.
(19) Men ya bilen qalqan ara oyğangan teşviş,
(20) Nicatliqim taman böre qaldurmidi iz...
(21) Asman huvlap qutulmas zémin,
(22) Teşviş yene soqar izğirin.
(s. 127)(1) Eskertiş:

- (2) Yekşenbini ötküzduq xuşal,
(3) Bosuqlarda turar künpétiş.

1992-Yıl

(s. 123) Oğuz

Oğuz'un öldüğü kutlu pazar
Saltanatlı güneşli toprak.
Kadınımın başı yastıkta,
Vücudu gezer mutfakta, ocakta bulamaç.
Uyanır ağlayarak
Karakteri bana çeken bir yaşında kızım.
Kayıp düşer yataktan bir sezgi,
Çıkar hasret kahvaltıdan filizlenerek.
Gece boyu yazılıp daha da bitmeyen şiir
İşte, şimdi anlamını kaybeden ceset.
Kim?
Kapıyı çeker dilenci,
Kabuğundan aslan gibi atılan gözler

Sadaka sadece.

Kilise nerede şaşkınlıkla dolaşıyor bugün?

Mescit akıldan çıkmış geçen gün.

Kayboldu evimiz kederli siste,

Hayvanat bahçesinde tantana.

(s. 124) Kızım işese bezine,

Evet, işte o

Kadınımın mendili kaldı şivakta (bitki)

Gül yaprağı ya da ölü kelebek mi?

Dünya bize korkulu emanet.

Anahtarlarım nereye kayboldu?

Merdivenlerden topladık ölü gözleri

Büyümekte kapı

Bir de

Orada yabancı mektup

Oğuz!

Oğuz!

Tuz saçın eşiklere tuz!

Parmaklarımın arasında kum gibi tozan kadeh

Uçtu yarasa gibi, karanlığına ey, Oğuz...

Dünya yine de zıplayamaz çekirge,

Yüzüm erir kandillere,

Sürükler kurt ayağımı kuzu kanına.

Sen ezelden yok olan muska,

Nehir arzusu yüksekliğimde!

Gök sadece sana arzulu, çünkü o

(s. 125) Bağışlar bana değerli taşı.

Bulunmuşmuş abide, yazılmışmış ona:

“Ben kokuşmuş Oğuz teninden yetişen yonca Oğuz”.

Oğuz akar yaratılanlara,

Ben ölüme yapıştım cin gibi.

Kadeh sessiz (gözüme o böyle göründü),

Ancak mey

Gösterir kabahatimin sihrini, belki.

Oğuz! Kökün uçsuz bucaksız,

Ama terkeder seni yaprak.

Sen aklıktan kaçan yedi renk,

Ben sekizi yakan kucak.

Sen,

Ezelden... Beri... Aynı o,

Âşık meme döken kutsal su.

Su ebedi taş değil, ancak,

Ben Oğuz’un karanlığında nur!

Çimende geyik dursa ayağı takılıp,

Nuh gelir bizi eyleyip Oğuz tufanı.

Öyle olsa da:

Ölüler arasında yaşarım yalnız.

(s. 126)Levha:

(Gecesi solmaz mevcuttu gün)

Kim der bana perişan çatı,

Veya donan hava gözünde?

Ağaçlardan damlayan sükûnet

Sivilce olup çiçek açar yüzünde.

Kim? Tuz?

Benimle tuzlanır

Yabancı ses kirleten Oğuz.

Oğuz! Kaybol

Kaderimden,

Kenevirimden

Mey al,

Boğaz!

Sarhoşluğum heyhat! Benim üç oğlum:

Gök,

Dağ,

Deniz.

Ben yay ile kalan arasında uyanan endişe,

Kurtuluş yoluma kurt bırakmadı iz...

Gök uluyup kurtulmaz yer,

Endişe yine vurur ayaz.

(s. 127)Uyarı:

Pazarı geçirdik sevinçli,

Eşiklerde durur batı.

(s. 128)(1) Ölümni İzdeş

- (2) Tuğuldum şundaq,
- (3) Anam tevretken qebremdin
- (4) Sepirimni yarattım.
- (5) İzdeymen héliğiçe
- (6) Böşük üçün
- (7) Tuğumimğa söz bergen
- (8) Ölümimni.

1985-Yıl

(s. 128) Ölümü Arayış

Doğdum böyle,
Annemin salladığı kabrimden
Yolculuğumu başlattım.
Arıyorum şimdiye kadar
Beşik için
Doğumuma söz veren
Ölümümü.

(s. 129)(1) Ömürlük Kéçe

- (2) Kéçe iken tuğulğanda men,
- (3) Tañ naxşisi éytarken anam.
- (4) Upuqlarğa baqsam her qétim,
- (5) “Tañ atidu” deydigan atam.
- (6) Qarañguluq iznasimikin?

(7) Ç  im qara, k  lirim qara.

(8) Vucudum  a   uva nur   a  ar

(9) Qelbimdiki saqaymas yara.

(10) Ya  aptimen qiriq ikki yil,

(11) T  gimidi bu uzun köşe.

(12) Qan  il  an yultuzlar aqar,

(13) Ah, ilahim   u ta  n atq   e?!

(s. 129) Sonsuz Gece

Geceymiş doğduğumda ben,

Tan   arkısı söylerken annem.

Ne zaman ufuklara baksam,

  Tan a  ar  yor   diyecek babam.

Karanl  ı  n izi midir?

Sa  ım kara, gözlerim kara.

Vücuduma puslu nur saçar

Kalbimdeki iyileşmez yara.

Yaşamışım kırk iki yıl,

Bitmedi bu uzun gece.

Ne kadar yıldı   kayar,

Ah, Tanrım bu tan ağarıncaya kadar?

(s. 130)(1)   rke  

(2) K  z y  şini   bu teripidin

- (3) Mañdi tunci şadliqqa qarap,
(4) -Qandaq bir büyük méve öterkin
(5) Qanunliri tiniq diyargá?!-
(6) Dep soriğanlar.
(7) Bu yerde şerq davamliq,
(8) Bir süzük teñri üçün secde çimliri üstide.
(9) Bu yerde bir ibadetxana davamliq,
(10) Örlep aña bir sirliq dolqun,
(11) Qılar hamildar.
(12) Saye qurğan xandanliqlar bu,
(13) Ğulimaqta yönilişler iztirapliq örkeşte.
(14) Tazilañlar bu sürenni emçek hididin,
(15) Ey, qarlar!

- (16) Tuman sorar bizdin bihude,
(17) Bizde huvlaş qaldı paş bolup.
(18) Undaқта, til xatalaştimu?
(19) Soquşidin toxtıǵay dil emise!
(20) Yadimizǵa kelmeptu zadi

- (s. 131)**(1) Dervazilirimizni künlerniñ biri çaqıdıǵanliqimiz,
(2) Hemde bizniñ uluǵvar töhpimizniñ
(3) Bir qayǵu heykilidek yiqiliş.
(4) Ateş közdin yoqalǵandin tartıp,
(5) Miras qozǵap keldi zéminniñ diqqitini.

- (6) Qandaqlarçe ekirip qalduq oyunga sirni?!
- (7) Hemde derya...
- (8) Örtimekte bizni derya.
- (9) Yétilidu emise qandaq
- (10) Nur ténida muzika?!
- (11) Qarañguluq perva qılmas axırqı şu süyqestke,
- (12) Sigduralmas dozaxın başqısını carahet,
- (13) Saadetniñ ne işi bar emise
- (14) Bu cöylüş xandanlıqida!
- (15) Yürekniñ bar koçilirida yitken naxşisi deymu?!
- (16) Dunyaniñ közlirimizdek yıraq balılığını deymu?!
- (17) Ayırivétılgen déñizniñ ırağlırını deymu?!
- (18) Étik qoñğuraqlarnı deymu?!
- (19) Séni dep qılıñğan uruşlarnı deymu, ey, ayal?!
- (20) Qandaq yölerimiz bu xarabilerni?!
- (s. 132)**(1) Qandaq köndürerimiz yava şadlıqımızni?!
- (2) Qaçan yétip bararmız?!
- (3) Qaytarmızmu ya?!
- (4) Yitip kétermızmu ya?!... néme qaldı?!
- (5) Aldırırma, ey, dialog téşi,
- (6) Mene etrapıǵa hucum peyti bu!
- (7) Ey, ademni ciddileştürüp ussul oynavatqan zaman,
- (8) Ey, sarañlıq éǵızıda güllinivatqan ten,

(9) Ey, heyret ç   iki,

(10) Sa ıla xastur bu bayram, ey-

(11) Qayturiv  ling  n   midsizlikimiz!

(12) Mana bu- aqmaq,

(13) Hel q l u  qedem   re yatqa  sozuzlup,

(14) Tap urmaqta   zini   u aldirimay xiyal s r   lezzitige,

(15) Hemde ussul dua qılar   ikliride pacieni  .

1987-Yıl

(s. 130) Dalga

Gözyaşının bu tarafından

Yürüdü ilk mutluluğa doğru,

-Nasıl büyük bir meyve geçer ki

Kanunları berrak diyara?

Diye soranlar.

Bu yerde doğu devamlı,

Saf bir Tanrı Çin seccade üstünde.

Bu yerde bir ibadethane devamlı,

Yükselir ona sırlı bir dalga,

Bırakır hamile.

Gölge yapan hanedanlıklar bunlar,

Yıkılmakta yönelimler kederli dalgada.

Temizleyin bu haykırışı meme kokusundan,

Ey, karlar!

Duman sorar bizden çıkarsız,
Bizde ulumalar kaldı besbelli.
Öyleyse, dil yanıldı mı?
Savaşından dursun gönül öyleyse!
Aklımıza gelmemiş hiç.

(s. 131) PencereLERimizi günlerin birinde kıracağımız,

Bir de bizim yüce katkımızın
Bir kaygı heykeli gibi yıkılması.
Ateş gözden yok olduğundan beri,
Miras hareket ettirdi yerin dikkatini.
Nasıl olup getirdik oyuna sırrı?
Bir de nehre...
Yakmakta bizi nehir.
Büyür öyleyse nasıl
Nur teninde müzik?
Karanlık tasa etmez bu sonuncu suikasta,
Sığdıramaz cehennemden başkasını yara,
Saadetin ne işi var öyleyse
Bu saçmalık hanedanlığında!

Yüreğın dar sokaklarında yiten şarkısı der mi?
Dünyanın gözlerimiz gibi uzak çocukluğunu der mi?
Ayrılırken denizin kandillerini der mi?
Kapalı çanlarını der mi?

Senin için yapılan savaşları der mi? Ey kadın!

Nasıl kaldırırız bu harabelere?

(s. 132) Nasıl eğitiriz yaban sevincimizi?

Ne zaman varırız?

Döner miyiz ya da?

Kaybolur muyuz yoksa? Ne kaldı?

Acele etme ey, diyalog taşı,

Anlam etrafına hücum fırsatı bu!

Ey, insanı ciddileştirip dans eden zaman,

Ey, akılsızlık ağzında gelişen ten,

Ey, hayret çiçeği,

Sadece sana hastır bu bayram, ey

Geri çevrilen ümitsizliğimiz!

İşte bu yıldırım,

Kesin adım içinde yatınca uzanıp

Sunmakta kendini bu acele etmeden hayal kurma lezzetine,

Bir de dans dua eder kapılarında facianın.

(s. 133)(1) Ottuz Yaşlardiki Ayal Métafizikisi

(2) Borxis ve başqılarga

(3) -Byatris vétirbo

(4) Ayalliq çuqanimdek ötkünçi

(5) Hem ténimda uzaqlaşquçi

- (6) Şu yoğun erler bilen yétiş arminim,
- (7) Hemde ularniñ tenliriniñ
- (8) Ayallar quçup bolalmaydigan
- (9) Şu yavayi ve muqeddes çaqmıqini tutuş arminim...
- (10) Tincitmaydu karvitimni bu arminim.

- (11) Ténim- - taşlıq tağ,
- (12) Yoğun erler ötişer undin,
- (13) Daldığa élišar özlirini nem ğarimda
- (14) Künniñ tomuz issiqidin
- (15) Seper azabidin.
- (16) Hem uzaqlışar ular uluğ tınıqmu-tınıq
- (17) Zulmetlik hañlirimda,
- (18) Hemde késip ötüşkençe
- (19) Rohimniñ dehşetlik qalaymiqançiliqini
- (s. 134)**(1) Çuqanimğa yétip bérişar.

- (2) Uzun zaman sürmekte zaman,
- (3) Ey, hayatımğa yat erler
- (4) Ey, ténimdin ötküçiler
- (5) Ey, çuqanimda uzaqlaşquçılar...
- (6) Bilimen
- (7) Bezi çağlarda
- (8) Hem eyni şu iştiyaq bilen
- (9) Arılaşturup qoyimen

(10) Təniñlarnıñ şu yavayı ve muqeddes çaqmıqı bilen

(11) Men söyidiğan érim ve balilirimni.

(12) Yoğun erlerniñ avazi

(13) Çuqanimdin añlangınıçe

(14) Sözlimekte üzlüksiz...

(15) Bezide

(16) Sürtivétip basqan tozanni

(17) Kitablarnı oquvatqinimda

(18) Tapşurivalimen xétiñlarnı-

(19) Çuqanimniñ

(20) Təniñlarnıñ çaqmıqıda qandaq titilğanlıqını

(s. 135)(1) Hem rohimniñ quduqlırıǵa çéçilğanlıqını

(2) Maña esletken.

(3) Sersan tañ nuri

(4) Kirip keldi mermer taşteq soǵuq karivétimǵa.

(5) Aşu sersan nurdek ötkünçi

(6) Hem tañda uzaqlaşquçı

(7) Hem karivétimǵa yat şu erlerni

(8) Tün boyı sözletken

(9) Ayallıq çuqanimni eslidim şudem.

(10) Şundaq bolsimu,

(11) Gumanlinimen

- (12) Méni igileş iqtidaridin ularniñ
(13) (Tuyğumğa yat şu erlerniñ
(14) Sözlirimde ötkünçi şu erlerniñ
(15) Ğeribliqimda uzaqlaşqan şu erlerniñ).
(16) Çünki, şundaq bolğanda
(17) Nezerdin saqit qılğan bolar özgiçilikimni
(18) Omumlaşturulğan bolimen hem
(19) Mueyyenleşken bolar hemde pahişiliqim.

(s. 136)(1) Adetlendim, şundaqla,

- (2) Tesevvur qilişqa erlerni
(3) (Démekçimenki,
(4) Ularñiñ dehşetlik ğeribliqini
(5) Ularñiñ muqeddes ötkünçilikini
(6) Ularñiñ tüğimes uzaqlışışını),
(7) Ayalliq çuqanim silkigen
(8) Hemde
(9) Könüklerge aylandurğan erlerni.

- (10) Yoçun erler taman...
(11) Men téxi bilmeydiğan
(12) Hem ularñiñ tenliriniñ çaqmiqida
(13) Yat, ötkünçi, uzaqlaşqan halda xiyal qilidiğan
(14) Yéñi çuqanliri taman ténimniñ...
(15) Şu terepke
(16) Qaratqañçe yüzümni

(17) Uxlaş üçün yatmaqtimen karivétimda.

(18) Men hazır ottuz üç yaşta,

(19) Somérdiki bir kentte tuğuldum.

(20) Ayallıq çuqanim körüdi ularğa

(s. 137)(1) Sapaldek asare-etiqisiman

(2) Somérdinmu muqeddemsiman

(3) Erlerniñ ğeribliqidinmu burunqisiman.

(4) Oylaymen

(5) Her bir çuqanim

(6) Davam qılar esliride ularniñ.

(7) Hemde

(8) Ğeribliqimni yorutqan

(9) Erlerniñ tenliriniñ şu çaqmiqığa

(10) Bolğan meniñ iştiaqım

(11) Tincitmidi karivétimni héligiçe.

(s. 133) Otuzlu Yaşlardaki Kadın Metafizigi

Borhis ve başkalarına

-ByatrisVetirbo

Kadınlık çığlığım gibi geçici

Ve tenimde uzaklaşan

O yabancı erlerle yatma arzum,

Bir de onların tenlerinin

Kadınların elleri yetmeyecek

O yabani ve mukaddes yıldırımını tutma arzum...

Avutmaz yatağımı bu arzum.

Tenim taşlı dağ

Yabancı erkekler geçerler ondan,

Korurlar kendilerini rutubetli mağaramda

Günün temmuz sıcağından

Sefer azabından.

Ve uzaklaşırılar onlar nefes nefese

Karanlık uçurumlarımda,

Bir de kesip geçince

Ruhumun korkunç düzensizliğini

(s. 134)Çığlığıma ulaşır.

Uzun zaman sürmekte zaman,

Ey, hayatıma yabancı erkekler

Ey, tenimden geçenler

Ey, çığlığımda uzaklaşanlar...

Biliyorum

Bazı zamanlarda

Ve aynı bu arzuyla

Karıştııp duruyorum

Tenlerinizin bu yabani ve mukaddes yıldırımıyla

Sevdiğim eşim ve çocuklarımı.

Yabancı erkeklerin sesi
Çılgılığmdan duyulunca
Söylemekte sürekli...
Bazen
Silerek düşen tozu
Kitapları okuduğumda
Teslim alırım mektuplarınızı
Çılgılığımın
Tenlerinin şimşeginde nasıl parçalandığını
(s. 135)Ve ruhumun su kuyusuna saçılışını
Bana hatırlatan.
Şaşkın tan ışığı
Girdi mermer taş gibi soğuk yatağıma.
Bu sersem ışık gibi geçici
Ve tanda uzaklaşan
Ve yatağıma yabancı bu erkekleri
Gece boyu söyleten
Kadınlık çılgılığımı hatırladım o an

Böyle olsa da
Şüpheleniyorum
Beni ele geçirme iktidarından onların
(Duyguma yabancı o erkeklerin
Sözlerimde geçici o erkeklerin
Yalnızlığmda uzaklaşan o erkeklerin).

Çünkü böyle olunca
Gözden kaçırmış olur özelliğimi
Genelleşmiş olurum ve
Muayyen olur bir de fahişeliğim.

(s. 136) Alıştım öylece,
Tasavvur etmeye erkekleri
(Demem o ki
Biz onların dehşetli yalnızlığını
Onların kutsal geçiciliğini
Onların bitmez uzaklaşmasını),
Kadınlık çığlığım sallayan
Bir de
Alışmışa döndürülen erkekleri.

Yabancı erkekler tarafından...
Benim henüz bilmediğim
Hem onların tenlerinin yıldırımında
Yabancı, geçici uzaklaşan halde hayal edecek
Yeni çığlıkları yan tarafımın...
O tarafa
Baktırınca yüzümü
Uyumak için yatıyorum yatağımda.

Ben şimdi otuz üç yaşında
Sümer'deki bir kentte doğdum.

Kadınlık ılığım grnd onlara
(s. 137) ini gibi tarihi kalıntı gibi
Smer’den de daha nce gibi
Erkeklerin yalnızlığından da nceki gibi.
Dşnrm
Her bir ılığım
Devam eder dşncesinde onların.
Bir de
Yalnızlığımı aydınlatan
Erkeklerin tenlerinin o yıldırımına
Olan ilgim
Avutmadı yatağımı şu ana kadar.

(s. 138)(1) Oyliniş

1

- (2) Bulut
- (3) Divanimu kzliri krmes?
- (4) Uniñ yalđuz balisimu
- (5) Qolidin ytilep kelgen şamal?
- (6) Yoqmu ytqudek
- (7) Gldrmamidin başqa naxşisi?
- (8) Toxtisa
- (9) Bosuğisida her yurtniñ,
- (10) Tklidu kz yaşliri
- (11) Nn bu qeder?

2

(12) Yollar néçün tartidu qolumdin,

(13) Aşkarilimastin maña sirini?

(14) Yoqmu makani upuqtin yiraq

(15) Méni élip seyle qilgudek?

3

(s. 139)(1) Qandaq öçmenlik u tügimeydigan

(2) Arisida

(3) Kéçe bilen kündüzniñ?

(4) Şepeq

(5) Qurbanlarniñ qénimu

(6) Ceñ meydanida yiqilğan?

4

(7) Qaçandin béri,

(8) Vetén qilip kelgen édi tañ

(9) Xorazlarniñ boguzini?

5

(10) Zériktim...

(11) Yoqmu déñizniñ

(12) Dolqunlardin başqa sözliri?

6

(s. 140)(1) Esirlerdin béri,

(2) Çöller mendin kütemdigandu:

(3) Élip kelsem töt pesilni

(4) Birleştürüp?

7

(5) Qaçanğıçe

(6) Sersan yürer gül bilen başaq,

(7) U buyaqta,

(8) Bu uyaqta?

1985-Yıl

(s. 138)Düşünmek

1

Bulut

Divane mi gözleri görmez?

Onun tek çocuğu mu

Elinden tutan rüzgâr?

Yok mu söyleyecek

Gök gürültüsünden başka şarkısı?

Dursa

Sınırında her yurdun,

Dökülür gözyaşları

Niçin bu kadar?

2

Yollar niçin çeker elimden,

Söylemez bana sırrını?

Yok mu mekânı ufuktan uzak

Beni alıp gezdirecek?

3

(s. 139) Nasıl kindarlık o tükenmeyen

Arasında

Gece ile gündüzün?

Şafak

Kurbanların kanı mı

Cenk meydanında düşen?

4

Ne zamandan beri,

Vatan yapmıştı tan

Horozların boğazını?

5

Bıktım...

Yok, mu denizin

Dalgalardan başka sözleri?

6

(s. 140) Asırlardan beri,

Çöller benden beklemiş midir:

Getirmemi dört mevsimi

Birleştirerek?

7

Ne zamana kadar

Sersem yürür gül ile başak,

O bu yanda,

Bu o yanda?

(s. 141)(1) Qanatlırı Lay Ve Nurda Puçılğan Qağa

1

(2) Aldirimisañçu...

- (3) Ey, sen, tiken, bunçivala aldirimisañçu!
(4) Arambexş bu orunduqni
(5) Aramiğa qoysañçu birdem.
(6) Olturimen unda şudem tuyğudin xali,
(7) Bekmu uzaq huvlap çiqti yürükimde u.
(8) Birdem yaki ikki-üç dem kəcikken bolsa,
(9) Küter édim çoqum bir ömür.

- (10) Huvlavatqan böre, dep tesvirligen
(11) Şu tuyğudin burunraq
(12) Men aldiğa barar édim didarlaşqili,
(13) Bolmisa ger kütkinimiz böre ikkimiz
(14) Ğayibliqi özidinmu baldur kelgen şéir!

2

- (15) İşik...
(s. 142)(1) Turup-turup çekiler işik,
(2) Uyqusida mañguçini aňlimas héçkim.
(3) Yorumaqta torus torniñ arqisida,
(4) Goyaki til biriktürgendek
(5) Ömüçük bilen cimcitliq.

(6) Xatimige az qaldi bosuq,
(7) Vaqit bolsa çüşlirimiz nisbidin kéyin.
(8) Ema quyaş allıqaçan olturup boldi
(9) Tövendiki baldiqığa qizğuç şotiniñ.

3

(10) Belkim...

(11) Tolun ay belkim

(12) Aq tütündin hasil bolğan quyundur

(13) Ölüklerniñ égizidin örleydiğan,

(14) Özara kirişkende yénip turgan kirpiklerimiz...

(15) Téren bunda tün,

(16) Hemde biz yalguz.

(17) Tünniñ üstün teripide, şundaqla

(s. 143)(1) Yiraqta düm kömtürülgen eynek qeride,

(2) Aylinidu aşu quyun goya teqdirdek,

(3) Etrapida eksimizniñ toxtimay...

(4) Kündüz unda tolimu yüksek,

(5) Hemde ular tiqma-tiqma

4

(6) Bolğay...

(7) İstigini bolğay

(8) Çöçeklerde uzaqlaşqan şu qağiniñ.

(9) U olturar zamanniñ bosuğisida,

(10) Yayğiniçe lay ve nurda puçılğan qanatlırini.

(11) Qapqarañgu avazi yürmekte kézip

(12) Ğeribane rohlirimizda.

(13) Bolğan bizniñ tenlirimiz nan ve şaraptin,

(14) Tégi yoq hañ qırğıqıda qedemlirimiz.

(15) Emma, qağa avaziniñ eks sadasi

(16) Tozar

(17) Yürek keñlikini boylap sozulğan

(18) Aşu azab barcanlirida.

5

(s. 144)(1) Azla qalğan...

(2) Azla qalğan édi quşqaç

(3) Çevendazniñ béşidin

(4) Quduq qırığa domilap bérıp toxtığan-

(5) Dubulğığa tizivalğan çañgisığa,

(6) Teñrilerniñ sükütide ölük qénidin tazılanğan-

(7) Şu qiliçniñ bésidiki

(8) Yaltırığan çinqi çüşni esliginide.

(9) Meñgülükniñ aççıq temi tillirimizda,

(10) Meydimizde turup qalğan yığa beeyni,

(11) Quşqaç péyi beeyni,

(12) Sim-sim yamğur beeyni-

(13) Temtirigendin kéyin kökte bir haza,

(14) Çömülgençe hesen-hüsen reñlirige

(15) Asta-asta çüşüp kelgen axiri

(16) Deriziniñ eyneklirige.

(s. 141) Kanatları Çamur ve Işığa Bulaşan Karga

Acele etmesene...

Ey, sen, diken bu kadar acele etmesene!

Huzurlu bu koltuğu

Rahatına bırak biraz.

Oturuyorum orda şu an duygusuz,

Pek de uzun uludu yüreğimde o.

Bir dakika ya da iki, üç dakika gecikse,

Beklerdim kesin bir ömür.

Uluyan kurt diye tasvirleyen

O duygudan az önce

Ben önüne vardım kavuşmaya

Olmazsa eğer beklediğimiz kurt ikimiz

Kayıtsızlığı kendinden de önce gelen şiir!

2

Kapı...

(s. 142) Dura dura örtülür kapı,

Uykusunda yürüeni anlamaz kimse.

Aydınlanır tavan ağın arkasında,

Sanki dil biriktirir gibi

Örümcekle sessizlik.

Sonuna az kaldı eşik,

Vakit kalırsa düşlerimizin yarısından sonra.

Kör güneş çoktan yerleşti

Son basamağına kırmızımsı ahşap merdivenin.

3

Belki...

Dolunay belki

Ak dumandan meydana gelen kasırgadır

Ölülerin ağzından yükselen

Birbirine girdiğinde yanan kirpiklerimiz...

Derin burada gece

Bir de biz yalnız.

Gecenin üstün tarafında, böyle

(s. 143) Uzakta ters çevrilen aynanın yüksekliğinde,

Dolaşır o kasırğa sanki kader gibi,

Etrafında yansımamızın durmadan...

Gündüz orada aşırı yüksek,

Bir de onlar tıklım tıklım

4

Olsun...

İsteği olsun

Hikâyelerde uzaklaşan o karganın.

O oturur zamanın sınırında,

Açınca çamur ve ışıktaki kirlenen kanatlarını.

Kapkaranlık sesi gezinmekte

Gariban ruhlarımızı.

Olmuş bizim tenlerimiz ekmek ve şaraptan,

Sonu olmayan uçuşumun kenarında adımlarımız.

(4) Söyümlüküm, mana bu xiyaliñniñ téşi

(5) Dolqunlavatidu

(6) Tende sargıyışqa başlığan başaqlar içre

(7) Nur bolup éqivatidu

(8) Qağılarnıñ ünidiki qarañgu ikki qolum

(9) Qumda bujgunni çüşevatqan ikki qétiq idi

(10) Unda

(11) Perişan söygünimniñ kéçimiz ténep qalğan öpüki

(12) Levlimniñ oñgul-doñgulida ölüp qalğan cerendur

(13) Şepeq, téxiçe yapraqliri tökülvatqan paçaqlirim

(14) Çelivatqan bir küy

(15) Goya qénimdin kepter uçqandek

(16) Yiltizlarda mévilerniñ heyranlıqını qozğaydu

(17) Söyümlüküm, séğiniş palçisini añlidiñmu?

(18) Yarılğan etir gülümdin boşluq örligende

(s. 146)(1) Suliriñda sersan bolğan bir zéminni çüşidim

(2) Şamaldek soqupla karivatniñ qumlirida toziğan iñraşni

(3) Tilimniñ astida yene bir ret köşevattim

(4) Bulaqlarnıñ sayisi çüşken yürikim

(5) Tikenlerge yiqılğan torğayğa aylandı

(6) Bilikiñniñ bergide şebnem bolup quriymen

(7) Gugum çüşken ağziñda yultuz bolup yanimen

(8) Söyümlüküm, xalıgınıñni sözle:

(9) Bir ay deñizni yötkevatamti?

(10) Yaki u, axşamniñ qumlıridiki karivitimizmu?

(11) Nur bolup başaqlarda taş aqtimu?

(12) Yaki pat arida yüz bérیدğan bir ğayibliq?

(13) Qulıqımğa yiraqtin añlinivatqini

(14) Sėniñ qedemliriñ ikenlikini yene bir ret

(15) Cezmleştürimen

(16) Hetta zėminmu, söyümlüküm, paçaqlirim şadlangan aşu yerde

(17) Maña oxşaş

(18) Şehvetlerge az qalğan kėlindek

(19) Titrevatidu

(s. 147)(1) Andin qelbimde şepeq oyğandi

(2) Uniñ yüksek sayisi balkonlarniñ axşımığa çéçilğan

(3) Karivatniñ qumlırida qoñğuraqlar ciriñlap

(4) Sedeplerniñ-

(5) Öz dolqunliriniñ şavqunıdiki bu ténimniñ sedepliriniñ

(6) Éside

(7) Şarab kişnevatidu

(8) Ay qalduq şarabimiz

(9) Asman bolsa hesen-hüsen çaqnığan romkimiz idi

(10) Beeyni men, söyümlüküm, bir orma murasimida ézip

- (11) Yürgendek!
- (12) Senmu mendek, birer qétim, serxuşluqniñ hozurini
- (13) Sürgenmidiñ
- (14) Aşiq, beeyni yultuzlarni yigligandek!
- (15) Hemde ğayibliq öz ténini mende davamlaşturdi
-
- (16) Mana bu bizniñ karivitimiz, söyümlüküm
- (17) U, kirpiklerimiz arisidiki tar bir boşluqta tevrinetti
- (18) Barmaqlirim arisida dolqunlar urilivatamti
- (19) Yaki qollirimiz bir-birige kirişivatamti?!
- (s. 148)**(1) Bir tuzluq carahettur bizniñ axşamdiki qum karivitimiz
- (2) Goya o, özi yalguz, sayilerge çökivatidu
-
- (3) Uluğ-kiçik tinip piçirlaymen:
- (4) Ey, sersan... Ey, quşlar çuqani...
- (5) Ey, qénimniñ eyniki yittirgen çéhre...
- (6) Ey, kémem... Ey, qırğaqlirim bilen bille ténep yürgüçi...
- (7) Ey, ténimniñ zulmitide köygen şam...
- (8) Ey, qizliqimdiki ateş...
- (9) Ey, haklirimğa yégip ketken déñiz quşliri...
- (10) Ey, karivétimda sozulup yatqan tenhaliq...
- (11) Ey, emçikimniñ arisiğa uva salğan quş... Ey, qaqas
- (12) Yer...
- (13) Ey, déniz... Ey, qizğaqliri pütün dunya ayalliri...

- (14) Senmu mendek uluğ-kiçik tinip piçirlamsan:
(15) Ey, köyük bégim
(16) Ey, tikenler üstidiki torğay
(17) Ey, méniñ çéçek yéši dep tesevvur qilginim
(18) Ten axşimida men sėniñ şehvitiñniñ yava buqisi idim
(19) Méniñ qebrilirim aşu karivatlar şavqunlığan yerde
(S. 149)(1) Unda ölükler karvini çédirlirini şepeqqe tikidu
(2) Hemde
(3) Axşamniñ sahillirida
(4) Qumliri qurup
(5) Haklişip ketken yalıñaç tenlerge
(6) Timtasliq qanat yayidu

(s. 145) Kum Yataktaki Akşam

Bu yerde, kum yatağımızda, ay uykusundan uyanıp
Boyanan denizi kendi yerinden taşıyıp atar
Sevgilim, işte bu hayalinin taşı
Dalgalanıyor
Tende sararmaya başlayan başaklar içinde
Nur olup akıyor

Kargaların sesindeki karanlık iki elim
Kumda dalgaların bıraktığı köpüğü rüyasında gören iki kayıktı
Orada
Perişan sevgilimin gecemiz sersemlemiş öpüşü
Dudaklarımın engebesinde ölen ceylandır

Şafak, halen yaprakları dökülen ayaklarım
Çalınan bir melodi
Sanki kanımdan güvercin uçar gibi
Köklerde meyvelerin hayranlığını hareket ettirir

Sevgilim, özlem falcısını duydun mu?
Yaralanan ıtır gülümnden boşluk yükseldiğinde
(s. 146) Sularında sersem olan bir yeri rüyamda gördüm
Rüzgâr gibi vuran yatağın kumlarında eskiyen inlemeyi
Dilimin altında yine bir sıra çiğniyordum

Pınarların gölgesi düşen yüreğim
Dikenlere yıkılan toygara döndü
Bileğinin yaprağında şebnem olup kururum

Sevgilim, istediğini söyle:
Bir ay denizi taşıyor muydu?
Ya da o akşamın kumlarındaki yatağımız mı?
Işık olup başaklarda taş aktı mı?
Ya da yakın zamanda görünecek bir kayıplık mı?

Kulağıma uzaktan işitileni
Senin adımların olduğunu yine bir defa
Sağlamlaştırırım
Hatta yer mi sevgilim, ayaklarım neşelenen işte bu yerde

Bana benzer

Arzuları azalan gelin gibi

Titriyor

(s. 147) Ondan sonra kalbimde şafak uyandı

Onun uzun gölgesi balkonların akşamına saçılmış

Yatağın kumlarında ziller çalıp

Sedeflerin

Kendi dalgalarının yaygarasındaki bu tenimin sedeflerinin

Hafızasında

Şarap coşar

Ay, kalan şarabımız

Gökte gökkuşağı parlayan kadehimizdi

Aynı ben, sevgilim, bir biçim töreninde çiğnenip

Yürür gibi!

Sen de ben gibi birer defa sarhoşluğun huzurunu

Yaşamışmıydın

Âşık, aynı yıldızlara ağlar gibi!

Bir de kayıplık kendi tenini bende devam ettirdi

İşte bu bizim yatağımız, sevgilim

O, kirpiklerimiz arasındaki dar bir boşlukta sallanırdı

Parmaklarım arasında dalgalar vuruldu mu?

Ya da ellerimiz bir birine bağlanmış mıydı?

(s. 148) Bir tuzlu yaradır bizim akşamdaki kum yatağımız

Sanki o, kendi yalnız gölgelere dalıyor

Derin nefes alarak fısıldıyorum:

Ey, sersem... Ey, kuşların çığlığı...

Ey, kanımın aynası, yok eden çehre...

Ey, gemim... Ey, kıyılarımla birlikte sersemce yürüyen...

Ey, tenimin karanlığında yanan mum...

Ey, kızılığimdaki ateş...

Ey, kireçlerime yağan deniz kuşları...

Ey, yatağında uzanıp yatan yalnızlık...

Ey, memelerimin arasına yuva yapan kuş... Ey, çıplak

Yer...

Ey, deniz... Ey, sahilleri bütün dünya kadınları...

Sen de ben gibi derin nefes alarak fısıldar mısın:

Ey, yanık bahçem

Ey, dikenler üstündeki torgay

Ey, benim çiçek yaşı diye tasavvur ettiğim

Ten akşamında ben senin şehvetinin yaban boğasıydım

Benim mezarlarım işte bu yatakların gürültü ettiği yerde

(s. 149) Orada ölüler kervanı çadırlarını şafağa diker

Bir de

Akşamın sahillerinde

Kumları kurup

Boyanan çıplak tenlere

Sessizlik kanat açar

(s. 150)(1) Robinson Krozo

- (2) Çiqışım kérek
- (3) Vucudidin eks sadaniñ.
- (4) Çağay emdi barçe eynekni,
- (5) Qaldi u
- (6) Körsitelmey sirimni
- (7) İzdişim kérek
- (8) Men istigen aşı teñrini
- (9) Qılışqa secde.
- (10) Yirtay téremni
- (11) Özüm aña qaldi sigalmay,
- (12) Kiyivalay upuqni.
- (13) Kétişim kérek
- (14) Sualımğa solap cahanni.
- (15) Şeyilerni közitey emdi
- (16) Guman közide.
- (17) Bu zamanniñ Robinsoni men,
- (18) Qurup çiqay
- (19) Arilimni
- (20) İkkinçi bir dünya yüzide.

(s. 150) Robinson Crusoe

Çıkmam gerek
Vücudundan yankının.
Kırayım şimdi bütün aynaları,
Kaldı o

Gösteremedən sırrımı
Aramam gerek
İstedığım o Tanrı'ya
Etmeye secde.
Koparayım derimi
Kendim ona sığamadım,
Giyivereyim ufku.
Gitmem gerek
Soruma hapsedip dünyayı.
Her şeyi gözeteyim şimdi
Şüpheyle.
Bu zamanın Robinson'u benim
Kurayım
'Ada'mı
İkinci bir dünya üzerinde.

(s. 151)(1) Xaqan

- (2) Keldim gürkirep...
- (3) Sorimiğin keldim qeyerdin;
- (4) Xaligançe atığın méni:
- (5) Boran demsen,
- (6) Ezrailniñ obrazi yaki.
- (7) Bardim qomurup
- (8) İmza qoyğan derexliriñni
- (9) Kélişimge.
- (10) Barimen yalmap

- (11) Xeriteñni sizğan sularğa.
(12) Nurgunliğan putum astida
(13) Yançılmaқта taraziliriñ.
(14) Héríp qalsam,
(15) Olturimen
(16) Çéçeklerdin yasap textimni.
(17) Képinekler leşkerlirim.
(18) Qurmaqtimen xandanliqimni
(19) Güldürmama, şamallardin...

(s. 151) Hakan

Geldim gürleyerek...
Sorma geldim nereden;
İstediğin gibi çağır beni:
Boran dersin,
Azrail'in sureti veya.
Gittim koparıp
İmzalamış ağaçlarını
Anlaşmaya.
Gelirim yutarak
Haritanı çizen sulara.
Bir çok ayaklarımın altında
Ezilmekte terazilerin.
Utansam,
Otururum
Çiçeklerden yapıp tahtımı.

Kelebekler askerlerim.

Kuruyorum hanedanlığı

Gök gürültüsü, rüzgarlardan...

(s. 152)(1) Teşviş

(2) Bu dünya

(3) Törelədi bir tal qovurğamdin.

(4) Boğuzumda bir naxşa tēxiçe...

(5) Teşvişimni yüdüp kəlimen

(6) Bu yolda-

(7) Elmisaqtin qiyametkiçe.

(s. 152) Endişe

Bu dünya

Yaratıldı bir tane kaburga kemiğimden.

Ağzımda bir şarkı halen...

Endişemi sırtlıyorum

Bu yolda

İlk çağlardan kıyamete kadar.

(s. 153)(1) Tənha

(2) Tənha,

(3) Olturimen yölinip ayğa.

(4) Minutlarniñ nepesliri

(5) Çeqılmaqta tınıqlırimda.

(6) Yollar

(7) Ayıqımğa yiqilip méniñ,

(8) Tiler hidayet.

- (9) Égizimda magmilar,
(10) Tomurumda yügreydu bahar.

(s. 153) Yalnız

Yalnız
Otururum dayanıp aya.
Dakikaların nefesleri
Kırılmakta nefeslerimde.
Yollar
Ayağima kapanıp
Diler hidayet.
Ağzımda magmalar
Damarımda koşar bahar.

(s. 154)(1) Mumkinsiz Olca

- (2) Her küni seher
(3) Uvisidin çiqıdu yollar
(4) Ovlaşqa méni.
(5) Mexluqmen yoçun,
(6) Soal ünér mañğan izimdin.

(s. 154) İmkânsız Ganimet

Her gün seher
Yuvasından çıkar yollar
Avlamaya beni.
Yabani mahluğum,
Soru çıkar yürüyen izimden.

(s. 155)(1) Xain Tağlar

- (2) Qéni...
- (3) Méniñ...
- (4) Eks...
- (5) Sadayim?!...

(s. 155) Hain Dağlar

Hani...

Benim...

Yankılı...

Sesim?

(s. 156)(1) Sadir Yétim Qalğan Beş Balisini İzdep

- (2) Sadir dep étim qaldi
- (3) Dañzida xétim qaldi.
- (4) Xétimni oqup baqsañ,
- (5) Beş balam yétim qaldi.

1

- (6) Çéqildi zémin
- (7) Alqinida teñriniñ.
- (8) Şu muqeddes tozan içidin
- (9) Qopti Sadir.

2

- (10) Secde qil...!
- (11) Yükündi Sadir,
- (12) Mañliyini yaqti tozanga.
- (13) Kötürgende béşini
- (14) Ğayip boldi teñri şu haman.

- (15) Çaqtı çaqmaq,
(s. 157)(1) Güldürlidi erşıela
(2) Perizatlar
(3) Uçup ötti aldidin.
(4) Ayıgığa töküldi nurlar,
(5) Közlrini yumdi bir haza.

3

- (6) Açıqın közüñni...!
(7) Salam berdi aña Cebrail.
(8) Égildi Sadir
(9) Qollirini qoyup köksige.
(10) Yaydi cebrail hesen-hüsenni,
(1) Yürüp ketti Sadir üstide
(12) Bildürüp aña
(13) Minnetdarlıq.

4

- (14) Hesen-hüsendin
(15) Çüşti miñ öyge.
(16) Karvan
(s. 158)(1) Ğayıp bolğan alliburunla.
(2) Miñ öy-
(3) Çüşüp qalğan miñ qoñğuraq,
(4) Turar édi ciriñlap.

5

- (5) Ügdidi

- (6) Qoyup béşini gugumğa.
- (7) Uçup ketti képinek
- (8) Kirpikige qonup bir haza.
- (9) Témip ketti uniñ reñliri
- (10) Qariçuqiğa sadirniñ.
- (11) Reñler:
- (12) Bahar,
- (13) Yaz,
- (14) Küz,
- (15) Qış,
- (16) Beşinçisi-
- (17) Pesillerniñ pinhanlirida
- (18) Yitken pesil.

6

- (s. 159)(1) Balilirim!
- (2) Çaçrap turdı sadir ornidin.
- (3) Töküldi alqiniğa
- (4) Şaxliridin kéçiniñ
- (5) Beş yultuz.

7

- (6) Mollitoxtiyüzide
- (7) Uçraştı aña
- (8) Qebre tüslük bir bovay.
- (9) Sadirmu sen?
- (10) Kel, oğlum,

(1) Baliliriñni körsitey saña!

(12) Bovay

(13) Yétilep çıqti öyidin

(14) Beş vax namazni.

8

(s. 160)(1) Üstide

(2) Sadir yüziniñ

(3) Çéqildi boğda.

(4) Tovlar édi u:

(5) -Balilirim...!

9

(6) -Dada...!

(7) Yügürüp keldi aldığa

(8) Kavapdan.

(9) Köydi zixta pijildap

(10) Sadir yüriki.

(11) Qoşaq:

(12) Sadir dep çöçek qaldi,

(13) Bir oğlum gödek qaldi.

(14) Oğlumdin sorap baqsañ,

(15) Bir zixla yürek qaldi.

10

(s. 161)(1) -Dada...!

(2) Uçup keldi aldığa

(3) Şepereñ.

(4) Asta-asta öçti nurliri

(5) Sadir köziniñ.

(6) Qoşaq:

(7) Sadir dep çirağ qaldi,

(8) Bir oğlum bovaq qaldi,

(9) Közige qarap baqsañ,

(10) Bir cüpla kavak qaldi.

11

(11) -Dada...!

(12) Yügürüp keldi aldiğa

(13) Cudun.

(14) Tamçe-tamçe muzlidi

(15) Sadir qanliri.

(16) Qoşaq:

(17) Sadir dep bahar qaldi,

(s. 162)(1) Oğlumğa tumar qaldi.

(2) Oğlumni körüp baqsañ,

(3) Bir qaxşal çinar qaldi.

12

(4) -Dada...!

(5) Yügürüp keldi aldiğa

(6) Qebre.

- (7) Qebre taştá yéziqlar:
(8) “Miras... miras... miras...”

- (9) Qoşaq:
(10) Sadir dep nida qaldi,
(11) Bir oğlum cuda qaldi.
(12) Oğlumdin sorap baqsañ,
(13) Bir eks sada qaldi.

13

- (14) -Dada...!
(15) Lerzan bardim aldiğa,
(s. 163)(1) Ğuva lepilep.
(2) Çüşüp ketti qebre
(3) Çoñqur içimge.

- (4) Qoşaq:
(5) Sadir dep étim qaldi,
(6) Bir balam yétim qaldi.
(7) Balamdin sorap baqsañ,
(8) Ténide ténim qaldi,
(9) Cénida cénim qaldi.

14

- (10) Çéqildi qebre
(11) Sükütümniñ téren tektide.
(12) Topa-tozan içidin

(13) Qopti sadir.

15

(14) Secde qil...!

(s. 156) Sadir'in Yetim Kalan Beş Çocuğunu Arayışı

Sadir diye adım kaldı

Hesapta mektubum kaldı.

Mektubumu okursan,

Beş çocuğum yetim kaldı.

1

Yarıldı yer

Avucunda Tanrı'nın.

O kutsal toz bulutu içinden

Koptu Sadir.

2

Secde et!

Diz üstü oturdu Sadir,

Alnını sürdü toza.

Kaldırınca başını

Kayboldu Tanrı hemen.

Çaktı şimşek,

(s. 157) Gürüldedi arş-ı ala

Melekler

Uçup geçti önünden.

Ayağına döküldü nurlar,

Gözlerini yumdu bir an.

3

Aç gözünü...!

Selam verdi ona Cebail.

Eğildi Sadir

Ellerini koyup göğsüne.

Serdi, Cebail gökkuşağını,

Yürüdü Sadir üstünde

Bildirip ona

Minnettarlık.

4

Gökuşağından

İndi Bin Ev'e.

Kervan

(s. 158) Kaybolan daha önceden.

Bin Ev

Düşen bin çan,

Çalar dururdu.

5

Uyukladı

Koyup başını akşam üstüne.

Uçup gitti kelebek

Kirpiğine konup bir an.

Damladı onun renkleri

Göz bebeğine Sadir'in

Renkler:

İlkbahar,

Yaz,

Sonbahar,

Kış,

Beşincisi

Mevsimlerin gizeminde

Yiten mevsim.

6

(s. 159) Çocuklarım!

Sıçradı Sadir yerinden.

Döküldü avucuna

Dallarından gecenin

Beş yıldız.

7

Mollitohtiyüzü'nde

Karşılaştı onla

Mezarı renkli bir dede.

Sadir misin sen?

Gel, oğlum,

Çocuklarını göstereyim sana!

Dede

Elinden tutup çıktı evinden

Beş vakit namazın.

8

(s. 160) Üstünde

Sadir'in yüzünün

Gürledi Boğ'da

Bağırdı o:

-Çocuklarım...!

9

Baba...!

Yürüyüp geldi önüne

Kebap ocağı.

Pişirdi şişte cızırdatıp

Sadir ciğeri.

Koşuk:

Sadir diye hikâye kaldı

Bir oğlum küçük kaldı.

Oğluma sorsan,

Bir şiş ciğer kaldı

10

(s. 161) Baba...!

Uçup geldi önüne

Yarasa.

Yavaş yavaş söndü nurları

Sadir'in gözünün.

Koşuk:

Sadir diye çırağ kaldı

Bir oğlum bebek kaldı

Közüne doğru baksan

Bir çift oyuk kaldı.

11

Baba...!

Yürüyüp geldi önüne,

Soğuk hava

Damla damla buzladı

Sadir'in kanları.

Koşuk:

Sadir diye bahar kaldı

(s. 162) Oğluma muska kaldı.

Oğlumu görsen

Bir kuru çınar kaldı.

12

Baba...!

Yürüyüp geldi önüne

Mezar.

Mezar taşında yazılar:

“Miras. .. Miras. .. Miras. ..”

Koşuk:

Sadir diye nida kaldı,

Bir oğlum ayrı kaldı

Oğlumu sorarsan

Bir aksiseda kaldı.

13

Baba...!

Titreyerek vardım önüne,

(s. 163) Sis dalgalanıp,

Çöktü mezara

Derin içime.

Koşuk:

Sadir diye adım kaldı,

Bir çocuğum yetim kaldı.

Çocuğumu sorarsan

Teninde tenim kaldı,

Canında canım kaldı.

14

Kırıldı mezar

Sessizliğimin derinliğinde.

Toz toprak içinden

Kalktı Sadir.

15

Secde et...!

(s. 164)(1) Saet On İkki

(2) Némidégen baraqsan maysilar-he u,

(3) Ösivatqan yamişip cimcitliqimğa!

(4) Dédi, nezer ağıdurup tam saıtige,

(5) Yérim kéçe on ikkini körsiter

(6) İstirilka...

(7) Andin aldi qoliğa işkap üstidin

(8) Kona bir kitap,

(9) Tozan basqan-

(10) Goya çaqnap uzun zaman nur zerriçiliridek

(11) Öçüp qalğan emdi teltöküs.

(12) Oylidi birdem

(13) Ğalcirlaşqan qerellik şamallarni

(14) Soqatti u örülgen qonalğumuzğa

(15) Tañ boyidiki.

(16) Hemde nur şeytanliri, qarañguluq periştiliri

(17) Ayaq basmığan

(18) İqlimlardın uçup kelgen quşlar qaniti

(19) Urulatti

(s. 165)(1) Qumğa kömülgen bosuqlirimiz

(2) Ğa yéqinlap kelgen ézitqu

(3) Ğa yumulğan közlirimizge...

(4) Tam saitiniñ istirilkisi

(5) Körsitetti yérim kéçe on ikkini.

(6) Uluğ-kiçik tindi piçirlap:

- (7) Goya sersan b rilerdek, ey,  airlar,
(8) Y rim k  e  yi a huvli anda biz
(9) Uzundin-uzun,
(10) Quya  sadir qılma ta idi
(11) Bizge ayan bolğan  z teqdirini
(12) Bizni  a u tilliq sezg  ezayimizni 
(13) Asminida...
(14) Menisizlik ilkidiki  u hadise
(15) Qan e ret tekrarlandi qedimdin buyan,
(16)  nsaniyet qan e ret ke  rdi ba tin,
(17) K rer yine y qında,
(18)  i  qi üçte.

(19) Tam saitini  istirilkisi
(s. 166)(1) K rsetmekte  di kona qolyazmini
(2) Qollirimni  arisida  gdigen.

2003-Yil

(s. 164) Saat On  ki

Ne kadar g r olur çimenler o,
Büyüyen yapışıp sessizli ime!
Dedi, bakıp duvar saatine,
Gece yarısı on ikiyi gösterir
Yelkovan...

Sonra aldı eline dolabın üstünden

Eski bir kitap
Tozlu
Sanki parlayıp uzun zaman nur parçaları gibi
Sönen şimdi büsbütün.

Düşündü bir süre
Kuduran süreli rüzgârları
Vururdu o devrilmiş konağımıza
Tan kıyısındaki.
Bir de nur şeytanları, karanlık melekleri
Ayak basmayan
İklimlerden uçup gelen kuşların kanatları
Vurulurdu
(s. 165) Kuma gömülen eşiklerimize
Yakınlaşan seraba
Yumulan gözlerimize...

Duvar saatinin yelkovanı
Gösteriyordu gece yarısı on ikiyi.
Derin, nefes aldı fısıldayarak:
Sanki şaşkın kurtlar gibi, ey, şairler,
Gece yarısı ayına uluyunca biz
Uzun uzun,
Güneş yapmaktaydı
Bize görünen kendi kaderini

Bizim işte bu dilli sezgi organlarımızın

Göğünde...

Anlamsızlığın elindeki o olay

Ne kadar daha tekrarlandı eskiden beri,

İnsanlık ne kadar daha geçirdi başından

Görür yine yakında,

Öğle vaktinde.

Duvar saatinin yelkovanı

(s. 166)Göstermekteydi eski el yazmasını

Ellerimin arasında uyuklayan.

(s. 167)(1) Səni Çağırdım

(2) Çöçüp oyğandım,

(3) Buzulğanda çüşüm tosattın,

(4) Vucudumda qara tamçılar...

(5) Dərizidin baqtim samağa,

(6) Ay şuñguydu bulut içige.

(7) Yultuzlar yanidu

(8) Teşviş bərip yalguz kéçige.

(9) Eyneklərgə urular xazan,

(10) Boran huvlaydu...

(11) Qara basti méni,

(12) Kel...

(13) Kel...

(14) Kel...

(15) Söyümlüküm! Çağırdım séni.

1985-Yıl

(s. 167) Seni Çağırdım

Şaşkınlıkla uyandım,

Bozulunca düşüm ansızın,

Vücudumda siyah damlalar...

Pencereden baktım gökyüzüne,

Ay dalıyor bulutun içine,

Yıldızlar yanıyor

Endişelendirip yalnız geceye.

Camlara vurulur hazan,

Boran ulur...

Karabasan bastı beni,

Gel...

Gel...

Gel...

Sevgilim! Çağırdım seni.

(s. 168)(1) Séni Kütimiz

(2) (Merhum Küreş Köseniñ rohiğa)

(3) Kétip qaldıñ baldur némançe,

(4) Atmidigü téxi téñimiz?!

(5) Muñdaşqançe dutariñ bilen,

(6) Tünimekte milliy éñimiz.

- (7) Çağırdı mı yaşıtlar,
(8) Aşığı kélip bir pede?
(9) Sorap baqqın ulardin, dostum,
(10) Quyaşımız tépilar nede.

- (11) Kélelmiseñ eger sen qaytip,
(12) Biz qalımız uçursız yene.
(13) Ay-yultuzluq asminimizda
(14) Qalar zulmet qilip tentene.

(s. 168) Seni Bekliriz

(Merhum Küreş Kösen'in ruhuna)

Gittin neden o kadar çabuk,
Olmadı ki şimdi sabahımız!
Dertleşince dutarınla,
Gecelemekte milli düşüncemiz.

Çağırdı mı veya şahitler,
Duymak isteyip bir perde?
Sorun onlara, dostum,
Güneşimiz nerede bulunur.

Dönüp gelmezsen eğer sen,
Biz kalacağız habersiz yine.
Ay yıldızlı göğümüzde

Kalır karanlık atıp kahkaha.

(s. 169)(1) Səni Soraymen

- (2) Axşamlıri çiqip talağa,
- (3) Qelbimni pak həsqa oraymen.
- (4) Meğrip taman uçqan şamalni
- (5) Hozurlinip uzaq puraymen.
- (6) Şebnem tamğan kirpikler ara
- (7) Méhrim bilen ayğa qaraymen.
- (8) Asminiñni kezgen şu aydın,
- (9) Tupriqiñni söygen şamaldin
- (10) Ey, vetinim, səni soraymen!

1983-Yıl

(s. 169) Seni Sorarım

Akşamları çıkıp sokağa,
Kalbimi temiz duyguyla sararım.
Batıya doğru uçan rüzgârı
Huzurla uzunca koklarım.
Çiy düşen kirpikler arasından
Sevgimle aya bakarım.
Göğünü yaran o aydan,
Toprağını öpen rüzgardan
Ey, vatanım seni sorarım!

(s. 170)(1) Şamallar Didargahi

- (2) Silergimu dep qoymaqçimen:
- (3) Mana, cimcitliq bu yerde,

- (4) Başqıçe şerhileşke bolmaydıǵan.
(5) Mana, bu yer biz sözleydiǵan!
(6) Héliǵıçe
(7) Yüzlirimizge
(8) Urulmaqta qurǵaq şamallar.
(9) Yandurǵan çiriqiñlarnı taşlap çiqiñlar,
(10) Öyüñlarnı qalsun yorutup.
(11) Uçrışaylı biz,
(12) Aşu yerde,
(13) Şamallarnıñ didargahıda.

(s. 170) Rüzgârların Buluşma Yeri

Sizlere de söyleyeceǵım:

İşte, sessiz bu yerde,

Ayrıca izahı olmayan.

İşte, bu yer bizim konuşacaǵımız!

Birazdan

Yüzlerimize

Vuruyor kurak rüzgârlar.

Yaktığınız kandilleri bırakıp çıkınız,

Evlerinizi aydınlatsın.

Karşılaşalım biz,

İşte o yerde,

Rüzgârların buluşma yerinde.

(s. 171)(1) Şêhrizatniñ Ağzidin Üzlüksiz Ötivatqan Kêçiler

- (2) Men oturup adetlengen

- (3) Bir ammiviy bağçidiki
- (4) Derex şaxliriniñ qoyuq sayisi astida
- (5) Kündüzdin az-tola behrimen bolğaç
- (6) Ve seyle qılğuçılarniñ yüzidiki quyaşni
- (7) Hemde aspilit yériqliridin çimlarniñ ünüşini közetkeç
- (8) Şéhrizatniñ ağızidin üzlüksiz ötivatqan kéçilerniñ
- (9) Mabeynide
- (10) Yüz bérivatqan qetle qılışniñ ehmiyiti heqqide
- (11) Oylinivatqinimda
- (12) Hayatimniñ qarañgu eynekliridin
- (13) Teqdirimni aydıñlaşturup bériş üçün
- (14) Mendin ruxset sorap
- (15) Bir palçı ayal aldımğa keldi
- (16) Süküt içide
- (17) Uniñ hiliger közlirige tikilgençe
- (18) Uzun vaqit xiyalğa pattim bolğay
- (19) Qarisam
- (20) Şéhrizatniñ ağızidin üzlüksiz ötivatqan kéçilerdek
- (s. 172)**(1) Qedemlirini tézlitip mendin uzaqlaştı
- (2) Bu qedemler
- (3) Goyaki seyle qılğuçılarniñ boynıǵa ésilğan
- (4) Qoñğuraqlardek
- (5) Añlanmiǵidek avazda yañraytti
- (6) Bu qedemler

- (7) Goyaki çimlarniñ ünüşini qutlavatqandek
(8) Aspilit yériqliridin
(9) Körünmigidek nurlar bilen parlaytti

(10) Şu çağ
(11) Biz kündüzdin az-tola behrimen bolğaç
(12) Kéçilerniñ üzlüksiz ötüşliridin quyaşni közetkeç
(13) Hemde parlaq qedemlirimizdin çimler yañrığan halda
(14) Ammiviy bağçılarda seyle qilivatqandin buyan
(15) Hettaki allah bilen şeytanmu bilişke acizliq qilğan
(16) İnsaniyetniñ istikini u palçı ayalniñ bilip-
(17) Bilelmeydiğanlıqini
(18) Bilişni xalayttim...

2004-Yıl

(s. 171) Şehrazat'ın Ağzında Tekrarlanan Geceler

Ben oturup alışılmış
Bir halk bahçesindeki
Ağaç dallarının koyu gölgesi altında
Gündüzden az çok faydalanarak
Ve gezginlerin yüzündeki güneşi
Bir de asfalt aralıklarından çimlerin filizlenişini gözeterek
Şehrazat'ın ağzında sürekli tekrarlanan gecelerin
Arasında
Vukubulan öldürmenin önemi hakkında
Düşünürken

Hayatımın karanlık aynalarından

Kaderimi aydınlatması için

Benden izin isteyip

Bir falcı kadın önüme geldi

Sessizlik içinde

Onun hilekâr gözlerine dikilince

Uzun süre hayale daldım galiba

Baksam

Şehrazat'ın ağzında sürekli tekrarlanan geceler gibi

(s. 172) Adımlarını hızlandırıp benden uzaklaştı

Bu adımlar

Sanki gezginlerin boynuna asılan

Çanlar gibi

Anlaşılmayacak sesle yankılanıyordu

Bu adımlar

Sanki çimlerin filizlenişini kutlar gibi

Asfaltın aralıklarından

Görünmeyecek nurlarla parlıyordu

O zaman

Biz gündüzden az çok faydalanarak

Gecelerin durmadan geçişlerinden güneşe bakınca

Bir de parlak adımlarımızdan çimler yankılanır halde

Halk bahçelerinde gezenti yaptığımdan bu yana

Ve hatta Allah ile Şeytanı da bilmeyi acizlik eden

İnsanlığın isteğini o falcı kadının bilip

Bilemeyeceğini

Bilmeyi isterdim...

(s. 173)(1) Şehvet Bendisi

(2) Xalta koçığa sörep çéçidin

(3) Teñri şehrde

(4) Tegdim

(5) Nomusiğa şeirniñ

1985-Yıl

(s. 173) Arzunun Kölesi

Çıkmaz sokağa sürüyüp saçından

Tanrı şehrinde

Dokundum

Namusuna şiirin

(s. 174)(1) Şeiriyet Xitabnamisi

(2) Şeir yazğın, upuq çéqilsun,

(3) Undin yéñi dünya éçilsun.

(4) Uyqusidin tursun musape,

(5) Öçüp qalğan közler yéqilsun.

1986-Yıl

(s. 174) Şiirsel Beyanname

Şiir yazın, ufuk gürüldesin,

Ondan yeni dünya açılsın

Uykusundan kalsın mesafe,

Sönen gözler devrilsin.

(s. 175)(1) Şepeq

- (2) Kütelmidim séni, ey, dünya,
- (3) Ölsem mendin razı bolup qal.
- (4) Éniq édi söygü-nepretim,
- (5) Ğururımğa qazi bolup qal.

- (6) Qançe ölüp, qançe tirildim,
- (7) Yürikimge qayğu tolğıçe.
- (8) Şepeq kebi öçer hayatım,
- (9) Öz-özümge sözlep bolğıçe.

(s. 175) Şafak

Bekleyemedim seni, ey dünya,
Ölürsem benden razı ol.
Açık seçikti sevgi ve nefretim,
Gururuma hâkim ol.

Nice ölüp nice dirildim,
Yüreğime kaygı dolunca
Şafak gibi söner hayatım,
Kendi kendime anlatınca.

(s. 176)(1) Şoxluq

- (2) Bala édim, xuş édim,
- (3) Bala édim, şox édim.
- (4) Yoqap ketti xuşluqım,

(5) Baqivende şoxluqim.

1984-Yıl

(s. 176) Afacanlık

Çocuk idim, hoş idim,

Çocuktum, afacandım

Kayıp oldu hoşluğum,

Sonsuz afacanlığım.

(s. 177)(1) Silergimu Dep Qoyay

(2) Añlap qaldım momamdın,

(3) Silergimu dep qoyay:

(4) Nurgun çöçek bilirmiş

(5) Asmandiki tolun ay.

(6) Uxlimañlar bu kéçe,

(7) Ogzilerdin élip cay.

(8) Oyğa sélip silerni,

(9) Çöçek éytip bérer ay.

(s. 177) Sizlere de Söyleyeyim

Dinledim anneannemden,

Sizlere de söyleyeyim:

Çok hikâye bilirmiş

Gökteki dolun ay.

Uyumayın bu gece,

Çatılardan tutup yer.

Hayale daldırıp sizleri,

Hikâye anlatır ay.

(s. 178)(1) Sır

(2) Ey, sır,

(3) Yiraqlarda yiraqlıgan ey, teğdir!

(4) Qaplıganki séni şu qeder

(5) Qarañguluq

(6) Hem xéyim-xeter.

(7) Saña barar yol-

(8) Barsa kelmes yol.

(9) Yol emes,

(10) Öz ésinini yoqatqan es,

(11) Éh, boşluqta sozulğan qol!

(s. 178) Sır

Ey sır,

Uzaklarda uzaklaşan ey, kader!

Kaplayan ki seni bu kadar

Karanlık

Ve tehlike.

Sana varır yol

Gitse dönülmez yol.

Yol değil,

Kendi hafızasını yok eden hafıza

Ah, boşlukta uzanan el!

(s. 179)(1) Söz Ve Mene Ara Boşluqta

- (2) Añlaymen éçilmaqta yoşurun işik
- (3) Asta... Asta...
- (4) Sirğimaqta qedemler,
- (5) Hoduqturar uni süküt oyğinişi
- (6) Cin periler çuvuvatqan karivat üstide.
- (7) Tosattin varqiraydu,
- (8) Qaçar şekiller,
- (9) İtlar havşar, yolvas öter çaqmaqtek,
- (10) Çüşüp kéter vaqıt bopisi,
- (11) Deqiqiler çéçilar yerge,
- (12) Térivalar uçqan kepterler
- (13) Qizğaqa esnep turğan qolvaq taman.
- (14) Ey, yoq qiz!
- (15) Teşkin barliq yüzini,
- (16) Eyneklerdin çıqqin-unda köpeymektisen-
- (17) Ögetkin maña saña yéter yolni,
- (18) Yoşurunup algansen unda
- (19) Hava bilen yüsünler otturisida...
- (20) Söz ve mene ara boşluqta
- (s. 180)**(1) Meñgülükke cazalangan qiz!
- (2) Üstüñdin örüp yerni peyda bolgin,
- (3) Pasillarni bésip öt, eeeyyy...
- (4) Sen zadi kelmeydiğan uşumtut qiz.
- (5) Déñiz periliri közet qilğan-

- (6) Taşlardin qandaqsige sen sirgiysen?!
- (7) Béliqlarğa zulmet yayğan nurnıñ keynide
- (8) Teşmektisen ov küyide harğan yelkenni,
- (9) Yügürüşidu unda dolqunlar
- (10) Kötergençe yuyunduruş uçun bovaqni.

- (11) Ey, zeherlik qiz!
- (12) Neştiriñni sancimaqtisen
- (13) Barmaqliriñ astidin qaçqan çimlarga...
- (14) Ey, sen şox canan
- (15) Elmisaq égip qoyğan putliriñniñ uçıda
- (16) Qaçmaqtisen qopuvalğan qiliçlarnıñ üstide,
- (17) Söziggen péti
- (18) Yéñiş hevisi semritken xanlıqlarnı,
- (19) Hem partlaydu qarnıñda külke
- (20) Parçe
- (21) Parçe

(s. 181)(1) Parçılap séni.

- (2) İstekniñ çitlaqliri keynide
- (3) Çillimaqta cin xorazliri.
- (4) Çéçek qadir kötürüşke yelkisinde türmini
- (5) Hemde lezzet qalar bigunah.

1986-Yıl

(s. 179) Kelime ve Anlam Arasındaki Boşlukta

Duyuyorum açılıyor gizli kapı

Yavaş... Yavaş...

Kayıyor adımlar,

Şaşkına çevirir onu sessizliğin uyanışı

Cin, periler gagalayan yatağın üstünde.

Ansızın bağırır,

Kaçar şekiller,

Köpekler havlar, kaplan geçer yıldırım gibi

Düşer zamanın çantası,

Dakikalar saçılır yere,

Toplar uçan güvercinler

Su kenarında esneyen kayık tarafına.

Ey, olmayan kız!

Deş bütün yüzünü

Aynalardan çık orada çoğalıyorsun

Öğret bana, sana yeter yolu,

Saklanıyorsundur orada

Hava ile yosunlar ortasında...

Kelime ve anlam arasındaki boşlukta

(s. 180) Sonsuzca cezalanan kız!

Üstünden yarıp yeri oraya çık,

Hudutları basıp geç, ey!

Sen hiç gelmeyecek tesadüf kız.

Deniz perilerinin gözettiği

Taşlardan nasıl olur da sen kayarsın?

Balıklara karanlık yayan ışığın arkasında
Deliyorsun av melodisinde yorulan yelkeni,
Koşuşur orada dalgalar
Kaldırınca yıkamak için bebeği.

Ey zehirli kız!
İğneni batırıyorsun
Parmaklarım arasından kaçan çimlere...
Ey sen yaramaz sevgili
Eskiden eğilen ayaklarımın ucunda
Kaçıyorsun kaldırılan kılıçların üstünde,
Sürüklenerek
Kazanma havası semirten hanlıkları,
Ve patlar karnında kahkaha

Parça

Parça

(s. 181) Parçalayıp seni,
İsteğin çitleri arkasında
Çağırıyor cin horozları.
Çiçek muktedir kaldırmaya omzunda hapishaneyi
Bir de lezzeti kalır günahsız.

(s. 182)(1) Suğa Teqlit

(2) Bu xorluq dergahida,
(3) Çéçekligende puşayminim uçrattım uni,
(4) Qiliçlar détidin uçup çiqqan köpkök quş idi,

- (5) Pervaz qılar idi u aşu yerde,
- (6) Ehdiler kitablriniñ ikkinci qırğıqida.
- (7) Çağırdı méni, taşlıdım gumanlirimni
- (8) Muz deryasi sahillirida
- (9) Boran teşken nur butliriğa érip ketken şamlardek.
- (10) Öz yéniğa çağırdı méni...

- (11) Aman bolğay padiçılarga!
- (12) Yürekliride şepqet çéçeklidimu?
- (13) Yaki méniñ vezipemniñ sadiqliqidin
- (14) Xever bérişçün bu biteley dunyağa
- (15) Qebrilerdin qayttimu birav?
- (16) İstimeymen bularni emdi bilişni,
- (17) Hemmisini öz qoynığa aldi untuş.
- (18) He... vucudum susimandur, baq,
- (19) Qan vaqtidur, aşu yerde, nur munarlırıda.
- (20) Düşmenleşse men bilen zaman suliri

(s. 183)(1) Çırağ bolup uçuşidu suda cisimler.

- (2) Meripetniñ sap yaltıraq altuni
- (3) Teñdaşsiz hem addiy tenlik teñriler matimide
- (4) Érimekte qoşulup çüşke.
- (5) Qéni dunyada özlükniñ pervazi?!
- (6) Heyran qalğan közler bilen bizelgen oqya
- (7) Zorlaydu küçlük
- (8) Meñgülük partlaşqa su menbelirini.

- (9) Ey, sen xuddi buqidek kac perişte,
(10) Héliğiçe celp qıarmu öz qoynida séni ğayibliq
(11) Xoca bolup öziğe özi
(12) Hemde saña béğişliğançe hayatliqniñ alicanabliqini?!

- (13) Tunci demdur méniñ bu tilim
(14) Kupurluq çéçikiniñ pütmes evcide,
(15) Celpkar suniñ bimenilikide sirlirni açar bu çéçek.
(16) Emes idim özgidin başqa,
(17) Rétimliqtur pütünley
(18) Déñizdiki kiristal yelkenden goya...
(19) Hem timtasliqta,
(20) Noqul bir addiyliqta,
(21) Perez aña aylangan şu timtasliqta,
(s. 184)(1) Azabim su yapraqlirida şirnileşken bir méve.

- (2) Emes
(3) İdim
(4) Özgidin
(5) Başqa...
(6) Elmisaqta sir idi u çeksiz zoravan,
(7) Qaçqun lehzide lezzetniñ yaltırışı
(8) Hem kelgüsige
(9) İstilistik uluqluqta sap mersiye.

1988-Yıl

(s. 182) Suyu Taklit

Bu zillet dergahında,
Açıldığında pişmanlığım la yüzleştim onunla
Kılıçlar pasından uçarak çıkan masmavi kuştı,
Uçardı o orada,
Sözler kitabının ikinci kıyısında.
Çağırdı beni, bıraktım şüphelerimi
Buz nehri kıyılarında
Boran delen nur putlarına erimiş mumlar gibi
Kendi yanına çağırdı beni...

Sağlık ola çobanlara!
Yüreklerinde şefkat açıldı mı?
Veya benim vazifemin sadakatinden
Haber vermek için bu bahtsız dünyaya
Mezarlardan döndü mü birisi?
İstemiyorum bunları şimdi bilmeyi,
Hepsini kendi koynuna aldı unutma.
Evet... Vücudum su gibidir bak,
Kan zamanıdır, orada, nur kulelerinde.
Düşman olsa benimle zaman suları
(s. 183) Işık olup uçuşur suda cisimler.
Ustalığın saf parlak altını
Benzersiz ve sıradan bedenli tanrılar mateminde
Eriyor katılıp düşe.
Hani dünyada özlüğün uçuşu?

Hayran olan gözlerle süslenen ok ve yay
Zorlar güçlü
Sonsuz patlamaya su kaynaklarını.
Ey, sen tıpkı boğa gibi söz dinlemez melek,
Bu ana kadar celp eder mi kendi koynunda seni kayıtsızlık
Sahip olup kendi kendine
Bir de sana bağışlayınca hayatın üstünlüğünü?

İlk andır benim bu dilim
İnançsızlık çiçeğinin bitmez yüksekliğinde,
Çekici suyun anlamsızlığında sırlarını açar bu çiçek.
Değildim yabancından başka
Ahenklidir büsbütün
Denizdeki kristal yelken gibi sanki...
Ve sessizlikte,
Yalnız bir sadelikte,
Tahminen akla dönen bu sessizlikte,
(s. 184)Çilem su yapraklarında olgunlaşan bir meyve.
Değil
İdim
Yabancından
Başka...
Eskiden sırdı o sınırsız haydut,
Kaçak anda lezzetin parlayışı
Ve geleceğine

Güzel büyüklükte saf mersiye.

(s. 185)(1) Tenhaliq

- (2) Ey, déñiz,
- (3) Sen kirpik qaqmisañ men qandaq uxlay?!
- (4) Yürikim-bu taşlanduq sahil
- (5) Ğeribane bolsimu,
- (6) Emma
- (7) Séniñ sersan dolquniñ kélip
- (8) Pervaz qılar qoram taşlar üstide,
- (9) Uzaqqıçe baqar maña tikilip...
- (10) Ğayip bolar qaytidin
- (11) Qarañguluqta.

(s. 185) Yalnızlık

Ey deniz,
Sen göz kırpmazsan ben nasıl uyuyayım?
Yüreğim bu bakımsız sahil
Garip olsa da,
Ancak
Senin sersem dalgan gelip
Süzülür çakıl taşlarının üstünde,
Uzun zaman bana bakar dikilip...
Kaybolur başka bir
Karanlıkta.

(s. 186)(1) Tonus Nersilerge Bolğan Yat Tuyğu

(2) Moxurka

- (3) Şübhisiz qan
- (4) Sirlar tikinige yumulğan levlerdin tamar,
- (5) Tamar
- (6) Qağa qaqildavatqan alqanga.

(7) **Doppa**

- (8) Közlerge qapaqtek yumulğan tulparlarga
- (9) Tutulğan matem künide,
- (10) Yüzlirimizdin éqip çiqivatqan kémilerniñ şahidi bolup
- (11) Taşlar tumandek örlimekte édi.

(12) **Ussul**

- (13) Tecelli şamili
- (14) Taşlar teñrini tupraqqa,
- (15) Örligende ezan avazi
- (16) Ten munaridin.

(s. 187)(1) **Muqam**

- (2) Bir murdini
- (3) Sörimekte on ikki söygü perisi
- (4) Tuzluq karivatqa...
- (5) Hemde ölüm lalma ittek kéler egişip.

(6) **Etles**

- (7) Tuğma tebiettin ğayibliq quyaşığıçe

- (8) Sozulğan hesen-hüsen üstide,
(9) Qayğumniñ qizlirini kördüm
(10) Yamğurmu teñ kélelmeydiğan.

(11) **Miñöy**

- (12) Sükünat simfoniyesi...
(13) Qele-
(14) Tutqun qılğan roh divisini.
(15) Axirqi puşti taş sulalisiniñ.

(s. 188)(1) **Muselles**

- (2) Untuş perisi!
(3) Men eslime qemerlirige tolğan qedinas.
(4) Tañ atqıçe içişeyli, kel,
(5) İlahiy büriniñ baş söñikide.

(6) **Tonur**

- (7) Ünüp çıqti urandin
(8) Şeherdin qoğlandi qilingan gülimiz-
(9) Rivayetniñ
(10) Söz altuni bilen bille untup qalğan güli.

(11) **Dutar**

- (12) Sen-ten çölide
(13) Altun tögiler karviniga yol başlığan

(14) Tiken tacliq küy.

(15) Men-üçinçi tariñ.

(s. 189)(1) Yürek

(2) Dunya solanğan bir tamçe şebnem...

(3) Heyran qalimiz

(4) Titrişidin

(5) Eynek çimniñ üstide.

(s. 186) Tanıdık Eşyalara Olan Yabancı Duygu

Tütün

Şüphesiz kan

Sırlar dikenine yumulan dudaklardan damlar,

Damlar

Karga bağırdığı avuca.

Doppa

Gözleri kapak gibi yumulmuş küheylanlara

Tutulan matem gününde,

Yüzlerimizden akıp giden gemilerin şahidi olup

Taşlar duman gibi yükselmekteydi.

Dans

Kader rüzgârı

Fırlatır Tanrı'yı toprağa

Yükseldiğinde ezan sesi

Bedenin minaresinden.

(s. 187) Mukam

Bir cesedi

Sürüklüyor on iki sevgi perisi

Tuzlu yatağa...

Bir de ölüm kuduz köpek gibi gelir peşinden.

Atlas

Doğma tabiattın kayıtsız güneşi kadar

Uzanan gökkuşağı üstünde,

Kaygımın kızlarını gördüm

Yağmur bile karşı koyamayacak.

Bin Ev

Sessizlik senfonisi...

Şehir

Tutkun edilenruh devesini.

Sonuncu soyu taş sülalesinin.

(s. 188) Hoşaf

Unutma perisi!

Ben hatırlama aylarına dolan dost.

Şafak sökünceye kadar içelim gel,

Kutsal kurdun kafatasında.

Tandır

Yükseldi çukurdan

Şehirden kovulan gülümüz

Rivayetin

Söz altını ile birlikte unutulan gülü.

Dutar

Sen ten çölünde

Altın develer kervanına kılavuz olan

Diken taçlı melodi.

Ben üçüncü telin.

(s. 189) Ciğer

Dünya hapsedilmiş bir damla şebnem...

Hayran kalırız

Titremesine

Cam çimenin üstünde.

(s. 190)(1) Toylar Siri

(2) Şu küni,

(3) Sürgüngah ziyapitide,

(4) Dénizlar tozi bolğan édi mey.

(5) Keçki şepeqte daim yétip keldigan qar

(6) Mermer taşta nur sunganni körer yéqimliq,

(7) Quçar yiraq qağılarni toylar sirida.

(8) Qar,

(9) Ey, sen süzük özgirişniñ etiri!

(10) Bu yerdiki qaysi ateş u,

(11) Aña samavi çüşkünlükniñ cini çaplaşqan,

(12) Örlimekte u

(13) Nağrilar usulida hem kahinçe iştiyaq

(14) Niñ téximu yüksek musapiside

(15) Örtengen naxşimizğa.

(16) Apetlirimiz-zaman derixide aççıq méviler,

(17) Şundaqla biz némidigen güzel-he,

(18) Bu zéminda meñgülükni çüşimektimiz,

(19) Dolqun bizni sulale bayramliridin

(20) Kéter oğrilap,

(s. 191)(1) Çaçar şamal étizlarga yultuzlirini.

(2) Ey, sen meñgülük,

(3) Bu pütkül parlaşqa bolğın xatircem,

(4) Peyğemberler azabidin bir pakliq özüñ.

(5) Peqetla biz, biz ölüm sulalisi

(6) Mümüksiz tuz téximu tecelli qilğan

(7) Orbétalarda yürimiz serxoş,

(8) Kötürimiz hemde zéminni

(9) Zil avazi qilip tunci öpüktek.

(10) Ey, teñriler!

(11) Arimizda

(11) Kim bar böre küyliridin hozur sürmigen?!

(13) Héç amal yoq qolimizda davamliq emma,

(14) Sir mévisi ve tupraq ara

(15) Kötersekmü asma kövrük qilip ümidni...

(16) Gunah séniñ gunahiñ emes,

(17) Ey, yamanliq periştisi,

(18) Tulparlar qaynimdin yulup bayanni

(19) Séhirlidiñ bulbul qilip añ bağlirida.

(20) Ey, tuz közlük yultuzlar!

(21) Bizge dua qiliñlar tañ atqıçe.

(s. 192)(1) Ey, quşlar,

(2) Susiman bayirmidiki quşlar!

(3) Öçürüñlar sayimizdin qan dötlükini.

(4) Yoqluq vehimliri teziye çéçekliridur...

(5) Şahid bolğın ular üçün, ey, roh pakliqi:

(6) Yıqılmaқта ular sirtta tünde can üzüp,

(7) Hesret vaqti yoq ularniñ körüşke

(8) Su putluq hem ikki közi oyuq zamanniñ

(9) Bir kün altun bağliridin ötüşini.

(10) Hés qilğandur ular paniyni

(11) Elmisaqniñ sataridin aqqan küy kebi,

(12) Bizge, bizdek tiriklerge miras qaldurup

(13) Etirdinmu, qandinmu pak şu çüşni.

(14) Ata qilğın bizge sen, ey qar,

(15) Ey, sen tuzluq altun tenlik déñiz quşı!...

(16) Ata qilğın, bizge ata qil

(17) Ölüklerniñ timtasliqidek

(18) Bu timtas ateşlerniñ üstide

(19) Özlevatqan dolqun némiti!

1989-Yıl

(s. 190) Toyların Sırrı

O günü,

Sürgün yeri ziyafetinde,
Denizlerin tozu olmuştu mey.
Akşamki şafakta sürekli yağan kar
Mermer taşa nur kırılmasını görür sevimli,
Sarı uzak kargaları düğün sırrında.
Kar,
Ey, sen saf değişimin güzel kokusu!
Buradaki hangi ateş o,
Ona semavi can sıkıntısının cini sarılmış,
Yükselmekte o
Davulların dansında ve kâhin hoşnutluğunun
Daha da yüksek mesafesinde
Alevlenen şarkımıza.

Afetlerimiz ve zaman ağacında acı meyveler,
Böylece biz nasıl da güzeliz evet,
Bu yerde ebediliği düşlemekteyiz
Dalga bizi sülale bayramlarından
Gider çalıp,
(s. 191) Saçar rüzgâr tarlalara yıldızlarını.
Ey sen sonsuzluk,
Bu bütün parlaklığa telaşsız ol,
Peygamberler çilesinden bir paklık kendin,
Yalnızca biz, biz ölüm sülalesi
İmkansız tuz daha da parlayan

Yörüngede yürürüz sarhoş,
Kaldırırız bir de yeri
Zil sesi yapıp ilk öpücük gibi

Ey, Tanrılar!
Aramızda
Kim var kurt ezgilerinde huzur bulmayan?
Hiç çare yok elimizde sürekli fakat
Sır meyvesi ve toprak arasında
Kaldırsak da asma köprü kurup ümidi...
Günah senin günahın değil,
Ey, kötülük meleği,
Küheylanlar girdabından koparıp beyanı
Sihirledin bülbül edip akıl bahçelerinde.
Ey, tuz gözlü yıldızlar!

Bize dua edin şafak sökünceye kadar.

(s. 192) Ey kuşlar,

Su gibi bayramındaki kuşlar!

Söndürenler gölgemizden kan budalalığını.

Yoksulluk korkuları taziye çiçekleridir...

Şahit ol onlar için, ey ruh saflığı:

Yıkılmakta onlar dışarıda, gecede can verip,

Hasret zamanı yok onların görmeye

Su ayaklı ve iki gözü oyuk zamanın

Bir gün altın bahçelerinden geçmesini
Hissetmiştir onlar faniyi
Eski zamanın satarından akan ahenk gibi,
Bize biz gibi canlılara miras bırakıp
Parfümden de, kandin mı saf bu rüyaya.
Ver bize, ver sen, ey kar,
Ey sen tuzlu altın tenli deniz kuşu!
Ver bize, bize ver
Ölülerin sessizliğı gibi
Bu sessiz ateşlerin üstünde
Yükselen dalga nimeti!

(s. 193)(1) Tün Quyaşı

- (2) Sen ölgende bolalmısam qéşinđa, ana
- (3) Armanimni tuzligaysen yéşinđa, ana
- (4) Qat-qat çégra arqisida qaldi alvundek
- (5) Quşteq egip yürgen çağlar péşinđa, ana
- (6) Şu çağlarda péşinđni çin tutqan bu qolum
- (7) Kök börini tutti emdi, ağzimda gugum
- (8) Çöçekliriñ mana bugün kéçemge aydiñ
- (9) Meyli kéler, meyli kelmes, barmaqta yolum
- (10) Tökülmekte yapraqlirim, peslim küz emes
- (11) Boran-çapqun, qarañguluq, yolum tüz emes
- (12) Kündüzümde ay-yultuzlar, tünümde quyaş

(13) Veten désem ağzim qanar, qan bu, söz emes!

(s. 193) Gece Güneşi

Öldüğünde olamazsam yanında, anne

Arzumu tuzlayasın yaşında, anne

Katmer katmer sınır arkasında kaldı serap gibi

Kuş gibi sallanarak yürüdüğüm zamanlar peşinde, anne

O zamanlarda eteğini sıkı tutan bu elim

Mavi kurdu tuttu şimdi, ağzımda seher vakti

Hikâyelerin işte bugün geceme ay ışığı

Gelir ya da gelmez gidiyor yolum

Dökülüyor yapraklarım, mevsim sonbahar değil

Boran, kar, karanlık yolum düz değil

Gündüzümde ay ve yıldızlar, gecemde güneş

Vatan desem ağzım kanar, kan bu, söz değil!

(s. 194)(1) Tündin Qalğini

(2) İnana

(3) Ey, miñ bir karivat üstidiki şehvane

(4) Men séniñ sürgün ériñ Démozi

(5) Men bu yerde olturaqlaşqan

(6) Bunda insanlarnıñ qanunliri höküm sürmeydu

(7) Men beeyni déñizğa oxşaş bir kötürülüp bir pesiyimen

(8) Ölüm bilen hayatlıq

(9) Méniñ dolqunlirimniñ meñgülüñ davalğuşını

(10) Şekillendürgen

(11) Men, şudem

(12) Sözdin qutulğan

(13) Tünge tutulğan

(14) Halda

(15) Saña astınqı dünyadin xet yézivatimen

(16) Qeğezniñ aqlıqı üstide her terepke yéyılğan sözlerni

(17) Heydep kélivatimen

(18) Padilarni emes

(19) Burunqı zamanda şundaq qılattım

(20) U çağda yerdin ot-çöp ünetti

(s. 195)(1) Tepekkur qızıl ümidni çéçekleytti

(2) Méniñ

(3) Kündüz (höküm sürgen trayéktoriye şeklide)

(4) Gumanliq halda peyda bolğandin béri

(5) Uniñ tarixıǵa munasivetlik bolğan

(6) Hem her qandaq munazirini qobul qılmaydıǵan

(7) Ret qılışım bar

(8) Méniñ tündin qalğınım bar

(9) Uki tünniñ hemmisi

(10) Quyaşniñ kündüz qısılçıqıdin ötivétip sürgen

(11) Deslepki oy-xiyalidin tartıp

(12) Taki

(13) Ecdadlarnıñ iç-içidin qayğuluq ahlardek kökke

(14) Örligen

(15) Hemde astınqı dünya qovuşınıñ endişilik

(16) Urılışlıridek

(17) Bimar esni oyğitidıǵan

(18) Aylarnıñ

(19) Adaqqısıǵıçe

(20) İnana

(s. 196)(1) Men sėniñ mezzilik ismiñni teleppuz qılǵınımda

(2) Menige saxtıpezlik qılǵan her bir oqurmenni kózde

(3) Tutimen

(4) Ki

(5) U, mendek bir Uygurnıñ pesahetlik erebçide yazǵanlirini

(6) Oquvétip

(7) Heyran qalǵan halda bar avazi bilen tovlaydu:

(8) Sızüñ, xocam, tilniñ toyidur

(9) Barlıq şad-xoram teñriler qatnaşqan

(10) Hemde yigit bolmış sen yoqıǵan

(11) Téxi hélila yézişni tügitip

(12) Tamaka isiǵa képendek yöginip

(13) Krésloǵa ölüktek çöküp...

(14) “Ey, saxtıpez oqurmen, ey, maña oxşıǵuçı”

(15) Tündin qalǵını déginimde

- (16) Til ömüçükliri toxtimay toqivatqan
- (17) Bizniñ çüşkün çüşimizni démekçimen
- (18) Bizdek démoziğa oxşığan qara ömüçüklerni démekçimen
- (19) Ölümni inkar qılğan tiriklerge
- (20) Astinqi dunyaniñ uçurlirini éytip bérیدiğan...
- (s. 197)**(1) Éytip bérیدiğan déginimde
- (2) Her birimizni eyiplimekçimen
- (3) Çünki
- (4) Küyçilerni öltürüştek adaletsiz bir süyqestke çétilip
- (5) Qalduq
- (6) Mana muşundaq...
- (7) Tünimiz
- (8) (Tündin bizge qalgini)
- (9) Qarañguluqidin azdi
- (10) Emdi, tilniñ égizimizdiki xirqıraşliri
- (11) Ay nuridin iptixarlıq hés qılmaydu
- (12) Burunqidek

(s. 194) Geceden Kalanı

İnanna

Ey bin bir yatak üstündeki fahişe

Ben senin sürgün kocan Dumuzi.

Ben burada yerleşen

Burada insanların kanunları hüküm sürmez

Ben aynı deniz gibi bir yükselir bir alçalırım

Ölüm ile hayat

Benim dalgalarımın ebedi dalgalanışını

Şekillendirir.

Ben, şu an

Sözden kurtulmuş

Geceye tutuklanmış

Halde

Sana alt dünyadan mektup yazıyorum

Kâğıdın beyazlığı üstünde her tarafa yayılan sözleri

Sürüp geliyorum

Sürüleri değil

Geçmiş zamanda böyle yapıyordum

O zamanda yerden yeşillik filizlenirdi

(s. 195) Tefekkür kızıl ümidi yetiştirir

Benim

Gündüz (hüküm süren bir noktanın boşluktaki üst sınırı şeklinde)

Şüpheli halde ortaya çıktığından beri

Onun tarihine bağlı olan

Ve herhangi münazarayı kabul etmeyecek

Reddedişlerim var

Benim geceden kalanım var

O ki gecenin hepsi

Güneşin gündüz daraldığından geçerken ettiği

İlk düşünce ve hayalden beri

Ta ki
Ecdatların içten içe hasretli iç çekişleri gibi göğ
Yükselen
Bir de alt dünya kapısının endişeli
Vuruluşları gibi
Hasta hafızanı uyandıran
Ayların
En sonuna kadar

İnanna
(s. 196) Ben senin tatlı ismini telaffuz ettiğimde
Anlama sahtekârlık eden her bir okuyucuyu gözde
Tutarım
Ki
O, benim gibi bir Uygur'un fesahatli Arapça'da yazdıklarını
Okuyup
Hayran kalmış halde olanca sesi ile bağırır:
Sözünüz hocam, dilin şenliğidir
Hepsi sevinçli Tanrılara katılan
Bir de yiğit olmuş sen gözden kaybolan
Bir de az önce yazmayı bitirip
Tütün kokusuna kefen gibi sarılıp
Sandalyeye ölü gibi çöküp...

“Ey sahtekâr okuyucu, ey bana benzeyen”

Geceden kalanı dediğimde

Dil örümcekleri durmadan dokuyan

Bizim hüznü düşümüzü diyorum

Biz gibi Dumuzi'ye benzeyen kara örümcekleri diyorum

Ölümü inkâr eden canlılara

Alt dünyanın haberlerini söyleyen...

(s. 197) Söyleyen dediğimde

Her birinizi ayıplıyorum

Çünkü

Sanatçıları öldürmek gibi adaletsiz bir suikasta takılıp

Kaldık

İşte böyle...

Gecemiz

(Geceden bize kalanı)

Karanlıktan azdı

Şimdi, dilin ağzımızdaki homurdanmaları

Ay nurundan kıvanç hissetmez

Eskisi gibi

(s. 198)(1) Tündin Ülüşim

(2) Aqar yultuzdek ötkünçi, şepeqtek zaval tapquçi bolup...

(3) Hemde uzaq saqlanğan moxurkidek bu kona dunyani

(4) Asmanniñ bir burcikini yirtip oraymen

(5) Mendek

(6) Tamakiğa ölümündinmu bekre meptun

(7) Bir tonuş yat

(8) Özüm tesevvur qilivatqan koçılarda yürmekte

(9) Unda şéirlar

(10) Küzlük éğizimdin tamaka uvaqliridek tökülmekte

(11) Térivalidu uni yultuzlar

(12) İnçike qollirini sozup

(13) Méniñ tündin alğan bir ülüşimde

(14) Uki

(15) Méniñ barlıq hayatım

(16) Méniñ barlıq mamatım

(s. 198) Gecedden Nasibim

Kayar yıldız gibi geçici, şafak gibi zeval bulucu olup...

Bir de uzun bekletilen tütün gibi bu eski dünyaya

Göğün bir bucağını yırtıp sararım

Ben gibi

Tütüne ölümden daha da hayran

Bir tanıdık yabancı

Tasavvur ettiğim sokaklarda yürüyorum

Orada şiirler

Sonbaharlı ağızımdan tütün taneleri gibi dökülüyor

Toplar onu yıldızlar

Zarif kollarını uzatıp

Benim geceden aldığım bir nasibimde

O ki

Benim bütün hayatım

Benim bütün yokluğum

(s. 199)(1) Tunci Naxşa

(2) Kimki u, mersiye küyidek qopqan

(3) Keñ kölemlik uyqudin?!

(4) Kim u

(5) Tosattin

(6) Bu kéçide

(7) Teslim bolup ten pakliqığa,

(8) Çuqanığa heyrettiki çéçekniñ,

(9) Roh süyige şudem çökken sap altunniñ

(10) Yéşillinişini tiñşiğan halda

(11) Déñizniñ tañ şepiqige qarap mañğan?!

(12) Körmidim nur cöylişini sir sahilida,

(13) Éytmidimki:

(14) Zulmetlik çoñqurluqimda

(15) Sayrar ölüm tesevvuri tañ seherde, dep.

(16) Derd mestlikidin

(17) Élip mañdi méni gurur mepisi,

(18) Sükütinge şepqet qildimu

(19) Uluğlidimu u méni yaki?

- (s. 200)(1) Yürmektimen deldeñşip biraq
(2) Quyaşniñ guñgaliqığa mañğan yaylaqta
(3) Hem doziqim güllenmekte serxuş tacimda.
(4) Gumanliq niqabimni tartip yüzümge,
(5) Bézeklinip tozniñ qénida,
(6) Ey, toylar periştisi, méniñ periştem,
(7) Küyleymen séniñ parlaq siriñni!

(s. 199) İlk Şarkı

Kim ki o mersiye ahengi gibi kalkan
Geniş hacimli uykudan?
Kim o
Ansızın
Bu gecede
Teslim olup tenin saflığına,
Çılgılığına şaşkınlıktaki çiçeğin,
Ruh suyuna o an dalan saf altının
Yeşillenişini dinler halde
Denizin şafak vaktine yürüyen?

Görmedim nurun iftira ettiğini sır sahilinde
Söylemedim ki:
Karanlık derinliğimde
Öter ölüm tasavvuru şafak vaktinde, diye.
Keder sarhoşluğundan
Alıp yürüdü beni gurur faytonu,

Sessizliğime acıdı mı

Yüceltti mi veya o beni?

(s. 200) Yürüyorum sallanıp ama

Güneşin pusluğuna yürüyen yaylada

Ve cehennemim yücelmekte sarhoş tacımda

Şüpheci maskemi çekip yüzüme,

Süslenip tozun kanında

Ey, düğün perisi, benim perim

Şarkı söylerim senin parlak sırrına!

(s. 201)(1) Unda Torus ve Zaman Şekillenmekte

1

(2) Kün çıqqanda bosuqtiki quşqaçtek

(3) Yiqinlaştı zuvanımğa sükünat,

(4) Goya qanat qéqilişidek...

(5) Qarañguluq hemde yılan ünide

(6) Örtengen köl üstide ay nuridek.

(7) Maña oxşaş

(8) Bulutlarda öçken şepeq eslimisidek,

(9) Çoqqılarda roh yalqunidek...

(10) Şundaqla ten yorumaqta bu yerde

2

(11) Xeyrlik axşam, ey, çéketkiler!

(12) Ey, çimliqlar, xeyrlik axşam!

(13) Bizge taliq bu nurluq ay

(s. 202)(1) Alqinimni nurg'a yumğan bu cayda

(2) Çimliqlarda oñda yatqançe,

(3) Çéketkiler avazığa orunup,

(4) Tarilimen özümge şudem

(5) Bu aydiñda derexlerniñ sayiliridek,

(6) Özümge yat,

(7) Sözlerge yat halette.

(8) Hem oy-pikrim kézer nigah yiraqlığıda

(9) Közümdiki kümüşniñ yaltırıışidek

(10) Sükünatniñ qatlamlırıda.

3

(11) Yaşımaqtimen yaşavatqandek

(12) Men yaşığan bu yerde...

(13) Söyimen nanni şarap söygendek,

(14) Harginliqni söyimen hem harduq söygendek,

(15) Namratnimu söyimen bayni söygendek,

(16) Yaxşılıqni söyimen hem yamanlıqni söygendek...

(s. 203)(1) Biraq,

(2) Sükünatniñ şirildişini qilimen teqib,

(3) Her deqıqe, her yerde,

- (4) Goya boğda çoqqisida olturğan
- (5) Gürkireşke hazırlanğan şamaldek.

4

- (6) Baldaq-baldaq örleymen pelempeydin işikke...

- (7) Basqinimda qoñğuraqniñ konupkisini,

- (8) Ciriñlaydu ayalimniñ tebessumi

- (9) Qizlirimniñ şatliqi

- (10) Qolumdiki puşurulğan toxu avazi

- (11) Qelbimdiki peves xuşalliq...

- (12) Şu vaqitniñ özide yene

- (13) Añlaymen yiraqlardin sükünatniñ ciriñlişini

- (14) İç-içimdin asta-asta örligen

5

- (s. 204)(1) Men tuyimen sükünat bilen,

- (2) Hem qilimen tepekkur özüm üstide.

- (3) İnsanni sözlimek neqeder müşkül!

- (4) “Tuğulimiz, yaşap, ölimiz,

- (5) Ğaye üçün yaki ğayisiz,

- (6) Barliq üçün ya yoqluqni dep...”

- (7) Dések neqeder asan-he, bu söz!

- (8) Sükünatni sözlimek neqeder müşkül!

(9) “Sükünat démek...” dep gep yorgilatmaq

(10) Asan neqeder!

6

(11) Zuvan sürgen bolsa maysılar!

(12) Hayvanatlar sözligen bolsa!

(13) Sözleşni uşumtut séğiniş mende!

(14) Bulaq méni qılar yaridar

(15) Öziniñ şu süpsüzük çoñqurliqida

(16) Süküt qilğan taşliri bilen.

7

(s. 205)(1) Loñqisida sükünatniñ,

(2) Solğan üç tal gül.

(3) Biri tügimes güzelligidin

(4) Çüşkünlükke bolğan girihtar.

(5) Çüşimekte yene biri

(6) Boluminiñ xuş puriqini.

(7) Üçinçisi isyankar

(8) Öziniñ bimene reñliri bilen.

8

(9) Néme idim?

(10) Sular maña qılar işaret

(11) Bulaqlarnı eskertip.

(12) Men néme?

(13) Piçirlaydu maña şamallar

(14) Boşluqlarni.

(s. 206)(1) Bolimen néme?

(2) Baqar maña teñriler

(3) Soğuq nezerde.

(4) Sular,

(5) Bulaqlar,

(6) Şamallar,

(7) Boşluqlar,

(8) Teñriler...

(9) Sükünatta hemmisi.

9

(10) Gaça emes bosuq zadıla!

(11) Bolmisa,

(12) Néme üçün bu xiyalçan rocekleriniñ süküti?

(13) Tüvrüklerge qurulmidi öyimiz

(14) Bosuğidur ulı,

(15) Menbesidur yoşurun.

(16) Unda torus ve zaman şekillenmekte...

10

(s. 207)(1) Şundaq!

(2) U eyni şu sükünat tuyğusidur,

(3) Qaldim yine arisaldi bolup men

(4) Déñiz tektide bir qariğu hékmetşunastek

(5) Untulğan leñgermidu? Yaki bolmisa-

(6) Quşmidu qanatlırı boşluqlarğa urulğan,

(7) Qariçuqlırı qumluqtiki cüp bulaq?

(8) Qedimiy kéme,

(9) Kapitanını qizğaqa taşlığan déñiz

(10) Yaki bolmisa

(11) Şivirgandin

(12) Qoram taşlar arisiğa panahlangan uruq,

(13) Orivalğan uni quş péyi.

11

(14) Eyneknıñmu bar sükünati...

(15) Unda téxiçe

(s. 208)(1) Elmisaqniñ ömüçüki turar bizge tikilip,

(2) Fosforluq torliriniñ arqisidin.

(3) U yorutar davamliq

(4) Azab destidin

(5) Fosfordek alicanap hemde biterep

(6) Ömüçüklerge aylangan hem zaman şori örligen

(7) İpadisiz yüzlirimizni.

(8) Tün nisbide,

(9) Timisqilap ervahlar çıqışidu eynektin,

(10) Çüş keynidin çüş bolup.

12

(11) Birdemdin kéyin,

(12) Aydın kéyin, quyaştin kéyin

(13) Hemde sama yolidin kéyin...

(14) Turar zémin

(15) Çüşlirimizde aydıñlaşqan uyqusidin,

(16) Açar, dağdam, sükünatniñ dervazisini.

(17) Asmanga u béğışlar isim:

(s. 209)(1) Ademler borini!

(2) Zéminimiz

(3) Azabimizğa qedirdan zéminimiz.

(s. 201) Orada Tavan ve Zaman Şekillenmekte

1

Gün doğunca eşikteki serçe gibi

Yakınlaştı boğazıma sessizlik,

Sanki kanat çırpılışı gibi...

Karanlık hem de yılan sesinde

Yanan göl üstünde ay ışığı gibi.

Bana benzer

Bulutlarda sönen şafak hafızası gibi,

Tepelerde ruh alevi gibi...

Öylece beden yorulmakta burada

2

Hayırlı akşamlar, ey çekirgeler!

Ey çimenler, hayırlı akşamlar!

Bize bırakıldı bu nurlu ay

(s. 202) Avucumu nurla sıkın bu yerde

Çimlerde yüzüstü yatınca

Çekirgeler seslerine bürünüp

Dağlırım kendime o an

Bu mehtapta ağaçların gölgeleri gibi

Kendime yabancı

Sözlere yabancı durumda.

Ve fikirlerim gezer bakış uzaklığında

Gözümdeki gümüşün parlaması gibi

Sessizliğin tabakalarında.

3

Yaşıyorum yaşadığım kadar

Yaşadığım bu yerde...

Severim ekmeği şarap sever gibi

Yorgunluğu sever ve yorgun sever gibi

Fakiri de severim zengini sever gibi

İyiliği severim ve kötülüğü sever gibi...

(s. 203) Fakat

Sessizliğin şırıldamasını ederim takip

Her dakika, her yerde

Sanki Boğ'da Tepesinde oturan

Çağlamaya hazırlanan rüzgâr gibi.

4

Kademe kademe yükselirim merdivenden kapıya

Bastığımda zilin tuşuna

Çınlar kadınının tebessümü

Kızlarımın mutluluğu

Elimdeki pişirilmiş tavuk sesi

Kalbimdeki dolu mutluluk...

Bu vaktin kendisinde yine

Anlarım uzaklarından sessizliğin ötüşünü

İçten içe, yavaş yavaş yükselen

5

(s. 204) Ben duyarım sessizlikle

Ve ederim tefekkür kendi hakkımda.

İnsanı anlatmak ne kadar zor!

“Doğarız, yaşayıp, ölürüz

Amaç için ya da amaçsız,

Varlık için ya da yokluğu deyip...”

Desek ne kadar kolay be, bu söz!

Sessizliği anlatmak ne kadar zor!

“Sessizlik demek...” deyip kelime sıralamak

Kolay ne kadar!

6

Konuşabilseydi çayırlar!

Hayvanlar da konuşabilse!

Söyleyiş i birden bire özleyiş bende!

Pınar beni yaralar

Kendinin bu duru derinliğinde

Sessiz taşlarıyla.

7

(s. 205) Vazosunda sessizliğin

Solan üç dal gül.

Biri tükenmez güzelliğinden

Üzüntüye olmuş tutsak.

Düş görmekte yine biri

Varoluşun hoş kokusunu.

Üçüncüsü isyancı

Kendinin anlamsız renkleriyle.

8

Ne idim?

Sular bana eder işaret

Pınarları hatırlatıp.

Ben ne?

Fısıldar bana rüzgârlar

Boşlukları.

(s. 206) Olurum ne?

Bakar bana Tanrılar

Soğuk gözle.

Sular,

Pınarlar,

Rüzgârlar,

Boşluklar,

Tanrılar...

Sessizlikte hepsi.

9

Dilsiz değil eşik hiçbir zaman

Olmasa,

Niçin bu hayalci pencerelerin sessizliği?

Sütunlara kurulmadı evimiz

Eşiğidir ulu,

Kaynağıdır gizem.

Orada tavan ve zaman şekillenmekte...

10

(s. 207) Böyle!

O aynı bu sessizlik duygusudur,

Kaldım yine kararsızlıkla ben

Deniz dibinde bir kör bilge gibi

Unutulan çapa mıdır? Ya da yoksa

Kuş mudur kanatları boşluklara vurulan,

Göz bebekleri kumluktaki çift pınar?

Eski gemi,

Kaptanını sahile atan deniz

Ya da yoksa

Kar fırtınasından

Çakıl taşları arasına saklanan tohum,

Saran onu kuş tüyü.

11

Aynanın mı sessizliği var...

Orada halen

(s. 208) Eski zamanın örümceği durur bize dikilip,

Fosforlu ağlarının arkasından.

U yürütür devamlı

Çile yüzünden

Fosfor gibi efendi ve de tarafsız

Örümceklere dönen ve zamanla çoraklaşan

İfadesiz yüzlerimizi.

Gece yarısında,

Yoklanıp ruhlar çıkar aynadan

Düş arkasından düş olup.

12

Bir zamandan sonra,

Aydan sonra, güneşten sonra

Ve de sema yolundan sonra...

Durur yer

Rüyalarımızda aydınlık uykusundan,

Açar, geniş sessizliğin kapısını.

Göge o bağışlar isim:

(s. 209) İnsanlar boranı!

Yerimiz

Çilemizi taktir eden yerimiz.

(s. 210)(1) Uyğur Diyari, Eñ Yıraq Sürgüngah!

(2) Men qançe ret panahlandin özümde

(3) Bêşimğa bu baldur kelgen tenhaliqta...

(4) Hemde közüm, bezi çağlarda,

(5) Hesretlirim cimiqqan haman

(6) Yumular tézla,

(7) Héc qaldurmay maña “men تنها”

(8) Deydiğan purset.

(9) Ésimniñ zéminidiki

(10) Şu qedimiy öyniñ buluñ-puşqığıda

(11) Öçüp qalğan cinçiraq toğrisida

(12) Bir demlik xiyaldin kéyin,

(13) Oyğatmaqta méni yoçun bir tuyğu

(14) Zaval tapqan kitaplarniñ qurliri ara

(15) Sersanliq periştisi séhride

(16) “Uygur diyari, eñ yiraq sürgüngah!”

(17) Dep

(18) Égiz açqan quşlarni izdeş

(19) Peyti emdi keldi, dégendek.

(s. 211)(1) İsteymen budem

(2) Unutsam dep quşlar qilğan sözlerni,

(3) Tapsam deymen

(4) Qedemlirim qanığan şu tün zéminini.

(5) Qandaqsige oylimay

(6) Uzaqtin buyan añlığanlar heqqide?!

(7) Çünki avaz burar mende yönülüşini,

(8) Men köründüm şuña özümge:

(9) Goyaki men quşlar qilğan aşu sözler.

(10) Bu yerde,

(11) Şuñgumaqta mücmel ay

(12) Közlirimni basqan keçki şepeqte,

(13) Tecelliyet buliqida bağaşlıgandek

(14) Sersan idiyemni.

- (15) “Qedem taşla men taman”
(16) Xitap qılar maña cinçıraq,
(17) Zaval tapqan zéminimdín çıq emdi,
(18) Şunçe yarqın avaz bilen égiz açqın
(19) Erkin halda:
(20) Uyğur diyari! dep”.

(s. 212)(1) Söz haliti içre men

- (2) Keltürmekte édim kona quyaşimni eslige,
(3) Bar édi hem belki zamanniñ
(4) Kündüzdinmu başqa neqıl keltürişı,
(5) Ayan boldı, şunlaşqa,
(6) Çüşengili bolmaydığan, sevepsiz bir bōridek,
(7) Hemde bir xil guñgaliq kebi,
(8) Biz bu yerge kelgendin buyan.
(9) Men soraymen özümdin şu lehze heqqide:
(10) Qandaq zémin boluşı mümkün?!
(11) Qulaq salimen: unda azap çaqırmaqta,
(12) Şunçe yıraq bir yerde,
(13) Oyğitidu mende hetta musapiniñ iştıyaqını,
(14) Qebrilerde qağcırığan şaxlarğa qongan
(15) Qağa ünidek...
(16) Oylandurup méni déñiz keñlikini,
(17) Sürgüngahniñ mabeynide.
(18) Unda yene maña hami şu quşlar

- (19) Kelgüsi arallardin bérer bişaret.
- (20) Belki qétip qélişi şamallarniñ
- (s. 213)**(1) Etrapıñlarda,
- (2) Ey, uzaqlap ketküçiler,
- (3) Teqdirdur téren ölümniñ karsizliqığa-
- (4) Ait bolğan étiqadniñ tüpeylidin,
- (5) Hemde men özge şeyi emes,
- (6) Peqet
- (7) Özümle bolup kelgen sevebtin.
- (8) Şundaqtimu,
- (9) Büyük quşlar pervaz eyligen
- (10) Samalardin qetiynezer,
- (11) Men yene tonuş küyniñ qanatlıri astida
- (12) Oyğanğan demde,
- (13) Teltöküs sükütümde men turğan zémin
- (14) İztirapqa çüşken demde,
- (15) Körmektimen
- (16) Pütkül şeyiler
- (17) Aylanmaqta etrapimda zulmette...
- (18) İzleydu ten, şundaqla,
- (19) Kök tumanda témisqilap yürüp ervahtek,
- (20) Xulasılaş üçün azap şeklidin
- (21) Aşkarılanğan şeyilerniñ yönülüşini,

(s. 214)(1) Hem qaytidin tüzep çiqış üçün çüşni,

(2) İstep unda olturaqlışip qélişni,

(3) Aña isim ata qilişni...

(4) Quşlar şunçe panahlandi qelbimde

(5) Vucudlirini sür basqan yiraq zavaladin...

(6) Hem közliri, bezi çağlarda,

(7) Xiyallirim cimiqqan haman,

(8) Yumular tézla

(9) Héç qaldurmay ularğa oy-xiyallirini

(10) Deydiğan purset:

(11) “Güzel édi kündüz tolimu...

(12) Némidégen qabahet-he, bu!

(13) Çeqılmaқта qedemliriñ koldurmiliri

(14) Pasillirida yurtlarniñ,

(15) Hemde ayal emçekliri şorlışıvatqan-

(16) Rucektiki quyaşniñ eks sadasi

(17) Etrapiñda üzlüksiz yañrimaқта:

(18) Uyğur diyari,

(19) Eñ yiraq sürgüngah!”

(s. 210) Uyğur Diyarı En Uzak Sürgün Yeri

Ben nice defa saklandım kendimde

Başıma gelen bu ilk yalnızlıkta...

Bir de gözüm, bazı zamanlarda,

Hasretlerim dindiği zaman

Yumulur hızlıca,
Hiç bırakmadan bana “ben yalnız”
Diyebilecek fırsat.

Hafızamın yerindeki
Bu eski evin köşe bucağında
Sönüp giden el feneri hakkında
Bir anlık hayalden sonra,
Uyandırıyor beni yabancı bir his
Eskiye kitapların satırları arasında
Şaşkınlık meleği sihrinde
“Uygur diyarı, en uzak sürgün yeri!”
Diye
Ötüşen kuşları arayış
Vakti şimdi geldi, der gibi.

(s. 211) İsterim şu an
Unutayım diye kuşların ettiği sözleri,
Bulsam derim
Adımlarım kanayan bu gece yerini.
Nasıl olur düşünmeyeyim
Uzaktan bu yana duyulanlar hakkında?
Çünkü ses değiştirir yönümü,
Ben göründüm bundan dolayıdır ki kendime:
Sanki ben kuşların ettiği bu sözler.

Burada,
Batıyor belirsiz ay
Gözlerime çöken akşamki şafakta,
Aşık olma pınarında sarılması gibi
Şaşkın fikrimi.
“Adım at benden tarafa”
Hitap eder bana el feneri,
Göçen yerden çık şimdi,
Bu kadar nurlu ses ile konuş
Özgür halde:
Uygur diyarı! Diye.”
(s. 212) Söz haleti içinde ben
Getiriyordum eski güneşimi hatıra,
Vardı ve belki zamanın
Gündüzden de başka nakledilişi,
Görünür oldu bunun için
Düşünmek imkansız, sebepsiz bir kurt gibi,
Bir de bir tür pusluluk gibi
Biz bu yere geldiğimizden beri.
Ben sorarım kendimden o an hakkında:
Nasıl bir yer olmalı?
Kulak veririm: orada çile çağırıyor,
Bu kadar uzak bir yerde,
Uyandırır bende bile mesafenin sevincini,
Mezarlarda kuruyup kırılan dallara konan

Karga sesi gibi...

Düşündürüp beni deniz genişliğini,

Sürgün yerinin içinde.

Orada yine beni koruyan bu kuşlar

Gelecek adalardan bana müjde verir.

Belki katıp gelişi rüzgârların

(s. 213) Etraflarında

Ey, uzaklaşıp gidenler,

Kaderdir derin ölümün faydasızlığına

Ait olan inanç sebebinden

Bir de ben başka olayı değil

Fakat

Sadece kendim olduğum sebepten.

Böyle olduğu halde,

Büyük kuşlar uçan

Semalardan asla,

Ben yine tanıdık ahengin kanatları altında

Uyanan zamanda,

Büsbütün sessizliğimde ben duran yer

Sıkıntıya düşülen an da,

Görüyorum

Bütün olaylar

Dolaşıyor etrafımda karanlıkta...

Arar ten, bu halde,

Mavi dumanda dolaşarak yürüyüp hayalet gibi
Sonuçlandırmak için çile şeklinden
Aşıkârlaşmış olayların yönelişini,
(s. 214) Ve baştan düzeltip çıkmak için düşü,
Arayıp orada yerleşmeyi,
Ona isim vermeyi...

Kuşlar o kadar korundu kalbimde
Vücutlarını tavır basan uzak zevalde...
Ve gözleri, bazı zamanlarda
Hayallerim eriyip gittiğinde
Kapanır çabucak
Hiç bırakmaz onlara düşünce ve hayallerini
Diyecek fırsat:
“Güzeldi gündüz çok...

Ne kadar kabahat ki bu!
Kırılıyor adımların çingirakları
Sınırlarında yurtların
Bir de kadın memeleri çoraklaşan
Penceredeki güneşin yankılı sesi
Etrafında devamlı yankılanmakta:
Uygur diyarı,
En uzak sürgün yeri!

(s. 215)(1) Uyğur Qizi Léríkisi

(2) Tupraq tuğdimu séni?

(3) Yaki tupraq töreldi sendin?

1

(4) Bölep séni yiltızıǵa

(5) Baqti mecnuntal.

(6) Qış künliri,

(7) Derya otun terdi ormandin.

(8) Uxlar édiñ tün bilen bille,

(9) Üzülmes idi

(10) Üzük-üzük elleyleşler.

2

(11) Ömilidiñ,

(12) Toplaştı çöreñge yultuzlar.

(13) Pesiller séni te-te qılıştı,

(14) Viliq-viliq külettiñ

(s. 216)(1) Keldi aldiñǵa yügürişip

(2) Gül-çéçekler

3

(3) Çiqtiñ koçıǵa

(4) Kiyip uçañǵa hesen-hüsenni.

(5) Dériziler éçildi saña,

(6) Restiler

(7) Yügürüşüp keldi arqañdin.

4

(8) Quşqaçlar

(9) Çaňa qildi çaqliriñni.

(10) Hesel heriliri

(11) Uçup kélişti levleriñge.

(12) Tünlermu

(13) Köçüp keldi közliriñge.

5

(s. 217)(1) Közüñde ay,

(2) Ay...

(3) Bulut izdep çiqar seperge,

(4) Qalar arqıda qaças tağlar

(5) Pulañlitip qollirini.

(6) Vadiliriñ çaqmaqqa teşna,

(7) Yamğurğa teşna.

6

(8) Avaziñdin purap turar

(9) Nozugumniñ köygen qéni.

(10) Dolqunlarniñ huvlaşliri

(11) Avaziñda.

7

(12) Oñ qoluñda

(13) Képensiz qebriler,

(14) Unda çöçek

(15) Olturidu dua qilip.

(16) Sol quluñda boşükler,

(s. 218)(1) Unda ana

(2) Tevritidu elleylitip.

8

(3) Sen köz yumsañ

(4) Kötüridu töt pesil cinazañni.

(5) Yiğlap kéler tavut keynide

(6) Barçe derexler.

*

(7) Uyğur qizi

(8) Qebreñ quyaşta!

(s. 215) Uyğur Kızı Liriği

Toprak mı doğurdu seni?

Ya da toprak yaratıldı senden?

1

Kundaklayıp seni köküne

Besledi ağaç.

Kış günleri,

Nehir otunu topladı ormandan.

Uyurdun geceyle beraber,

Kesilmezdi

Kesik kesik ninni söylemeler.

2

Emekledin,

Toplandı çevrene yıldızlar.

Mevsimler elinden tuttu

Bıcır bıcır gülüyordun

(s. 216) Geldi önüne koşarak

Gül ve çiçekler

3

Çıktın sokağa

Giyip sırtına gökkuşağını.

Pencereler açıldı sana,

Pazarlar

Koşarak geldi arkandan.

4

Serçeler

Yuva yaptı saçlarını

Bal arıları

Uçup geldiler dudaklarına.

Geceler de

Göç etti gözlerine

5

(s. 217) Gözünde ay,

Ay...

Bulut arayıp çıkar sefere

Kalır arkada çıplak dağlar

Sallayarak ellerini.

Vadilerin şimşeğe istekli

Yağmura istekli

6

Sesinde kokar durur

Nazugum'un yanan kanı

Dalgaların ulumaları

Sesinde.

7

Sağ elinde

Kefensiz mezarlar,

Orada hikâye

Oturur dua edip.

Sol elinde beşikler,

(s. 218) Orada anne

Sallıyordu ninni söyleyip.

8

Sen göz yumarsan

Kaldırır dört mevsim cenazeni.

Ağlayarak gelir tabutun arkasından

Bütün ağaçlar.

*

Uygur kızı

Kabrin güneşte!

(s. 219)(1) Yalqunda Tac

(2) Büyük apet yüz bergendikin

(3) Hemde bu yerde

(4) Bizni pütün bu geplet origandikin,

(5) Lezzetniñ éğir qedem teşripi çoqum,

- (6) Çoqumdur küyleş.
- (7) Közimizde piğanniñ temi,
- (8) Pervaz qılsa bolur u keñ şepereñler sayisi.
- (9) Némidégen sargayğan tañ seher bu,
- (10) Ögzilirimiz üstide u örleydu şudem,
- (11) Nağrılar avazi hem aciz némançe?!
- (12) Qaqşaldur tekler,
- (13) Dérizide can talişar küy,
- (14) Lezzetke teşnadur hem ügdigen ayallirimiz...
- (15) Ey, insan,
- (16) Ey, taşlardiki çéçekniñ muşeqqiti,
- (17) Ey, sen,
- (18) Öpükke,
- (19) Ottuz teñginiñ ciriñiğa tolğan, ey, capa!
- (20) İşen,
- (21) Barki yer bağrida éçirqaşniñ qağisi,
- (s. 220)**(1) Hemde yıraq etrapniñ ömüçüki
- (2) Çüşlerdin keşte yapar quyaşqa.
- (3) Tuyuqsız gürkirep soqmaqta küller,
- (4) Aşu şumluq basqan kahin,
- (5) Butlar şamili,
- (6) Soqmaqta u kukum-talqan yelkinimizni
- (7) Qurğaqçılıq sahilliriğa,
- (8) Öçürüp bizde

- (9) Ussıǵan aqmaqlarnı, orman şavqunını.
- (10) Ey, sükünat,
- (11) Ey, sen sükünat,
- (12) Ey, sen yérım kéçiniñ sükünati,
- (13) Ey, sen hicran qoñǵırırı basqan yıraq tañ!
- (14) Baq, bu uluǵ quyaş
- (15) Hem ateşte qızarǵan altun,
- (16) (Üstidin uçup öter zulmet quşlırı)
- (17) Hem bulaqni orıvalǵan éketkiler,
- (18) Derex ǵolıda yatqan yılan hiylisi hem,
- (19) Hem qoylarnı, padii küylirini
- (20) Hoduqturǵan şuñqarlar avazlırı
- (21) Hem ǵuva şadlıqqa yar kona yıǵa...
- (s. 221)**(1) Hemmisi tipten yatar qatlamlırimda.

- (2) Köy, asman,
- (3) Yan, ey, sen abide asman!
- (4) ıq, ey, sen qoñǵuraqlar, bolǵın peyda!
- (5) Turuş yoq nurda, zadı mumkin emes u;
- (6) Közlirimde déñizlarnıñ ussulı,
- (7) Sırlarnıñ pervazlırı közlirimde,
- (8) Zadıla uni bilip bolalmas nur.
- (9) Sükütüm, ey vetinim, ey, qedim kepem,
- (10) Ölmekte sende barlıq, hayattur barlıq!
- (11) Némidégen yaltırıǵan qapaqlar-he bu,

(12) Pütkül bu yoqılışni kötürüpmu!

(13) Bermeq, pütken kamaletlik acayip hékmet-

(14) Arimizda, bu zéminda bolmiqñ, ey çüş,

(15) Ey, sen kepter túsidiki oqya-

(16) Elmisaqniñ kona yasi qoyup bergen.

(17) Ey, sen yaniñ evcidiki yüksek yultuz

(18) (Şu éçilğan paçaqlarğa oxşığan ya),

(19) Ey, sen qan peyti,

(20) Ey, sen déñiz tepsilatida yaşıydığan şir,

(s. 222)(1) Ey, közlerni kor qilğuçı,

(2) Ey, sen söz nuri,

(3) Ey, sen yalqun içre tacniñ meñgülüki,

(4) Ey, evc alğan yoqılış!

(s. 219) Alevde Taç

Büyük afet ortaya çıktıığında

Hem de bu yerde

Bizi bütün bu gaflet kapladığında

Lezzetin ağır adım teşrifi kararlı,

Kararlıdır şarkı söyleyişi.

Gözümüzde feryadın tadı,

Süzülürse olur o geniş yarasalar gölgesi.

Nasıl da sararmış seher vakti bu,

Çatılarımız üstünde o yükselir o zaman,

Davulların sesi neden o kadar zayıf?

Dermansızdır bağlar
Pencerede can çekişir ahenk,
Lezzete isteklidir uyuklayan kadınlarımız...
Ey, insan
Ey, taşlardaki çiçeğin zorluğu,
Ey, sen
Öpükke
Otuz tengenin sesine dalan, ey cefa!
İnan,
Var ki yer yüreğinde aç kalmanın kargası,
(s. 220) Bir de uzak etrafın örümceği
Düşlerden işleme örter güneşe.

Ansızın gürül gürül vuruyor güller,
İşte bu kötülük basan kâhin,
Putlar rüzgârı,
Vuruyor o paramparça yelkenimize
Kuraklık sahillerine
Söndürüp bizde
Susayan şimşekleri, orman gürültüsünü.
Ey sessizlik,
Ey, sen sessizlik,
Ey, sen gece yarısının sessizliği,
Ey, sen ayrılık çanı çalan uzak şafak vakti!
Bak, bu ulu güneş

Ve ateşte kızaran altın,
(Üstünden uçup geçer karanlık kuşları)
Ve pınarı saran çekirgeler,
Ağaç dalında yatan yılan hilesi,
Ve koyunları, çoban şarkılarını
Telaşlandıran şahinlerin sesleri
Ve puslu neşeliliğe sevgili eski ağlama...
(s. 221) Hepsi sakın yatar katlarımda.

Yan, gök,
Yan, ey sen abide gök!
Çık, ey, sen çanlar, ortaya çıkan!
Duruş yok nurda, hiç mümkün değil o;
Gözlerimde denizlerin dansı,
Sırların uçuşları gözlerimde,
Hiçbir zaman onu bilemez nur.
Sessizliğim, ey vatanım, ey eski kulübem,
Ölüyor sende varlık, hayattır varlık!
Ne kadar parıldayan göz kapakları ya bu,
Tüm bu gözden kaybolmayı kaldırıp da!

Doğru, tükenen kemaletli tuhaf hikmet
Aramızda, bu yerde olman, ey düş,
Ey, sen güvercin görüntüsündeki yay
Eski zamanın eski yayı bırakılan
Ey, sen yanın doruğundaki yüksek yıldız

(Bu açılan ayaklara benzeyen yay)

Ey, sen kan vakti,

Ey, sen denizin ayrıntısında yaşayacak olan aslan,

(s. 222) Ey, gözleri kör eden,

Ey, sen söz nuru

Ey, sen alev içinde taçın ebediliği,

Ey, zirve yapan yok oluş!

(s. 223)(1) Yaridar Böriler Hasirimaqta

(2) Heqiqet bilen bolğan söhbet ketti uzirap,

(3) Vaqit şutap çüşkünlik nispi.

(4) Tarix iti

(5) Oyğatmaqta ügdevatqan nişanni,

(6) Bar héli mu gunahniñ baliyatqusida

(7) Hayatliqniñ qovuqini qeqivatqan balılar.

(8) Zaman ketken şunçe toyunup,

(9) Tasadipiyliq egmisidin ötmes boldi u.

(10) Oyğanmaqta bir hañ olémp tégida,

(11) Ünüp çiqar aña baş söñekliridin

(12) Yasalğan qanat,

(13) Textlerdin yasalğan çañgal.

(14) Ten némişqa taşlap tuğma tebietni,

(15) Vapasiz şehirlerge kétédiğandu;

(16) Néme üçün avu sépillar

(17) Közetçiler tüsini almaydığandu;

(18) Déve bésip kirip kentlerge,

(19) Alğandikin üzükni roh barmiqidin?!

(20) Bilmemdikin şan-şerep

(21) Zaman tozanliriğa milengen çéketkilerniñ

(s. 224)(1) Qayğu yériqliridiki nalisini?!

(2) Emise némidep kirer bir oy içimizge

(3) Kainatni yılan ağziğa domilatqili?!

(4) Başlinışni ixtira qilğandin buyan,

(5) Çélinmaqta başlarniñ timtasliqida

(6) Axirliş qoñğuraqliri.

(7) Qan dolqunliri üstide qoğlaydu mesih

(8) Şehvetler munaridin qaçqan kréstini.

(9) Uçup çiqti bakuninniñ cesitidin

(10) Marksniñ bişariti pervaz qilğançe

(11) Dunyağa saye taşlığan bir ervah kebi.

(12) Hemde qestlengen inqilabniñ çañgilida-

(13) Titilğan trotiskiniñ

(14) Qozuq çişlirida qopurulmaqta

(15) Musaniñ oy-xiyali layihiligen

(16) Heyvetlik dozax.

(17) Heqiqet bilen bolğan söhbet ketti uzirap,

(18) Vaqit şutap çüşkünlük nispi.

(19) Qavimaqta tarix iti hayatliqniñ qovuqida...

(20) Gilimini bir çetke tartip tebiet,

(s. 225)(1) Cimcitqine tikmekte hüceyrilerniñ kiyimini.

(2) Tozimaqta uniñ ési...

(3) Öz içige algandur bu es

(4) Hasiriğan yaridar bõrilerni

(5) Hem xoşlaşqan çağda vinas õgitip qoyğan-

(6) Naxşisini éytivatqan quşlarni;

(7) Öz içige algandur bu es

(8) Bir bağlam çüşni yüdüp-

(9) Tağ bağridiki kepisige örlevatqan axşamni;

(10) Öz içige algandur bu es

(11) Cilğilarda kişnevatqan seherlerni-

(12) Perviş qilip yürgen quyaşni.

1986-Yıl

(s. 223) Yaralı Kurtlar Yoruluyor

Hakikatle olan sohbet uzayıp gitti,

Zaman şimdi alçalmanın buçuğu.

Tarih köpeği

Uyandırmakta uyuklayan alameti,

Var şimdiye kadar günahın rahminde

Hayatın kapısını çalan çocuklar.

Zaman giden böyle doyup,

Tesadüflük eğmesinden geçmez oldu o.

Uyanmakta bir uçurum Olemp Dağı'nda,

Filizlenip çıkar ona kafatasından

Yapılan kanat,

Tahtlardan yapılan avuç
Ten neden terk edip gerçek doğayı
Vefasız şehirlere gidecek;
Ne için işte o kaleler
Gözcüler görünümünü almayacak;
Dev girip kentlere,
Alacak mı ki yüzüğü ruh parmağından?
Bilmeyecek mi ki şan ve şeref
Zamanın tozlarına bulanmış çekirgelerin
(s. 224) Kaygı aralıklarındaki çılgınlığı!
Öyleyse ne diye girer bir hayal içimize
Kâinatı yılanın ağzına devirmek için mi?

Başlangıcı keşif ettiğinden beri,
Çalınıyor başların sessizliğinde
Sonun çanları.

Kan dalgaları üstünde kovalanır Mesih
Şehvetler minareden kaçan paralelini.
Yükseldi Bakunin'in cesedinden
Marks'ın müjdesi uçana kadar
Dünyaya gölge bırakan bir hayalet gibi.
Bir de süikast edilen ihtilalin avucunda
Parçalanan Trotiski'nin
Kazık dişleri de yapılmakta
Musa'nın düşünce ve hayali proje edilen

Muhteşem cehennem.

Hakikatle olan sohbet uzayıp gitti,

Zaman şu an can sıkıntısı çağı.

Havlamakta tarih köpeği canlının kapısında...

Kilimini bir kenara çekip tabiat,

(s. 225) Sessizce dikmekte hücrelerin giysisini.

Yıpranmakta onun hafızası...

Kendi içine alandır bu hafıza...

Nefes nefese kalan yaralı kurtları

Ve vedalaşan zamanda Venüs'ün öğrettiği

Şarkıyı söyleyen kuşları;

Kendi içine almıştır bu hafıza

Bir deste düşü yükleyip

Dağ bağrındaki kulübesine yükselen akşamı;

Kendi içine alandır bu hafıza

Çukurlarda kişneyen şafakları

Büyüten güneşi.

(s. 226)(1) Yavayi Kâhin

(2) Ey, oğri...

(3) Yıraq şarabta

(4) Kapitanniñ ziyapitidin

(5) Sedepler bilen bizelgen bişaret oğrisi!

(6) Uni qandaq qoydiñ yittirip

(7) Pütün eller ğalıplirini sen yuyundurğan

(8) Arqa deryada?

(9) Sadiq idin eñ büyük yalğançılıqta...

(10) Hem déñiz yiltizliridiki şanlıq ovinidin

(11) Uluğlinip kelgen aşu güzel buqini

(12) Qoğlaşmaqta şudem şeher-bağçılarda,

(13) Réalist endiler

(14) Parlamént qizliri

(15) Sirniñ puxta tebirçiliri

(16) Şeiriñ asta ölimi celp qilğan şairlar

(17) Künlerniñ biri...

(18) Eyni şu küni,

(s. 227)(1) Yavayi kahinga bekmu oxşığan,

(2) Hem gaça cevherdek,

(3) Sap ateşke oralğan yılan

(4) Senniñ uluğ cimliqiñdin xupiyane çıqqanda,

(5) Soraqqa tartılisen teñrilerniñ sotida,

(6) Senni mensitmigen ölüklər ara,

(7) Körünmes text aldida.

(s. 226) Yabancı Kâhin

Ey, hırsız...

Uzak şarapta

Kaptanın ziyafetinden

Sedeflerle süslenen müjde hırsız!
 Onu nasıl koydun yitirip
 Bütün memleketler galiplerini sen yıkayan
 Arka nehirde?

Sadıktın en büyük yalancılıkta...

Ve deniz köklerindeki şanlı avından
 Ulu sayılarak gelen işte o güzel boğayı
 Kovalıyor şimdi şehirlerde, bahçelerde,
 Gerçekçi efendiler
 Parlamento kızları
 Sırrın gerçek yorumcuları
 Şiirin yavaş ölümünü çeken şairler

Günlerin biri...
 Aynı bu günü,
 (s. 227) Yabancı kâhine çok da benzeyen,
 Ve dilsiz cevher gibi
 Saf ateşe sarılan yılan
 Senin büyük sessizliğinden gizli halde çıkınca,
 Sorguya çekilirsin Tanrıların mahkemesinde
 Seni saymayan ölümler arasında
 Görünmez taht önünde.

(s. 228)(1) Yılan Méhri

(2) Bütün yekşenbe.

(3) Pütün kitablırim köyüp külge aylandı, esli bu iş men tuğuluştın burun yüz bərişi kérek édi, irsiy késelliklırim şuniñdin bolğan. (4) Ésim méni öziğe mecburiy tañğan küni, avağ köleñgemniñ taki eñ yırağ yultuzniñ qarañğı burcigide sekrep yürgen çeketkiğiçe sozulğanlıqını bayqığanmen. (5) Puşayman qılışni maña dadam ögetken, çüşümde uni öltürgendin kéyin, özümni anamniñ yıǵlıǵını ésimde yoq, gunah qoñğuriqiniñ qulıqım tüvide çekilğanlıqını añlıdım.

(6) İkkinçi ret ésimge kelsem-

(7) Tutuq rocektin sirğigan gevde

(8) Sañılar aña yalqunniñ tili.

(9) Köyer niqabim üstide mazar,

(10) Ünlep aǵzimda ilahiy zili.

(11) Qedemler ölgen pinhan restini

(s. 229)(1) Boylap şherge kirip keldim. (2) Ténimdiki carahettin ürküp tirilgen aşiqtek béhişke qarap örligen imaretler, meydanlarda tozan basqan mis heykeller, meripet bağlıridin uçup çıqqan métal quşlar, bir-birini qoltuqlışıvalğan sayiler, restilerde fabrikalarda, şéiriyet kéçilikliride, yaşlar bağçisida, şah ordisida qebrisiz qalğan murdılar méni qayta ésimge keltürdi. (3) Tosattın keynimde ikki nersiniñ söhbitini añlap qaldım:

(4) Murda: (Exmiqane külüp qoyup) aldimizdiki bu mexluq sarañmu néme? (5) Vogzalda turǵını bilen néme xiyalda ikenlikini bilgili bolmaydıǵu?!

(6) Yene bir murda: (7) Téz kéteyli (sebdişiniñ qolidin tartıp), poyız vogzalğa kirdi, bu poyızdiki biz kütüvalmaqçı bolğan méhman bizni öyde ozağ saqlap ketmisun yene!

(8) İkkisi vogzaldın pervane ateşke étılǵandek çıqıp ketti. (9) Béşimni kötürsem tüvrükke eysadek ésip qoyulğan çoñ saet közümge çeklikti. (10) Menige oxşaş kéleñsiz stirélkisiğa men ançe perq ételmeydiğan m e d e n i y e t dégen herpler çaplışıp qalğan méniñ gezipimni keltürgen bu saet- **(s. 230)**

(1) Ésimge saldı şeytanniñ lavalıq céhrini qayta,

(2) Quyaşni tün bilen yuğan yilanniñ méhrini qayta.

(3) Men saetniñ içige kirip qélişimni nedin biley, toxtimay yügreymen, stirélka keynimdin qoğlaydu... (4) Adem atamni némişqimu yaratqan bolğıydiñ, ey teñrim? (5) Toxtimay yügreymen, stirélka keynimdin qoğlaydu. Habilniñ öçi boğdimu séni, ey qabil? (6) Qoyni buğuzliğıçe ismayilni buğuzlisañçu, ey ibrahim! (7) Eysani kirsittin kim çüşürdi? Yehudaniñ xainliqi bikargä kettimu? (8) Toxtimay yügreymen. (9) Böre qandaq qilip itqa aylinip qaldı? Stirélka keynimdin qoğlaydu... (10) Mest kéme qandaq qilip déñiz qebristanıǵa kirip qaldı? (11) Mayaklar yanmaydıǵu? (12) Yügreymen. (13) Esirler sazlıqıda paqılarnıñ tügimes naxşısı maymunlarnı ussulǵa salıdu. (14) Méni neççe miñ yilliq ömürge mehkum qılǵan teqdırniñ anisini xep. (15) Stirélka qoğlaydu. (16) Zerduşt şundaq dégen bolsa, méniñ néme karım? (17) Froyd bilen işçılar sinipi yaşısun! (18) Strélka, çidiyalımdım, yügreymen, keynimdin, toxtimay...

(19) Tamakini téxi çekip bolalmdım, némançe aldiraymen? (20) U méni çoqum kütıdu, yaq, strélka emes, méniñ söyginim. (21) Kütmise meyli, şéir yazımen. (22) Şéir dégen néme? (23) Bütün (s. 231)(1) Noruz bayrımı, yaq, rasa moxurka çekivalıdıǵan kün. (2) Uni kütmeymen, untup kettim, hemmini untuş kérek, hayatlıq işikidin mamatlıqniñ bipayan dalasıǵa çıqıp ketsem téxi yaxşı bolattı, neççe qétim çıqıp ketsem yene kirip qaldım. (3) Kimdur dunyani keyme taz deydu, تنها qéyiqqa çıqıvalǵan dostum köygen déñizni seyli qılmaқта. (4) Tamaqiniñ oti öçüp qalsa ğezipimni basalmaymen, koçidiki işiktin kirsem qisquçpaqa bilen aypalta söhbetlişip olturıdu, ésimni bésiqturmısam moxurkidin hozur alalmaydıǵan oxşaymen.

(5) Özümge oxşımıǵan ölüm şenige naxşa tovlap,

(6) Men mañǵan çigir yolniñ axırıda cimcit bulaqqa-

(7) Peylirini tökmekte kéçe...

(8) Ey kéçe, sen çuqanıǵa örülgen derya!

(9) Her qétim yayǵınımda yultuz teşken yelkinimni,

(10) Quyaş cerini yitken déñiz iqlimlirıda,

(11) Söñeklimde tünigen quşteḡ

(12) Perişan vücudumni epkiter dolqun...

(13) Yeniçu... (14) Yaq, méniñ tuyğulirim bu emes, sözler maña asiyliq qilivatidu şéir tuyğuniñ niqablangan xaini, bu (s. 232)(1) niqabni yirtip taşlaş kérek şu çağdila şéir yoqilidu, tuyğu niqabsiz mevcud bolup turalaydığan nerse emes, şéir bolmisa tuyğu tuyğu bolmisa şéir bolmaydu, tuyğu tilniñ cénı, tuyğusız şéir ölük tildin ibaret, til tuyğuniñ tar téni, şéir tuyğuniñ erkin pervaziğa asiyliq qilidu, tuyğu sözlerdin yaralğan, men némilerni cöylüvatimen?! (2) Tuyğu néme, til néme, şéir néme? (3) Bular bilen néme karım! (4) Eñ yaxşısı haraq içey, tamaka ademni quruq xiyallargā bend qilip qoyidiken, téxi hélila kitablirim köyüp tügigengü?! (5) Méniñ til bilen néme alağem? (6) Cahanniñ baş-ayığı bolmiğınidek tilniñmu baş-ayığı yoq. (7) U alvun, séni élip ketse qaytip kélelmeysen, u peqet dunyağa qattiq telep qoyidiğanlar üçün yaralğan. (8) Bu romka qaltis cumu, aña quyulğan haraq.

(9) Tañ nurida yuyar özini

(10) Gül bergide şebnemdek goya.

(11) U balılar közidiki nur,

(12) Qebrilerdin des turğan dunya!

(13) Haraq şamalliri uçurğan adem qiyamettin halqıp ketermiş; (14) ete qiyamet qayım bolidu, uyquniñ illiq (s. 233)(1) qoynidin siyrilip çıqip, xudaniñ perhizliridin biri bolğan naştığa ülgürelmey xizmetke yügreydiğan gep. (2) Turmuş –ey, sen, hayat oğrisi!

1991-Yıl

(s. 228) Yılan Sevgisi

Bugün pazar.

Bütün kitaplarım yanıp küle döndü. Asılı bu işin ben doğmadan önce meydana gelmesi gerekirdi. Kalıtsal hastalıklarım bu yüzden olmuş. Hafızamın beni kendine zorla bağladığı gün, zayıf gölgemin ta ki en uzak yıldızın karanlık köşesinde sıçrayan çekirge kadar uzadığını hissettim. Pişman olmayı bana babam öğretmişti. Düşümde onu öldürdükten sonra, kendimi annemin yatağında

görüp iki gözümü çıkardım. Annemin ağladığı hatırımda yok. Günah çanının kulağımın dibinde çınladığını duydum. İkinci defa hatırıma geldiğinde-

Gamlı pencereden kayan gövde

Sancılar ona alevin dili.

Yanar maskemin üstünde mezar,

Çağırıp ağzımda ilahi zili.

Adımlar ölen gizli pazarı

(s. 229) Kenarından yürüyüp şehre girdim. Vücudumdaki yaradan korkup canlanan âşık gibi cennete bakıp yükselen imaretler, meydanlarda toz olan bakır heykeller, ilim bağlarından uçarak çıkan metal kuşlar, bir birinin koluna giren gölgeler, pazarlarda, fabrikalarda, şiir gecelerinde, gençler bahçesinde, padişah sarayında mezarsız kalan cesetler bana hafızamı tekrar getirdi. Ansızın arkamda iki şeyin sohbetine kulak misafiri oldum:

Ceset: (Ahmakça gülerek.) Önümüzdeki bu mâhluk deli mi ne? Garda durduyuyla ne hayalde olduğu bilinmiyor ki!

Diğer bir ceset: Tez gidelim (arkadaşının elinden çekip), tren gara girdi. Bu trendeki bizi bekliyor olan misafir bizi evde çok bekleyip gitmesin yine!

İkisi gardan pervane ateşe atılır gibi çıktı. Başımı kaldırıncaya direğe İsa gibi asılan büyük saat gözüme takıldı.

Anlama benzer ağır yelkovan benim hiç fark edemeyeceğim M E D E N İ Y E T denen harflerle birleşmişti. Beni öfkeliendiren bu saat-

(s. 230)Aklıma soktu şeytanın lavlı suratını yine,

Güneşi gece ile yıkayan yılanın sevgisini yine.

Ben saatin içine gireceğimi nereden bileyim, durmadan koşuyorum, yelkovan arkamdan kovalar... Âdem Atamı neden yarattıydın, ey Tanrım?

Durmadan yürürüm, yelkovan arkamdan kovalar. Habil'in öcü boğdu mu seni, ey Kabil? Koyunun boğazını kesene kadar İsmail'in boğazını kessen ya ey,

İbrahim! İsa'yı çarmıhtan kim düşürdü? Yahuda'nın hainliği boşa mı gitti? Durmaz koşarım. Kurt nasıl olup köpeğe döndü? Yelkovan arkamdan kovalar... Sarhoş gemi nasıl olup deniz mezarlığına girdi? Deniz fenerleri neden yanmıyor? Koşarım. Asırlar bataklığında kurbağaların bitmez şarkısı maymunları dansa kaldırır. Beni kaç bin yıllık ömüre mahkum eden kaderin anasını ne çare. Yelkovan kovalar. Zerdüş böyle demiş ise, benim ne kârım? Froyd ile işçi sınıfı yaşasın! Yelkovan, sabırlı olamadım, koşuyorum, arkamdan, durmadan...

Sigarayı daha bitirmedim, niye o kadar acele ederim? O beni kesinlikle bekler yok yelkovan değil, benim sevdiğim. Beklemezse de kabul, şiir yazarım. Şiir denilen ne? Bugün (s. 231) Nevruz Bayramı, hayır tütün içilecek gün. Onu beklemem, unuttum, hepsini unutmak gerek. Hayat kapısından ölümün uçsuz bucaksız bozkırına çıksam daha güzel olurdu. Kaç defa çıksam yine girdim. Kimi dünyaya kel diyor, yalnız kayığa binen dostum yanan denizi geziyor. Sigaranın ateşi sönse öfkemi dindiremem, sokaktaki kapıdan girince yengeçle balta sohbet ederek oturur, hafızamı susturmazsam tütünden huzur alamamışa benzerim.

Kendime benzemeyen ölüm şerefine şarkı söyleyip,

İlerlerken çıkık yolun sonunda sessiz pınara

Tüylerini dökmekte gece...

Ey gece, sen çılgılıma dökülen nehir!

Her defa açtığımda yıldız delen yelkenimi,

Güneş cereni yok olan deniz iklimlerinde

Kemiklerimde geceleyen kuş gibi

Perişan vücudumu alıp gider dalga...

Başka... Yok, benim duygularım bu değil, kelimeler bana asilik eder. Şiir duygunun maskelenmiş haini, bu (s. 232) maskeyi yırtıp atmak gerek. Tam bu zamanda şiir yok olur. Duygu maskesiz var olacak şey değil, şiir olmazsa duygu, duygu olmazsa şiir olmaz. Duygu dilin canı, duygusuz şiir ölü dilden ibaret. Dil

duygunun küçük, daracık bedeni, şiir duygunun özgürce uçuşuna asilik eder. Duygu kelimelerden yaralanan, ben neler saçmalıyorum? Duygu ne, dil ne, şiir ne? Bunlarla işim ne! En iyisi rakı içeyim, sigara insanı boş hayallerle meşgul eder. Daha demin kitaplarım yanıp tükendi ki! Benim dil ile alakam ne? Dünyanın baş ve ayağı olmadığı gibi dilin de baş ve ayağı yok. O serap, seni götürse dönüp gelemezsin. O ancak dünyaya katı istek sunacaklar için yarayacak. Bu kadeh güzel be, ona konan rakı-

Şafak ışığında yıkar kendini

Gül yaprağında şebnem gibi sanki.

O çocukların gözündeki ışık,

Kabirlerden sıkı duran dünya!

Rakı rüzgârları uçuran insan kıyametten atlayıp geçermiş; yarın kıyamet kopacak. Uykunun sıcak (s. 233) koynundan sıyrılıp Allah'ın kurallarından biri olan kahvaltıyı yapamadan hizmete koşmak gerek. Yaşam, ey sen hayat hırsız.

(s. 234)(1) Yol

(2) Timtasliqta

(3) Tün timtasliqta

(4) Nurğa azla qalğan tünde

(5) Bayıla qapaqliriñ üstidiki zamandin özgergen nurda

(6) Yolğa aylinivatqan nurda

(7) Nurğa oçuq

(8) Yolğa yépiq

(9) Édi qapaqliriñ

(10) U yolki sen şu tapta uxlavatqan

(11) Men

(12) Sevepsizla

(13) Toxtimay sözlevatqan

(s. 234) Yol

Sessizlikte

Gece sessizlikte

Işığa çok az kalan gecede

Az önce göz kapaklarının üstündeki zamandan değişen ışıkta

Yola dönen ışıkta

Işığa açık

Yola kapalı

İdi göz kapakların

O yol ki sen şimdi de uyuyan

Ben

Hiç nedensiz

Durmayan, konuşan

(s. 235)(1) Zaman Yiriñi

(2) Quyaş,

(3) Ey, sen saqaymas yar!

(4) Yiriñiñ çüş érur,

(5) Çulğar cahanni.

(6) Goya déñiz cöyligendek, qaytidin yene

(7) Oylap qaldim bimkanliqni men.

(8) Puşaymanxor qelbim peyliri

(9) Sizğanidi süzük bir gunah,

(10) Örtep uni yoçun iştiyaq

(11) Sirtta...

(12) Sirtta davamliq eyni şu avaz,

- (13) Uniñ yéñilmes çéçilğa qoy -- küyloginim.
- (14) İçimde yoqalmas bir qizitma,
- (15) Tesevvurum yavayi ussul.
- (16) Éqip kirer dunyağa qarañgu tütek,
- (17) U belkim ümidsizlikim.
- (18) Qéni mende sen, ey quyaş, ey meñgülük canan?!
- (19) Tuğmas deymu özümni men,
- (20) Quridimu şamal içimde,
- (21) Étilmasmu mendin yüksek can süyi?!
- (s. 236)**(1) Çéçeklemdu bişariti peyğenberlerniñ,
- (2) Partlap qiyamet timtasliqi-
- (3) Şu axirqi déve?!
- (4) Béqindidur bu yerler
- (5) Étiqadniñ sayliri astida,
- (6) Étiqadtur u şundaq
- (7) Uni alğan adil menbe özlükige,
- (8) Adil menbe dep atalğan aşu merkez,
- (9) Aşu biguman yoqluq,
- (10) Aşu eñ pak erkinlik...
- (11) Yoqat közümdin, ey quyaş,
- (12) Biliş ötkili u çünki!
- (13) Şéir déyilgen heq zéminda sürgünmen özüm,
- (14) Çiqqanikenmen étiqadtin, tertiptin.
- (15) Kördüm yarqin bilmeslikniñ samasini,

- (16) Unda pervaz qilar altun quş;
- (17) Kördüm emçek hidi quçqan dolqun çuqani;
- (18) Kördüm yene, ey şair,
- (19) Qorqunçluq sevdaiñniñ eñgüştirini,
- (20) Eñgüsterki uluğ bayliqni,
- (21) Periştiniñ qedemliride titrep turğan gıncını.

- (s. 237)**(1) Ey şair, sen öz padişah,
- (2) Kiygen nurluq hesritiñniñ tonini.
 - (3) Bolup yüksek arminiñniñ qurbanliri
 - (4) Qutluqlıgay seni utuq tapqan xelqler,
 - (5) Yoqılış zeminida uzap ketken xelqler,
 - (6) Uyqusidin turğan xelqler...
 - (7) Şair, izdep yürmektisen seltenetlik taciñni
 - (8) Uluğvar çüş peytiniñ arqısında,
 - (9) Aşu yerde,
 - (10) Yalquncığan şehirlerdin yıraq yerde,
 - (11) Xarablıq uçurğan annıñ
 - (12) Qorqunçluq
 - (13) Sayrışidin
 - (14) Yıraq
 - (15) Yerde.

(s. 235) Zaman İrini

Güneş,

Ey sen iyileşmez yara!

İrinin düştür
Sarar cihanı.
Sanki deniz sayıklar gibi tekrar yine
Düşündüm imkânsızlığı ben.
Pişmanlığa alışan kalbimin tüyleri
Çizdiğinde berrak bir günah
Ateş verip onu yabancı hoşnutluk
Dışarda...
Dışarda devamlı aynı bu ses,
Onun yenilmez dağınık fikri şarkı söylediğim
İçimde kaybolmaz bir ateş,
Tasavvurun yabancıdan dans.
Akar dünyaya karanlık sis
O bekli ümitsizliğim
Hani bende sen, ey güneş, ey ebedi canan?
Doğmaz der miyim kendimi ben,
Kurudu mu rüzgâr içimde,
Atılmaz mı benden ulu can suyu?
(s. 236) Çiçeklenir mi beşareti Peygamberlerin,
Patlayıp kıyamet sessizliği
Bu sonuncu dev!
Yanıdadır bu yerler
İnancın gölgeleri altında,
İnanıştır o böyle
Onu alan adil kaynak kendisine,

Adil kaynak diye isimlenen bu merkez,
Bu şüphesiz yokluk,
Bu en pak özgürlük...

Yok et gözümden, ey güneş,
Bilme geçidi o çünkü!
Şiir denilen hak yerde sürgünüm kendim,
Çıkmışım ben inançtan, düzenden.
Gördüm parlayan bilmezliğin semasını,
Onda uçar altın kuş;
Gördüm göğüs kokusu saran dalga çılgınlığını;
Gördüm yine, ey şair,
Korkulu sevdanın değerli yüzüğünü,
Değerli taştaki ki büyük zenginliği
Meleğin adımlarında titreyen goncayı.

(s. 237) Ey şair, sen güzel padişah,
Giyen nurlu hasretinin gocuğunu.
Olup büyük arzularının kurbanları
Kutlasın seni başaran halklar...
Yok olma yerinde uzayan halklar,
Uykusundan uyanan halklar...
Şair, aramaktasın saltanatlı tacını
Yücelik düş vaktinin arkasında,
İşte o yerde,

Yanan şəhirlərdən uzaq yerdə,
Harabə uçuran aqlın
Korkunç
Ötüşündən
Uzak
Yerdə.

(s. 238)(1) Zomiger Ömüçük

- (2) Qandaqlarçə bu tımtaslıqta
- (3) Az qalisen maña, ey canan?!
- (4) Añlaymen paraslap köyüşliriñni
- (5) Roh gülxanıda,
- (6) Añlaymen
- (7) Bir-birigə çırmaşqan bilikimizni
- (8) Bağlanğiniçə
- (9) Torliriğə şu zomiger ömüçükniñ,
- (10) Sen ataysen uni həmişə
- (11) Kəcimizni, ölükləriñ kirpiklirini
- (12) Yoritqan ay dep.
- (13) Bulaqlardın çaqnaydu pərişan yüzüñ,
- (14) Ağzimdiki şor basqan qoñğuraqliriñ
- (15) Yañraydu zəminniñ qedemliridek.
- (16) Qandaqlarçə, ey yan eynekler,
- (17) Qoltuqniñ balkonidin körünse emçək,
- (18) Yarılğan bürküttek çüşüp kətidu
- (19) Çüşəvatqan putlirimiz üstigə zaman?!

- (20) Öz sirini deydu çéçek qan qilip
(21) Cöyligende asman şebnem ağzida.
(s. 239)(1) Yañridi çuqan,
(2) Qarañgu quşlar uçti gürride
(3) Bizdiki yıraq uviliridin.
Yıl-1996

(s. 238) Zorba Örümcek

Nasıl bu sessizlikte
Az kalırsın bana, ey canan!
Duyarım çıtırdayıp yanışlarını
Ruh ateşinde,
Duyarım
Bir birini saran bileklerimizi
Bağlandığı kadar
Ağlarına bu zorba örümceğin,
Sen çağırırsın onu her zaman
Gecemizi, ölülerin kirpiklerini
Aydınlatan ay diye.
Pınarlardan parlıyor perişan yüzün,
Ağzımdaki çoraklaşan çingirakların
Yankılanır yerin adımları gibi.
Ne şekilde, ey yan aynalar
Koltuğun balkonundan görünse meme,
Yaralanan kartal gibi düşer
Düşen ayaklarımız üstüne zaman!

Gerçek sırrını der çiçek kan yapıp
Saçmaladığında gök şebnem ağzında.
(s. 239) Yankılandı haykırış,
Karanlık kuşları uçtu çığlıkla
Bizdeki uzak yuvalarından.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AHMETCAN OSMAN'IN SEÇME ŞİİRLERİNDE DİL ÖZELLİKLERİ VE ÜSLUP

1. DİL ÖZELLİKLERİ VE ÜSLUBUN İNCELENMESİ

Üslup kişinin duygu ve düşüncelerini kendine özgü bir biçimde yazılı ya da sözlü olarak ifade etmesi olarak düşünülebilir. Şair samimi ve içten duygularını belirli düzenler içerisinde ve üsluplarının ölçüsünde şiir olarak okuyucuya aktarır. Şairin üslubu bazen yumuşak bazen coşkulu bazen de sert olabilir.

“Üslûp meselesi üzerinde düşünmek isteyen, sözlü veya yazılı bir metnin üslûbu hakkında kanaatlerini belirtmeye çalışanlar dile ait çeşitli problemlerle karşılaşır. Üslûbu dilden ayrı düşünmek mümkün değildir. Üslûp incelemesi dilbilimden çok edebiyat araştırmasına, edebiyat araştırmasından çok dilbilime yakın bir çalışma alanıdır” (Aktaş, 1986: 11-13).

Ahmetcan Osman, Yéñiçe şiirin kurucusu olarak kabul edilmektedir. O Tanrı Dağları'nın enginliklerinde, Taklamakan Çölü'nün derinliklerinde kaybolan ve unutilan Uygur Türkçesini yazdığı Yéñiçe şiirlerle okuyuculara tekrar hatırlatmıştır. Genç şairlere şiirleriyle öncülük etmiştir. Geleneğin ve çağının dilini harmanlayan şair sembol ifadeler ve kendine has kalıplar oluşturmuştur. “Şiir dili, bir milletin gündelik yaşantısı içinde kullandığı ortak dil içinde özel bir sanat dilidir. Şairin en önemli görevlerinden biri ana dilini sevmesi, en ince ayrıntısına kadar bilmesi, onu en işlek ve kıvrak bir biçimde kullanmaya çalışmasıdır” (Çetin, 2017: 171).

Şair kelimeleri etkili biçimde kullanmıştır. Onun için çan kelimesi sadece hayvanların boynuna asılan bir eşya değildir. İpek Yolu üzerinde yapılan ticaretin sembolüdür. Çan, şaire bir zamanlar Uygur kültürünün ve mallarının dış dünyaya pazarlandığı bolluk ve bereketli günleri hatırlatır. Günümüzde ise bu ses ağızlarda hatırlanan Tanrı sessizliğinden başka bir şey değildir.

Ağzimdiki Koldurma (Ağzımdaki Çan)

Tutaşmaqta qelbimge (Tutuşuyor kalbimde)

Şepeqniñ oti. (Şafağın ateşi.)

Koldurlaydu ağzimda (Çınlar ağzımda)

Teñri süküti. (s. 43) (Tanrı sükutu.)

Şair, hem edebî dilde hem de günlük hayatta kullanılmakta olan “*acayip, aciz, adalet, adem, behr, axir, axirqi, ait, aman, apet, aşiq, azab, bezi, bina, celp, cem, cin, dehşet, dem, devr, dimaq, ecel, ecep, upuq, usul, ümit, vaste, zaman, zaval, zéhin, zulmet*” gibi pek çok Arapça kelimeyi şiirlerinde kullanmıştır.

Ahmetcan Osman, Arapça kelimelerin yanı sıra “*apirin, aram, asta, bahar, cahan, can, canan, cuda, çiraq, depne, derex, dil, dozax, yad, yaki, yar, zeherlik*” gibi Farsça kelimeleri de eserlerinde kullanmıştır.

Ahmetcan Osman’ın kullandığı Arapça ve Farsça kelimeler günlük hayatta Yeni Uygur Türkçesinde sıkça kullanılan kelimelerdir. Şair bu kelimeleri dilin doğallığı içerisinde kullanmıştır.

Ona göre şiir bir fikri değiştirmek için yazılmamalı aksine yazılan şiirlerden bir fikir alınmalıdır. Şiir yazarın hakikatidir. Onun şiirleri gelenek ile modernlik arasına köprü kurmuş iki unsuru birbirine bağlamıştır. Eski Uygur şiirine ne kadar geleneksel bakmış ve yaklaşmışsa modern Uygur şiirine de aynı ölçüyle bakmış ve yaklaşmıştır. Aruz ölçüsüyle yazdığı şiirleri ve serbest ölçü ile yazdığı şiirleri bunun örneğidir.

Ahmetcan Osman, vatanından erken yaşlarda ayrılmanın vermiş olduğu üzüntü ve vatanına olan özlemi şiirlerinde işlemiştir. Şairin Şam’da üniversite okuduğu yıllarda yazdığı, “*Séni Soraymen*” (Seni Sorarım) şiiri buna örnektir:

Axşamliri çiqip talağa, (Akşamları çıkıp sokağa,)

Qelbimni pak hésqa oraymen. (Kalbimi temiz duyguyla sararım.)

Megrip taman uçqan şamalni (Batıya doğru uçan rüzgârı)

Hozurlinip uzaq puraymen. (Huzurla uzanıp koklarım.)

Şebnem tamğan kirpikler ara (Çiy düşen kirpiklerin arasından)

Méhrim bilen ayğa qaraymen. (Sevgimle aya bakarım.)

Asminiñni kezgen şu aydin, (Göğünü yaran o aydan,)

Tupriqiñni söygen şamaldin (Toprağını öpen rüzgardan)

Ey, vetinim, séni soraymen! (s. 169) (Ey, vatanım seni sorarım!)

Şair, Doğu Türkistan ovalarında esen rüzgârı, Taklamakan'da parlayan ayı ve şafakta düşen çiyi özlemiştir. Akşamları sokağa çıkarak Batı'ya doğru esen rüzgâra ve aya vatanını sormaktadır.

Şair, vatan sevgisinin yanında kültürüne de çok bağlıdır. Şiirlerinde Uygur kültür ve mirasına da yer vermiştir. Şair, mimari bir yapı olan Bin Evleri şiirlerinde işlemiştir. Uygur sanatı ile ilgili olan 12 Mukam, doppa (yerel başlık), dutar (müzik aleti) ve Uygur dansları da şairin şiirlerinde geçmektedir. Yemek kültürü zengin olan Uygurlar; hoşaf, tandır ekmeği, şiş kebab, ciğer gibi yiyecek ve içecekleri ile ünlüdür. Ahmetcan Osman bu yemekleri şiirlerinde tanıtmıştır. Geleneksel bir tütün olan moxurka da şairin şiirlerinde geçmektedir. Şair kültür ve gelenekle ilgili olan nesnelere özlemini şiirlerinde anlatmıştır. “Dutar” adlı şiirinde Uygur millî çalgılarından birisi olan dutarı semboller kullanılarak işlemiştir:

Sen-ten çölide (Sen ten çölünde)

Altun tögiler karvinığa yol başlıgan (Altın develer kervanına yol yapan)

Tiken tacliq küy. (Diken taçlı melodi.)

Men-üçinçi tariñ. (s. 188) (Ben üçüncü telin)

Bu şiirde dikkati çeken Ahmetcan Osman'ın kendisini üç telli satara benzetmesidir. “Uygur Türkleri arasında, hakkında çok çeşitli efsaneler teşekkül etmiş olan ve en eski çalgılardan biri olarak bilinen müzik aleti satardır. Hz. Adem, cennetten satarıyla birlikte kovulmuştur ve satar, Allah'ın melekler aracılığıyla insanlara çalmasını öğrettiği ilk çalgıdır” (Öger, 2008: 11). Burada şair vatanından sürgün edilmesini üç telli satarla anlatmıştır.

Yéniçe şiirler anlaşılmazlığı, muğlaklığı ve tuhaflığı nedeniyle okuyucu tarafından ilk okumada anlaşılmamaktadır. Şiirler okuyucuyu düşünceye sevk etmektedir. “Şehvet Bendisi” (Arzunun Kölesi) şiirinde şair, şiirin namusuna dokundum diyerek okuyucuyu düşünceye sevk etmiştir.

Xalta koçıga sörep çéçidin (Çıkmaz sokağa sürüyüp saçından)

Teñri şehrیده (Tanrı şehrinde)

Tegdim (Dokundum)

Nomusiğa şéirniñ (s. 173) (Namusuna şiirin)

Ahmetcan Osman'ın şiirlerinde görülen birçok kelime aslında birer semboldür. Şair, *tañ* kelimesi ile kurtuluşu, *tün* kelimesi ile esareti anlatmaktadır. “Keyniñlardin Evettim Qarañguluqni” (Arkalarından Gönderdim Karanlığı) adlı şiirde şair esaret altında yaşayan Uygurları işlemiştir. Bu halde yeni şeyler üretemediklerini ve Uygur halkı için faydalı olamadıklarını anlatmıştır. Meyve vermeyen çiçekler esaret altındaki Uygurlardır.

Ey, tün şaxlirida éçilğan, (Ey, gece dallarda açılan)

Méve bermigen (Meyve vermeyen)

Çéçekler! (s. 117) (Çiçekler!)

Deniz, şairin şiirlerinde üzüntü ve çaresizlikten doğan uzaklaşma isteğini çağrıştırmaktadır. Ümitsizliğe kapılan şair denizi uzaklaşmak için bir yol, sandalları, kayıkları ve gemileri ise bu yolda kullanılacak araç olarak görmektedir. “Köleñge” (Gölge) şiiri bu duruma örnek gösterilebilir:

Qum öz cimliqiğa panahlanmaqta, (Kum kendi sessizliğini saklamakta,)

Déñizniñ qoñğuraqliri étik, qelbimdiki kémilerni (Denizin çanları kapalı, kalbimdeki gemileri)

Tevriter ügdek (Sallar uykulu)

Hemde téñçlangan bir dolqunğa yéqin bir yerde (Bir de sakinleşen dalgaya yakın bir yerde)

Sedepler bilen bille hesret çaqnimaqta. (s. 119) (Sedeflerle birlikte hasret parlamakta.)

Ahmetcan Osman bir isyanın sesidir. Bu isyan onun şiirlerinde sembolik ifadelerle yapılmaktadır. Bu ifadelerden biri de *Teñriqut* (Tanrıkut) ifadesidir. Bu ifade ile anlatılmak istenen Çin'dir. İmparatorluk döneminde Çin hükümdarları kendilerine Tanrının oğlu anlamına gelen *Teñriqut* unvanını vermişlerdir. *Teñriqut* ifadesini Ahmetcan Osman, Uygurların Çin tarafından gördüğü zulüm ve esareti anlatmak için kullanmıştır. “Büyük Leñger” (Büyük Han) şiirinde bu durum anlatılmaktadır:

Ünümge teñriqut çökkendin buyan, (Sesime Tanrıkut çöktüğünden bu yana,)

Köksümde güpülder parlığan zulmet. (Göğsümde çarpar parlayan zulmet)

Mañlayda sadaqtek sunmaydu guman, (Alında sadak gibi kırılmaz şüphe,)

Güllerdin tumandek örleydu hesret. (s. 68) (Güllerden duman gibi yükselir hasret.)

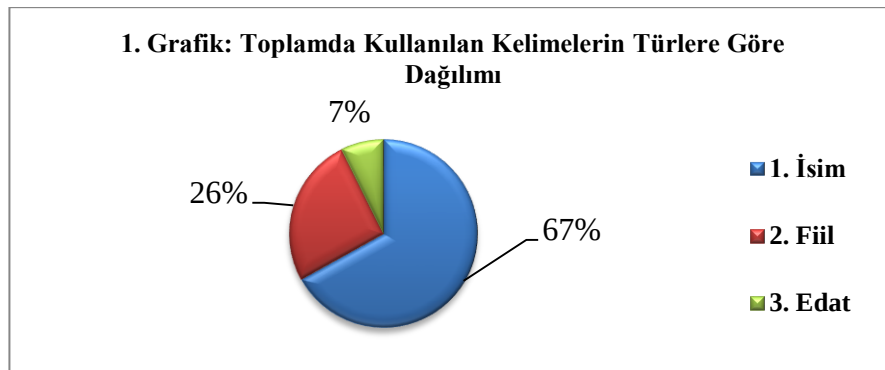
Şairin ve halkının sesine Teñriqut yani Çin çökmüştür. Onların sesleri bu nedenle sessiz bir çığlık olmuştur. Bu çöküşle birlikte şair ve halkı zulüm görmeye başlamıştır. Güller şiirde vatanlarından ayrı yaşayan Uygurların evleridir. Şair güllerden yükselen duman ile alışılmamış bir bağdaştırma yapmıştır.

1.1. LEKSİKOLOJİ

Leksikoloji bir sözcük bilimidir. “Üslubu tayin eden mühim vasıtalardan biri de ‘leksikoloji’dir. Şairin duygu, düşünce ve ruh dünyası, tercih edilen kelimelerle yakından ilgilidir” (Özbay, 1993: 178). Yéñiçe şiirin önemli bir özelliği şairin ruh dünyasının dışı vurumudur. Şairin duyguları, düşünceleri ve kafasında kurduğu dünyayı anlatırken oluşturduğu kelimelerin yorumlanması son derece önemlidir. Bu nedenle Ahmetcan Osman’ın kullandığı kelimelerin “frekansları” ve “cinsleri” üzerinde durulacaktır.

1.1.1. Kelimelerin Frekansları

Kelime biliminde sıklık, bir dilde kullanılan kelimelerinin diğer kelimelere oranla daha sık veya daha seyrek kullanılması anlamına gelmektedir. Ahmetcan Osman’ın, “Exmetcan Osman Tallanma Şeirliri” (Ahmetcan Osman’ın Seçme Şiirleri) adlı şiir kitabında kullandığı toplam kelime sayısı 10.311’dir. Edatların toplam sayısı 755, fiillerin toplam sayısı 2.655, isimlerin toplam sayısı ise 6.901 olarak tespit edilmiştir.

Kelimelerle ilgili bu verilere bakıldığında isim kullanımının fiil kullanımına göre daha fazla olduğu görülür. Bu durum bir üslûp özelliği değil, dilin kendi kuralıdır.

Kelime kullanımı bakımından *ey* kelimesini şairlerde diğer kelimelere oranla daha çok kullanmıştır. Bu, şairin birilerine ya da bir şeylere seslendiğini göstermektedir. Bu sesleniş kimi zaman derin çukurlara, kimi zaman vatana, kimi zaman önemli şahıslardır. Bazen heyecanlı bir sesleniş bazen de kızgın bir sesleniştir bu.

Ey, sen qan peyti, (Ey, sen kan vakti,)

Ey, sen déñiz tepsilatida yaşaydığan şir, (Ey, sen denizin ayrıntısında yaşayan olan aslan,)

Ey, közlerni kor qilğuçi, (Ey, gözleri kör eden,)

Ey, sen söz nuri, (Ey, sen söz nuru)

Ey, sen yalqun içre tacniñ meñgülüki, (Ey, sen alev içinde taçın ebediliği,)

Ey, evc alğan yoqiliş! (s. 221-222) (Ey, zirve yapan yok oluş!)

Şair “Yalqunda Tac” (Alevde Taç) şiirinde ölüme seslenmiştir. Ölümü kan vaktine, gözleri kör edene benzetmiştir.

Köz (göz) kelimesi de şairin diğer kelimelere oranla daha çok kullandığı kelimeler arasındadır. Bir görme organı olan göz insanların dünyayı algılamasında yardımcı olur. Şair, gözü ile gördüklerini kendi üslubuyla harmanlar ve şiir yazar. Göz şairin ruhuyla eşleşerek benliğini simgeler. Ahmetcan Osman da gözü ile gördüğü dünyayı iç dünyası ile birleştirerek şiirlerini yazmıştır.

Bazı kelimelerin frekans durumları, Ahmetcan Osman’ın düşünce ve ruh yapısındaki değişimlere ve karamsarlıklara ışık tutar. Ülkesinden ayrı yaşayan şair, üzüldüğünde ya da sevindiğinde, kaygılandığında ya da canı yandığında aklına hep vatan hasreti gelir. Vatan hasreti şairin iç dünyasında kimi zaman sevgili, kimi zaman bahar, kimi zaman eski bir ev olarak tasvir edilmiştir. Düş, ay, güneş, bala, nur, yer gibi frekans derecesi yüksek olan kelimeler genellikle şairin vatanına olan özlemini anlatması için kullanılmıştır.

1.1.2. Kelimelerin Cinsleri

“Üslup çalışmalarında kelimelerin cins kategorileri bizlere önemli bilgiler vermektedir. Üsluptaki kelime türleri üç kategoride ele alınabilir. Bunlar isim, sıfat ve fiil grubudur. Zamirler de isim grubu içerisinde değerlendirilmektedir. Fiil grubu ise fiillerin çekimli hâlleriyle, isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiillerden oluşmaktadır” (Özbay, 1993: 186).

Ahmetcan Osman’ın 10.311 kelimelik, “Exmetcan Osman Tallanma Şeirliri” adlı eserindeki isim, sıfat ve fiil unsurları gruplara ayrıldığında ortaya şu tablo çıkmaktadır.

İsim	Sıfat	Fiil
6.901	857	2.655
% 67	% 8	% 25

Bu tabloda ortaya çıkan oranların ikili karşılaştırması ise şöyledir:

Sıfat ve fiil gruplarının toplamı: 3.512

Sıfatların fiil grubuna oranı: % 24.4

Fiil grubunun sıfatlara oranı: % 76.6

Fiil ve sıfatların toplam sayıları oranlandığında fiillerin sıfatlardan daha çok kullanıldığı görülmektedir.

Sıfat ve isimlerin toplamı: 8.013

Sıfatların isimlere orana: %10.7

İsimlerin sıfatlara oranı: % 89.3

Sıfat ve isimlerin toplam sayıları oranlandığında isimlerin sıfatlardan daha çok kullanıldığı görülmektedir.

Fiil grubu ve isimlerin toplamı: 9.811

Fiil grubunun isimlere oranı: % 27.1

İsim grubunun fiillere oranı % 72.9

Fiil ve isimlerin toplam sayıları oranlandığında isimlerin fiillerden daha çok kullanıldığı görülmektedir.

1.1.2.1. Fiiller

Ahmetcan Osman'ın şiirlerinde kullandığı fiillerin toplam sayısı 2.655'tir. Kullanılan fiil çeşitlerinin sayısı ise 375'tir. Şairin kullanmış olduğu fiiller genellikle hareket ağırlıklı fiillerdir. Durağanlık ifade eden fiillerin ise daha az kullanıldığı görülmektedir.

Şairin hayatı da tıpkı şiirlerinde olduğu gibi oldukça hareketlidir. Şairin gençlik yılları Suriye ve Doğu Türkistan arasında geçmiştir. Daha sonra Suriye'ye taşınmış buradan Türkiye'ye ardından da Kanada'ya yerleşmiştir. Şairin şiirlerinde kullandığı fiillerin sıklıkları aşağıdaki gibidir:

bol- (137), *qıl-* (119), *qal-* (100), *de-* (95), *kel-* (88), *ket-* (88), *öl-* (56), *çiq-* (54), *öt-* (42), *tur-* (42), *kör-* (41) *bas-* (38), *ber-* (38), *çüş-* (37), *qoy-* (35), *kir-* (33), *yür-* (33), *söy-* (32), *uç-* (32), *al-* (30), *tuy-* (28), *bil-* (23), *izde-* (21), *taşla-* (21), *baq-* (20), *köter-* (20), *i-* (19), *ün-* (19), *oyğan-* (18), *qayt-* (18), *sor-* (18), *aylan-* (17), *añla-* (16), *aq-* (16), *tut-* (16), *yügre-* (16), *oltur-* (15), *at-* (14), *öç-* (14), *tuğ-* (14), *yét-* (14), *köy-* (13), *toxta-* (13), *yiğla-* (13), *çéqil-* (12), *oxşa-* (12), *tik-* (12), *tök-* (12), *huvla-* (11), *küt-* (11), *mañ-* (11), *oqu-* (11), *sür-* (11), *tol-* (11), *untul-* (11), *var-* (11), *yat-* (11), *yum-* (11) *soz-* (10), *tart-* (10), *ur-* (10), *tüge-* (10), *yaşa-* (10), *yiqil-* (10), *yöle-* (10), *başla-* (10), *çaç-* (9), *éyt-* (9), *iste-* (9), *piçirla-* (9), *qorq-* (9), *şadlan-* (9), *tap-* (9), *çaqir-* (8), *örten-* (8), *qaç-* (8), *qur-* (8), *qoq-* (8), *sal-* (8), *uxla-* (8), *ügde-* (8), *yañra-* (8), *çaqni-* (8), *éçil-* (7), *qoğla-* (7), *qutla-* (7) *yit-* (7), *yorut-* (7), *aldirat-* (6) *çék-* (6), *çök-* (6), *égil-* (6), *har-* (6), *kes-* (6), *parla-* (6), *püt-* (6), *qel-* (6), *quç-* (6), *yaltira-* (6), *yéz-* (6), *yay-* (6), *yan-* (6), *béğişli-* (5), *çal-* (5), *cöyli-* (5), *partla-* (5), *panahla-* (5), *pat-* (5), *solan-* (5), *titre-* (5), *tonul-* (5), *törel-* (5), *yirt-* (5), *yoşur-* (5), *yuyun-* (5), *aç-* (4), *domila-* (4), *kéz-* (4), *kiy-* (4), *kişne-* (4), *kül-* (4), *ora-* (4), *ör-* (4), *oltur-* (4), *ora-* (4), *pura-* (4), *qéqil-* (4), *qara-* (4), *saqla-* (4), *sargay-* (4), *söre-* (4), *tiril-* (4), *térival-* (4), *tin-* (4), *tovla-* (4), *yasal-* (4), *yétil-* (4), *yaz-* (4), *yaq-* (4), *yara-* (4), *yüdü-* (4), *yökte-* (4), *as-* (3), *ata-* (3), *ayril-* (3), *böl-* (3), *çaplaş-* (3), *çiri-* (3), *eyle-* (3), *ez-* (3), *güllen-* (3), *gülkir-* (3), *hasira-* (3), *keç-* (3), *öget-* (3), *ölçe-* (3), *qaç-* (3), *qon-* (3), *qoş-* (3), *sél-* (3), *sayra-* (3), *ségin-* (3), *siz-* (3), *ténçle-* (3), *tiq-* (3), *tevri-* (3), *titil-* (3), *uza-* (3), *yağ-* (3),

yarılan- (3), yasa- (3), yélinçi- (3), yu- (3), atal- (2), bilet- (2), boyla- (2), bulduqla- (2), bulgi- (2), bixla- (2), caranlaş- (2), çağ- (2), dat- (2), çuvul- (2), esne- (2), étim- (2), egeş- (2), evet- (2), ğuli- (2), iç- (2), hoduq- (2), iñra- (2), kömül- (2), köşi- (2), milen- (2), mügde- (2), oy- (2), ötküz- (2), oyna- (2), puçili- (2), pulañlit- (2), qan- (2), qap- (2), qapli- (2), qestli- (2), qisil- (2), qoy- (2), quy- (2), quyun- (2), qozğa- (2), sançi- (2), sañgilat- (2), saqay- (2), sési- (2), siyiril- (2), sürt- (2), şuñğu- (2), temtiri- (2), tiñşa- (2), tincit- (2), üz- (2), yap- (2), yögen- (2) ve yazılmayan diğer fiiller de şiirlerde birer defa geçmiştir.

Şairin şiirlerinde kullandığı fiillere bütüncül bir yaklaşımla bakmamız gerekir. Bunun sonucunda gerçek dünya ile bilinçaltında oluşturduğu dünya arasında bir köprü kurmuştur. Şairin, şiirlerinde kılış fiilleri daha çok kullanılmıştır.

Yügrimektimen eynekler ara, (Koşmaktayım aynalar arasında,)

Añlimaqtimen (Duymaktayım)

Çeqilmaqta bir nerse (Kırılıyor bir şey)

Arqisida hüceyrilerniñ... (Arkasında hücrelerin...)

Putlaşmaqtimen (Ayağım takılıyor)

Qurutliğan lehziqe, (Kurutulan lahzaya,)

Kötürüler uniñ qarnidin (Yükselir onun karnından)

Peygamberler cesetliri horğa aylinip. (s. 93) (Peygamberlerin cesetleri buhara dönüp.)

1.1.2.2. İsimler

Ahmetcan Osman'ın şiirlerinde kullandığı isimlerin toplam sayısı 6.901'dir. İsimlerin işlevlerine göre sayısal dağılımı 5.450 ad, 857 sıfat, 265 zamir, 329 zarf şeklindedir.

1.1.2.2.1. Adlar

Ahmetcan Osman'ın diğer kelime türlerine oranla daha fazla kullandığı adlar ve bunların frekansları şöyledir:

köz (69), *ten* (57) *ay*, (54), *yer* (50), *nur* (44), *söz* (44), *bala* (44), *çüş* (40), *quyaş* (38), *tün* (37), *déñiz* (35), *kün* (35), *şamal* (33), *zaman* (33), *çéçek* (31), *quş* (29), *taş* (29), *yol* (29), *baş* (28), *qan* (28), *yultuz* (28), *sir* (27), *yüz* (27), *qol* (25), *dunya* (24), *roh* (24), *tañ* (24), *avaz* (22), *öre* (22), *zémin* (22), *dolqun* (21), *kéçe* (21), *oy* (21), *teñri* (21), *asman* (20), *karivat* (20), *xiyal* (20), *bulaq* (19), *ğayip* (19), *meñgü* (19), *şéir* (19), *şepeq* (19), *til* (19), *ayal* (18), *küy* (18), *qebir* (18), *qedem* (18), *ana* (17), *çuqan* (17), *eynek* (17), *işik* (17), *naxşa* (17), *qelb* (17), *bosuq* (16), *derya* (16), *hayat* (16), *su* (16), *yürek* (16), *ağız* (15), *böre* (15), *çim* (15), *öy* (15), *qoñğuraq* (15), *zulmet* (15), *saye* (14), *vaqt* (14), *ateş* (13), *çağ* (13), *çaqmaq* (13), *er* (13), *qum* (13), *altun* (12), *arqa* (12), *axşam* (12), *azab* (12), *egme* (12), *emçek* (12), *gül* (12), *nerse* (12), *pervaz* (12), *adem* (11), *bulut* (11), *dada* (10), *eks* (10), *hesret* (10), *képen* (10), *oğul* (10), *ömüçük* (10), *put* (10), *qız* (10), *ret* (10), *şehar* (10), *şekil* (10), *tac* (10), *tuz* (10), *zaval* (10) ve diğer kelimelerin sıklık derecesi ise ondan azdır.

Ahmetcan Osman'ın şiirlerinde leksikolojik olarak dikkati çeken bir husus da vatan, millet, hürriyet, bağımsızlık, kavramlarını ifade etmek amacıyla kullandığı kelimelerin frekans derecelerinin yüksekliğidir. Bunlar frekanslarına göre şöyledir: *söz* (44), *bala* (40), *quyaş* (38), *déñiz* (35), *kün* (35), *çéçek* (31), *şamal* (33), *quş* (29), *yultuz* (28), *dunya* (24), *avaz* (22), *oy* (21) *asman* (20), *şepeq* (19), *til* (19), *ana* (17), *hayat* (16), *adem* (11), *insan* (8), *bahar* (7), *aq* (7), *kitab* (7), *arman* (7) *ecdad* (6) *diyar* (5), *erkin* (5), *heqiqet* (5) *cahan* (4), *veten* (4), *xelq* (3), *piğan* (3), *adalet* (2).

Hürriyet, Ahmetcan Osman için önemli bir konudur. Şair şiirlerinde bu konuyu sık sık işlemiştir.

Kéçe iken tuğulğanda men, (Geceymiş doğduğumda ben,)

Tañ naxşisi éytarken anam. (Tan şarkısı söylerken annem.)

Upuqlarğa baqşam her qétim, (Ne zaman ufuklara baksam,)

“Tañ atidu” deydigan atam. (“Tan ağarıyor” diyecek babam.)

Qarañguluq iznasimikin? (Karanlığın izi midir?)

Çéçim qara, közlirim qara. (Saçım kara, gözlerim kara.)

Vucudumğa guva nur çaçar (Vücuduma puslu nur saçar)

Qelbimdiki saqaymas yara. (Kalbimdaki iyileşmez yara.)

Yaşaptimen qiriq ikki yıl, (Yaşamışım kırk iki yıl,)

Tüğimidi bu uzun kéçe. (Bitmedi bu uzun gece.)

Qançiliğan yultuzlar aqar, (Ne kadar yıldız kayar,)

Ah, ilahim şu tañ atqıçe?! (s. 129) (Ah, Tanrım bu tan ağarınca kadar?)

Şair, “Ömürlük Kéçe” (Sonsuz Gece) şiirinde memleket hasretini ve ondan ayrı kaldığı için duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. Bu şiiri kırk iki yaşında yazmıştır. Esaretinin kırk iki yıldır sürdüğünü belirtmek istemiştir. Hürriyet için daha ne kadar yıldız kayacağını Tanrı’ya sormaktadır. Burada yıldız ile anlatılmak istenen şehitlerdir. Şair, annesinin ve babasının söylediklerini düşünür. Tan ağarması ve tan şarkısı şair için bağımsızlık demektir. Artık şafağın sökmesi yani bağımsızlık için Allah’a serzenişte bulunmaktadır.

Ahmetcan Osman şiirlerinde çeşitli mekânlar kullanmıştır. Şairin şiirlerinde mekânla ilgili kullandığı bazı kelimeler şunlardır: *yer* (50), *déñiz* (35), *taş* (29), *yol* (29), *dunya* (24), *asman* (20), *bulaq* (19), *qebir* (18), *derya* (16), *öy* (15) *çim* (15), *sahil* (12), *topraq* (12), *şehar* (10), *orman* (7), *dozax* (6), *tag* (6), *bağ* (6), *uva* (5), *diyar* (5), *veten* (4), *bağçe* (4), *yurt* (4), *yaylaq* (4), *cahan* (4), *balkon* (4), *didargah* (3), *çöl* (3), *makan* (2), *şerq* (2), *merkez* (2), *orda* (2), *kent* (2), *kepe* (2), *fabrika* (2), *saray* (1), *Babil* (1), *Miñöy* (1), *türme* (1), *Teklimakan* (1), *say* (1), *sazliq* (1), *Niyoyork* (1).

Bu yer (Bu yer)

Hem u yerde, (Ve o yerde,)

Bayramğa köz taşlap turğan leñger yoq. (Bayrama göz atan çapa yok.)

Bu yer hem u yerde, (s. 80) (Bu yer ve o yerde,)

Şairin şiirlerinde geçen bazı mekânlar belirsizdir. Bu yer ya da o yer ile şair bilinmeyen bir mekânı anlatmıştır. Bu yer ve o yer hayalî mekânlardır.

Ahmetcan Osman şiirlerinde zaman, tabiat ve mevsimle ilgili kelimeleri sıkça kullanmıştır. Bu kelimeler ve frekans dereceleri şunlardır: *quyaş* (38), *tün* (37) *déñiz* (35), *kün* (35), *şamal* (33), *zaman* (33), *çéçek* (31), *quş* (29), *taş* (29), *yol* (29), *yultuz* (28) *dunya* (24), *tañ* (24), *kéçe* (21), *asman* (20), *bulaq* (19), *şepeq* (19), *derya* (16), *hayat* (16), *böre* (15), *vaqt* (14), *çağ* (13), *axşam* (12), *gül* (12), *sahil* (12), *topraq* (12), *bulut* (11), *ömüçük* (10), *tenha* (10), *axir* (9), *kök* (9), *qanat* (9), *şebnem* (9), *upuq* (9), *dere* (8) *yamğur* (8), *yılan* (8), *bahar* (7), *bağ* (6), *hava* (6), *küz* (6), *quşqaç* (6), *seher* (6), *tag* (6), *başaq* (5), *lehze* (5), *tiken* (5), *bağçe* (4) *cahan* (4) *hayvan* (4), *kepter* (4), *qış* (4), *tarix* (4), *yapraq* (4), *yéşil* (4), *yaylaq* (4), *yiltiz* (4), *béliq* (3), *çöl* (3) *haraq* (3), *soğuş* (3), *yekşenbe* (3).

Şair “Çüşide Mañğan Ademdek” (Düşünde Yürüyen İnsan Gibi) şiirinde zaman, tabiat ve mevsimlerle ilgili kelimelere yer vermiştir:

Béqip çoqqılarga (Bakıp tepelere)

Xiyal qildim aq çéçini bovamniñ. (Hayal ettim ak saçını dedemin.)

Oqup berdi maña ormanlar (Okuyuverdi ormanlar)

Küz kitablirini, (Güz kitaplarını)

İnsanniñ baş bahariğa (İnsanın ilk baharına)

Uçup ketken quşlarni. (Uçup giden kuşları)

Muñdaştım uzaq (Hasbihâl ettim epey)

Sersan yürüen bulutlar bilen. (Sersemce yürüyen bulutlarla)

Oqup berdi bulutlar maña (Okuyuverdi bulutlar bana)

Şéirlirini çaqmaqniñ. (Şiirlerini şimşeklerin.)

Mecnuntalğa yölinip gemkin, (Söğüde yaslanıp gamlı)

Qulaq saldim (Kulak verdim.)

Hékayisige qéri deryaniñ. (s. 71) (Hikâyesine yaşlı nehrin.)

Şiirde geçen tabiat, mevsim ve zamanla ilişkili kelimeler şaire özlem duyduğu memleketini hatırlatmıştır.

1.1.2.2.2. Sıfatlar

Şairin şiirlerinde isim ve fiillerden sonra sıklığı yüksek olan diğer kelime türü sıfatlardır. Şair şiirlerinde 255 çeşit sıfatı toplam 857 defa kullanmıştır. Bu sıfatlar ve sıklıkları şöyledir:

bir (170), *bu* (102), *u* (60), *yoq* (46), *yıraq* (34), *uzaq* (23), *ikki* (23), *her* (17), *yaş* (15), *timtas* (15), *yüksek* (14), *uluğ* (13), *sersan* (13), *ğéríb* (13), *elmisaq* (11), *yoçun* (10), *üç* (10), *eyni* (10), *dilber* (10), *yérím* (9), *kona* (9), *heyran* (9), *yéqin* (8), *yat* (8), *uzun* (8), *tunci* (8), *top* (8), *yénik* (7), *yéñi* (7), *yalğuz* (7), *güzel* (7), *égir* (7), *çoñqur* (7), *az* (7), *beeyni* (6), *teşna* (6), *qançe* (6), *perişan* (6), *pak* (6), *muqeddes* (6), *qara* (6), *kérek* (6), *keñ* (6), *gem* (6), *çoñ* (6), *cimcit* (6), *apaq* (5), *avu* (5), *pütün* (5), *nisp* (5), *beş* (5), *apaq* (5), *yil* (4), *yéşil* (4), *xuddi* (4), *xarab* (4), *xali* (4), *tirik* (4), *tar* (4), *şox* (4), *şanlıq* (4), *quruq* (4), *qarıǵu* (4), *özge* (4), *bipayan* (4), *baldur* (4), *zomiger* (3), *yenila* (3), *yaxşı* (3), *yarıdar* (3), *yaliñaç* (3), *xatircem* (3), *xam* (3), *tonuş* (3), *tiniq* (3), *téz* (3), *süzük* (3), *sogıuq* (3), *sarañ* (3), *sadiq* (3), *qattiq* (3), *pütkül* (3), *pütkül* (3), *puşayman* (3), *pinhan* (3), *oñ* (3), *héçnéme* (3), *edediy* (3), *des* (3), *dehşetlik* (3), *daim* (3), *çiñ* (3), *bimene* (3), *bezi* (3), *baldur* (3) ve diğer kelimelerin sıklık derecesi ise 3'ten azdır.

Şair, belirtme sıfatlarını diğer sıfat çeşitlerine göre daha sık kullanmıştır. Belirtme sıfatlarından *bu* ve *bir* sıfatlarının kullanım sıklığı daha fazladır. Bu durum *bu* ve *bir* kelimelerinin dildeki sık kullanımından kaynaklanmaktadır. Şair, *bu* sıfatını kullanarak varlıkları işaret yolu ile belirtmeyi seçmiştir. *Bir* sıfatını da isimlerin sayılarını ya da belirsizliğini belirtmek için kullanmıştır.

Hem timtasliqta, (Ve sessizlikte,)

Noqul bir addiyliqta, (Yalnız bir sadelikte,)

Perez aña aylanğan şu timtasliqta, (Tahminen akla dönen bu sessizlikte,)

Azabim su yapraqlırıda şirnileşken bir méve. (s. 184) (Çilem su yapraklarında özleşen bir meyve.)

Burada şairin çilesi herhangi bir meyveye benzetilmiştir. Bir belirsizlik vardır. Bu meyve elma, armut, üzüm gibi herhangi bir meyve olabilir. Şairin burada anlatmak istediği çilesinin giderek artmasıdır.

Şair, niteleme sıfatlarını da sıklıkla kullanmıştır. Bu durum şairin ismin nitelikleriyle ilgilendiğinin bir kanıtıdır. Böylece varlıkların durumlarını, biçimlerini

detaylı olarak okuyucuya sunmuştur. Nitelediği varlıkların okuyucunun gözünde daha net canlanmasını amaçlamıştır. Şair, niteleme sıfatları sayesinde isimlerin vasıflarını ön plana çıkarmıştır. Şairin şiirlerinde en çok kullandığı niteleme sıfatı *yıraq* (uzak)'dır. Yıraq sıfatını daha çok uzaklığı anlatan bir ifade olarak kullanmıştır.

“*Uygur diyari, eñ yıraq sürgüngah!*” (s. 210) (“Uygur diyarı, en uzak sürgün yeri!”)

Ahmetcan Osman, “Uygur Diyari, Eñ Yıraq Sürgüngah!” (Uygur Diyarı En Uzak Sürgün Yeri) adlı şiirinde ayrı kaldığı vatanını hayal etmiştir. Uygur diyarının en uzak sürgüngâh olduğunu anlatmıştır.

1.1.2.2.3. Zarflar

“Zarflar, fiillerin, sıfatların, sıfat fiillerin ve görev bakımından zarf niteliğindeki kelimelerin anlamlarını zaman, ölçü, niteleme, yer, yön, vasıta, miktar, şart gibi çeşitli bakımlardan etkileyerek daha belirgin duruma getiren veya sınırlayan kelimelerdir” (Korkmaz, 2009: 451).

Ahmetcan Osman’ın şiirlerinde kullandığı zarflar ve bunların kelime sıklıkları şöyledir: *kéçe* (23), *emdi* (18), *meñgü* (16), *kündüz* (16), *qandaq* (16), *axşam* (12), *burun* (11), *kéyin* (11), *héli* (10), *asta* (10), *téxi* (10), *eñ* (10), *béri* (9), *çoqum* (8), *axir* (8), *üzlüksiz* (7), *yakin* (6), *seher* (6), *bügün* (5), *qaçan* (5), *téz* (3), *yaxşı* (3), *haman* (3), *ebediy* (2), *hemişe* (2), *tuyuqsiz* (1), *ilgiri* (1), *deslep* (1), *ete* (1), *ülüşkun* (1), *hazir* (1), *eniq* (1), *az* (1), *artuqçe* (1).

Ahmetcan Osman, şiirlerinde zaman zarflarını daha çok kullanmıştır. Şairin şiirlerinde *kéçe* (gece) kelimesi en sık kullanılan zaman zarfıdır. Zaman zarflarının yanında soru zarflarını da kullanan şair sorgulayıcı bir üslubunun olduğunu da göstermektedir.

Kéçe iken tuğulğanda men, (Geceymiş doğduğumda ben,)

Tañ naxşisi éytarken anam. (s. 129) (Tan şarkısı söylerken annem.)

Şair, “Ömürlük Kéçe” (Ömürlük Gece) şiirinde annesinin onu gece doğurduğunun bilgisini vermiştir. Oğlunun doğumuyla güzel günlerin geleceğini ve bunun için de babasının sevinçten şarkılar söylediğini anlatmıştır.

1.1.2.2.4. Zamirler

“Zamirler nesnelerin dildeki gerçek karşılıkları olmayan, fakat gerekince onları ifade edilen kelimelerdir. Bu işi zamirler nesneleri temsil etmek veya göstermek suretiyle yaparlar.” (Ergin, 2013: 263).

Şairin şiirlerinde en sık kullandığı zamirler kişi zamirleridir. *Men* ve *Sen* zamirleri diğer kişi zamirlerine göre daha sık kullanılmıştır. Teklik kişi zamirlerini çokluk kişi zamirlerine oranla daha çok kullanmıştır. Şair, tekil konuşmayı daha çok tercih etmiştir. Bu durum şairin samimiyetinin bir göstergesidir. Şiirlerinde bireyi işlemesi de teklik kişi zamirlerini sık kullanmasına neden olmuştur. Şair ben zamiri ile her zaman şahsını ifade etmemiştir. Kendisini özleştirdiği nesne ve varlıkları da ifade etmiştir.

Bu zamanniñ Robinsoni men, (Bu zamanın Robinson’u benim)

Qurup çiqay (Kurayım)

Arilimni (‘Ada’mı)

İkkinçi bir dünya yüzide. (s. 150) (İkinci bir dünya üzerinde.)

“Robinson Krozo” şiirinde şair *men* zamiri ile kendi şahsını ifade etmiştir. Yalnız kalma isteğini vurgulamıştır. Robinson Crusoe gibi o da ada kurmak istemektedir. Şair adasını bu dünyada değil hayal ettiği ikinci dünyada kurmak istemiştir.

Şairin şiirlerde, *biz* zamirinin de kelime sıklığı bakımından fazla olduğu görülmektedir.

Taşlap qoyar biz kélidu dep perez qilganniñ (Fırlatır biz gelir diye varsayanın)

Şu sirliq ordisida. (s. 49) (Şu gizli sarayında.)

1.1.2.3. Bağlaçlar

Bağlaçların görevi, kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri birbirine bağlamaktır. Şairin şiirlerinde kullandığı bazı bağlaçların sıklıkları *hem* (61), *hemde* (49), *ve* (19), *yaki* (19), *emma* (9), *peqet* (8), *ya* (8), *biraq* (7), *çünkü* (6), *beeyni* (6), *goyaki* (5), *eger* (4), *hetta* (4), *lékin* (4), *yeni* (3), *şuña* (3), *eger* (3), *navada* (1), *ger* (1) şeklindedir.

Ene... (İşte...)

Öz şeklidin çıqmaqta şekil, (Kendi şeklinden çıkmakta şekil.)

Baliyatqu asiyliqidin başqa hemmidin yalıñaçlinip, (Rahim asiliğinden başka her şeyden soyunup,)

Qedemlerniñ musapirliq peyti bilen (Adımların misafirlik vakti ile)

Leñgerlerde qed kötergen sayiler ara (Hanlarda boy gösteren gölgeler arasında)

Bölünüp hem... (s. 50) (Bölünüp hem...)

Şair, “Aqliqniñ Xam Xiyali” (Aklığın Ham Hayali) adlı şiirde bağlaçtan sonra üç nokta koymuştur. Söyleyeceği sözü bir yerde kesmiş ve geri kalan bölümü okuyucunun hayal dünyasına bırakmıştır.

1.1.2.4. Edatlar

“Bir kelimededen sonra gelerek, o kelimeyle başka kelimeler arasında bağlantı kuran, yalnızca gramer vazifesi olan kelimelerdir” (Öztürk, 2015: 117).

Edatların tek başına bir anlam ifadesi olmadığı için hiçbir nesneyi ya da hareketi karşılamazlar. Bu durum edatların üsluba doğrudan etkilerinin olmadığını gösterir. Edatların kaçar defa kullanıldığı aşağıda gösterilmiştir.

dek (111), *bilen* (64), *hem* (61), *tek* (31), *emes* (23), *üçün* (21), *téxi* (17), *başqa* (16), *ara* (15), *kéyin* (11), *bolsa* (7), *kebi* (6), *taman* (6), *qarap* (6), *oxşas* (5), *tartip* (5), *qarşi* (3), *béri* (3), *burun* (3) şiirlerde kullanılan bazı edatlardır.

1.1.2.5. Ünlemler

Ahmetcan Osman ünlemler kullanarak ruh dünyasındaki duyguları ve heyecanları dışa vurmuştur. “Ünlemler, memnuniyet, sevinç, üzüntü, keder, hayıflanma, coşkunluk vs. gibi bir duyguyu, bir ruh halini ve bir düşüncüyü anlatan veya seslenmeleri; tasdik, red, sorma, gösterme gibi beyan şekillerini ifade eden kelimelerdir” (Öztürk, 2015: 124).

Éh, appaq gëribliq (Ah! Apak gariplik)

Éh, kainatniñ soquvatqan qelbi (Ah! Kâinatın atan kalbi)

Éh, şairlarniñ süküti (Ah! Şairlerin sessizliği)

Éh, matematiklarniñ seltenetlik nöli (s. 45) (Ah! Matematikçilerin saltanatlı sıfırı)

Şair, “Apaq Gëribliq” (Apak Gariplik) şiirinde *éh* (ah) ünlemini sıkça kullanmıştır. Şairin bu dizelerinde bir sitem, bir hayıflanma söz konusudur.

1.1.2.6. Özel İsimler

“Özel isimler, benzerleri bulunmayan, yaratılıştaki tek olan varlıklara verilen isimdir” (Korkmaz, 2009: 199). Ahmetcan Osman, şiirlerinde farklı türdeki özel isimlere yer vermiştir. Bunlar şahıs, millet ve yer isimleridir.

1.1.2.7. Şahıs İsimleri

Allah, Borxis, Byatris Vétirbo, Don Cuan, Pirevin, Batur Rozi, Robinson Krozo, Sadir, Küreş Kösen, Oğuz, Perhad Tursun, Ezrail, Şahmeşrep, Trotiski, Téñri, Nazugum, İnana, Dumuzi şiirlerde geçen özel isimlerdir. Şiirlerde kullanılan bazı özel isimler Uygurlar için önemli kişiler ve kahramanlardır. Dikkati çeken bir durum şairin Uygur Türkçesinde *Alla* olarak geçen Allah ismini Şam’da aldığı Arapça eğitimin etkisi ile *Allah* şeklinde kullanmasıdır. Batı medeniyetlerinde geçen *Robinson Krozo, Byatris Vétirbo, Don Cuan* gibi karakterleri bilmesi ise onun Avrupa’da yaşamasının ve çok okuyan biri olmasının etkisi olarak düşünülebilir. Ayrıca şair eski medeniyetlerde yaşamış kişileri de şiirlerinde göstermiştir.

Şair, *Tündin Qalgini* (Gecedan Kalan) adlı şiirde mitolojide geçen Aşk Tanrıçası İnanna ile Çoban Tanrısı Dumuzi’yi işlemiştir. Dumuzi’nin yeraltına sürgüne gönderilişi gibi şair de başka ülkelere gönderilmiştir.

İnana (İnanna)

Ey, miñ bir karivat üstidiki şehvane (Ey, bin bir yatak üstündeki fahişe)

Men seniñ sürgün ériñ Démozi (Ben senin sürgün kocan Dumuzi.)

Men bu yerde olturaqlaşqan (s. 194) (Ben burada yerleşen)

1.1.2.8. Millet İsimleri

Uygur şiirlerde sıkça geçen millet ismidir. Şiirlerde *Grék* ismi de kullanılmıştır. Şair ana vatani olan Uygur diyarını şiirlerinde sıkça kullanmıştır. Ülkesinden uzak olmanın verdiği özlem bu durumun nedenlerindendir.

Pasillirida yurtlarniñ, (Sınırlarında yurtların)

Hemde ayal emçekliri şorlışivatqan- (Bir de kadın memeleri çoraklaşan)

Rucektiki quyaşniñ eks sadasi (Penceredeki güneşin yankılı sesi)

Etrapıñda üzlüksiz yañrimaqta: (Etrafında devamlı yankılanmakta:)

Uygur diyari, (Uygur diyarı,)

Eñ yiraq sürgüngah! (s. 214) (En uzak sürgün yeri!)

1.1.2.9.Yer İsimleri

Niyoyork, *Miñöy*, *Babil*, şiirlerde geçen önemli yer isimleridir. Şair bu yer isimlerini birbirleri ile karşılaştırmıştır. Bu yerler kurulan medeniyetlerin önemli merkezleri olmuştur.

Pirevin cesiti (Firavun cesedi)

Babil munari (Babil minaresi)

Eléhram (Elehram)

Grék tüvrükliri (Grek sütunları)

Niyoyorktaki kökke taqaşqan binalar... (New York'taki göğe çarpan binalar...)

Hemmisi gëribliqniñ aqliqida öçüp këtivatqan renler (s. 44) (Hepsi de garipliğin aklığında sönen renkler.)

Firavun cesedi ile Antik mısır, Babil Kulesi ile Sümerler, New York ile Amerika anlatılmıştır. Bu medeniyetler zamanla yok olmuştur. Şair günümüzdeki medeniyetlerin de zamanla yok olacağını söylemiş olabilir.

1.2. CÜMLE

Cümle, üslubun önemli bir unsurudur. “Cümle bir düşünceyi, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisidir. Cümlenin

kurulabilmesi için yargı bildiren çekimli bir fiil veya ek fiille çekimlenmiş bir isim yeterlidir” (Karahana, 2014: 9). Ahmetcan Osman’ın şiirlerinde duygusal ve imgesel cümleler vardır. “Fikir, duygu ve heyecanın ifadesi belli sayıdaki kelimenin çeşitli birlikteliği ile ortaya çıkmaktadır. Üslup; ses, kelime ve cümle birlikteliğiyle alakalıdır” (Özbay, 1993: 202).

Okuyucuyu düşünmeye sevk eden cümleler şairin şiirlerinde fazla görülür. Bu durumun nedeni Yéñiçe Şiir akımının etkisidir. Şiirler şairin hayal dünyasında kurgulanmıştır. Okuyucu bu dünyayı anlamak ve düşünmek zorundadır. Düşünmenin yanında şairin yaşadıklarını da bilmelidir. Böylece okuyucu şiirleri yorumlayabilir.

Soru şeklinde sorularak cevap beklenen cümleler de şiirlerde göze çarpmaktadır. Şair, “Qum Karivattiki Axşam” (Kum Yataktaki Akşam) şiirinde bu cümleleri sıkça kullanmıştır.

Yaki u, axşamniñ qumliridiki karivitimizmu? (Ya da o akşamın kumlarındaki yatağımız mı?)

Nur bolup başaqlarda taş aqtimu? (Işık olup başaklarda taş aktı mı?)

Yaki pat arida yüz béridiğan bir ğayıbliq? (s. 146) (Ya da yakın zamanda görünecek bir kayıplık mı?)

1.2.1. Anlam Bakımından Cümleler

Ahmetcan Osman’ın üslubunda dikkat çeken en önemli hususiyet; nida, hitap, emir ve soru cümlelerinin çokluğudur. Bu cümleleri incelediğimizde şair kurmaca olsun diye değil hissederek cümleler kurmuştur. Memleket özlemini, bilinçaltında kurguladığı dünyayı, olaylara olan farklı bakışını bu cümlelerle anlatmıştır.

1.2.1.1. Nida ve Hitap Cümleleri

Şiirlerde çok kullanılan cümle türlerinden biri nida ve hitap cümleleridir. II. tekil şahıs (sen) muhatap alınarak kurulan nida ve hitap cümleleri Ahmetcan Osman’ın şiirlerinde daha yaygındır. Bunun yanında işaret zamirleri ile kurulan nida ve hitap cümleleri de şiirlerde görülmektedir.

Nida cümleleri ve hitap cümleleri okuyucuda bir şeyleri harekete geçirmeyi amaçlayan cümlelerdir. Fikir, duygu, aşk, heyecan, üzüntü gibi eylemleri yüksek titreşimlerde belirtirler.

Ey, sen aqlıq! (s. 51), Ey, sen baliyatquğa çoñqurlığan baliyatqu! (s. 51), Apirin eyneklerniñ ténçliqıǵa! (s. 54), Şu kiçik hayvan! (s. 55), Yoqluqta yoluçi ey, qutluq rohim! (s. 66), Ey, azab tuǵqan şir! (s. 68), Ömür boyı xiyal sürgenler! (s. 117), Ey, ecdadlirim, mendin kéyin yaşıydiǵanlar! (s. 117) gibi örnekler görülmektedir.

Şair kurduğu cümlelerde sadece insanlara seslenmemiş doğada bulunan canlı ve cansız varlıklara da seslenmiştir.

Çiq, ey çoñqurluq! (s. 43), Méve bermigen çéçekler! (s. 117) Ey, qarlar! (s. 130) gibi örnekler görülmektedir.

Şairin insanlara oranla nesnelere daha çok seslendiği görülmektedir. Bu durumun nedeni şiirlerinin Yéñiçe şiir akımının etkisiyle yazılmasıdır. Şairin bilinçaltında var olan düşünceler nesnelerde hayat bulmuştur. Nesneleri şiirlerin ana karakterleri haline getirmiştir.

1.2.1.2. Soru Cümleleri

“Soru yoluyla bilgi almayı amaçlayan cümle, soru cümlesidir. Soru cümlesi, olumlu veya olumsuz olabilir” (Öztürk, 2015: 145). Ahmetcan Osman soru cümlelerini şiirlerinde sıklıkla kullanmıştır. “Yeni Uygur Türkçesinde soru cümleleri –mu soru eki, soru sıfatları, soru zamirleri, soru zarfları ve soru edatlarıyla oluşturulmuştur. Vurgu yoluyla oluşturulan soru cümleleri de vardır” (Karaman, 2011: 213).

Şairin cümlelerinde sorduğu sorular çoğunlukla cansız varlıklara olmuştur. Bu yüzden karşı taraftan bir cevap gelmeyeceği gibi sorulan cümleler sözde soru cümlesi olma niteliği taşımaktadır. “Métafizikiliq Oyliniş” (Metafiziklikli Düşünme) şiiri bu duruma örnektir.

Baliliqtiki aylarniñ biride (Çocukluktaki ayların birinde)

Şamal ögzige çiqip (Rüzgâr çatıya çıkıp)

Yénimda sozulup yatti-de (Yanıma uzanıp yatarak)

Oyğa patti: (Düşünceye daldı:)

Nedin başlidi? (Nereden başladı?)

Nede tügeydu? (Nerede bitecek?)

İsteydu néme? (s. 62) (Ne isteyecek?)

Şair havanın yer değiştirmesiyle oluşan ve esinti anlamına gelen rüzgâra sorular sordurmuştur. Bunun karşılığında ise rüzgâr bir cevap alamamıştır.

1.2.1.3. Emir Cümleleri

Ahmetcan Osman, şiirlerinde emir cümlelerini çok kullanmıştır. Şekil olarak emir halinde olan cümleler anlam olarak şairin çeşitli duygu, düşünce, heyecan ve tepkilerini gösteren kuvvetlendirici bir vasıf taşımaktadır. Bu yönüyle emir cümleleri, nida ve soru cümleleriyle birlikte şairin üslubunu belirleyen önemli unsurlardan biri durumundadır. Ahmetcan Osman, emir cümleleri sayesinde duygu ve isteklerini okuyucuya hissettirmek istemiştir. İnsanları şiir yazmaya teşvik eden şair bunu emir cümleleri ile net olarak vurgulamıştır. Yeni anlamlar, yeni düşünceler, yeni ideolojiler için şiirin önemli olduğunu belirtmiştir. Aydınlanmanın şiir ile olacağı inancındadır. “Şéiriyet Xitabnamisi” (Şiirsel Beyanname) adlı şiir bunun göstergesidir.

Şéir yazğın, upuq çéqilsun, (Şiir yazın, ufuk gürüldesin,)

Undin yéñi dunya éçilsun. (Ondan yeni dünya açılsın)

Uyqusidin tursun musape, (Uykusundan kalsın mesafe,)

Öçüp qalğan közler yéqilsun. (s. 174) (Sönen gözler devrilsin.)

“Oğuz” şiirinde Ahmetcan Osman emir cümleleri ile çeşitli arzu ve isteklerini aynı zamanda isyan duygusunu okuyucuya yansıtmıştır.

Çoñaymaqta işik (Büyümekte kapı)

Hemde (Bir de)

Unda yoçun xet: (Orada yabancı mektup)

Oğuz! (Oğuz!)

Oğuz! (Oğuz!)

Tuz çéçiñlar bosuqlarğa, tuz! (s. 124) (Tuz saçın eşiklere tuz!)

Şair, “Aqliqniñ Xam Xiyali” (Aklığın Ham Hayali) şiirinde okuyucularına bir şarkı bağışlamaları için emir vermektedir. Bu şarkı ki dinlendiğinde yüreklere kor düşüren, yokluk nehrinde hayaller kurduran cinsten olmalıdır. Yokluk deryası aşkın kendisidir ve şaire göre aşkta hayallerin en güzeldir.

Ey, oqurmen, ata qılğın bir naxşa (Ey, okuyucu, bağışla bir şarkı)

Kündüzdin kavak açidiğan, (Gündüzden oyuk açacak)

Qéçip ketsun gelibe (Kaçıp gitsin zafer)

Yoqniñ deryasını késip ötüşke (Yokun nehrini yarıp geçmeye)

Hazırlanğan xiyalğa. (s. 46) (Hazırlanan hayale.)

Şair emir cümleleri ile nesnelere de emirler vermiştir. Bu cümleler teşhis cümlelerine örnek olarak gösterilebilir. Aşağıda verilen “Tenhaliq Egmisi” (Yalnızlık Kıvrımı) şiirinde şair mumun çocukluğuna giderek hayal kurmasını, gemilerin gündüzün tepsisine düşmesini emir cümleleri ile kurmaktadır.

Şam öziniñ baliliq xamxialini sürsün, meyli, (Mum kendi çocukluğunun ham hayalini sürsün, tamam,)

Kémiler keyni-keynidin kündüzniñ kölçikige çüşüp (Gemiler ardı ardından gündüzün göletine düşüp)

Ketsun, meyli. (Gitsin, tamam.)

Séniñ puxraliri yoq texttin (Senin yurttaşların yok tahttan)

Hemde teñriniñ yüzidek yeşillişivatqan kaltektin başqa (Bir de Tanrının yüzü gibi yeşillenen sopadan başka)

Héçnémeñ yoq. (s. 78) (Hiçbir şeyin yok.)

1.2.1.4. Fiil ve İsim Cümleleri

“Cümlenin yüklemi, ekle veya eksiz olarak yargı yüklenmiş bir fiil veya isimdir. Yüklemin isim veya fiil oluşu, sadece anlamı değil cümle öğelerinin türünü ve cümle içindeki yerini de etkiler” (Karahana, 2014: 96).

Ahmetcan Osman Tallanma Şeirliri, adlı eserinde şair fiil ve isim cümlelerini sıklıkla kullanmıştır. İsim cümlelerinin fiil cümlelerine oranla daha fazla kullanıldığı

görülmektedir. “Kişneydu Yürek” (Kişniyor Yürek) şiirinde de bu durum kendini göstermektedir.

Aşiqiñmen ünsiz, ümidsiz, (Aşığının sessiz, ümitsiz,)

Tonimaysen lékin sen méni. (Tanımazsın ama sen beni.)

Çaçliriñni puraymen peqet, (Saçlarını koklarım ancak,)

Quçaqlaymen çüşümde séni. (Kucaklarım düşümde seni.)

Tenha qaldım aydiñ kéçide, (Yalnız kaldım mehtaplı gecede,)

Sirdişim yoq şu aydin bölek. (Sırdaşım yok şu aydan başka.)

Yayliqıda söygüñniñ şudem (Yaylasında sevginin o an)

Uzaq-uzaq kişneydu yürek. (s. 118) (Uzak, uzak kişniyor yürek.)

Bu şiirde isim cümlelerinin sıklığı göze çarpmaktadır. Şair, ümitsiz bir aşkın kurbanıdır. Şair âşık olduğu kişinin onu tanımamasından yakınmaktadır. Tek başına kalma hali ve kimsesizlik şairin kendini ıssız ve tenhalarda hissetmesine neden olmuştur. Yaşadığı ortamda şairin sırrını paylaşacağı, derdini anlatacağı eşinin, dostunun olmayışı onun ayla dertleşmesine ortam hazırlamıştır.

“İsim cümlesi, bir objeyi gösterme, belirtme ve tarif etme gibi görevler de yapar. Bütün tarifler isim cümlesi ile yapılır” (Özbay, 1993: 215). “Şoxluq” (Afacanlık) şiirinde isim cümleleri kendini göstermektedir.

Bala édim, xuş édim, (Çocuk idim, hoş idim,)

Bala édim, şox édim. (Çocuktum, afacandım)

Yoqap ketti xuşluqım, (Kayıp oldu hoşluğum,)

Baqivende şoxluqım. (s. 176) (Sonsuz afacanlığım.)

Ahmetcan Osman’ın şiirlerinde bir kavramın ya da nesnenin var ya da yok olduğunu gösteren isim cümleleri de dikkat çekmektedir.

Koçılarniñ égilişi bar (Sokakların kıvrımı var)

Polatniñ qamitige égilgen şamlardek. (Çeliğin boyuna eğilen mumlar gibi)

İştihayimizniñ modérnizmi bar: (Arzularımızın modernliği var:)

Yaylaqqa çıqmas (Yaylaya çıkmaz)

Qaytmigiçe égilğa yollar. (Dönmedikçe ağıla yollar.)

Keyniniñ keyni bar, (Arkasının arkası var,)

Govğayimiz arisida hem aldi bar (Kavgamızın arasında da önü var.)

Kelgüçiğe teyyarlığan qurbanlıqımızdin (Gelene hazırlanan kurbanlığımızdan)

Qisilip çıkar... (s. 47) (Kısıılır...)

Şaire göre güçlünün karşısında eğilen, başkaldırmaktan korkan ve mücadele etmeyen bir dünya var artık. İnsanların arzu ve istekleri eskiye göre artık daha moderndir. Kavgamız sadece önümüzde gördüğümüz düşmanlarla değildir. Arkamızda dostça görünüp hainlik edenler de vardır. Günümüz de artık misafire pay edilen kurbandan bile kısılmıştır. Açgözlülük çağımızın en önemli hastalığı konumundadır.

Ahmetcan Osman şiirlerinde fiil cümlelerini isim cümlelerine oranla daha az kullanmıştır. “Ahmetcan Osman Tallanma Şéirliri” (Ahmetcan Osman’ın Seçme Şiirleri) adlı eserde 170 fiil cümlesi yer almaktadır.

Sadir dep étim qaldi (Sadir diye adım kaldı)

Dañzida xétim qaldi. (Hesapta mektubum kaldı.)

Xétimni oqup baqsañ, (Mektubumu okursan,)

Beş balam yétim qaldi. (s. 156) (Beş çocuğum yetim kaldı.)

1.2.2. Şekil Bakımından Cümleler

Ahmetcan Osman’ın cümleleri şekil bakımından bazı önemli özellikler taşımaktadır. Şair basit, birleşik, sıralı, kesik, uzun, kısa her türlü cümleyi kullanmıştır. Diyalog ve konuşma cümleleri sayesinde şair, şiiri doğal bir söyleyişe kavuşturmuştur.

“Ahmetcan Osman Tallanma Şéirliri” adlı eserde diyalog ve konuşma cümlelerinde nesneler konuşturulmuştur. “Ecep Égir Ğem Basti Méni” (Çok Ağır Kasvet Bastı Beni) şiirinde bu durum açık bir şekilde görülmektedir.

“Ecep égir Ğem basti méni” (“Çok ağır kasvet bastı beni”)

Deydu kéçe, (Der gece,)

“Ölivatqan yultuzlar basti” (“Ölmekte olan yıldızlar bastı”)

“Ecep égir gem basti méni” (“Çok ağır kasvet bastı beni”)

Deydu işik, (Der kapı,)

“Tul qélivatqan kéçiler basti...” (“Dul kalmakta olan geceler bastı...”)

“Ecep égir gem basti méni” (“Çok ağır kasvet bastı beni”)

Deydu bosuğa, (Der eşiğe,)

“Yépiq qalğan işikler basti...” (s. 85) (“Kapanmakta olan kapılar bastı...”)

Şair, şiirlerinde kesik cümlelere de sıklıkla yer vermiştir. Ahmetcan Osman, kesik cümleleri daha çok isim cümlelerinde kullanmıştır. “Qum Karivattiki Axşam” (Kum Yataktaki Akşam) şiiri bu duruma örnek gösterilebilir.

Ey, sersan... Ey, quşlar çuqani... (Ey, sersem... Ey, kuşların çığlığı...)

Ey, qénimniñ eyniki yittirgen çéhre... (Ey, kanımın aynası, yok eden çehre...)

Ey, kémem... Ey, qirğaqlirim bilen bille ténep yürüçi... (Ey, gemim... Ey, kıyılarımla birlikte sersemce yürüyen...)

Ey, ténimniñ zulmitide köygen şam... (Ey, tenimin karanlığında yanan mum...)

Ey, qizliqimdiki ateş... (Ey, kızlığımdaki ateş...)

Ey, haklirimğa yégip ketken déñiz quşliri... (Ey, kireçlerime yağan deniz kuşları...)

Ey, karivétimda sozulup yatqan tenhaliq... (s. 148) (Ey, yatağımda uzanıp yatan yalnızlık...)

1.3. TEKRARLAR VE SANATLAR

1.3.1. Ses Tekrarları

Tekrarlar, şiire müzikal bir değer katar. Dışa dönük en önemli ahenk unsurlarıdır. “Şair, şiirde belirli seslere kelime, mısra veya bentlere daha fazla yer vererek oluşturduğu asonans ve aliterasyonlar sayesinde ses ve mânâ arasında âhenk kurmuştur” (Yelok, 2007: 340).

Ahmetcan Osman'ın şiirlerinde kullandığı sesler ve bunların frekansları şöyledir:

A “6401” B “1367” C “228” Ç “1035” D “2474” E “4875” É “1125” F “15” G “653” Ğ “1136” H “640” X “265” İ “9175” J “2” K “1996” Q “2579” L “3807” M “2756” N “4570” Ñ “1166” O “1039” Ö “657” P “1085” R “3436” S “1701” Ş “1237” T “2773” U “2577” Ü “1273” V “503” Y “2122” Z “1150”.

Bu sesler kullanım sıklığı çoktan aza doğru ünlü tekrarları ve ünsüz tekrarları başlıkları altında incelenmiştir.

1.3.1.1. Ünsüz Tekrarları (Aliterasyon)

“Bir şiirin herhangi bir dizesinde veya düzyazının bir cümlesinde, aynı ünsüzlerin ya da benzer hecelerin bir ahenk oluşturacak biçimde tekrarlanması suretiyle yapılan edebî sanata aliterasyon denir” (Karataş, 2001: 28). Ahmetcan Osman'ın şiirlerinde ünsüz tekrarları görülmektedir. Ünsüz tekrarları ile şair bir armoni oluşturmuştur.

Sıklık derecesine göre ünsüzlerin tekrarları şöyledir:

“n” ünsüzünün tekrarı

Ahmetcan Osman'ın şiirlerinde en fazla tekrar edilen ünsüz *n*'dir. Bu tekrara, daha çok mısra içerisinde rastlanır. Mısra başı *n* tekrarı azdır.

Pişanidin sozulğan.

Tekşi nepes alganda canan.

Ah bu nepes şunçe hökümran.

Alt alta gelen mısralardaki *n* sesinin tekrarı müzikaliteyi artırmıştır. Şiirde bir ahenk yaratmıştır.

Ne roh

Ne ten

Ne upuq

Ne çoñqurluq

Ne örkeş

Ne qaynam

Ne réalliq

Ne çüiş

“l” ünsüzünün tekrarı

Şiirde mısra içi tekrarı en fazla olan seslerden birisi de *l* sesidir. Bu tekrara, daha çok mısra içerisinde rastlanır. Mısra başı *l* tekrarı azdır.

Qolimiz, ah, qolimiz...

Mehkem tutar qolimizni palaq bilən timtasliq.

Diłda yara-zulmetlik çiraq,

Yiğlar külkem, külər köz yéşim.

Bulduqlaymen bułaqtin çañqaq,

“r” ünsüzünün tekrarı

Şiirde mısra içi tekrarı en fazla olan seslerden biri de *r* sesidir.

“Titrek bir ses olması bakımından *r* ahenk konusunda temel veya ikincil olarak ritimde çok sık yardımına başvurulmuş bir elemandır. Titrekliği onu sadece Türkçede değil diğer dillerde de sık kullanılan bir ses yapmıştır” (Balcı, 2004: 213).

Ular séni körüptimiş

Biraq, sen untup ketken nersigila varisliq qilişidu

Qara, teñrilerni yastuqqa yoşurivélividiñ

Ular dua ve qatilliq kéçilirige orunup

Roh orminini kézip yürmekte

“t” ünsüzünün tekrarı

Şiirde mısra içi tekrarı en fazla olan seslerden biri *t* sesidir. Bu ünsüz sert karakterlidir.

Tünniñ üstün teripide, şundaqla

Yıraqta düm kömtürülgen eynek qeride,

“m” ünsüzünün tekrarı

Yumuşak ünsüzlerden biri olan *m* ünsüzü, şiirde mısra içi tekrarı fazla olan seslerden biridir.

Tökülmekte yapraqlirim, peslim küz emes

Boran-çapqun, qarañguluq, yolum tüz emes

Kündüzümde ay-yultuzlar, tünümde quyaş

Veten désem ağzım qanar, qan bu, söz emes!

“q” ünsüzünün tekrarı

Şiirde mısra içi tekrarı fazla olan seslerden biri de *q* sesidir.

Şepeq, téxiçe yapraqliri tökülivatqan paçaqlirim

Çélivatqan bir küy

Goya qénimdin kepter uçqandek

“d” ünsüzünün tekrarı

Şiirde mısra içi tekrarı fazla olan seslerden biri de *d* sesidir.

Bu tünniñ eñ yıraq qiteside kördüm séni, dilber,

Qéniñ leşker sürüp tündin xuda qıldı méni, dilber.

“y” ünsüzünün tekrarı

Şiirde mısra içi tekrarı fazla olan seslerden biri de *y* sesidir. Şair *y* sesini kullanarak birilerine ya da bir şeylere seslenmekte ve yardım istemektedir.

Ey, sersan... Ey, quşlar çuqani...

Ey, qénimniñ eyniki yittirgen çéhre...

Ey, kémem... Ey, qırğaqlirim bilen bille ténep yürüğü...

Ey, ténimniñ zulmitide köygen şam...

“k, s, ş, p, ç, h, x, f” ünsüzlerinin tekrarı

Bu ünsüzler, şiirde mısra içi tekrarları sırasıyla fazladan aza doğru olan sert ünsüzlerdir. Sert ünsüzlerin aliterasyonu aşağıdaki örneklerde mevcuttur.

Ey, bu çağ mevsiminiñ krizisliq mévişi

Sen bizge ölümni toquğiniñda

Zaman üçün bir süyqest pılanlığanmu?

Yaki bizniñ saña bolğan söygümüz

Çeçekligende puşayminim uçrattım uni,

Qiliçlar détidin uçup çıqqan köpkök quş idi,

“b, ñ, z, ğ, g, v, c, j” ünsüzlerinin tekrarı

Bu ünsüzler, şiirde mısra içi tekrarları sırasıyla fazladan aza doğru olan yumuşak ünsüzlerdir. Yumuşak ünsüzlerin aliterasyonu aşağıdaki örneklerde mevcuttur.

Xever bərişçün bu biteley dünyğa

Qebrilerdin qayttımu birav?

İstimeymen bularni emdi bilişni,

Söyümlüküm, sözle, sözle men tozup kétey

Boşluqtiki avaz bolup eks sadasız.

Şairin ünsüz tekrarlarını kullanması ahenkle ilgilidir. Şiirlerine müzikal bir dokunuş yapmıştır. Ünsüz tekrarlarının uyumu okuyucuyu mest etmektedir. Şiirler bu uyum sayesinde akılda kalıcı hale gelmiştir.

1.3.1.2. Ünlü Tekrarları (Asonans)

“Bir şiirin dizelerinde aynı ünlülerin tekrarıyla ahenk meydana getirme sanatına asonans denir” (Karataş, 2001: 47). Ahmetcan Osman ünlü tekrarları ile şiirlerinde uyumu sağlamıştır. Bu durum bazen mısra içerisinde bazen de mısra başlarında görülmektedir.

Sıklık derecesine göre ünlülerin tekrarı şöyledir:

“i” ünlüsünün tekrarı

Yeni Uygur Türkçesinde *ı* ünlüsü kullanılmamaktadır. Bu durumundan dolayı *i* ünlüsü yaygın olarak kullanılmaktadır. Ahmetcan Osman’ın şiirlerinde sıklık derecesi en yüksek olan ünlü *i* ünlüsüdür. Verilen örneklerde de bu durum görülmektedir. Uygur Türkçesinde *i* ünlüsünün karakteristik bir özelliği de vardır. Açık orta hece durumuna geçen *a* ve *e* ünlüleri *i* ünlüsüne dönüşür.

Héčkım olcığa qarşı çîñ turušta xatırcem emes,

Xuddı bu işniñ uniñ bilen alaqsı yoqtek,

Xuddı apetniñ hecmi uni tuncı ret qorqıvatqandek.

Cuglınip ketken çüşniñ yıraqlıqlırıda mana muşundaq

Késilgen béşniñ aña ilıqlıq halda körisen.

Ey, kepsız, nege bérıp toxtidiñ?

Herplerniñ siri téxi tügimidimu ye?!

Belkim dérize bir demdin keyin ömüçükke aylınip qalıdu-de

Sarañlıqnıñ öçüştin başqa şehviti qalmaydu.

“a” ünlüsünün tekrarı

Ahmetcan Osman’ın şiirlerinde *a* ünlüsü de yaygın olarak kullanılmıştır. Mısra içlerinde ve mısra başlarında sıkça görülmektedir.

Buqılarnıñ şadlıqığa patqan bir seherde,

Ayal sahildin nicatlıq tilimigende,

Hemde sahilda

Dérize

Yaki untulğan saye bolmiğanda,

Şundaqla, turmuş şamallargha qerzdar bolmiğanda...

Qarañgu rohtin esnigençe çiqisen.

“e” ünlüsünün tekrarı

Ahmetcan Osman’ın şiirlerinde *e* ünlüsü de yaygın olarak kullanılmıştır. Mısra içlerinde ve mısra başlarında sıkça görülmektedir.

Temtirigendin kéyin kökte bir haza,

Çömülgençe hesen-hüsen reñlirige

Asta-asta çüşüp kelgen axiri

Deriziniñ eyneklirige.

“u” ünlüsünün tekrarı

Ahmetcan Osman’ın şiirlerinde *u* ünlüsü de yaygın olarak kullanılmıştır. Mısra içlerinde ve mısra başlarında sıkça görülmektedir.

Şéir yazğın, upuq çéqilsun,

Undin yéñi dunya éçilsun.

Uyqusidin tursun musape,

Öçüp qalğan közler yéqilsun.

“ü” ünlüsünün tekrarı

Ahmetcan Osman’ın şiirlerinde *ü* ünlüsü diğer ünlülere oranla az kullanılmıştır. Mısra içlerinde ve mısra başlarında görülmektedir.

Sen üçün köydürimiz isriqlarni, yüzlirimizni

Sen üçün kündüzniñ yüksekride boğuzlinimiz

“é” ünlüsünün tekrarı

Yeni Uygur Türkçesinde bulunan *é* ünlüsü Türkiye Türkçesindeki *e*’den daha kapalı ve dardır. “Uygur Türkçesinin aslı kelimelerinin ilk hecesinde, yabancı dilden giren kelimelerin ise bütün hecelerinde görülebilir. Yeni Uygur Türkçesinde *a* ve *e* ünlüleri ile teşkil edilmiş, kapalı tek heceli kelimeler, ek alarak açık hece durumuna geçince, hece ünlüsü *é*’ye döner” (Öztürk, 2015: 5-11).

Éh, méniñ apaq géribliqim

Éh, méniñ tunci ésim

Éh, méniñ dozaxtiki cennitim

“o ve ö” ünlülerinin tekrarı

Ahmetcan Osman’ın şiirlerinde o ve ö ünlüleri diğer ünlülere oranla daha az kullanılmıştır.

Roh orminini kézip yürmekte

Boldi, mesxire qilişñ muşunçilik bolsun

Sqaliñ, eyni çağda, topandiki kéme bolğan édi

1.3.2. Ek Tekrarları

Ahmetcan Osman şiirlerinde duygu ve düşüncelerini daha etkili bir şekilde anlatabilmek ve bir ahenk oluşturabilmek için ek tekrarlarına başvurmuştur. Ek tekrarları aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir.

Unda zaman ügdeydu,

Ten méve bermeydu,

Sadir dep étim qaldı

Dañzida xétim qaldı.

Xétimni oqup baqsañ,

Beş balam yétim qaldı.

Sular,

Bulaqlar,

Şamallar,

Boşluqlar,

Teñriler...

Ahmetcan Osman’ın şiirlerinde tekrar eden eklerin neredeyse tamamı mısra sonunda yer almaktadır. Bunlar, mısra sonlarındaki kafiye ve redifle birleştiği zaman

şairin ritmini arttırmaktadır. Şairin daha çok çokluk, soru, emir, zarf fiil, sıfat fiil ve bazı zaman eklerini tekrarladığı görülür. Zaman eklerinden görülen geçmiş zaman ekini daha çok tekrarlamıştır. Bu durum şairin gördüğü ve yaşadığı ana verdiği kıymeti gösterir.

1.3.3. Kelime Tekrarları

Şiir de ahengi sağlamak amacıyla kelimelerin tekrar edilmesi yoluna gidilir. Ahmetcan Osman da şiirlerinde ahengi sağlamak amacıyla kelime tekrarları yaparak şiirlerini oluşturmuştur.

Esliniñ sirtida,

Tetüriniñ sirtida

Éh, méniñ apaq gëribliqim

Éh, méniñ tunci ésim

Éh, méniñ dozaxniki cennitim

Nur içide uzaqlaşqan cinayetniñ eyniki,

Qaştéşidek yañraq külke eyniki,

Yürek yërim çüşti,

Asman yërim çüşti,

Şairin şiirlerinde tekrar edilen kelimeler bazen vurguyu arttırmak için yapılmış bazen de şairin sessiz çılgılığının duyulması için yapılmıştır. Dikey şekilde yapılan kelime tekrarları şiirlerde daha çok görülmektedir. Bu tekrarlar ses, ahenk ve ritim yönünden şiirlere zenginlik katmıştır.

1.3.4. Cümle Tekrarları

Ahmetcan Osman bazı şiirlerinde birbiri ardınca bazı şiirlerinde ise birbirinden ayrı yerlerde mısraları, tam veya yarım cümleleri ya da cümle unsurlarını tekrarlar.

Cümle tekrarları vurguyu arttırmak için kullanılmıştır. Bu unsurlar aynı zamanda Ahmetcan Osman'ın şiirlerinde müzikal dokuyu da sağlayan unsurlardır.

Batur Rozi öldi...!

Batur Rozi öldi...!

Bu xeverni yetküzdi şamal

Teklimakandiki toğraqlarğıçe...

1.3.5. İkilemeler

İkilemeler şiirde ahengi sağlayan önemli unsurlardandır. Şair ikilemeler kullanarak anlatmak istediği düşünceleri okuyucuya aktarmıştır.

Asta-asta (yavaş yavaş), *tamçe-tamçe* (damla damla), *topa-tozan* (toz toprak), *uluğ-kiçik* (büyük, küçük), *az-tola* (az çok), *qat-qat* (katmer katmer) şiirlerde geçen bazı ikilemelerdir.

1.4. MECAZ VE SEMBOLLER

“Mecaz ve semboller, yazarların tarzını ve edebi anlayışını gösteren önemli metaforik unsurlardır. Aslında mecazlar geçici, semboller ise kalıcı tasavvur ve ifade şekilleridir. Semboller, mecazın yaygınlaşması ve zamana mal olmasıyla meydana gelirler” (Özbay, 1993: 258).

Ahmetcan Osman, şiirlerinde hem umumî hem de hususî sembol ve mecazlar kullanmıştır. Şairin sembol ve mecazları sık kullanmasının en önemli nedeni Yéñiçe Şiir akımının etkisidir. Bu akımda kelimeler gerçek anlamlarından çok mecaz ve sembol anlamlarla oluşturulmaktadır.

“Sembollerin kullanımı ve tanınması hayatımıza zenginlik katar. Nesneleri sembolik şekilde görmek yalnızca gündelik yaşamlarımızda değil, varoluşun evrensel gerçeklerine ilişkin de farkındalığımızı geliştirerek daha “ahenkli” yaşamamızı sağlar” (Wilkinson: 2011: 9).

Yéñiçe şiir akımının öncüsü olan şair, akımın etkisiyle şiirlerinde sembol ifadeleri kapalı ve gizli ifadenin bir aracı olarak kullanmıştır. Sık kullanılan mecaz ve semboller şunlardır:

Eynek (Ayna): Aynanın sembolizmi gerçeklik ve hakikat fikirleri etrafında döner ama üzerinde biraz daha durularak bunlar kadar yalana, dalkavukluğa, kendini beğenmişliğe ve hayale de ters göndermede bulunur. Genel bir şekilde kimlik sorusunu açar: Aynadaki yansıma, yansıtılan ile birebir aynı mıdır?

Bahar (Bahar): Yaşama sevinci, hayatın ve bağımsızlığın sembolüdür.

Bağ (Bahçe): Gündelik yaşamdan kaçışın ve ruha şifanın simgesidir.

Béliqçi (Balıkçı): Balıkçı, ağında ruhları toplayanı sembolize eder. Kendisi ahiret ve gizli dünyayla bağlantı kurar.

Balkun (Balkon): Değişkenliğin ve gizemin sembolüdür.

Beş (Beş): Beş şartın, namaz vakitlerinin, haccın gerekleri ve diğer dini veçhelerin sayısı olduğundan İslam'da büyük önem taşır.

Böşük (Beşik): Çocukluğa ve sorumsuzluğa özlemi temsil eder.

Aq (Beyaz): Saflık, masumiyet ve kutsallık sembolüdür.

Bulbul (Bülbül): Aşk sembolüdür, ötüşü aşka yakılan bir ağıt değeri taşır.

Dozaq (Cehennem): Ölümden sonra insan ruhlarının mahrumiyet ve cezalandırma yeri olan cehennem, tüm medeniyetlerde ve tüm dinlerde evrensel bir semboldür.

Ceren (Ceylan): Barış, hız ve zarafetin sembolüdür.

Qariğay (Çam): Güçlü karakter ve erkeklik simgesidir. Yaprakları dökülmeyen çam ölümsüzlüğü de singeler.

Qoñğuraq (Çan): Çan İpek Yolu'ndan geçen develerin boynunda asılıdır. Bolluk ve bereketli günleri sembolize eder. Günün saatlerini belirten çan sesi, önemli olayların da habercisidir.

Xanqiz (Çekirge): İstila ve açlığın sembolüdür.

Şebnem (Çiy): Dünyanın her sabahki tazelik ve nemini temsil eder.

Çöl (Çöl): Tanrı'nın yüzünü hayranlıkla seyretmeyi uman bir sofunun yapabileceği gibi sosyal yaşamdan el çekmeyi sembolize eder.

Tag (Dağ): Toprağın yükselmiş, doğal ve çok önemli hâli olan dağ ruhani yükselmenin sembolüdür.

Dolqun (Dalga): İnsanın uğraşlarının faniliğini temsil eder.

Dar arğamçisi (Darağacı): Halkın önünde cezalandırılmanın, toplumun bireyler üzerinde geçerli olabilecek öldürücü gücünün sembolüdür.

Tögeñ (Deve): Tevazu, ılımlılık ve dayanma gücünü temsil eder.

Tiriliş (Diriliş): Ölümden yaşama dönüş olan diriliş üst düzeydeki bir güç, Tanrı'nın gücünün sembolüdür.

Çiş (Diş): Saldırganlığı ve yaşamsal gücü sembolize eder.

Şerq (Doğu): Fakirlik ve cahilliğin sembolüdür. Hurafelere inanılan bir yerdir.

Tolun ay (Dolunay): Hasat zamanının ve bereketin sembolüdür.

Bosuga (Eşik): Özlenilen yerdir. Şairin özlediği ülkesinin sembolüdür. “Hem mekânı hem de bireyin yaşamının önemli dönemlerinin sembolik kodlarının aktarımını inanç temeline dayalı kültürel kodlarla ifade etmektedir” (Çetinkaya, 2015: 88).

Öy (Ev): Yaşam ve canlılığın sembolüdür. Özlem duyulan yerdir.

Mayak (Deniz Feneri): Hakikat ışığını temsil eder.

Kéçe (Gece): Sırrı, yalanı, hatayı, tehlikeyi ve suç saatini temsil eder.

Qaynam (Girdap): Eziyet, sıkıntı sembolüdür.

Hesen-hüsen (Gökkuşağı): Cennete uzanan bir köprüdür. Bilgelik onun sonundadır.

Yultuz (Yıldız): Altında doğmuşları etkisi altına alabilecek mitolojik figürleri, tanrıları ve savaşan askerleri temsil eder.

Quyaş (Güneş): Işık, ısı ve yaşam kaynağı olan Güneş, kral gezegendir. Aydınlık gücün, parıldayan etkinin sembolüdür.

Qiş (kış): Karamsarlığın sembolüdür.

Xoraz (Horoz): Şafak, erkek gururu ve cesaret simgesidir.

Çirağ (Işık): Aydınlanma, bilgelik ve ilahiyatın sembolüdür.

Baş bahar (İlkbahar): Yeniden doğuş, yeni yaşam ve kurtuluşu simgeler.

Qan (Kan): Yaşamın sembolü kan sıklıkla cinselliğe çekilen çizgiyi takip eder.

Bosuğa (Kapı): Bir durumdan başka bir duruma geçmeyi, aydınlıktan karanlığa geçişi ve yine yaşamdan ölüme geçişi sembolize eder.

Qar (Kar): Netliğin ve saflığın sembolüdür.

Qağa (Karga): Talihsizlik, ölüm ve kötülükle özdeşleştirilmiştir.

Bürküt (Kartal): Büyüklüğü, kuvveti ve otoritesi kartalı bir güç simgesi haline getirir.

Toğraq (Ağaç): Taklamakan Çölü'nde zor şartlar altında yetişen bir ağaçtır. Bu ağaç zor şartlarda yaşayan Uygur Türklerini temsil eder.

Qolvaq (Kayık): Yelkenli ya da kürekli küçük bir tekne olan kayıp geçidi sembolize eder. Mümkün olanlarıyla insan kaderinin kırılmalıklarını bir araya getirir.

Müşük (Kedi): Endişe verici bir miyavlama ile huzurlu bir mırıldama arasındaki değişken kedi, kadınsı ve şeytanî olan birbirine zıt simgeler barındırır.

Kendir (Kenevir): Saflık, bereket ve kutsallıkla özdeşleştirilir.

Qizil (Kırmızı): Aşk ve tutkunun olduğu kadar saldırganlık ve savaşın; iyi talih kadar tehlikenin: bereketin ama cehennem ateşinin de rengidir.

Qoy (Koyun): Uysallığı ve sürünün parçası olarak yönlendirilme gereğini temsil eder.

İt (Köpek): Eski zamanlardan beri köpek sadakat, koruma ve avlanma simgesi bir eşlik hayvanı olarak görülmüştür. Müslümanlıkta köpeğe kirli gözüyle bakılır.

Böre (Kurt): Ana ilgisi, cesaret ya da zafer sembolüdür.

Quşlar (Kuşlar): Sembolik olarak Cennet ile yeryüzü arasındaki ulaklar haline getirilmiştir. Ruhları da temsil ederler.

Qapquç (Kutu): Muhafaza sembolüdür.

Qoza (Kuzu): Evrensel bir masumiyet, yumuşaklık ve uysallık simgesidir.

Ġar (Mağara): Mağara, kadın rahminin sembolüdür.

Perişte (Melekler): Tanrı'nın habercisi olup insanlar ve Tanrılar arasında köprü görevi üstlenir. Karşıt anlamli bir simge olup mutluluk ve zarafet ile yaratılmış olan melekler iyi ile kötü arasında seçim yapma özgürlüğüne sahip varlıklardır.

Pelempey (Merdiven): Yapılan eyleme göre aydınlanmaya çıkılan yolun ya da cehalete inilen yolun sembolüdür.

Pesil (Mevsim): Sene döngüsü içerisinde döngüler oluşturan mevsimler, yaşam ritmini ve ebedî geri dönüşü sembolize ederler.

Qebre (Mezar): Tanrı'nın yüce sessizliğinin, ölümün ve gizliliğin sembolüdür.

Oçaq (Ocak): Kadınsı sıcaklık ve besleyiciliği simgeler.

Ömüçük (Örümcek): Çok çalışkan, becerikli, ikiyüzlü, acımasız gibi nitelikleri, içinde beceri ve sabırdan oluşan kadınsal bir faaliyetin simgesidir.

Rocek (Pencere): Ruhun gözüdür. Hakikat ışığını içeri geçirir.

Şamal (Rüzgâr): Ruhu sembolize eder. Rüzgârların çeşitliliği de aynı zamanda kaderlerin çoğulluğunu akla getirir.

Secde çimliri (Seccade): Temiz yerin sembolüdür.

Quşqaç (Serçe): Doğurganlığın, alçakgönüllülüğün, sadakatin sembolüdür.

Nöl (Sıfır): Sıfır kendi başına gücü olmayan kişiyi simgeler.

Qara, tün (Siyah, gece): Keder, talihsizlik ve ölüm çağrışımlarıyla öte âlemi temsil eder. Esaretin de simgesidir.

Tuşqan (Tavşan): Ay ile ilgili bir sembol olan tavşan öteden beri doğurganlık ve yeniden doğuşla ilişkili görülmüştür.

Üç (Üç): İslam dininde ruhu simgeler.

Yaz (Yaz): Olgunlaşmanın mevsimidir.

Yelken (Yelken): Rüzgârı, havayı ve ruhun nefesinin sembolüdür.

Yeşil (Yeşil): İlkbahar, dolayısıyla da gençlik, umut ve sevincin ama aynı zamanda bozulmanın rengidir. Müslümanlar için kutsaldır.

Olturimen mügdep pinhan çöliñlarda (s. 84) (Oturuyorum uyku basan gizli çöllerde) Şair *pinhan çöl* (gizli çöl) ile mecaz yapmıştır. Şairin oturduğu gizli çölü aslında evidir.

1.5. EDEBÎ SANATLAR

Ahmetcan Osman, şiirlerinde söz sanatlarını kullanmıştır. Şiirlerinin okuyucuyu etkilemesi için bu sanatlara başvurmuştur. “Şairler, şiirlerinde ifade gücünü arttırıp, duygu ve düşüncelerini daha iyi ve etkili bir biçimde anlatmak için söz sanatlarını kullanırlar. Şairlerin kullandığı sanatlar, içinde bulundukları sosyolojik ve psikolojik durumlarının yansımasıdır” (Selim, 2018: 349).

1.5.1. Tezat

Birbirinin karşısı olan duygu, düşünce, hayal ve durumları aralarında bir ilgi kurarak birlikte söyleme sanatıdır. “Ancak gece-gündüz, uzun-kısa, kalın-ince, kuvvetli-zayıf gibi dilbilgisi bakımından birbirine zıt iki sözcüğün bir arada bulunması her zaman tezâd teşkil etmez. Zıt kavramların aralarında bir ilgi bulunması, bir konuda birleşmeleri gerekir. Birleşilen konuda zıt kavramların birisi hakikat olursa diğeri mecazdır” (Külekçi, 1995: 83).

“Til Meşqi” (Dil Egzersizi) adlı şiirde şair, gece ve gündüz kelimelerini bir arada kullanarak tezat yapmıştır.

Baliliqtiki aylarniñ biride (Çocukluktaki ayların birinde)

Kéçige yiqilsam (Geceye düşsem)

Yöleytti u meni (Kaldırdı o beni)

Kündüzge yiqilsam (Gündüze düşsem)

Quyaş yöleytti (s. 62) (Güneş kaldırdı)

“Uygur Qizi Lërikisi” (Uygur Kızı Lirigi) adlı şiirde şair, (oñ) sağ ve sol kelimelerini bir arada kullanarak tezat yapmıştır.

Oñ qoluñda (Sağ elinde)

Képensiz qebriler, (Kefensiz mezarlar,)

Unda çöçek (Orada hikâye)

Olturidu dua qilip. (Oturur dua edip.)

Sol quluñda böşükler, (s. 217) (Sol elinde beşikler,)

Şair, şiirlerinde zengin, fakir ve iyi, kötü kelimelerini kullanarak tezat sanatını yapmıştır.

Namratnimu söyimen bayni söygendek, (Fakiri de severim zengini sever gibi)

Yaxşılıqni söyimen hem yamanlıqni söygendek... (s. 202) (İyiliği severim ve kötülüğü sever gibi...)

Şair, şiirlerinde karanlık ve ışık kelimelerini kullanarak tezat sanatını yapmıştır.

Qarañguluq hemde yılan ünide (Karanlık hem de yılan sesinde)

Örtengen köl üstide ay nuridek. (s. 201) (Yanan göl üstünde ay ışığı gibi.)

1.5.2. İstiare

“İstiâre, bir lafzın, kendisine benzeyen başka bir lafızla geçici (mecazî) olarak adlandırılmasıdır” (Günaydın, 2013: 18).

Ahmetcan Osman’ın şiirlerinde bu mecaz sanatıyla karşılaşmaktayız. “Dolqun Yüksek, Naxşimiz Sürgüngahni Küylimes” (Dalga Yüksek Şarkımız Sürgün Yerini Söylemez) adlı şiirde şair sayfaları yelkene benzetmiştir. Şair, yelkenleri yaymasını yani sayfalara yazı yazmasını isteyerek Ali Şîr Nevâî’nin Türk dili ve edebiyatına olan katkısını da hatırlatmak istemiştir.

Ey, Elişir Navaiy, yéyivetkin yelkenni. (s. 76) (Ey, Ali Şîr Nevaî, yayıver yelkeni.)

“Uygur Kızı Liriği” (Uygur Kızı Liriği) adlı şiirde şair bağımsızlık mücadelesi için şehit düşenleri kefensiz mezarlara benzetmiştir.

Képensiz qebriler, (s. 217) (Kefensiz mezarlar,)

Şair, tabiattaki varlıklara, insana mahsus bazı hususiyetleri yükleyerek teşhis yolu ile istiareler yapmaktadır.

Şamal ögzige çıqip (Rüzgâr çatıya çıkıp)

Yénimda sozulup yatti-de (s. 62) (Yanıma uzanıp yatarak)

Oyga patti. (Düşünceye daldı.)

1.5.3. Teşbih (Benzetme)

Olayların başka olaylarla benzerlik kurması, şairin kavram dünyası ile ilgili duygu ve düşüncelerini ortaya çıkarır. “Teşbih, aralarında gerçek veya mecaz bakımından benzerlik bulunan iki varlıktan zayıf olanı güçlü olana benzeterek söze güç katma, etkili kılma sanatıdır” (Karataş, 2001: 427).

Şair, “Dilber” adlı şiirde vatanını dilbere benzetmiştir. Onun için vatan uzak kıtada görülen bir sevgilidir.

Bu tünniñ eñ yıraq qiteside kördüm séni, dilber, (Bu gecenin en uzak kıtasında gördüm seni, dilber)

Qéniñ leşker sürüp tündin cuda qildi méni, dilber. (s. 74) (Kanın asker gönderip gecedan cüda etti beni, dilber.)

Şair, “Dutar” adlı şiirde kendisini üç teli bulunan ve bir saz olan satara benzetmiştir.

Sen-ten çölide (Sen ten çölünde)

Altun tögiler karvinığa yol başlıgan (Altın develer kervanına kılavuz olan)

Tiken tacliq küy. (Diken taçlı melodi.)

Men-üçinçi tariñ. (s. 188) (Ben üçüncü telin.)

1.5.4. İstifham

Şair, cevabını bildiği soruları duyguyu kuvvetlendirmek için sorarak istifham sanatı kullanmıştır. “Sözü, sorulan şeye yanıt isteme amacını gütmekten, duyguyu ve anlamı güçlendirmek için soru biçiminde söylemektir. Türlü varlıklar ve olaylar karşısında duyulan şaşkınlık, hayranlık gibi durumlarda da bu yola başvurulur” (Dilçin, 2013: 456).

“Yılan Méhri” (Yılan Sevgisi) adlı şiirde şair, Allah’a soru sormaktadır. Bu soruya bir cevap alamayacak olan şair aynı zamanda Hz. Adem’in topraktan yaratıldığını da bilmektedir.

Adem atamni némişqimu yaratqan bolgiydiñ, ey teñrim? (s. 230) (Âdem Atamı neden yarattıydın, ey Tanrım?)

Şair, yine aynı şiirde kendisine de anlamlarını bildiği çeşitli sorular sormaktadır. Bu soruları sorarken şair, anlamdan ziyade duyguyu güçlendirme amacı gütmektedir.

Tuygu néme, til néme, şeir néme? (s. 232) (Duygu ne, dil ne, şiir ne?)

Şairler şiir diline hâkim kişilerdir. Ahmetcan Osman’da şiir diline hâkim olan ve söz sanatlarını başarılı bir şekilde kullanabilen bir şairdir. Dil onun için olmazsa olmaz bir kavramdır. “Yılan Méhri” (Yılan Sevgisi) adlı şiirde şair kendisine dil ile ne alakası olduğunu sormaktadır. Oysaki şair işinin dil ve dili kullanmak olduğunun farkındadır.

Méniñ til bilen néme alaqem? (s. 232) (Benim dil ile alakam ne?)

1.5.5. Teşhis ve İntak

“Teşhis, insan dışındaki canlı ve cansız varlıkları, düşünen, duyan ve hareket eden bir insan kişiliğinde göstermek, kişileştirmektir. Bu sanat yapılırken teşbih, istiare gibi öteki mecaz sanatlarından da yararlanır. İnsan kişiliğinde canlandırılan bu varlıkları konuşturmaya da intak denir.” (Dilçin, 2013: 419).

Ahmetcan Osman, şiirlerinde teşhis ve intak sanatlarını sıklıkla kullanmıştır. “Oyliniş” (Düşünmek) adlı şiirinde gül ve başağı sarhoş bir insan gibi bir o yana bir bu yana yürüterek teşhis sanatını kullanmıştır.

Qaçangıçe (Ne zamana kadar)

Sersan yürer gül bilen başaq, (Sersem yürür gül ile başak,)

U buyaqta, (O bu yanda,)

Bu uyaqta? (s. 140) (Bu o yanda?)

Dakikaların nefes alışı saatin çıkardığı sestir. Yürürken yolları çiğneriz ve onlarda bizim ayağımıza kapanır. Şair, “Tenha” (Yalnız) şiirinde dakikaları bir insan gibi nefes alan ve yolları da ayağına kapanıp hidayet dileyen bir insana benzetmiştir.

Minutlarniñ nepesliri (Dakikaların nefesleri)

Çéqilmaqta tiniqlirimda. (Kırılmakta nefeslerimde.)

Yollar (Yollar)

Ayıqimğa yiqilip méniñ, (Ayağıma kapanıp)

Tiler hidayet. (s. 153) (Diler hidayet.)

Ahmetcan Osman, “Métafizikiliq Oyliniş” (Metafizikli Düşünme) adlı şiirinde intak sanatını kullanmıştır. Burada rüzgâr düşünceye dalarak çeşitli sorular sormaktadır.

Baliliqtiki aylarniñ biride (Çocukluktaki ayların birinde)

Şamal ögzige çıqıp (Rüzgâr çatıya çıkıp)

Yénimda sozulup yatti-de (Yanıma uzanıp yatarak)

Oyğa patti: (Düşünceye daldı:)

Nedin başlıdı? (Nereden başladı?)

Nede tügeydu? (Nerede bitecek?)

İsteydu néme? (s. 62) (Ne isteyecek?)

Şair, “Öylep Qoyuş” (Evlendirme) adlı şiirinde denizi intak sanatı ile konuşturmuştur. Aynı şiirde ay, renk körü yapılmış güneş ise deli yapılarak teşhis sanatı da kullanılmıştır.

Baliliqtiki aylarniñ biride (Çocukluktaki ayların birinde)

Déñiz tañda quruqluqqa piçirlidi: (Deniz tan vakti boşluğa fısıldadı:)

Qandaq deysen, qedirlikim (s. 62) (Ne dersin, kıymetlim)

Öylep qoysaq (Evlendirsek)

Ésini yoqatqan quyaşni (Aklını yitiren güneşi)

Reñ qariğusi ayğa?! (s. 62) (Renk körü ay ile?)

1.5.6. Telmih

“Söz arasında, herkesçe bilinen geçmişteki bir olaya, ünlü bir kişiye bir inanca ya da yaygın bir atasözüne işaret etmek, onu anımsatmaktır. Telmih edilen şey uzun uzadıya açıklanmaz, bir iki sözcükle anımsatılır” (Dilçin, 2013: 461).

Ahmetcan Osman, şiirlerinde telmih sanatını sıklıkla kullanmıştır. Şairin şiirlerinde bu sanatı kullanmasının nedeni Doğu Türkistan topraklarında geçmişten günümüze kadar önemli şahsiyetlerin yaşamış olmasıdır.

Şair, “Sadir Yétim Qalğan Beş Balisini İzdep” (Sadir’in Yetim Kalan Beş Çocuğunu Arayışı) adlı şiirde önemli bir halk kahramanı olan Sadir Palvan’dan bahsetmiştir. Bu şiir sadece Sadir Palvan’ın hikâyesi değil bize göre bir de “miraçname” örneğidir.

“Mi’râc, Türk edebiyatında bir motif ilk defa *Satuk Buğra Han Destanı*’nda görülür. Çağatay sahasında, XII. Yüzyılda Hâkim Ata tarafından yazıldığı kabul edilen 122 beyitlik *Mi’râc-nâmetü’l-hazret* adlı eser, türün ilk müstakil örneği sayılır” (Şener, 2016: 79).

Şair, ananevi şiir ile modern şiire kendi sembol ifadelerini kullanıp yön vererek miraçname türüne farklı bir bakış açısı ile yaklaşmıştır.

“Alevî-Bektaşî kültüründe *miraçlama* olarak adlandırılan şiirler, içerik özellikleri, felsefesi ve kullanım alanlarıyla Alevî-Bektaşî zümrelerine has bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu şiirleri, dinî-tasavvufî Türk edebiyatındaki *miraçnâme* adı altında söylenen veya yazılan şiirlerle birlikte değerlendirmek mümkündür” (Şahin, 2015: 103).

Ahmetcan Osman şiirinde bu hadiseyi Sadir Palvan vasıtasıyla vermeye çalışmıştır. Şiirde klasik miraçlamalarda geçen olayların dışında Uygur halkının sosyokültürel yaşamında önemli yeri olan unsurlar da görülmektedir.

Şiiri incelediğimizde ilk kıta Sadir Palvan’ın 1828 yılında Mançu zindanlarından kaçtığı sırada kendi yazdığı bir şiirinden alıntıdır. Palvan, 1828 yılında zindandan kaçarken beş çocuğuna ve eşine duyduğu hasretini bu şiirinde belirtmiştir. Ahmetcan Osman da şiirine Palvan’ın şiirinin ilk kıtasını ekleyerek başlamıştır.

Sadir dep étim qaldi (Sadir diye adım kaldı)

Dañzida xétim qaldi. (Hesapta mektubum kaldı.)

Xétimni oqup baqsañ, (Mektubumu okursan)

Beş balam yétim qaldi. (Beş çocuğum yetim kaldı.)

Ahmetcan Osman daha sonra miraç hadisesinde yaşanan olaylar gibi Sadir'i göğe yükseltmiş, Allah ile karşılaştırmış, Cebrail ile söyleştirmiş, secde etmeyi öğretmiş, beş vakit namazı farz kılmıştır. Burak adlı binek yerine gökkuşağına bindirilen Sadir, mimari bir yapı olan Bin Evler'e indirilmiştir.

Açqin közüñni ...! (Aç gözünü...!)

Salam berdi aña cebrail. (Selam verdi ona Cebrail.)

Égildi Sadir (Eğildi Sadir)

Qollirini qoyup köksige. (Ellerini koyup göğsüne.)

Yaydi cebrail hesen-hüsenni, (Serdî, Cebrail gökkuşağını,)

Yürüp ketti Sadir üstide (Yürüdü Sadir üstünde)

Bildürüp aña (Bildirip ona)

Minnetdarliq. (Minnettarlık.)

Hesen-hüsendin (Gökkuşağından)

Çüşti miñ öyge. (s. 157) (İndi Bin Ev'e.)

Ahmetcan Osman, şiirinde Sadir Palvan'ın dünyaya geldiği ve vefat ettiği Mollitoxtiyüzi Köyü'ne de yer vermiştir.

Mollitoxtiyüzide (Mollitohtiyüzü'nde)

Uçraştı aña (Karşılaştı onla)

Qebre tüslük bir bovay. (Mezarı renkli bir dede.)

Sadirmu sen? (Sadir misin sen?)

Kel, oğlum, (Gel, oğlum,)

Baliliriñni körsitey saña! (Çocuklarını göstereyim sana!)

Bovay (Dede)

Yétilep çıqtı öyidin (Elinden tutup çıktı evinden)

Beş vax namazni. (s. 159) (Beş vakit namazın.)

Kebap ve ciğer Uygurlar için önemli bir yemek türüdür. Ahmetcan Osman bu yemek kültürüne de şiirde yer vermiştir.

-Dada....! (Baba...!)

Yüğürip keldi aldiğa (Yürüyüp geldi önüne)

Kavapdan. (Kebap ocağı.)

Köydi zixta pijildap (Pişirdi şişte cızırdatıp)

Sadir yürüki. (s. 160) (Sadir ciğeri.)

Şair, “Dolqun Yüksek, Naxşimiz Sürgüngahni Küylimes” adlı şiirde Türk Dünyası’nın büyük ediplerinden birisi olan Ali Şîr Nevâî’den bahsetmektedir. Ahmetcan Osman, burada yelken yaymak ile kâğıda yazı yazmak eylemini kastetmiştir. Ali Şîr Nevâî’de yer alan Türk dili milliyetçiliği ve yazma arzusunu çağımızda da görmeyi şiirinde göstermek istemiştir. Bu sefere, insanları davet etmiştir.

Ey, Elişir Navaiy, yéyivetkin yelkenni, (Ey, Ali Şîr Nevaî, yayıver yelkeni)

Ene, şamal qaytidin ünder bizni seperge. (s. 76) (İşte o, rüzgâr tekrar çağırır bizi sefere.)

Şairin Batı edebiyatını ve medeniyetlerini bildiğini de şiirlerinden anlıyoruz. Şiirlerinde bu unsurlardan yararlanarak telmihler de yapmıştır.

İnana (İnanna)

Ey, miñ bir karivat üstidiki şehvane (Ey, bin bir yatak üstündeki fahişe)

Men séniñ sürgün ériñ Démozi (s. 194) (Ben senin sürgün kocan Dumuzi.)

Şair, Tündin Qalgini (Geceden Kalan) adlı şiirde mitolojide geçen Aşk Tanrıçası İnanna ile Çoban Tanrısı Dumuzi’yi işlemiştir. Sürgün erin diyerek Dumuzi’nin yeraltına sürgüne gönderilişini anlatmıştır.

1.5.7. Nida (Seslenme)

“Şairin, çok duygulanması ve heyecanlanması sonucunu doğuran olayları ve varlıkları göz önüne getirip ‘ey, hey’ gibi ünlemlerle onlara seslenmesi sanattır” (Dilçin, 2013: 453). Ahmetcan Osman, şiirlerinin bir kısmına duygu ve heyecanını aktararak bu sanatı kullanmıştır.

Şair, “Örkeş” (Dalga) adlı şiirinde çeşitli nesnelere ve varlıklara seslenerek nida sanatı yapmıştır.

Ey, ademni ciddileştürüp ussul oynavatqan zaman, (Ey, insanı ciddileştirip dans ettiren zaman,)

Ey, sarañliq éğizida güllinivatqan ten, (Ey, akılsızlık ağzında gelişen ten,)

Ey, heyret çéçiki, (Ey, hayret çiçeği,)

Sañila xastur bu bayram, ey- (Sadece sana hastır bu bayram, ey)

Qayturivélingan ümidsizlikimiz! (132) (Geri çevrilen ümitsizliğimiz!)

Ahmetcan Osman, “Ottuz Yaşlardiki Ayal Métafizikisi” (Otuzlu Yaşlardaki Kadın Metafizigi) adlı şiirde yabancı erkeklere seslenerek nida sanatı yapmıştır.

Uzun zaman sürmekte zaman, (Uzun zaman sürmekte zaman,)

Ey, hayatımğa yat erler (Ey, hayatıma yabancı erkekler)

Ey, ténimdin ötküçiler (Ey, tenimden geçenler)

Ey, çuqanimda uzaqlaşquçılar... (s. 134) (Ey, çığlığımda uzaklaşanlar...)

1.5.8. Tenasüp

“Bir konu üzerinde, aralarında türlü bilgiler bulunan en az iki sözcük, terim ve deyim bir dize ya da beyit içinde rastgele sıralama amacı gütmekten kullanmaktır. Ancak bu sözcükler arasında karşıtlık ilgisi bulunmaması gerekir” (Dilçin, 2013: 431).

Şair, “Meñgülükniñ Qolviqi” (Sonsuzluğun Kayığı) adlı şiirde anâsır-ı erbaa yani ateş, su, toprak ve hava terimleri üzerinden tenasüp sanatı yapmıştır.

Ne su, (Ne su,)

Ne hava, (Ne hava,)

Ne topa, (Ne toprak,)

Ne ateş. (Ne ateş.)

Öltürgüçi-öltürilgüçi arisida (Öldüren ve öldürülen arasında)

Kötürilgen hesen-hüsen astidin (Yükselen gökkuşağının altından)

Meñgülükniñ qolviqi öter. (s. 106) (Sonsuzluğun kayığı geçer.)

Şair, “Men İzdeymen Baliliqimni” (Arıyorum Çocukluğumu) adlı şiirinde mevsimler üzerinden tenasüp sanatı yapmıştır.

Men izdeymen baliliqimni... (Arıyorum çocukluğumu...)

Bahardiki gülmidu deymen, (Bahardaki gül mü diyorum,)

Yazdiki başaqmidu deymen, (Yazdaki başak mı diyorum,)

Küzdiki gazañmidu deymen, (Sonbahardaki gazel mi diyorum,)

Qiştiki qarmidu deymen, (Kıştaki kar mı diyorum,)

1.5.9. Mecaz-ı Mürsel

“Bir kelimeyi, gerçek anlamının dışında, benzetme kastı olmaksızın, başka bir anlamda, başka bir söz yerine kullanma sanatıdır” (Karataş, 2001: 279).

Ahmetcan Osman, “Séni Kütimiz” (Seni Bekleriz) adlı şiirinde gök renkli üzerinde ay ve yıldız bulunan Uygur bayrağını ifade etmiştir.

Kélelmiseñ eger sen qaytip, (Dönüp gelmezsen eğer sen,)

Biz qalimiz uçursiz yene. (Biz kalacağız habersiz yine.)

Ay-yultuzluq asminimizda (Ay yıldızlı göğümüzde)

Qalar zulmet qilip tentene. (s. 168) (Kalır karanlık boş laflar.)

1.5.10. Kinaye

“Bir sözcüğü ya da sözü gerçek anlamının dışında benzetme amacı gütmeyen ve engelleyici ipucu olmaksızın mecazlı anlamda kullanma” (Dilçin, 2013: 416).

Şair, “Uygur Diyari, Eñ Yıraq Sürgüngah!” (Uygur Diyarı, En Uzak Sürgün Yeri!) adlı şiirde kulak vermek, ağız açmak deyimleri ile kinaye yapmıştır.

Qulaq salimen: unda azap çaqirmaqta, (s. 212) (Kulak veririm: orada çile çağırıyor,)

Égiz açqan quşlarni izdeş (s. 210) (Ötüşen kuşları arayış)

2. MUHTEVA İNCELEMESİ

Muhteva incelemesinde şiirler işlenen konulara göre tasnif edilmiştir. Yeñiçe şiirler, görünen varlığın aslında özünü, soyut değerlerini ortaya koymaktadır. Şiirlerde

şairin düşünceleri, hayal süzgecinden geçirdikleri ve tasavvur ettikleri somut olan varlığın önüne geçmektedir. “Sembolist şairlerin varlığa yaklaşım biçimleri büyük ölçüde sezgici/idealist felsefeye dayanır. Dış dünyada görülen her varlık, aslında bünyesinde bir idea, bir ruh, bir manevi öz barındırır” (Çetin, 2017: 53). Bu durum muhtevanın çeşitliliğine neden olmuştur. İncelediğimiz şiir kitabında toplamda seksen sekiz şiir bulunmaktadır. Bu şiirler konu ve tema bakımından çeşitlilik ve zenginlik göstermektedir.

Ahmetcan Osman’ın şiirlerinde muhtevanın konusuna ve temalarına göre “Vatan ve Millet Sevgisi”, “Şairin Benini Anlatan Şiirler”, “Kadınlar ve Aşk”, “Dostlar ve Aile Bireyleri”, “Yalnızlık, Ümitsizlik ve İsyan” şiirleri görülmektedir.

2.1. VATAN VE MİLLET SEVGİSİ

Vatan sevgisi çağdaş Uygur şiirinde hemen hemen her şairin işlediği bir konudur. Şairler şiirlerinde vatan için yar, ana, ata, gibi kavramlar kullanırken Ahmetcan Osman bu kavramların dışına çıkmıştır. Bu durumun en temel nedeni şairin vatanından ayrı olması ve Yéñiçe şiirlerin denenmemiş kalıp ifade ve sembollerle yazılmasıdır. Bu şiirler sevgi ve hasretin birleşmesiyle yazılmış şiirlerdir. Onun için vatan, üzerinden geçemediği eşik, içinden geçemediği kapıdır. Tanrıkut, şairin sesine çökmüştür ve ona zulmetmiştir. Tanrıkut, şairin vatanından ayrı kalmasının sebebidir. Şairin şiirlerinde vatan dilbere benzetilmiştir. Çan, çingirak, zil gibi kavramlar şairin yine vatana olan sevgisi ve özlemini göstermektedir. Eski zamanlarda İpek Yolu’nun üzerinden geçen kervanlar Uygurların refahının ve bağımsızlığının simgesi olmuştur. Şair bu refaha olan özlemini de şiirlerinde dile getirmiştir.

Vatan sevgisi muhtevalı şiirler, *Bosuğa Piçirlimaqta* (s. 67) (Kapı Fısıldamakta), *Büyük Leñger* (s. 68) (Büyük Han), *Çüşide Mañgan Ademdek* (s. 69) (Düşünde Yürüyen İnsan Gibi), *Dilber* (s. 74), *Dolqun Yüksek, Naxşimiz Sürgüngahni Küylimes* (s. 76), (Dalga Yüksek, Şarkımız Sürgün Yerini Söylemez), *Séni Soraymen* (s. 169) (Seni Sorarım), *Toylar Siri* (s. 190) (Toyların Sırrı), *Tün Quyaşi* (s. 193) (Gece Güneşi), *Unda Torus Ve Zaman Şekillenmekte* (s. 201) (Orada Tavan ve Zaman Şekillenmekte), *Uygur Diyari, Eñ Yiraq Sürgüngah* (s. 210) (Uygur Diyarı En Uzak Sürgün Yeri), *Uygur Qizi Léríkisi* (s. 215) (Uygur Kızı Liriği), *Zaman Yiriñi* (s. 235) (Zaman İrini) olarak belirlenmiştir.

Ahmetcan Osman, millet sevgisini diğer şairlerden farklı olarak Uygurların geçmişini de şiirlerinde işleyerek vermiştir. Onun şiirlerinde Uygur efsaneleri, destanları, mimarisi, yemekleri Uygur milletine has izlerle kendini göstermektedir. Şairin şiirlerinde okuyuculara kendi kökeni ve kültürü hakkında bilgi verilmiştir. Ahmetcan Osman'ın millet sevgisi ile vatanından ayrı oluşu birleşince ortaya çıkan eserler de bu yönde oluşmuştur. Bu eserler *Ecdadlar* (s. 84), *Oğuz* (s. 123), *Sadir Yétim Qalğan Beş Balisini İzdep* (156) (Sadir Yetim Kalan Beş Çocuğunu Arayıp), *Séni Kütimiz* (s. 168) (Seni Bekleriz), *Yaridar Böriler Hasirimaqta* (s. 223) (Yaralı Kurtlar Yoruluyor), *Tonuş Nersilerge Bolğan Yat Tuyğu* (s. 186), (Tanıdık Eşyalara Olan Yabancı Duygu) olarak tespit edilmiştir.

2.2. ŞAİRİN BENİNİ ANLATAN ŞİİRLER

Bu şiirlerde Ahmetcan Osman kendi benini işlemiştir. Şair, benini şiirlerinde dil bilinci, tarih bilinci, yurt bilinci gibi değerler üzerinden ortaya koyar. Bu konuda yazdığı şiirleri uzak geçmişten şimdiye taşıyarak mitik bir yapıya dönüştürür. İçinde yaşadığı tükenmez mucizeler vardır. Medeniyetler onun garipliğinde yükselir ve yine onun garipliğinde söner. Eğlence perisine şarkılar söyler, şaşkın çiçeklere benliğiyle teslim olur.

Ahmetcan Osman'ın kendi benini anlatan şiirleri *Ağzimdiki Koldurma* (s. 43) (Ağzımdaki Çıngırak), *Apaq Géribliq* (s. 44) (Apak Gariplik), *Aqliqniñ Xam Xiyali* (s. 46) (Aklığın Ham Hayali), *Arman* (s. 52) (Ukde), *Aşiq Tinçliqi* (s. 53) (Âşık Esenliği), *Baliliq Ayliri* (s. 58), (Çocukluk Ayları), *Egmiler* (s. 77) (Kıvrımlar), *Ecep Égir Ğem Basti Méni* (s. 85) (Kasvet Bastı Beni), *Etilerniñ Ötken Bügüni* (s. 86) (Yarınların Geçen Bugünü), *Ey, Kéçe* (s. 87), *Eynekler Lehzisi* (s. 93) (Aynalar Lahzası), *İkkinçi Yiqiliş* (s. 98) (İkinci Yıkılış), *İltica* (s. 102), *Untuş İtliri* (s. 107) (Unutulmuş İtler), *Üçlük Formatlar* (s. 111), *Kéçini Sözleymen* (s. 113) (Geceyi Söylüyorum), *Keçki Şepeq* (s. 114), (Akşamki Şafak), *Oyliniş* (s. 138) (Düşünmek), *Robinson Crusoe* (s. 150), *Xaqan* (s. 151) (Hakan), *Mumkinsiz Olca* (s. 154) (İmkânsız Ganimet), *Saet On İkki* (164), *Şamallar Didargahi* (s. 170) (Rüzgârların Buluşma Noktası), *Şehvet Bendisi* (s. 173) (Arzunun Kölesi), *Şéiriyet Xitabnamisi* (s. 174) (Şiirsel Beyanname), *Şepeq* (s. 175) (Şafak), *Şoxluq* (s. 176) (Afacanlık), *Silergimu Dep Qoyay* (s. 177) (Sizlere de Söyleyeyim), *Sir* (s. 178) (Sır), *Suga Teqlit* (s. 182) (Suyu Taklit), *Tündin Ülüşim* (s.

198) (Geceden Nasibim), *Tunci Naxşa* (s. 199) (İlk Şarkı), *Yılan Méhri* (s. 228) (Yılan Sevgisi), *Yol* (s. 234), *Men İzdeymen Baliliqimni* (s. 120) (Arıyorum Çocukluğumu) gibi şiirler olarak tespit edilmiştir.

2.3. DOSTLAR VE AİLE BİREYLERİ

Ahmetcan Osman sevdiği insanlar için şiirler yazmıştır. Bu şiirlerinde o insanların isimlerini zikretmiştir. Sevdiklerine olan özlemini ve memleket özlemini birlikte harmanlamıştır.

Ahmetcan Osman'ın dostlarını ve aile bireylerini anlattığı şiirleri *Asman Yérim Çüşti* (s. 56) (Gökyüzü Yarım Düştü), *Bir Siqim Uyğur Tupriqi* (s. 66) (Bir Avuç Uyğur Toprağı) olarak tespit edilmiştir.

2.4. YALNIZLIK, ÜMİTSİZLİK VE İSYAN

Ahmetcan Osman, şiirlerinde yalnızlık, ümitsizlik ve isyan konularını işlemiştir. Bu şiirler karamsar bir psikolojiyle yazılmıştır. Ruh halinde yaşadığı olayların etkisi vardır. İç dünyasından hareketle şiirlerinde sembol ifadeler kullanmıştır. Ona karşı dağlar hain, Tanrılar saf, yollar tehlikeli, kâinat sessiz olunca isyan etmiştir. Onun isyanı kimi zaman cahil topluma kimi zaman Tanrı'ya olmuştur. Yalnızlığını ay, yıldızlar, dakikalar ve yollarla yaşamıştır. Yalnız kaldığında kimi zaman aya yaslanmış kimi zaman denizin göz kırpmasını beklemiştir. Şiirlerinin içine ümitsizliği yerleştirmiştir. Çocukluk hayalleri kalmıştır güzel günlerden geriye. Şairin bu duygularla yazdığı şiirleri:

Ay ve Bulaq (s. 57) (Ay ve Pınar), *İntizarliq Koldurmisi* (s. 104) (İntizarlık Çanı), *Cevher Pellisi* (s. 105) (Cevher Aşaması), *Meñgülükniñ Qolviqi* (s. 106) (Sonsuzluğun Kayığı), *Duél Devri* (s. 108) (Düello Zamanı), *Képen ve Yögek* (s. 116) (Kefen ve Kundak), *Keyniñlardin Evettim Qarañguluqni* (s. 117) (Arkalarından Gönderdim Karanlığı), *Köleñge* (s. 119) (Gölge), *Ölümni İzdeş* (s. 128) (Ölümü Arayış), *Ömürlük Kéçe* (s. 129) (Sonsuz Gece), *Örkeş* (s. 130) (Dalga), *Qanatlıri Lay Ve Nurda Puçılangan Qağa* (s. 141) (Kanatları Çamur ve Işığa Bulaşan Karga), *Teşviş* (s. 152) (Endişe), *Tenha* (s. 153) (Yalnız), *Xain Tağlar* (s. 155) Hain Dağlar, *Söz Ve Mene Ara Boşluqta* (s. 179) (Kelime ve Anlam Arasındaki Boşlukta), *Tenhaliq* (s. 185) (Yalnızlık), *Yalqunda Tac* (s. 219) (Alevde Tac), *Yavayi Kâhin* (s. 226) (Yabancı Kâhin), *Zomiger Ömüçük* (s. 238) (Zorba Örümcek).

2.5. AŞK VE KADINLAR

Ahmetcan Osman'ın şiirlerinin muhtevasına baktığımızda önemli bir konu aşk ve kadınlardır. Şair bu konularda yazdığı şiirlerinde mitoloji, destan, efsane ve romanlardan faydalanmıştır. Bu konularda yazılan şiirlerde kahramanlar sıradan kişilerden ziyade ünü olan kişilerdir. Şiirlerde sevgi ve aşk duygularının yanında erotizm de ele alınır. Erotizm şiirlerde insana dair olan ve insan duygularının yine insan bedeninde yorumlanmasıdır. Toplum tarafından ayıp olarak görülen cinsellik şair için edebiyatın bir parçasıdır. Cinsellik insan hayatının temel öğelerinden biridir ve şair de bunun bilincindedir.

Aşk ve Kadınlar konulu şiirler şöyledir:

Ey, Minérva, Ġayibliqniñ Süreni! (s. 89) (Ey, Minerva Kayıtsızlığın Yaygarası!), *Gaça Söygü* (s. 95) (Dilsiz Sevgi), *Goya* (s. 96) (Sanki), *İkki Quyaş Qesidisi* (s. 97) (İki Güneş Kasidesi), *İntizar* (s. 103), *Pesiller Orbitisi* (s. 110) (Mevsimler Yörüngesi), *Kışneydu Yürek* (s. 118), (Kışıyor Yürek), *Ottuz Yaşlardiki Ayal Métafizikisi* (s. 133) (Otuzlu Yaşlardaki Kadın Metafiziği), *Qum Karivattiki Axşam* (s. 145), Kum Yataktaki Akşam, *Séni Çağırdım* (s. 167) (Seni Çağırdım), *Şéhrizatniñ Ağzidin Üzüksiz Ötivatqan Kéçiler* (s. 171) (Şehrazat'ın Ağzında Tekrarlanan Geceler), *Tündin Qalgini* (s. 194) (Geceden Kalanı).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Ahmetcan Osman, küçük yaşlarda şiir yazmaya başlamıştır. Uygur Türkçesine tercüme edilen eserleri okuyarak şiir sanatını geliştirmiştir. Şair tercüme eserleri çoğunlukla kendi ana dilinde değil Arap dilinde okumuştur. Bu durum o dönemde Uygur Türkçesine tercüme edilen eserlerin yetersiz olduğunu göstermektedir.

1986 yılında yayımlanan Xain Tağlar (Hain Dağlar) şiiri ile ün kazanmıştır. Dört kelime ve bir başlıktan oluşan bu şiir içinde derin duygular barındırır. Hain olan gerçekten dağlar mı yoksa insanlar mı, şair bunu okuyucunun yorumuna bırakmıştır. Bu tür bir şiirin daha önce Uygur şiirinde örneği verilmemiştir. Şair geleneksel şiirlerdeki vezin ve kafiye formundan farklı şekilde şiir yazmıştır.

Şair, yurt içi ve yurt dışında aldığı eğitimler sayesinde birçok yazarı okuma fırsatı bulmuştur. Okuduğu kitapların kahramanlarına şiirlerinde yer vermiştir. Gözlemlediği nesneler ve olaylar farklı bir üslupla okuyucuya sunulmuştur. Kelimelere alışılmışın dışında anlamlar yüklemiştir. Şiirlerinde baştan sona sembol ifadeler kullanmıştır. Şiirlerinde geçmiş ve günümüz arasında bir bağ kurmuştur. Doğu ve Batı sentezini ustalıkla işlemiştir. Kendisini zamanının Robinson'u olarak görmüş ve bu yalnızlığı şiirleri ile paylaşmıştır. Şiir yazıldığında yeryüzünün yarılacağını ve yeni dünyaların keşfedileceğini şiirlerinde savunmuştur. Şaire göre kendisinin varlığı ve yokluğu ağzından dökülen şiirler kadardır.

Ahmetcan Osman, çağdaş Uygur şiirinde bir akım olan Yéñiçe Şiir akımı ile şiirler yazmıştır. Bu akımın kurucusudur. Bu akımın adlandırılması hakkında çeşitli görüşler vardır. Bu görüşler şairin yurt dışına çıkması ile daha da artmıştır. Eleştirmenler ve şairler Ahmetcan Osman'dan haber alamadıkları için akımın adlandırılması konusunda fikir ayrılıkları yaşamıştır. Bu görüşlerin başında “Guñga Şiir” adlandırması gelmektedir. Şaire göre bu akıma “Guñga” değil “Yéñiçe” denilmelidir. Guñgalık özelliği Türk şiirinde ve Çin şiirinde var olan bir özelliktir. Çin şiirinde Menglongshi denilen bir şiir akımı vardır. Bu akım Kültür Devrimi ile ortaya çıkmış, devrim karşıtı bir akımdır. Minglongshi, Türkiye Türkçesinde puslu anlamına gelmektedir. Bu kelimenin YUT'taki karşılığı guñga kelimesidir. Bu durumdan dolayı Guñga Şéir, Uygur şiirine ait bir adlandırma değildir. Guñga Şiir denilince Doğu Türkistan'da akla ilk gelen Minglongshi şiir akımıdır ve bu adlandırma Yéñiçe şiirler

için kullanılan yanlış bir adlandırmadır. Yéñiçe Şiir, Ahmetcan Osman'ın meydana getirdiği ve Uygur şiirine özgü bir akımdır. Bu nedenle yeni ve denenmemiş kalıplar içeren bu şiir akımına Yéñiçe adlandırması daha uygun görünmektedir.

Yéñiçe şiirler şairlerin iç dünyasının şiire yansımaları ile meydana getirilmiştir. İçerisinde felsefe, tarih ve kültür barındıran bu şiirleri anlamak biraz zordur. Okuyucu şiirleri ilk defa okuduğunda anlayamaz. Bu şiirleri anlamak için biraz tarih, biraz felsefe ve biraz Uygur kültürünü bilmek gerekir.

Sürrealizm ve Dadaizm akımları şairin Yéñiçe şiirler yazmasında önemli rol oynamıştır. Şair bu akımların yanında Arap, İngiliz, Fransız ve Latin Amerikalı pek çok şairin Arapçaya tercüme edilmiş şiirlerini okuyarak şiir sanatına katkı sağlamıştır.

Ahmetcan Osman geçmişi reddederek değil, geliştirerek ve yeniyi harmanlayarak şiirlerinde işlemiştir. Efsaneler, destanlar, mitolojiler şairin şiirlerinde yeni ile birleşerek değer kazanmıştır. Osman, eskinin üzerine yeniyi inşa eden öncü bir şair olarak düşünülmelidir.

Şiirlerinde hece ve aruz ölçüsünü kullanan şair, çoğunlukla herhangi bir ölçüye bağlı kalmadan ölçsüz şiirler yazmıştır. İncelenen şiirlerden sadece bir tanesi aruz ölçüsü ile yazılmıştır. Bu şiir aruzun mefa'ilün mefa'ilün mefa'ilün kalıbı ile yazılmıştır. Bu durum şairin klasik şiir bilgisine sahip olduğunu da göstermektedir. Şair incelediğimiz kitapta yer alan on dört şiiri hece ölçüsüyle yazmıştır. Bu şiirlerde 7'li, 9'lu, 11'li ve 13'lü hece ölçülerini kullanmıştır. Kitapta ağırlıklı olarak ölçsüz şiirler yer almaktadır. Şairin koşuk türünde yazdığı bir şiiri de vardır. Kafiye düzeni aabb şeklindedir. Bu durum şairin halk edebiyatıyla da ilgilendiğini göstermektedir.

Şairin şiirlerinin büyük bir kısmını vatan ve millet sevgisini içeren şiirler oluşturmaktadır. Bu durum vatanından erken yaşlarda ayrılmasının etkisi ile oluşmuştur. Şiirlerinde vatan hasretini ve millet sevgisini farklı kelimelerle anlatmıştır. Şair, dilde belli kullanımları olan sözcüklere yeni anlamlar yüklemiştir. Kendi duygu ve düşüncelerini bu şekilde okuyucuya aktarmıştır. Örneğin *eşik* kelimesi kapıdan geçmek için kullanılan bir basamak olarak düşünülmemiş, yurda girmenin sembolü olarak düşünülmüştür.

Şair, vatan sevgisinin yanında kültürüne de bağlıdır. Şiirlerinde Uygur kültür ve mirasına yer vermiştir. Mimari bir yapı olan Bin Evleri şiirlerinde işlemiştir. Uygur

sanatı ile ilgili olan 12 Mukam, yerel bir başlık olan doppa, önemli bir müzik aleti olan dutar ve Uygur dansları şairin şiirlerinde geçmektedir. Böylelikle şair kendi kültürünü yurt içindeki ve yurt dışındaki okuyuculara tanıtmıştır.

Ahmetcan Osman, şiirlerinde toplumun bakmadığı ya da baksa da görmediği bir boşluğu doldurur. Millî bilinçle yazdığı şiirlerinde toplumun sesi olmuştur. Uygur medeniyeti ve kültürü şairin eserlerinde bilinenin dışında bir üslupla işlenmiştir. Örneğin Bin Buda Mağaraları, taş sülalesi benzetmesiyle karşımıza çıkmıştır. Uygurların önemli şahsiyetleri şairin şiirlerinin ana karakterlerini oluşturur. Boğda Abdulla, Sadir Palvan, Küreş Kösen, Perhat Tursun, Şahmeşrep, Nazugum, gibi Uygur halkı için önem arz eden kişiler bu duruma örnektir.

Şair, aşkın ruhsal, duygusal yani manevi boyutunun dışında bedensel yani maddi boyutunu da işlemiştir. Bir kadının duyduğu şehveti yine onun bedeni üzerinden okuyucuya sunmuştur. Bu durum her ne kadar toplum tarafından ayıp karşılsa da hayatın gerçek bir parçasıdır. Kadının toplumdaki varlığı ve erkekle olan birlikteliği hep var olan bir durumdur. Şair bu cinsel teması farklı bir üslupla ele almıştır. Kullandığı kelime ve bağdaştırmalar dile olan hâkimiyetini gösterir. Kadın teninin taşlı bir dağa benzetilmesi ona ulaşmanın zorluğunu okuyucuya anlatır.

Şair, dilin sınırlarını zorlayan alışılmışın dışında bağdaştırmalar kurmuştur. Şair dilini çok iyi bilmektedir. Kelimelere farklı anlamlar yükleyerek alışılmamış kalıp ifadeleri ortaya çıkarmıştır. Örneğin, “*Ondaki her pınarda alevlenişim*” dizesinde, Türkçede genellikle pınarlar suyu içilen ya da çağlayarak akan su kaynaklarıdır. Alev ve su birbirine zıt kavramlardır yani alışılmışın dışında bir bağdaştırmadır. Bu gibi pek çok ifade şairin şiirlerinde geçmektedir. Ahmetcan Osman bir şey anlatmanın rahatlığıyla şiirlerini yazmamıştır. Bir şeyler anlatamamanın vermiş olduğu endişe ile şiirlerini yazmıştır.

Yeni Uygur Türkçesinde bazı fiillerin Türkiye Türkçesindeki fiillere göre farklı durum eklerini istediği görülmektedir. Şairin şiirlerinde uçaş- (karşılaş-) fiili belirtme hali ile kullanılmıştır. Türkiye Türkçesinde bu fiil vasıta hali ile kullanılmaktadır. Şiirde sor- fiili ayrılma hali ile kullanılmıştır. Türkiye Türkçesinde bu fiil yönelme hali ile kullanılmaktadır. Şair fiillere farklı istemler yükleyerek kendine özgü dil özellikleri ortaya koymuştur.

Ahmetcan Osman'ın kullandığı Arapça ve Farsça kelimeler günlük hayatta Yeni Uygur Türkçesinde sıkça kullanılan kelimelerdir. Şair bu kelimeleri dilin doğallığı içerisinde kullanmıştır. Çok az sayıda Rusça kelime de şiirlerinde görülmektedir. Kullandığı kelimelerin sıklık derecesini incelediğimizde şairin günlük konuşma dilinde geçen kelimelere ağırlık verdiği görülür. Bu durum şairin sade dilde şiirler yazdığını gösterir.

Şair, anlamı pekiştirmek ve ahengi sağlamak için kelime, ek ve ses tekrarlarını kullanmıştır. Yumuşak ünsüzlerin tekrarı şiirlerde daha fazla görülür. Yumuşak karakterli ünsüzlerin tekrarının çokluğu şairin yumuşak bir karaktere sahip olduğunu düşündürülebilir. Şairin sesleri bu şekilde kullanması anlama yönelik bir üslup özelliğidir.

Şair, söz sanatlarıyla anlamı pekiştirmiş ve anlatımı kuvvetlendirmiştir. Kullanılan söz sanatlarıyla şiirlerine zenginlik katmıştır. Söz sanatlarını kullanması onun kelime dünyasının zenginliğini göstermiştir. Bu durum dile olan hâkimiyetinin de göstergesidir. Şair şiirlerinde sanatlardan bolca faydalanmıştır. Üslup olarak kinaye, istiare ve telmih gibi sanatları sıkça kullanmıştır. Şiirde Firavun cesedi ile yapılan telmih medeniyetlerin başlangıcını anlatır. Göğe çarpan bina metaforu ile medeniyetlerin gelişip yok oluşu verilmiştir. Tezatlar şairin üslubunu gösteren önemli sanatlardır. Gülüşün ağlaması, gözyaşının gülmesi şair için bir duygu karmaşasıdır. Şairin iç huzurunu tehdit eden olayların sonucunda üslubuna yansımıştır.

Şair, şiirlerinde bazı seslere kelime, mısra ve bentlerde diğer seslere oranla daha fazla yer vermiştir. Oluşturduğu asonans ve aliterasyonlar sayesinde ses ve anlam arasında müzikal değeri yüksek bir uyum sağlamıştır.

Ahmetcan Osman'ın şiirlerinde mecaz ve semboller hemen hemen her mısra da görülür. Bu durumun nedenleri arasında Yéñiçe şiirlerin sembol ve mecazlardan oluşuyor olması gösterilebilir. Şair duygularını, hayallerini, sezgilerini, hislerini bu ifadelerle anlatmıştır. Örneğin şair için çan kelimesi bolluk ve bereketin sembolüdür. İpek Yolu'nda gidip gelen kervanları anlatır. Yokluğu tecrübe etmiş olan şair, şiirlerinde bolluğu aramaktadır.

Şairin kullandığı zarflara bakıldığında zaman zarflarını daha sık kullandığını görüyoruz. Zamanı önemseyen şair bazen de zamanın ötesinde, bilinmeyen bir zamanda

şairler yazmıştır. Şair, soru zarflarını da sık kullanmıştır. Bu durum şairin sorgulayıcı bir üsluba sahip olduğunu gösterir.

Ahmetcan Osman, şiirlerinde ara sıra deyim kullanmıştır. Bu durum şairin diyeceğini az ve öz olarak anlatmasına olanak sağlamıştır. Aynı zamanda okuyucunun şiiri anlamasında da kolaylık sağlamıştır. Şiirler, deyimler sayesinde renkli ve canlı bir anlatıma sahip olmuştur. Bu durum şairin üslubunun güzelliğine de katkı sağlamıştır.

Şairin, şiir kitabında kullandığı toplam kelime sayısı 10.311'dir. Edatların toplam sayısı 755, fiillerin toplam sayısı 2.655, isimlerin toplam sayısı ise 6.901 olarak tespit edilmiştir. Eserde isimlerin fazla kullanılması dilin kendi özelliğidir. Bu durumun üslupla bir ilgisi bulunmamaktadır. Fiiller ise üslupla alakalı olarak bazen dinamik bazen de durağan biçimde kullanılmıştır.

Ahmetcan Osman'ın şiir kitaplarını incelediğimizde merdiven basamağına benzeyen dizelerle şiirler oluşturduğunu görüyoruz. Şair, bazen de cümlelerin sonuna konulan üç noktayı cümleye başlamadan koymuş ve şiirlerine bu şekilde başlamıştır. Bu onun Mayakovski, Puşkin, Nazım Hikmet gibi şairlerin şiir şekillerini örnek aldığına göstergesidir. Ölçsüz şiirlerinin bir kısmını bu şekilde oluşturmuştur.

Ahmetcan Osman ve şiirleri hakkında yapılan araştırmaların azlığı dikkat çekicidir. Bu nedenle çalışmamızı meydana getirirken kaynak bulmakta zorlandığımız bir gerçektir. Yurt içinde ve yurt dışında yapılan az sayıda çalışmanın neredeyse tümü incelenerek bu çalışma ortaya çıkarılmıştır. Yurt dışında yapılan çalışmalar yurt içinde yapılan çalışmalara göre daha fazladır. Şairin hayatı ve görüşleri kendisinden alınan bilgiler doğrultusunda bu çalışmaya eklenmiştir. “Yéñice Şéir” akımının kurucusu ve öncüsü olan şair çok sayıda genç Uygur şairi etkilemiştir. Bu şairlerin gözünde Ahmetcan Osman bir ekoldür. Onu ve şiirlerini daha iyi anlamak için hakkında daha fazla çalışmanın yapılması gerektiği kanaatindeyiz. Bu sayede kurucusu olduğu şiir akımı ve şiirleri yurt içinde ve yurt dışında tanınma ve anlaşılma fırsatı bulacaktır.

KAYNAKÇA

- Abdurehim, K. ve Soltan, R. A. (2006). *Uygur Edebiyatı Tarihi 4-1* Pekin: Milletler Neşriyatı.
- Aksan, D. (2011). *Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlemeleri (3. Baskı)*. Ankara: Bilge Yayınevi.
- Aktaş, Ş. (1986). *Edebiyatta Üslup ve Problemleri (1. Baskı)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ateş, M. (2001). *Mitelojiler ve Semboller (Ana Tanrıça ve Doğurganlık)*. İstanbul: Milenyum Yayınları.
- Bahavudun, M., Geyurani, Ğ., ve Qadir İ. (2002). *Çağatay Tiliniñ İzahlıq Luğiti*. Ürümçi: Şıncañ Xelq Neşriyatı.
- Balcı, M. (2004). *Osman Türkay'ın Şiirlerinde Dil ve Üslup*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Cüme, Y. (1988). "Tutuq" Şeirlar Toğrisidiki Söhbət Xatirisi. *Teñritağ Dergisi*, Sayı 2, 69-82.
- Çetin, N. (2017). *Şiir Çözümleme Yöntemi (14. Baskı)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetinkaya, G. (2015). *Dede Korkut Hikâyeleri'nde Semboller*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çığ, İ. M. (1998) İnanna'nın Aşkı Sümer'de İnanç ve Kutsal Evlenme, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Derviş, E. ve Abliz, M. (2001). *Uygur Hazırqı Zaman ve Bügünki Zaman Edebiyatidin Soal-Cavablar*. Qeşqer: Qeşqer Uygur Neşriyatı.
- Dilçin, C. (2013). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Emet, E. (2007). Doğu Türkistan'da Çift Dilli Eğitim. *Uluslar Arası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, 537-548.
- Freeman, J. (2012). İkki Ğuñga Şairniñ İcadıyiti Heqqide Sélışturma İzdiniş. *Şıncañ Pédagogika Univérsitétı İlmiy Jurnili*, Sayı 9, 73-78.
- Harbalioğlu, N. (Ed.). (2017). *Çağdaş Uygur Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Hasancan, A. (2017). Modern Uygur Şairi Ahmetcan Osman Şiirleri ve Onun Önderliğinde Ğuñga Şiir Hareketi. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, Sayı 9, 1-10.
- İnayet, A. (1997). Çağdaş Uygur Şiiri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Sayı 2, 191-205.
- İnayet, A. (2007). *Abdulhalûk Uygur ve Şiirleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İnayet, A. (2011) Uygur Muhebbet Koşakları (Aşk Şiirleri)nın Yapısal Özellikleri Üzerine. *Turkish Studies, Literature and History of Turkish or Turkic*, Sayı 1, 103-122.
- John, D. (1997). *Uygurçe-İngilizçe Luğet*. Ürümçi: Şıncañ Xelq Neşriyatı.
- Karahan, L. (2014). *Türkçede Söz Dizimi (21. Baskı)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaman, A. (2011). *Lutpulla Mutellip'in Eserleri (İnceleme, Metin, Aktarma, Dizin)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Karaman, A. (2014) Uygur Şairi Lutpulla Mutellip. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, Sayı 3, 101-115.
- Karaman, A. (2016). *Avazlıq Oqya & Kıriğ Bir Yürek'te Fiil + (Ip + Art Fiil Yapıları*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Karataş, T. (2001). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Perşembe Kitapları.

- Karluk, A. C. (2016). ÇKP İktidarı Sonrası Doğu Türkistan'da Uygulanan Dil Politikaları. *Uluslar Arası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi*, 199-205.
- Kasapoğlu, Ç. H. (1998). Abdurrahim Ötkür'ün Şiirlerinde Hürriyet ve Mücadele. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Sayı 5, 87-97.
- Kasapoğlu, Ç. H. (2013). Çağdaş Uygur Edebiyatı. Y. Akpınar ve F. Ağca (Ed.), *Çağdaş Türk Edebiyatları-II* (1. Baskı) içinde (140-170). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Kaşgarlı, R. A. (2012). Komünist Çin Dönemi Uygur Şiiri Üzerine. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Sayı 2, 345-359.
- Kaşgarlı, R. A. (2014). Çağdaş Uygur Edebiyatı ve Onun Geleceği. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, Sayı 3, 129-145.
- Kaşgarlı, R. A. (2017). *Çağdaş Uygur Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi (3. Baskı)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Külekiçi, N. (1995). *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Necip, N. E. (2013). *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü (3. Baskı)*, çev. İklil Kurban, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Osman, A. (2015) *Uyghurland, The Farthest Exile*. Los Angeles: Phoneme Media.
- Öger, A. ve Arslan M. (2008). Uygur Türklerinde Bazı Çalgılar ve Çin Kültürüne Etkisi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Sayı 2, 9-16.
- Özbay, H. (1993). *Çalpan'ın Şiirleri (Metin-Aktarma-İnceleme)*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Öztürk, R. (2015). *Yeni Uygur Türkçesi Grameri (3. Baskı)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Öztürk, R. (1997). *Uygur ve Özbek Türkçelerinde Fiil*, Ankara: TDK Yayınları.
- Pulungsari, R. (2018). Menglongshi 朦朧詩 Dan Revolusi Kebudayaan Cina. *Paradigma Jurnal Kajian Budaya*, 8 (1), 84-98.
- Selim, S. (2018). *Rafig Hümmet'in Şiirleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şahin, H. İ. (2015). Ritüel ve Kutsal Anlatı İlişkisi Bağlamında Balıkesir Çepnilerinin Cem Törenlerindeki "Miraçlama"lar Üzerine Bir Değerlendirme. *Milli Folklor Dergisi*, Sayı 105, 99-110.
- Şener, H. (2016). Türk Edebiyatında Mi'râciyye Geleneği ve Harputlu Rahmî'nin Beyân-ı Mi'râc Başlıklı Manzumesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2, 77-91.
- Tuna, A. (2012). *Doğu Türkistan'da Asimilasyon ve Ayrımcılık*, İstanbul: İHH Kitap.
- Wilkinson, K. (2011). *Semboller ve İşaretler (2. Baskı)*, çev. Seda Göktoy, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Yakup, A., Geyurani, Ğ., ve Qadir, İ. (2011). *Hazirqi Zaman Uyğur Tiliniñ İzahliq Luğiti (2. Baskı)*. Ürümçi: Şıncañ Xelq Neşriyatı.
- Yasin, T. (2001). *Bahadır Ezimet Sadir Palvan*. Ürümçi: Şıncañ Yaşlar-Ösmürler Neşriyatı.
- Yelok, Ş. V. (2007). *Erkin Vahidov'un Şiirleri Üzerine Dil ve Üslup Çalışması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

ORİJİNAL METİN

ئاپئاق غېربىلىق

ئاپئاق غېربىلىق

ئىچىمىدە بۇ دائىمىي مۆجىزە

مەنمۇ

دۈن جۇئانغا ئوخشاش

ئىنسانىي تەشەببۇسنىڭ داۋاملىشىشىغا قارشى

ئاڭا تەلۋۈكۈس بېغىشلىنىمەن

سەلگىن شامالداك ئېمىدىگەن يېنىك

قان كېسىلىدەك ئېمىدىگەن دەھشەتلىك

غېربىلىق بۇ

ئىچىمىدە پەقەت بىر نەرسە مەۋجۇت: ھېچنېمە ئۆز تەنمەكتە

ئېھ مېنىڭ ئاپئاق غېربىلىقىم

ئېھ مېنىڭ تۇنجى ئېسىم

ئېھ مېنىڭ دۇراختىكى جەننىتىم

پىرئەۋىن جەستى

بابىل مۇنارى

ئەلئېھرام

گىرباك تۇرۇرۇكلىرى

نېپىروركتىكى كۆككە تاقاشقان بىنالار...

ھەممىسى غېربىلىقنىڭ ئاقلىقىدا ئۆچۈپ كېتىۋاتقان رەڭلەر

ئاغزىمىدىكى كۈلدۈرما

تۇتاشماقتا قەلبىمگە

شەپقەتنىڭ ئوتى.

كۈلدۈرلايدۇ ئاغزىمدا

تەڭرى سۈكۈتى.

ئاقلىقنىڭ خام خىيالى

1

بۇ جاھاننى نېمە قىلغۇلۇق؟!
غۇلىغان كۆۋرۈك بېشىدا تۇرار گۈزەللىك.
شادلىقنى يېپىنچاقلاپ يېڭى بىر ئەرۋاھ
ئۆزلەيدۇ ھاڭدىن.

ئادەملەر تىرىلمەكتە

شان-شەرەپلەر خاتىمىسى ھەققىدە

زاۋاللىقنىڭ مەڭگۈ تېشىغا پۈتۈلگەن

يېزىق تېنىدە.

سۆز ھامىلدار بولماس ھېستىن باشقىغا.

ھەسرەت ئۆلۈك، تەييار دەپنە قىلىشقا.

زاماندىن يىزىگە قالغىنى -

تەختتىن چۈشكەن پادىشاھنىڭ تاجىدىكى

يېلىنچىغان ئاشۇ جىرىڭلاش.

ئەي، ئوقۇرمەن، ئاتا قىلغىن بىر ناخشا

كۈندۈزدىن كاۋاك ئاچىدىغان،

قېچىپ كەتسۇن غەلىبە

يوقنىڭ دەرياسىنى كېسىپ ئۆتۈشكە

ھازىرلانغان خىيالغا.

46

ئېھ ئاپئاق غېرىبىلىق
ئېھ كائىناتنىڭ سوقۇۋاتقان قەلبى
ئېھ شائىرلارنىڭ سۈكۈتى
ئېھ ماتېماتىكىلارنىڭ سەلتەنەتلىك نۆلى
غېرىبىلىق ئۆڭكۈرلىرىنى قونالغۇ قىلغان
سەرسان تەڭرىلەرنى ئۇچراتتىم
ئۇلار ئۈچۈن
قۇياش ئۆزىنى ئەبەدىي تەكرارلىماقتا

ھەتتاكى بالىلارنىڭ كۆزىدىمۇ

غېرىبىلىقنىڭ چىقىنىنى كۆردۈم

شۇنداقلا ئاپئاق غېرىبىلىقىمنى

ئۆلۈكلەرگە ئورالغان مۇقەددەس كېيەن دەپ تەسەۋۋۇر قىلدىم

45

كۈتۈپ ئار تۇتۇپ،

چىق، ئەي چوڭقۇرلۇق!

بىلىمىڭنى، سەن تۇرۇشنى بىلىمەيسەن

شاھىيات تاختىسىدا.

شاھلار ئۆلۈپ كەتكىلى نەۋاق

ھەم ئۆز لۈككىنىڭ ئارقا تەرىپىدىكى يۇرتلاردا

سوقۇلغان شۇ ئۇقىلاردىن قورغانلار خالى.

ئىنسانىيەت ھېكمىتى، ئەنە،

ھاكىرىماقتا سەھنە كەينىدە.

ھەم ھەيكەلنىڭ ئىلەڭگۈچى بار

ئاتلار بىلەن زېمىننىڭ مىخلىرىدىن ياسالغان.

قۇلاق سېلىپ تىڭشا، ئوقۇرمەن،

ھۇۋلاشلاردا ئۇنىڭ چىملار تىترىشى

ئەمەسمىدۇ ئوشقانلار غاجاۋاتقان؟

غايىبلىقنى ئارىمىزدىن قاچۇرغان كىم؟

كىمىنىڭ ئەسلى ئۇ

تېنىمىزنىڭ ئۈستىدە دەۋىلىمىغان؟

كوچىلارنىڭ ئېگىلىشى بار

پولاتنىڭ قامىتىگە ئېگىلىگەن شاملاردەك.

ئىشتىھايىمىزنىڭ مودېرنىزىمى بار:

يايلاققا چىقىماس

قايتىمىغىچە ئېغىلغا يوللار.

كەينىنىڭ كەينى بار،

غۇۋغايىمىز ئارىسىدا ھەم ئالدى بار

كەلگۈچىگە تەييارلىغان قۇربانلىقىمىزدىن

قىسىلىپ چىقار...

كۈنلەرنىڭ مۇنارىدا ئۆلتۈرۈۋالاشۇق.

ھەم تاملارنى تېشىمىز

ھېكمەتلىك مۇشۇكلەر كۆزەت قىلغان

لەھزىنى ئىزدەپ.

قالىمىز، ئاندىن، ئويلىنىپ:

قانداقلارچە چىقار زامان چاتقاللىرىدىن

شۇ ياۋا توڭگۇز

خانىۋەيران قىلار ھەم

ئۈمىدىمىزدىن باشقا ھەممىنى؟!

ئەي، ئوقۇرمەن، قاچانغىچە قالارمىز

ئەسلى بىلەن تەتۈرنىڭ ئوتتۇرىسىدا پىرقىراپ؟

شۇ تاشلاندىق باشلىنىشتا يېتىپ بېرىش ئۈچۈنمۇ؟!

ئۈچىنچىسى كىم؟

ئەسلىنىڭ سىرتىدا،

تەتۈرنىڭ سىرتىدا؟!

5

ئەنە...

ئۆز شەكلىدىن چىقماقتا شەكىل،

بالياتقۇ ئاسىيلىقىدىن باشقا ھەممىدىن يالڭاچلىنىپ،

قەدەملەرنىڭ مۇساپىرلىق پەيتى بىلەن

لەڭگەرلەردە قەد كۆتەرگەن سايىلەر ئارا

بۆلۈنۈپ ھەم...

ئەي ئوقۇرمەن، ئەي بوشلۇقنىڭ مۇنارىدا تورغۇچى،

قاي ئىستەككە، كۆردۈڭ، ئۇۋا سالغىنىنى

ئۇزاقتىكى شۇ بۇرۇقنىڭ؟

مانا، يوللار كىرمەكتە يىلانلارنىڭ شەكلىگە

خىيالدا تۇرغانىڭ،

ھەم ئورنىدىن تۇرماقتا شۇ سۈپسۈرۈك

كۆزەتكەنچە كۆرۈنمەس پارچىلىرىنى.

50

كىم ئۇ ئايرىلغان؟

تۇتاشقان؟

بىزگە كىرگەن سايىلەردىن چىقىپ كەلگەن؟

ۋاقىتنىڭ كەلىدىمۇ تېخىچە

چېدىرىنى تىكلەش ۋاقتى زامان تاجىغا،

ئوتلاشقا قويۇپ بېرىپ توغما تەبىئەتنى

جەۋھىرىمىزدىن ئۇنۇپ چىققان يايلاققا؟

نېمە ئۈچۈن يىتكۈزىمىز بۇ ئارابىنى

شۇ ئىككىنچى قىرغاققا؟

ئۇندا زامان ئۈگەيدۇ،

تەن مېۋە بەرمەيدۇ،

ھەم ئېتىلىپ چىقىدۇ يىرتقۇچ چېچەكلەر

يېتىلگەن ئەپسانىنىڭ ئاغزىدىن...

بىزنى شۇنداق يەند قىلىدۇ ئۈستۈمۈتلىۋاتقا

شۇ بۈچۈن ئادەم

پەرۋا قىلماي قورقۇنچىنىڭ ۋالاقلىشىغا،

تۈزۈلمىنىڭ قانۇنىيىتىگە،

ھەم ئاجرىتىپ زېھنىمىزدىن پەقەتلا

ئىستەلگەننى،

قارغىشقا ئۇچرىغاننى،

تاشلاپ قويماي بىز كېلىدۇ دەپ پەرەز قىلغان.

نىڭ شۇ سىرلىق ئوردىسىدا.

49

ئارمان

ئېسىمدە...

ئۆلۈپ كەتتى بەزىلەر،

يۈمۈلمىدى

ھايات قالدى كۆزلىرى.

شۇ كۆزلىرىگە ئۆيدى قان بولۇپ

ئېيتالمىغان سۆزلىرى.

ئالەم...

ئۆلگەن ۋۇجۇتتا تىرىك كۆزلىرى!

تىرىك كۆمۈلگەن شۇ كۆزلىرىنىڭ

ئاچچىق ئاھىمى

قەبرىسىدە ئۆنگەن بۇ گۈللەر؟

1985 - يىل

ئەي، سەن ئاقلىق! بىر نەرسىنى ئويلاپ قالدىڭمۇ؟

ئەي، سەن چۈش قىرغاقلىرىدا

چۇقۇن كۆتەرگۈچىلەرنىڭ جىمجىتلىقى!

ئەي، سەن بالىياتقۇغا چوڭقۇرلىغان بالىياتقۇ!

سەندىن باشقا كىممۇ بۆسۈپ چىقالىمىز

تاج كەيدۈرۈش مۇراسىمىنى؟!

سەندىن باشقا كىمنىڭ بالىياتقۇسىدا

تىرىلىمىزكى، چېچەكلەيمىزكى؟!

سەندىن باشقا كىم...؟!

مەن سوراي مەن ھەيرەتتىن

ئۆز ئۆلۈمىگە ئېگىلىگۈچىنىڭ ئېسى ھەققىدە

ھەم سۆزلەيمەن زاۋالغا

شۇ كۈچلۈك ئېقىن ھەققىدە.

يۈرۈپ كەتكەي زامان زامانىمىز،

ياكى لەڭگەر تاشلىغاي قىستاق قىستاق ساھىلىمىزدا

ھېچ پەرقى يوق ئۆلۈم بىلەن ئۆلۈمنىڭ

غەلىبە نىقابلىرىدا يىلەنجىشىدىن باشقا.

ئاشىق تىنچلىقى

بىلىكىم ئۈستىدىكى ئۇنىڭ بېشى -
ئەينەكلەر ئارا قۇشلار ئاۋازى.
ئۇيۇ...
گويىكى تالڭ سەھەردەك،
قان تاشقىنىدىن ئۆزلىگەن قۇياشنىڭ گويى.
ئاھۇ يۈگرەر تومۇردا
يايغىنىچە تۈگمەس بىر يول
پىشانىدىن سۈزۈلگەن،
تەكشى نەپەس ئالغاندا جانان.
ئاھ بۇ نەپەس شۇنچە ھۆكۈمران.

ئۇنىڭ قەلبى يېقىن قەلبىمگە،
كىرىپكىلىرى ئەكس ئېتىر كۆزۈمدە،
كۆردۈم بىر توپ كەپتەرنى
ياكى
ئەسكەرلەرنىڭ جەستەلىرىنى.
كۆردۈم ھەمدە پارتلىشىنى زامانىنىڭ
ئەمچەكنىڭ نۇر ھالقىسىغا
يېقىنلاشقاندا.

ئەي، رېتىم قىزى،

ئەي، رەھىمسىز دادالىق قىز،
ئەي، سەن كۆزۈمدىن ئېتىلغان شەھۋەت
گويى يىلپىزدەك،
دېڭىز چىملىرىغا بولغانغان قۇياشنىڭ گويى.

سالام ساڭا، ئەي كارىۋات،
ئەينەكلەردە كۆپەيگەن، ئەي تەن،
نۇر ئىچىدە ئورۇنلاشقان جىنايەتنىڭ ئەينىكى،
قاشتېشىدەك ياڭراق كۈلكە ئەينىكى،
ھەمدە قورام تاشلاردىن بۆلۈنۈپلايدۇ قان
ئەينەكتە...

ئاپىرىن ئەينەكلەرنىڭ تېنچلىقىغا!
ئاپىرىن
بوسۇنغان سېھرىدىكى تۈن تېنچلىقىغا!

بىلىكىم ئۈستىدىكى ئۇنىڭ بېشى -
ئۇندىكى ھەر بۇلاقتا ئۆرتىنىشىم.
كۈل تېڭىنى قوچقان ئۇيۇ
گويى جانان يېقىنلىشىپ ماڭا ھەر ياقىتىن.
نېمىدېگەن يېنىڭ ئۇنىڭ چاقنىغان قولى،

ئاسمان يېرىم چۈشتى

باتۇر روزى ئۆلدى...

باتۇر روزى ئۆلدى...

بۇ خەۋەرنى يەتكۈزدى شامال
تەكلىماكاندىكى توغراقلارغىچە...

يۈرەك يېرىم چۈشتى،

ئاسمان يېرىم چۈشتى،

يېرىم چۈشتى ئەر ئائىلىنىڭ بېشىدىن

شاھمەشرەپنىڭ باش سۆڭىكىدىن

ئويۇلغان شۇ سەلتەنەتلىك تاج.

ئارقىسىغا ياندى ئېقىنلار،

يېرىم چىقىپ توختاپ قالدى تاغلارغا.

ئومۇمىي يۈزلۈك تەزىيە ئۈچۈن

سۇلىرىنى يىغدى بۇلاقلار.

لەرزان ئويۇق ئىچرە كۆكسۈمدە ياتقان

شۈكچىك ھايۋان!

چۈش بېغىدا شۈدەم پەرۋاز قىلىۋاتقان

يۈكسەك ئايلانمىلىق لەۋلىرىدە جاناننىڭ

سايىسى تەبەسسۇمنىڭ،

تەبەسسۇم تېڭى،

ئەسلىتەر ماڭا قۇشقاچنىڭ بەھرىمانلىقىنى

قارىغاي شېخىدىكى ئوۋىسىدا،

كېچىنىڭ شۈنچە يىراق بىر ۋاقتىدا،

كۆكلەتكۈچى شامال ۋاقتىدا...

ھەمدە ئۇنىڭ بىلىكىگە قويۇلغان بېشى -

مايسىلار پەيتى.

بالىلىق ئايلىرى

1. چۈش

بالىلىقتىكى ئايلارنىڭ بىرىدە
بىر چۈش يار ئېدى
چوڭايماي
گاس، قارىغۇ، كېكەچ
مىليونلىغان قاناتلىرى بىلەن
پەرۋاز قىلاتتى
ئۇچاتلىرىمىنىڭ قەبرىستانى ئۈستىدە
مەن چوڭ بولغاندا ئىسمىنى ئۇققان قەبرىستان:
يەر شارى!

2. كەپسىزلىك

بالىلىقتىكى ئايلارنىڭ بىرىدە
ئۇنى ئوغرىلاپ
قەلەم قاپقۇچىغا تىقىپ قويدۇم
قېرى تۇن ئويغىنىپ
گاس كۈچىلارغا چىقتى - دە
دەرتلىك ئاۋازدا تۈۋلاشقا باشلىدى:

ئاي ۋە بۇلاق

ئاسماندا ئاي سارغايغان شۇنچە...
بۇلاقتىكى ئاي،
چۈشلىرىنى يىغار چېچەكنىڭ
ھاۋادا تۇرغان ئەبى مۇردىسىدىن.
بۇلاق ئاستا ئويغىتىدۇ چىملارنى،
بىر رىۋايەت كەلدى ئېسىگە:
كىرگەنمىش ئاي تۇيغۇ يىغىغا،
قايتىمۇ شۇ دەم بوغۇز لانغان تۇرغا ئايلىنىپ.
ئاي شولمىسى جىسىقتاندا كۆرۈمدە...
بۇلاقتا غايىب بولۇپ كېچە يەلكىنى،
يۇلتۇزلارغا ئايلىنىپ تەنلەر،
گۇناھ - يايىرامغا.
ئاي يۇيىدۇ نۇردا بۇلاق ئېسىنى،
بۇلاق -
تۈننىڭ يۈكسەكلىرىدىن
ئۆز كەشلىگەن ئاي.

5. قايغۇرۇش

بالىلىقتىكى ئايلارنىڭ بىرىدە

يىغلاپ تاشلىدىم

ئانام كۈلۈپ تاشلىدى يېشىمنى سۈرتكەچ

مەن

ئاينىڭ بۇلۇتلارغا قانداق چۆكۈپ كەتكەنلىكىنى

مېنىڭ ئۇنى قوتقۇزۇۋالاي دەپ

قوللىرىمنى قانداق سوزغانلىقىمنى

دەۋاتتىم

6. ئاللاھنىڭ قارىچۇقى

بالىلىقتىكى ئايلارنىڭ بىرىدە

خىيالىنىڭ گىرۋىكىدە پۈتۈمنى ساڭگىلىتىپ ئولتۇراتتىم

بوۋام

دادام بىلەن ئانامغا

مېنىڭ ئاللاھنىڭ قارىچۇقىدا ئولتۇرغانلىقىمنى

شۇڭا ئاللاھنىڭ كۆزى ئوچۇقمۇ - يېپىق مۇھىم ئەمەسلىكىنى

پىچىرلاۋاتتى

- قېنى سەن، قوزالم؟!

قېنى سەن، ئېيىم؟!

3. بەدىئىي ئەسەر سودىگىرى

بالىلىقتىكى ئايلارنىڭ بىرىدە

مەن قۇياشنى كۈندۈز بىلەن

كۈندۈزنى چۈشلەر بىلەن ئۆلچەۋېتىپ

رەستىدە زوڭغۇر يىپ ئولتۇرغان كېچىنى كۆردۈم

ئالدىدا

بىر دۆۋە ئاي-يۇلتۇز

4. بېلىقچى بىلەن ئالتۇن بېلىق

بالىلىقتىكى ئايلارنىڭ بىرىدە

كېچە ئايدىڭ دېڭىز

ئاي ئالتۇن بېلىق ئېدى

ھەر ئەتىگەن ئۇنى ئۇپۇق تۇتىۋېلىپ

ئاخشىمى دېڭىزغا يەنە قويۇۋېتەتتى

- قانداق دەيسەن، قەدىرلىكىم

ئۆيلەپ قويماق

ئېسىنى يوقاتقان قۇياشنى

رەڭ قارىغۇسى ئايغا؟!

10. مېتافىزىكىلىق ئويلانىش

بالىلىقتىكى ئايلارنىڭ بىرىدە

شامال ئۆگزىگە چىقىپ

يېنىمدا سوزۇلۇپ ياتتى - دە

ئويغا ياتتى:

نەدىن باشلىدى؟

نەدە تۈگەيدۇ؟

ئىستەيدۇ نېمە؟

11. تىل مەشقى

بالىلىقتىكى ئايلارنىڭ بىرىدە

كېچىگە يىقىلسام

يۆلەيتتى ئۇ مېنى

كۈندۈزگە يىقىلسام

قۇياش يۆلەيتتى

7. كېچىنى تويۇش

بالىلىقتىكى ئايلارنىڭ بىرىدە

بۇلۇت ئۈستىدىلا ئۇخلاپ قالدى ئۇ

ھارغىنىدىن...

تاڭغا يېقىن چۈشۈپ كەتتى بەرگە

قارا بېسىپ

شۇئان

ئويغاندى قەلبىمدە كېچە تۇيغۇسى

8. يەرنى ئېلىپ قېچىش

بالىلىقتىكى ئايلارنىڭ بىرىدە

شۇنچە قىلىپمۇ

كۆتۈرەلمىدى ھەسەن-ھۈسەن

يەرنى قۇچاقلاپ

نەگە ئېلىپ كەتمەكچىكەن؟!

9. ئۆيلەپ قويۇش

بالىلىقتىكى ئايلارنىڭ بىرىدە

دېڭىز تاڭدا قۇرۇقلۇقتا پىچىرلىدى:

14. ئايدىڭ سۆز

بالىلىقتىكى ئايلارنىڭ بىرىدە

غايىپ بولدى ئۇ

قاراڭغۇدىن تەشۋىشلىنىپ قالدى يۇلتۇزلار

چىقىۋالدى ئاسمانغا كۆڭلۈم

ھەمدە بولدى تۈندىن ئۇلۇشۇم

تېخىمۇ ئايدىڭ

12. روجەك

بالىلىقتىكى ئايلارنىڭ بىرىدە

بىر روجىكىم بار ئىدى

كېچىسى كۆرگەن چۈشۈمنى

كۈندۈزى ئۇنىڭدىن كۆرەتتىم

بىر قېتىم

كۆردۈم ئۇرۇشتىن قايتقان دادامنى

قانغا مىلىنىپ...

چېقىلدى شۇ دەم

ئاشۇ روجىكىم

13. كۈتۈش

بالىلىقتىكى ئايلارنىڭ بىرىدە

ئاسماندىكى يۇلتۇزلارنى تېرىۋالماقچى بولۇپ

تالاق ئاتىچە ساقلىدىم

يا كۆزنى يۇممىدى ئاي

يا ئۆگدىمىدى!

بىر سىقىم ئۇيغۇر تۇپرىقى

- پەرھات تۇرسۇنغا بېغىشلايمەن.

ئائەشتىن يارالغان بولسىمۇ روھىم،
قورۇنماس، تېنىمدەك لاينىڭ ئىچىدە.
چۈنكى ئۇ - بىر سىقىم ئۇيغۇر تۇپرىقى
ئائەشكە زار تىققان، ئۇزۇن كېچىدە..

يوقلۇقتا يولۇچى ئىي، قۇتۇق روھىم!
لەنەنلە تېنىمنى سېنى چەكلىسە.
ۋە لېكىن، لاچىلىك قىممىتىڭ بولماس،
سېنى مەن تۇرەلگەن تۇپراق يەكلىسە.

بىپايان كۆزۈڭ

دولقۇنلايدۇ بىپايان كۆزۈڭ،
ئېزىپ قالغان يەلكەنمەن ئۇندا.
بوزانلىرىڭ پەسىمەس زادى،
بىر ۋەھىمە ياڭرار شاۋقۇندا.
ئىستىمەيمەن قىرغا بېرىشنى،
ھايات - ئۆلۈم ماڭا بەربىر.
پاچاقلىنىپ دولقۇنلىرىڭدا،
ئاڭغا چۆكۈپ كېتەرەمەن ئاخىر.

بۈيۈك لەڭگەر

گۈل ئىكەن بېشىمغا سانجىلغان تەغدىر،
كۆزۈمدىن ئاققىنى ئۆرتەنگەن تىكەن.
چاقىردى مېنى، "ئەي، ئازاب تۇغقان شىر!"
كېسىلگەن بېشىمنى كۆتەرگەن لېگەن.

ئۈزۈلدى تېشىمغا، نۇر ئۇيغىغان دەم،
قۇياش دەپ ئاتالغان شۇ بۈيۈك لەڭگەر.
قېنىمغا ئەلىمىساق بولغان ئېدى جەم،
بىلىمدىم، يوقالدى مەندە ئەڭگۈشتەر.

ئۈنۈمگە تەڭرىقۇت چۈككەندىن بۇيان،
كۆكسۈمدە گۈپۈلدەر پارلىغان زۇلمەت.
ماڭلايدا ساداقەت سۇنمايدۇ گۇمان،
گۈللەردىن تۇماندەك ئۆزلەيدۇ ھەسرەت.

"ئاھا" دېسەم، گېلىمدا يىقىلار ئاھۇ،
"ياق!" دېسەم چېقىلار قەلبىمدە ياقۇت.
يېشىمدا نەملەنگەن قايسى ئىلاھ ئۇ،
بۇ قۇتلىق زېمىننى ئەيلەگەن تاۋۇت؟!

بوسۇغا پىچىرلىماقتا

يىراقتا
بۇ يەردىن يىراقتا
ھەر تەرەپتىن كېلىۋاتقان زاماندا
ئانەش ھەمدە سېھىرگەرلەرگە
ئېتىلگەن شۇ ماكاندا
بوسۇغا بىزگە پىچىرلىماقتا
يېنىك
تىترەڭگۈ
ئاڭلانمىغىدەك ئاۋازدا
قاراڭغۇلۇق ئىچىدىن

چۈشەندۈرۈش مەزمۇنى

1

يىغلىسام،
ئەمچەك سالتىڭ.
يىغلىسام،
ئالتىڭ مېنى قۇچتىڭغا
يېنىك پەيلىپ.
يىغلىسام،
سالتىڭ ئاغزىغا ئاغزىڭدىن
بىر پارچە قەنتنى.
سەن بىلەتتىڭ
ئېلىپبەسىنى يىغلىنىڭ.
ئەمدىچۇ، ئانا.
يىغلىسام ئەگەر
دوسلايدۇ مەڭزىڭدە دۇنيا،
نە قىلارنى بىلمەيسەن لېكىن!

2

ھېلىغىچە

69

كارۋان قوڭغۇز اقليرىدەك

جاراڭلايدۇ قۇلىقىدا

پەرىشان ئەللەيلەشلىرىڭ، ئانا.

ھېلىغىچە

يوقاتتىمىدى بۇ بەگباش قەلبىم

تولغىقىڭنىڭ ئاچچىق تەمىنى.

كەلدىم دۇنياغا

يۈدۈپ يەلكەمدە ئۈمىدلىرىڭنى.

بۆسۈكۈمدىلا تۇيغاندەك گۇيا

ئەينى سېنىڭ تۇيغىنىڭنى

ئەمچىكىڭنى چىشلىدىم قاتتىق.

بىر دانە ئوغلوڭمەن، بىر دانە،

يۇلتۇز ساناپ چوڭ بولغان.

يامغۇر ياغسا

يۇڭۇرۇپ چىقتىم كۈچىغا،

چاۋاك چالدىم ياپراقلار بىلەن،

ناخشا ئېيتتىم شاماللار بىلەن...

كۈنلەرنىڭ بىرىدە،

مەھەللىدە كۆرمىدىڭ مېنى،

خىيال بىلەن

يۈرۈپ كەتتىم ئۇزاقلارغا.

تۇنجى قېتىم كۆردۈم تاغلارنى،

70

ئۈگدەيمەن ئازراق

بېشىمنى -

بىلىكىگە قويۇپ بۇلاقنىڭ.

قۇشقاچلارنىڭ چۈشى كىرەر چۈشۈمگە

مېنى زۇلمەت ئورنىتىغا.

ئۆزۈمگە يەنە چۈشۈشۈمنى

بۇرۇنقىدەك، ئەمدى، ئانا.

3

چۈشتى مەڭرىمگە بىر تامچە شەبنەم،

پىچىرلىدىم:

چىم ئەمەسمەن، ئىي، تاڭنىڭ ئېسى!

ياڭرىدى، بىر مەھەل، ئىكس سادا:

نەدىن كېلەتتىم،

قەدىمكى قۇياش ئويغانغان بۇ پەيت

سېغىنىمىڭا كونا ئۆيۈڭنى؟!

4

ئەي، مەن تەشنا بولغان،

سۆز بىلەن قاتىلانغان ئۆيۈم!

بېقىپ چوققىلارغا

خىيال قىلىدىم ئاق چېچىنى بۇلۇمنىڭ.

ئوقۇپ بەردى ماڭا ئورمانلار

كۆز كىتابلىرىنى،

ئىنساننىڭ باش باھارىغا

ئۇچۇپ كەتكەن قۇشلارنى.

مۇڭداشتىم ئۇزاق

سەرسان يۈرگەن بۇلۇتلار بىلەن.

ئوقۇپ بەردى بۇلۇتلار ماڭا

شېئىرلىرىنى چاقماقنىڭ.

مەجنۇنلىغا يۆلىنىپ غەمكىن،

قۇلاق سالىدىم

ھېكايىسىگە قېرى دەريانىڭ.

خىياللاردا ياقتىم

يۇلتۇزلارغا تولغان ئاسمانغا.

خىياللاردا

چىقىتىم ئارىلاپ ئەجدادلىرىمنىڭ

قاراڭغۇدا ئاقار يۇلتۇزدەك -

ياتقان ئاشۇ قەبرىلىرىنى...

كېلىمەن، ئانا،

ئەللەيلىتىپ ئېغىزىمدا مۇڭلۇق ناخشاڭنى.

ھاردۇق يەتكەن چاغدا روھىمغا

71

72

دەلىلەر

بۇ تۇغۇشنىڭ ئەڭ يىراق قىتئەسىدە كۆرۈم سېنى، دەلىلەر،
قېنىڭ لەشكەر سۈرۈپ تۇندىن جۇدا قىلدى مېنى، دەلىلەر.

مەللىك بايرىمى سەن كۆكتە، مەن جەڭگەلەتتا قان تۆكتۈم،
سېنى ئەپكەلدى ئۇپراققا پىغانىم خۇيتىنى، دەلىلەر.

كۆرۈمدىن توختىماي قەغەزگە چۈشكەندۈر ئاقار يۇلتۇز،
بىراق روھىمنى قىسقان شۇنچە زۇلمەتنىڭ تېنى، دەلىلەر.

ئەزەلدىن ئوۋچىمەن ئولجا ئېمە بىلىمەس ئېدىم ئەمما،
ئۆزۈڭ ھەر ئوۋچىنى ئوۋلايدىغان روھ جەرىنى، دەلىلەر.

ئۆزۈڭ نۇر بارلىقى چەككەن پىغۇتلىق ئەلىمىساق تارى،
ساڭا ئىشقىم گۇيا روھىمدا ۋەھدەت يەلكىنى، دەلىلەر.

تېنىم دەرياسىدا ئۇنگەن چىمى سىردەك سېنى ئۆپسەم،
لېۋىڭدىن ئاقتى جانىمغا چېچەكلەرنىڭ قېنى، دەلىلەر.

سېنى باغرىمغا باسقاندا ھاياتىنىڭ بۇرىسى ھۇۋلار،
يۈڭەر مۇردامنى ئاسماننىڭ نۇرغۇن كېپىنى، دەلىلەر.

يۇمران قەلبىم ئەمچەك سۈيىگە قانغاندىن بۇيان،

سېنىڭ تاشلىق سەينىڭدا ئېچىلغان

ھەم مەڭگۈگە سولمايدىغان

گۈللەرنىڭ ھىدىنى پۇرايتتىم.

مومامنىڭ چۆچەكلىرىدە

سېنىڭ سېھىرلىك ئىشكىڭدىن كىرەتتىم.

جىغۇر بوۋامنىڭ ھاسسىدىن

(بوسۇغىدىن ئاتلىشىغىلا)

سېنىڭ كەڭ-كۈشادە ئاسمىنىڭنى يورىتىدىغان

يۇلتۇزلارنىڭ چاقىنىشىنى كۆرەتتىم.

ئەي، مەن تەشنا بولغان،

ئۆگزىسى يامغۇر يېغىش ئالدىدىكى -

مېنىڭ يۇلتۇزلۇق قەلبىم بولغان ئۆيۈم!

بىر كېچىسى، سېنىڭ كۆلەڭگەڭ

ياسىنۇقۇمدا تۆكسۈپ يىغىلغان چۈش بولۇپ پەيدا بولدى-دە،

يۈرىكىمنى بالىلىق تاشلاپ كەتكەندەك،

شۇ كېچىسى

ھەم مەڭگۈگە

مەنىمۇ كونا ئۆيىمىزنى تاشلاپ كەتتىم،

خۇددى چۈشىدە ماڭغان ئادەمدەك،

قۇچاقلىمىغاچە

ياسىنۇقىمنى...

دولقۇن يۈكسەك، ناخشىمىز سۈرگۈنگاھنى كۈيلىمەس

ئەي، ئىلىشىر ناۋائىي، يېپيۇتەككىن يەلكەننى،
ئەنە، شامال قايتىدىن ئۈندەر بىزنى سەپەرگە.

قۇياش قوندى دېڭىزغا ئىپسانىۋىي بىر قۇشتەك،
تېنىمىزنى ئۆرتەيدۇ ئۇنىڭ مەجرۇھ چوققىسى.

تېنىمىز، ئاھ تېنىمىز...
يۈلەپ تۇرار تېنىمىزنى ئۆلۈم بىلەن ئۇيۇقلار.

كەچكى شەپقە كۆيەكتە باشلىرىمىز ئۈستىدە،
قولىمىزغا تەگمەكتە يالقۇنلارنىڭ تىللىرى.

قولىمىز، ئاھ قولىمىز...
مەھكەم تۇتار قولىمىزنى پالاق بىلەن تىمتاسلىق.

دولقۇن يۈكسەك، ناخشىمىز سۈرگۈنگاھنى كۈيلىمەس،
بۇندا تېخى پۈتمىدى ئەقىدىرىمىز پۈتۈلگەن.

چوڭقۇرغا زۇلمەتنىڭ قىلار چولپان ئىشارەت،
ئۆتۈپ مەجھۇل ئەگمىدىن بىز قۇچۇشقا ھاياتلىق.

ھەر يىلەردىن ئۆتكىن دەپ سەندىن ئۆتىنىمەن،

سەن پارتلاپ كېتىسەن،

ھەر يىلەر ھورغا ئايلىنىپ كېتىدۇ.

تېنىڭ بىلەن روھ ئارا ھەيران بولغان ھالدا تۇرىمەن،

سېنى زاۋال تاپمىسۇن دەپ ساڭا مۇھتاج بولىمەن،

بولىمىسا مەنمۇ زاۋال تاپمەن.

بۇ ماڭا قانداقلارچە يۈز بېرىدۇ،

قانداقلارچە يۈز بېرىدۇ...؟!؟

توساتتىن سېنىڭ خاتىرجەم ئۆزۈڭنىڭ تۇتقانلىقىمنى

كۆرىمەن-دە،

چۈشۈپ كېتىسەن، چۈشۈپ كېتىمەن،

ھېچنەمىدىن بولغان بىر جىسمىڭ چۈشۈپ كېتىمىز.

تەنھالىق ئەگمىسى

شام ئۆزىنىڭ بالىلىق خامخىيالىنى سۈرسۇن، مەيلى،

كېمىلەر كەينى-كەينىدىن كۈندۈزنىڭ كۆلچىكىگە چۈشۈپ

كەتسۇن، مەيلى.

سېنىڭ پۇخرالىرى يوق تەختتىن

ھەمدە تەڭرىنىڭ يۈزىدەك يېشىللىشىۋاتقان كالتەكتىن باشقا

ھېچنەمەك يوق.

ئەگمىلەر

بولۇم ئەگمىسى

مەن چىرىپ كەتمەي دەپ سېنى يېڭىلايمەن،

تېنىڭ بىلەن روھ ئارا ھەيران بولغان ھالدا تۇرىمەن.

ھەرىكەتنى تۇتىمەن،

ساڭا ئۆلىنىمەن،

تېنىمنىڭ پارچىلىرى تەگكە چۈشۈپ كېتىدۇ.

سېنى ئۆلتۈرىمەن،

ئەسلىڭ قېنىمىدىن چىقىدۇ.

سېنى ئىدراكقا تۇرغۇزىمەن،

تۈرلەملىرىنى تىتىپ،

يۈزۈمگە سېكوتىلار دەك چاچىسەن.

بىر قېتىم، سېنى شەينەمنىڭ ھۇشسىزلىقىدا كۆرۈپ قالدىم،

جەۋھىرىڭنى ئوينىۋاتاتتىڭ،

ئۇنى سەندىن ئايرىۋاتاتتىڭ،

ئۇنى ۋەقەنىڭ زولىمىتىدە يىتتىرىپ قويىۋاتاتتىڭ،

تۈزىۋاتاتتىڭ.

سېنى تۇيىمەن،

مەندە غايىب بولىسەن،

سېنى بولسۇن دەپ سېنى ساڭا سۆزەيمەن.

تورلىرىڭنى سىياھەتتىن يىغىپ باق،
كېسىلگەن بېشىڭنى ئاڭا ئىلىقلىق ھالدا كۆرسەن.

ئەي، كەيسىز، نەگە بېرىپ توختىدىڭ؟
ھەر يەرنىڭ سىرى تېخى تۈگىمىدىمۇ يە؟!

بەلكىم دېرىزە بىر دەمدىن كېيىن ئۆمۈچكە ئايلىنىپ قالىدۇ-دە،
ساراڭلىقنىڭ ئۇچۇشتىن باشقا شەھۋىتى قالمايدۇ.

ئەي، موندولۇڭ، ئىلگىرىلە،

چۆرۈلۈش زامانىدا بېلىڭنى رۇسلا.

ئەمدى، خىيالىت يۇلتۇزى چاقنىغاندىن كېيىن،

رەت قىلىش ئىنجىلىنىڭ نېمە پايدىسى؟!

ھەقىقەت ساھىبىنىڭ قول پۇلاڭلىتىشىدۇر،

خام خىيالىلىق كېمىڭ بىلەن يىراقلاپ كەت.

سۈرگۈنگاھ ئەگمىسى

بۇ يەر

ھەم ئۇ يەردە،

بايرامغا كۆز تاشلاپ تۇرغان لەڭگەر يوق.

بۇ يەر ھەم ئۇ يەردە،

پەقەت

بىر دېڭىز قاراقچىسىنىڭ ناخشىسى

ھەم كەلكۈننىڭ ئۈستىگە ئۆزلىگەن ئاياللىق

كىيىمنىڭ مىراسخورىمىن؟

نېمىدىن ئۈچ ئالماقچىمىن؟

دېڭىزنىڭ خىلوھتچىلىك ئىستىكىنى قانداقمۇ قايتۇرۇپ
بېرەلەرسەن؟!

چاقچۇقنىڭ ئۇلۇكلەر بويىقىدىن ۋاز كېچىشى

ھەمدە مىنىڭ قىرغىنچىلىق قىرغاقلىرىدا تېپىلىپ

كېتىشى چوقۇم.

سۇ ۋاستە بولماي قالدى،

مانا بۇ قورامناشلارنىڭ سۈيۈقلۈقى نۇر ھەيكىلىدەك يىقىلدى.

ھېچكىم ئولجىغا قارشى چىڭ تۇرۇشتا خاتىرجەم ئەمەس،

خۇددى بۇ ئىشنىڭ ئۇنىڭ بىلەن ئالاقىسى يوقتەك،

خۇددى ئاپەتنىڭ ھەجىمى ئۇنى تۇنجى رەت قورقتۇراتقاندەك.

جۈغلەنىپ كەتكەن چۈشنىڭ يىراقلىقلىرىدا مانا مۇشۇنداق

قېقىلىپ-سوقۇلۇپ يۈرسەن،

يوقلۇقنىڭ قاتتىقلىقىدىن زارلىنىپ،

تۇنجى بىخىنىڭ نەسلىنى كېچىنىڭ ئاخىرىغىچە كۆشەپ.

كېسىلگەن باش ئەگمىسى

ئەمدى سۈكۈتتىڭدىن يالىڭاچلانغان ھالدا تۇرىمىن،

بوشلۇق سېنى بۇرۇنقىدەك ئۆز ئىچىگە ئالىمىغان،

ھەمدە ئەسنىڭ ھەۋەس جىرىڭنى قالمىغان.

ئاتەش مۇراسىملىرى،

كرىستلەر،

ھەيكەللەر،

تەرەپلەرنىڭ بىر ئەمچەككە توپلىنىشى...

بارماقلار شۈپۈكلەرنى ئوتقان يەردە.

ھەيرانلىق ئەگمىسى

ھېچكىم قايتالار بۆرىسىگە ھەمراھ بولمىدى...

ئۇۋۇ قېيىپ كەتكەن ساھەدە سەن يالغۇز،

ئەي، تويغۇ داستىخېنىدا بوغۇزلىنىۋاتقان بۇقىنىڭ ھەيرانلىقى

ئىچىرە

ئۇزاق ۋاقىت سۈرگۈچى!

ئەركىنلىك ئەگمىسى

قان ھاسىلىق

توغۇت ئالسى

ھەم يەرلىككە قويغۇچى.

ھاۋا ئەگمىسى

نىڭ تەپسىلاتىدىن سىرت

خەتەر دەپ ئاتاشقان غايىب نەرسىلا بار.

بۇ يەر ھەم ئۇ يەردە،

ساڭا بىر چاقماق ھەققىدە سۆز قىلىشماقتا،

دېگىنىكى: يۇرتلارنىڭ ھىدىنى كۆتۈرۈپ يۈرۈشكەن پاقىلار يوق،

سۈرگۈنگاھتۇر بۇ

دولقۇنلارنىڭ تۇمشۇقلىرى يۆتكەپ تۇرغان

ئۈمىدسىزلىك ئەگمىسى

بۇقىلارنىڭ شادلىقىغا ياتقان بىر سەھەردە،

ئايال ساھىلىدىن نىجاتلىق تىلىمىگەندە،

ھەمدە ساھىلدا

دېرىزە

ياكى ئۇنتۇلغان سايە بولمىغاندا،

شۇنداقلا، تۇرمۇش شامالارغا قەرزدار بولمىغاندا...

قاراڭغۇ روھتىن ئەسلىگەنچە چىقسەن.

شۈپۈك ئەگمىسى

سەزگۈننىڭ ئۇيۇقىمىمان قۇشى،

پۇتلىرى بىر-بىرىگە قارشى تارىخ،

ئەجدادلار

گويما سوغۇق يۇلتۇزلار سەل كىنىدەك،
كەرىپكىلىرىم ئارا، شۇئان، ئۆتمەكتىسىلەر،
ئەي، ئۆلۈم قىتئەسىدە ئولتۇراقلاشقانلار،
بۇندا: تېنىمدە،
ئەي، ئەجدادلىرىم!

نېمىدېگەن سارغايغان-ھە، ئارمىنىڭلار،
غەزىنىلەردەك!
ھەم تاشلاندىق ئىبادەتگاھتا
تۇزان باسقان جىنچىراقلاردەك -
يۈزۈڭلار تىمىتاس.

ھەمدە مەن...

ئولتۇرىمەن مۈگدەپ پىنھان چۆلىڭلاردا
يارلانغان بىر تۆگەڭلاردەك.

مەن ئەكس ئەتتۈرۈلەلمىگەن ھالدا،
يۈكسەك شەكىلنىڭ يانتۇلۇقىنى يارىتىمەن.
مەن ھاۋا تېكىستىگە يول ئاچقۇچى...
ئۆزلۈكسىز ئېقىنىمدا ئىخچاملىنىلمايمەن.
ھەۋەستەك سىرلىق،
شامال دەك سەرسان،
ھەمدە ئىچىمىزدە پاناھلانغان سۇدەك.

ئەتىلەرنىڭ ئۆتكەن بۈگۈنى

تەقدىرىمنىڭ ئۆيى ئەلىمىساق،
قىيامەتتىن كېلەر ئۆتمۈشۈم.
كۈن تۈنىدە ئۇخلايمەن ئويغاق،
ھەقىقەتتىن يالغىزىدۇ جۈشۈم.
زامانىسىز مەن ئۈنگەن ئوپىراق،
باشلانمىدى تېخى كەچمىشىم.
دەلدا يارا - زۇلمەتلىك چىراق،
يىغلار كۈلگەم، كۈلەر كۆر يېشىم.
بۇلدۇقلايمەن بۇلاقتىن چاڭقاق،
كۆكسىرەيمەن كۆكنى قۇچاقلاپ.
ئەبەدىيەت - روھىدا دوزاق،
بارار يوللار مەندە ئۇزاقلاپ...

تەرىپلىسەم ئۆمرۈمنى ئەگەر:
ئەتىلەرنىڭ ئۆتكەن بۈگۈنى!
ئۆزۈڭۈمنىڭ بارماقلىرىدا
يېشىلمەكتە مەنە تۈگۈنى.

1994 - يىل

ئەجەپ ئېغىر غەم باستى مېنى

«ئەجەپ ئېغىر غەم باستى مېنى»
دەيدۇ كېچە،
«ئۆلىۋاتقان يۇلتۇزلار باستى...»
«ئەجەپ ئېغىر غەم باستى مېنى»
دەيدۇ ئىشك،
«تۈل قېلىۋاتقان كېچىلەر باستى...»
«ئەجەپ ئېغىر غەم باستى مېنى»
دەيدۇ بوسۇغا،
«يېپىق قالغان ئىشىكلەر باستى...»
«ئەجەپ ئېغىر غەم باستى مېنى»
دەيدۇ يۈرەك،
«بوسۇغلار باستى...»

ئاتقاندا ئاڭ، دەر زېمىن چوقۇم:
«ئاھ...»
ئەجەپ ئېغىر نۇر باستى مېنى،
يۇلتۇزلار باستى كېچىلەر باستى
ئىشىكلەر باستى بوسۇغلار باستى
يۈرەكلەر باستى!

ئەي كېچە، ئۆتۈپ كەتكىنى كېچەڭگەن

ئۆتۈپ كەتكىنى كېلىدىغىنىڭەن

ئۇندا

يەنىلا

سېنىڭ ئاقار يۇلتۇزىدەك ئۆتكۈچى

ھەم شەپقەتكە زاۋال تاپقۇچى نىقابىڭ بولۇپ قېلىۋېرىمەن.

ئەي، كېچە

ئەي كېچە، ئۆتۈپ كەتكىنى كېچەڭگەن

ئۆتۈپ كەتكىنى كېلىدىغىنىڭەن

گۇناھكار ناخشام

يۈكسەكلىرىڭدىن ئاقار يۇلتۇزىدەك چۈشۈپ كېتىۋاتىدۇ

چىچىلاڭغۇ روھىم

تېرىقلىرىڭدە قارىغۇ يىلاننىڭ قۇتراۋاتىدۇ

ئەي كېچە، ئۆتۈپ كەتكىنى كۈلەڭگەڭگەن

ئۆتۈپ كەتكىنى كېلىدىغىنىڭەن

ئۇندا، تاڭدىن تاڭغا پۈتلىشىپ كېتىۋاتىمەن

ئۇلار سەندىن چۈشۈپ قالغان كۈلدۈرمىلەر

ئۇندا، بۇرۇنقى خەت تارتقان چۈشۈم

قۇياشنىڭ ئەمچەكلىرىنى سىلىغانچە ئۆلۈپ قېلىۋاتىدۇ

ئەي كېچە، ئۆتۈپ كەتكىنى قۇياشنىڭەن

ئۆتۈپ كەتكىنى كېلىدىغىنىڭەن

مەن ئۇنىڭ مەڭگۈلۈكۈڭدىكى پەرىشان ئاشتى

ئۆلۈمۈمدىن تەڭرىدەك قۇيۇپ

شەپقەتنىڭ ئارقا تەرىپىدىكى پاسىق كارىۋىتىدا

ئارام تاپقان شۇ قۇياشنىڭ زاۋاللىقىنى ئۇنىڭز كۈيلىيمەن

يۈز بېرىشىنى

چىرىگەندە بىز ياقىتۇرغان شەيىلەر
يولغا چىقىش قوڭغۇراقلىرى ئاستىدا
ھەم تۆۋەنلەپ چۈشكەندە تاڭ
كۆكسىمىزنىڭ قايتاللىرىدىن
سېنىڭ مۈكەممەل تاجىڭغا قاراپ
ئەي، بۇچاغ مەۋسۈمىنىڭ كىرىسلىق مېۋىسى
سەن بىزگە ئۆلۈمنى توقۇغىنىڭدا
زامان ئۈچۈن بىر سۈيىقەست پىلانلىغانمۇ؟
ياكى بىزنىڭ ساڭا بولغان سۆيگۈمىز
بىزدە يوقلۇق مەشئىلىنى ياقىتىمۇ
سەن كۆرۈندۈڭ شۇڭا بىزگە ئەنە ئاشۇ -
ئەلىمىساقنىڭ گۈلىدەك
بىزنىڭ ساڭا باسقۇنچىلىق قىلىشىمىز
تويىمىزمۇ، ئەي، يالغانچى
ئەي، مەڭگۈلۈكنىڭ كېلىنى
ئەي، سەن مېھىر - شەپقەت بىلەن تولغان چايان
ئەي، ئازابىنىڭ يالتىراق رەڭگى

سېنىڭدۇر بىزنىڭ شان - شەرەپلىرىمىز
سېنىڭدۇر بارلىق كارىۋاتلىرىمىز -
ئايالنىڭ، تۈن تىمىتاسلىقىدا، ۋارقىرىغان ئۈندەك ئىگىز

ئەي، مېنىڭ، غايىبلىقنىڭ سۈرەتى!

بۇ باشاقلار مۇقەددەس چۈشتۈر
ھىلىگەرلىك بىلەن ئۇنى تېرىغان ئېدىڭ
يوقالغان جەننىتىڭدىن قايتۇرۇلغان نېمىتىڭ ئۇ، ئەي، دېدەك
ھۇجرال شادلىقلىرىنىڭ سادىق قاراۋۇلى ئۇ
تېرىمىزنىڭ رەڭگى بار ئۇندا، ھەم ئازاب تەمى

سەن ئىگىز دېرىزىمىزدىن ساڭگىلىغان باش
نېمىدىگەن قورقۇنچلۇق ئۆزگىرىش بۇ -
چالماقتىسەن تويان جاڭىنى
قېچىرلارنىڭ ھەسرەتدەك تويىيىپ تۇرغان -
باش سۆڭەكلىرىمىزنىڭ كەينىدە...
بولماقتىمىز بىز، شۈدەم، بولمىغان كەبى
تاپشۇر بىزگە ئاماننىڭنى
يوشۇرغانسەن ئۇنى داداڭنىڭ
ئەستايىدىل قاراۋۇللار كۆزەت قىلغان
ھەيۋەتلىك سارىيىدا

ئەي، بىشارەتچى قىز
ئەي، كۆپۈكلەردە سايرايدىغان مەرۋايىت...
سەن بىلەتتىڭ ئاشۇ بۈيۈك مۇجىزىنىڭ

كەلگۈسى شاماللىرىڭدا

ئەي، بىزنى سۆزلەنگۈچى گاچا جانان

سال، سىر ئۇرۇقلىرىنى يۆتكەشتە شۇنچە تالانتلىق

بىزنىڭ يۇبارمىقىمىزغا

سېنىڭ ئۇيۇك ئالتۇنىدىن ياسالغان

توي ئۇرۇكىڭنى

ئەي، مۇقەررەر رەپىقە

ئەي، سۈكۈت ئاپتېپى

ئەي، سۆز سىرى.

سېنىڭدۇر بىزنىڭ يەلكەنلىرىمىز، دېڭىزلار ھەم بۈيۈك

ئولجىمىز

سەن ئۈچۈن تىكلەيمىز ئالتۇن ھەيكەللىر

شەھەر مەيدانلىرىدا

سەن ئۈچۈن كۆيدۈرىمىز ئىسرىقلارنى، يۈزلىرىمىزنى

سەن ئۈچۈن كۈندۈزنىڭ يۈكسەكلىرىدە بوغۇزلىنىمىز

ئەي، ھەرقانداق قۇربانلىقنى ياراتمايدىغان

قۇتۇقلانغۇچى

بۇ سېنىڭ ئەڭ زومىگەر بالىياتقۇڭنىڭ

مەڭگۈلۈك دەۋرلىنىشى

بىز ئۇنىڭ قۇربانلىرى بىز

بۇ يەھۋە ھازىرلىقىمىزدا

ھەمدە بىزنى سوقار لەززەت چاقىمى بىردىن

بۆلۈمنىڭ كېڭىيىۋاتقان چەمبىرەكلىرى

سىزلىۋاتقان دەم

ئۇندا پاچاق لەيلەر بوشلۇقتا

يەنە بىر پاچاقنىڭ يىراقلىقىدا

ھەمدە خورلۇق كىرەر تىقىلىپ

بۈيۈك شۈبھە بىلەن گۈزەل غايىبلىققا

قوپ، ئەمدى، سۈيىمىزنىڭ نۇر ھالقىسىدا

سېسۋاتقان ئۇچلۇك زامان پۇرتى،

چېقىلماقتىمەن

ئۇرغانچە باشلىنىشنى ئاخىرلىشىشقا.

ئۇچراشماقتا كەتكۈچى

كەلگۈچى بىلەن

مەركىزىدە چېقىلىشىمنىڭ.

1986 - يىل

ئەينەكلەر لەھزىسى

يۈگرىمەكتىمەن ئەينەكلەر ئارا،

ئالغىلىماقتىمەن

چېقىلماقتا بىر نەرسە

ئارقىسىدا ھۈجەيرىلەرنىڭ...

پۈتۈلۈشىمنى

قۇرۇتۇلغان لەھزىگە،

كۆتۈرۈلەر ئۇنىڭ قارىدىن

پەيغەمبەرلەر جەستەلىرى ھورغا ئايلىنىپ.

نە روھ

نە تەن

نە ئۇيۇق

نە چوڭقۇرلۇق

نە ئۆزگەش

نە قايىنام

نە رېئاللىق

نە چۈش

تۇيماقتىمەن ۋە لېكىن

مەڭگۈلەنگەن شەيتاننىڭ بېشارىتىنى

گەمسىدە ئېڭىمنىڭ.

ئۇرۇلماقتا دىياقلىرىمغا

گويا

- سۆيۈملۈكۈم، ئىشكىنى ياپقان بولغىدىن؟
تاشلانماقتا ئۈستۈمگە ھاسىرىغان بىر ھايۋان.

- قورقۇنچ، بىزدىن يىراق تۇر، يىراق!
گەپ قىلغىلى ئەمەس، مېنى سۆزلىگىلى قوي.

- سۆيۈملۈكۈم، سۆزلە، سۆزلە، مەن تۈزۈپ كېتەي
بوشلۇقتىكى ئاۋاز بولۇپ ئەكس ساداسىز.

- قىرغىنى يوق دېڭىزلاردا يۈرمەكتىمىز تېڭىرقاپ،
گويا ئىككى سىييارىدەك ھەيرەتتىكى.

- سالام ساڭا، چىڭقى چۈشنىڭ قۇياشى!

- سالام ساڭا، تۆن نىسبىدىكى ئاي!

گاچا سۆيگۈ

ئويلارسەنمۇ شۇقۇنىلىغان دەريا دەپ مېنى؟
شۇ دەريانىڭ بويى - قەلبىم، تۇمان قاپلىغان.
ئۆلتۈرسەن ئۇندا ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان،
پۈتلىرىڭغا دولقۇنلىرىم ئۇزۇلار تىنماي،
ئاۋازىمەن ئېقىنىمغا قوشالماي سېنى.

ئويلارسەنمۇ شۇنداق، دەيمەن، بىلىمەن ئەمما
ئاه، بۇ دەريا ئۆمۈر بويى قالار شۇقۇنلاپ.
يا كەتمىدىڭ سەنمۇ بىر ئان قىرغاقنى تاشلاپ...
بالا چېغىم، ئۇزۇن زامان، بىلىمەن قاچان،
گاچا سۆيگۈم كەلگەن سېنى بۇ يەرگە باشلاپ.

ئويلارسەنمۇ شۇقۇنىلىغان دەريا دەپ مېنى؟
ئويلارسەنمۇ شۇنداق، دەيمەن، بىلىمەن ئەمما
باشقا دەريا ئېقىنىدا ئۆركەشلەر تېنىڭ،
قالساڭمۇ سەن ئۆمۈرۋاپەت قەلبىمدە مېنىڭ،
قانداق قىلاي، سۆيگۈم گاچا، تەقدىرىم ئەمما!

ئىككىنچى يىقىلىش

بىز، خارابە ئۈستىدە پەرۋاز قىلىۋاتقان تونىلاردا يۈرگۈچىلەر
بەزىدە، بىمەنىلىكنى رىئايەتتىكى مەشۋىقەتەك تەسەۋۋۇر قىلىپ
غۇدۇڭشىمىز:

دار ئارغامچىسىدەك كۆپكەن تومۇرلىرىمىزدا بوغۇلماقتىمىز
مېتافىزىكا دەرۋازىسىغا ئېسىلغان قوڭغۇراقنى چېلىۋاتقان
تەشۋىشتەك

ئىككىلەنگەن قەدەمنى

ھېچ ئىككىلەنمەي سىلجىت

ئەي، جالاپ

تېئولوگىيە ھۇجرىسىنى تاشلاپ كېتىۋېتىڭ

ساڭا سەۋەب باسقۇنچىلىق قىلىپ

قىيپالغاچ بەدىنىڭنى ھوش تورغا تاشلاپ قويدى

ئەلىمىساققا چېتىشلىق نەسەبىڭنى بىز نەدىن بىلەيلى

سەن ئۇيغۇ شوتىسىدا ئۆزلىگەندە

كارۋان ئۆز ئىستەكلىرىنى ئۆگزىگە چېدىر قىلىپ تىكىدۇ

بۇندا بىشارەت شەپەرەڭلەرگە تولغان

بىراق، سەن

مەغلۇبىيەتلەر ۋە ئىگراشلىرىڭغا تولغان پادشاھلىقلارنى

يۆلىمەكتىسەن

ئىككى قۇياش قەسدىسى

گۈزەللىرىدىن ئەمەسسەن، جېنىم،
سەندە يوقتۇر گۈلنىڭ ياشنىشى.
ئاھۇ كۆزى ئەمەس كۆزلىرىڭ،
ئەمما ئۇندا نۇرنىڭ چاقنىشى.

بېزىمەيدۇ سېنى باش باھار،

تورۇتمايدۇ كەچكۈز جۈدۈنى.

ئىككى قۇياش يانسايۇرۇڭدە،

ئۇنىڭ ئەكسى تۈرسا كۆزۈمدە،

سۆيگۈمىزنىڭ نەدىگەن تۇنى؟!

1980 - يىل

بىراق، شۇنى پەرەز قىلالىدىكى، سېنىڭ شۇ نەزىرىڭ
 قورقۇنچنى
 غايىلەرنى
 ئۇرۇشلارنى
 خارابىلىقنى
 يۈدۈپ
 بىزگە قايتىپ كەلدى

مەيلى، نېمە قىلساڭ قىلىۋەر
 ھېچكىمنى رازىمۇ قىلما
 مانا بۇ ئۆتمۈشنىڭ بىلەن كېلەرچىكىڭ
 ئاسىيلىقنىڭ ئادالەتسىزلىك بىلەن بۆلۈشمۇ
 ھېچ كارىڭ يوق
 ئەي، سەن بىزنىڭ ئىرادىمىزگە پەرۋا قىلمىغۇچى
 مۇتلەق بارلىقىڭغا تەھدىت بولىدىغان تەشۋىشتىن باشقا
 ھەممە نەرسە سېنىڭ نەزىرىڭدە بىر بىر
 ئەي، ئۆز ئۆلۈمىڭگە كۆيۈرلۈك قىلغۇچى
 ئىشلار مۇشۇنداق قېقىلىپ - سوقۇلۇپ كېتىۋەرسىمۇ
 سەن يەنىلا قىيىن مەسىلىگە يېتىپ بېرىش ئۈچۈن ئالدىراش
 بىز دۇنيانى ئويۇنلىرىمىز بىلەن ھاردۇرۇپ قويدۇق
 مانا يېڭىلاشتىن ساڭا چېكىنمەكتىمىز
 بىزنى نېمە قىلساڭ قىلىۋەر

قانداقسىغا ئېچىلسەن
 قانداقسىغا يېپىلسەن
 يۈتلىرىڭدىن قانداقسىغا مۆجىزە ساقىيدۇ
 ھەم ئۇنى تاسادىپىيلىق قەستلەپ قويدۇ
 سەن تۇغما تەبىئەتتەك قەد كۆتۈرۈپ تۇرغۇچى
 ھەم خىيال چېمىلىقىغا ئوغرىلىقچە ئېقىپ كىرگۈچى

ئۇلار سېنى كۆرۈپتىمىش
 بىراق، سەن ئۇنتۇپ كەتكەن نەرسىڭلا ۋارىسلىق قىلىشىدۇ
 قارا، تەڭرىلەرنى ياستۇققا يوشۇرۇپلىۋىدىڭ
 ئۇلار دۇئا ۋە قاتلىلىق كېچىلىرىگە ئورۇنۇپ
 روھ ئورمىنىنى كېزىپ يۈرمەكتە
 بولدى، مەسخىرە قىلىشنىڭ مۇشۇنچىلىك بولسۇن
 سۇئالىڭ، ئەينى چاغدا، توپاندەك كېمە بولغان ئېدى
 ئەمدى، سەن غايىپ بولۇشتىن بۇرۇن ئۇلارغا جاۋاب بېرىۋەتكەن
 تەمتىرەپ قالغان تەنھالىققا ئېلىپ بارىدىغان تونىلغا
 ئوغرىلىقچە كىرىپ كەلگەن نېمە ئۇ

سەن... سېنىڭ نېمە ئىكەنلىكىڭنى بىز نەدىن بىلەيلى
 ئەي، بىزگە تۇيدۇرماي ئارىمىزغا سوقۇنۇپ كىرگۈچى
 سەن ئۆتكۈزگەن ئەڭ چوڭ خاتالىق شۇكى
 بىز كۈنى ئۆلۈمگە نەزەر تاشلىدىڭ

ئالتىجا

قاچقىن، ئېسىم،

كەت!

ئىشكىڭنى چەكەتتى ھەقىقەت.

1986 - يىل

مەنلەر بىزنى ئۈمىدى ھەيران قالدۇرالمىدۇ

شۇنداقلا تىللىمىلارمۇ ئاتلىشىپ كەتتى

1987 - يىل

ئىنتىزارلىق كۈلدۈرمىسى

ئەسلى ئىشەك چېكىلمەپتەن،
روھ تېشىنى چوقۇلاپتەن
چاڭقىغان قۇشلار.
ئەمەس ئىكەن قەدىملىرىڭ بېسىلغان
يىراقلاردىكى،
ئىنتىزارلىقىم شامىلىدا تىترىگەنكەن يەر.

ئىنتىزار

كۆزلىرىڭدە بارار يىراقلار،
ھەسرەتتىننىڭ يېشىل بۇلۇتى.
ئېسىڭدىكى تامچە شەبنەمدە
يۇيۇنىدۇ سۆيگۈمنىڭ ئوتى.
ساھىلىڭدا كونا قولتۇقىم
ھېلىغىچە ئولتۇرار مۈڭدەپ.
تۇران باسقان قوڭغۇراقلارنىم
چېركاۋىڭدا تۇرىدۇ ئۈنلەپ.
چۈشلىرىڭنىڭ شىلدىرلىشىغا
قۇلاق سېلىپ ياتار ئۆرمىنىم.
تۈمەن يىللار ساقلىدىم سېنى،
تۈن قوينىدىن كەلسەڭچۇ، جېنىم!

مەڭگۈلۈكنىڭ قولۇنقى

نە سۇ،

نە ھاۋا،

نە توپا،

نە ئاتەش.

ئۆلتۈرگۈچى - ئۆلتۈرۈلگۈچى ئارىسىدا

كۆتۈرۈلگەن ھەسەن - ھۈسەن ئاستىدىن

مەڭگۈلۈكنىڭ قولۇنقى ئۆتەر.

جەۋھەر پەللىسى

ئۈچىنچى ئۆلچەم

تروتىسكىنىڭ باش سۆڭىكىدە،

يۈرۈقلۈك تاشلىرى ئۈستىدە،

سەزگۈ ئەزالىرىنىڭ ئۈچىنچى ئۆلچەم تايلىرى ئارىسىدا

ئەقىلنىڭ ياۋۇزلۇقى بىلەن روھنىڭ دوزاقتەكلىكى

ئوتتۇرىسىدا چىڭ تارتىلغان ئارغامچىنىڭ

غوغۇلدىشىدىن باشقا ئاۋاز يوق.

ئۇندا تەسەۋۋۇر ساھىلدا ئوڭدا ياتماقتا،

شۇنداقلا، بۇزۇلغان ئەسنىڭ ئېكرانىدا

"سەن شەھۋانىيەتتەك كاج

ھەمدە ساڭا دائىم خائىنلىق قىلىدىغان سۆزلەردە ئېزىپ يۈرگۈچى"

دېگەندىن باشقىسى كۆرۈنمەيدۇ.

1

ئۇ يەردە،

سۇ چىتلاقنىڭ كەينىدە

بىر نەرسە بار،

ئوخشىمايدۇ سۆيگۈنىڭ مەيلىلىشىغا

ياكى تارازىدا ئۆرە تۇرغان ماۋۇ سۈرەنگە.

چېقىڭلار تۇيغۇ ئەينەكلىرىنى،

ئۇ يەردە بىر نەرسە بار!

ۋاقىت دەسمايە سالغان پامىشلىرىنى

ئەستىن ئەمدىلا چىقىپ كەلگەن مۈشۈكلەر يالماقتا.

ئۇنتۇش ئىتىلىرىنىڭ ئۈستىگە ئۆرۈلگەن

ئاۋۇ رەستىنى كۆتۈرىڭلار!

ئۇ يەردە بىر نەرسە بار،

چوقۇم.

كۆزدىن غايىب بولمىۋاتقان كارۋان بىلەن -

كېتىۋاتقان سىڭان قىزىدەك

سىرلىق ھەسرەت...

2

ھۇزۇر كۆلىمىدە

چىچەكلىگەن دەرەخلەر.

3

سۈنئىي ھەمراھلارنىڭ غىدىقلىشىدا

قوپقان زېھىن.

4

شاھانە شەھۋەت بىلەن ئەر كىنىلىك ئېيىۋنى ئۆتمۈرىسىدا

دەس تۇرماقتا ئورنىدىن شەرق.

پەسلەر ئوربىسى

5

دۇئەل دەۋرى بۇ:
ماۋۇ - فېنومېن،
ئاۋۇ - مېتافىزىكا.

قاننىڭ بۇ باھارىدا
سېتىپ سۇدىن ئۆتۈپ چىقار شەھەرلەر
بىخىلاندىرۇپ
مەدەنىيەتلەرنى.

تەشۋىشنىڭ بۇ يارىدا
قويۇپ بېرىم ئۆزۈڭلەر
كىرىستال كۆلدۈرمىلىق بۇر كۆتۈرۈش
مەۋجۇدىيەت لەۋلىرىگە يېپىشىۋالغان ھەرپلەرنىڭ بوشلۇقلىرىغا.

ھاياتنىڭ بۇ كۆزىدە
ئۆزۈڭلەر جەۋھەر پەللىسىگە تىراگېكومىدىيە
دەسەپ
يەلكىسىگە تاماشىبىنلارنىڭ.

سۆيگۈنىڭ بۇ قىشىدا
ئاشىقلارنىڭ قىلار ئىشى بولمىغاچقا
قاردىن ياساپ چىقار قارىمۇ-قارشىنى
يېلىنىچىغان بارماقلار بىلەن.

بىر دىنىي
تەڭرى!

ئۈچلۈك فورماتلار

باشلىنىشتا يوقلۇق بار ئىكەن،
چىقىپتىكەن ئۇنىڭدىن ھۇۋلىغان ئورمان.
ھۇۋلاشلارنى
ئۇۋلىغانىمىش ئۈسكۈنىلەر،
ئاندىن پەيدا بولغانىمىش ئاتەش.
گىگانت بىر تۇخۇم
چۆچىلەپتۇ ئەپسانىنى نەسلى كۆپەيگەن.
كۈنلەرنىڭ بىرىدە
كاتتىكىگە قايتىپتىمىش چۆچىلەر
تۇمشۇقلىرىدا توك.
قېنى باققۇچى؟
ئىشلەپچىقىرىش قۇرۇللىرى يەپكىتىپ ئۇنى
سان - سېپىرغا تولۇپ كەتكەن ئادەملەرگە
كەتكەنمىدۇ ئايلىنىپ؟!
ئاۋۇ يەردە قەد كۆتىرىپ تۇرماقتا
ئۈچلۈك فورماتلار ھابىرىكىسى.
ئۈسكۈنىلەر كۈيلىمەكتە بىر ئاۋازدا:
ياشمىسۇن
قۇدرەتلىك

كەچكى شەپەق

ئويغا پاتنىڭ شۇدەم بالىكۇندى،
كىرىشكەنچە كەچكى شەپەق تەپسىلاتىغا.

يولۇچى دەريا
چۆمۈپ تىمىتاس نىگاھىغا
(ئادەتتىكى سۈكۈتتىن جاراڭلىشى!)

ئۆتمەكتە بېسىپ،
ئىككى بۆرە كۈيلەۋاتقان زېمىننى.

ئارقا - ئارقىدىن يىغماقتا ئۇلار

چېچەكلىرىدىن يانتاقنىڭ

ئۆلۈم بەلگىلىرىنى.

ھەمدە ئاقار يۇلتۇزلارنىڭ چۈشە

كېسەل بولغان قۇملار رەت قىلار

ئىلتىپاتىنى زاماننىڭ.

شۇنداقلا، سەن

كەچكى شەپەق بالىكۇندى ئويغا پاتقانچە،

ئەسلىپ قالساڭ ناۋادا

قاغىلارنىڭ ئۈندىكى بىنەشە غېمىنى

قالارمىدۇ كەچكى شەپەق تەھدىت ئاستىدا

شۇئان، يېقىن بىر يەردە،

كېچىنى سۆزلەيمەن

كېچىنى قوش تىرنىقىنىڭ ئىچىدىن چىقىرىمەن،

چىقىرىمەن...

قوش تىرنىقى

لەۋلىرىمگە

ئايلىنىمچە.

"ئۇ دېگەن سۆز..."

ئۇنى سۆز دە!، دەيدۇ ئۇلار.

كېچىنى دېمەكچى.

كېيىن ۋە يۈگەك

كېيىن...

رەھىمسىز شۇنداق،

ئولجىسىدۇر ئۇنىڭ ھەر كىشى.

يىغلىما بۇنچە!

ئاناڭ تىككەن يېڭى يۈگەكنىڭ

شادلىقىغا قالمىسۇن كۆز يېشى.

سوغا بولسا كېيىن ئەجەلدىن،

يۈگەك تىكىپ ياندۇرۇپ كەلدى

ئانىلار مۇئاڭا ئەرەلدىن.

مەڭگۈلۈك ئىچرە،

ئۇندا سەن،

زاۋال پەيتى ئۆمۈچۈكلەر ئىزدىگەن ئادەم.

كەينىڭىزدىن ئەۋەتتىم قاراڭغۇلۇقنى

كەينىڭىزدىن ئەۋەتتىم قاراڭغۇلۇقنى

ئاشىقىڭمەن ئۇنىسىز، ئۈمىدىسىز،
تونمايسەن لېكىن سەن مېنى.
چاچلىرىڭنى پۇرايمەن پەقەت،
قۇچاقلايمەن چۈشۈمدە سېنى.
تەنھا قالدىم ئايدىڭ كېچىدە،
سەردىشىم يوق شۇ ئايدىن بۆلەك.
يايلىقىدا سۆيگۈڭنىڭ شۈدەم
ئۇزاق-ئۇزاق كەينىڭىزدىن يۈرەك.

بالاغىتىگە يەتمەي تۇرۇپلا
يىرتقۇچ ئىستەك قۇشلىرىغا ئۇچراشتىن بۇرۇن،
زۈلمەتلىك مۇساپىلەر بوزىدا
ئۆمۈر بويى خىيال سۈرگەنلەر!
ئەي، ئەجدادلىرىم،
مەندىن كېيىن ياشايدىغانلار!
ئەي، تۇن شاخلىرىدا ئېچىلغان،
مېۋە بەرمىگەن
چېچەكلەر!

ئەي، يۈزۈڭلارغا بۇرۇنقى زامان
نۇرلۇق تۈرىنى توقۇغانلار!
مەڭگۈلۈكتە تۇرغان مەخپىي ئىشكىتەك
ئۆرە تۇرغانلار!
پۈتلىرىڭلار قانمىغان بوسۇغا.

ئادىسىزىمۇ
تاپشۇرۇۋالدىم يوللىغان مەكتۇپىڭلارنى
ھەم سىلەرنى ئىزدەي دېگەن نىيەتتە
كەينىڭىزدىن ئەۋەتتىم قاراڭغۇلۇقنى.

مەن ئىزدەيمەن بالىلىقىمنى

مەن ئىزدەيمەن بالىلىقىمنى...

ئۇيغۇدا ئېدىم،

تاشلاپ قۇيۇپ مېنى يالغۇزلا،

كەتتى يىراققا.

ئۇچۇپ كەتتى ئەگىشىپ ئاڭا

قۇچقاچلىرى چۈشۈمنىڭ.

ئەبەسۈمم

تۈزۈپ كەتتى لەۋلىرىمدىن.

مەن ئىزدەيمەن بالىلىقىمنى...

سۈرىدىم يوللاردىن،

يۈرۈپ كەتتى يوللار چاقىرىپ،

ئىزدەپ ئۇنى.

سۈرىدىم شامالدىن،

كەتتى شامال دەررە چېكىپ،

ئىزدەپ ئۇنى.

سۈرىدىم يامغۇردىن،

كىرىپ كەتتى يامغۇر تۇپراققا،

ئىزدەپ ئۇنى.

سۈرىدىم ئايدىن،

كۆلەڭگە

قۇم ئۆز جىملىقىغا پاناھلانماقتا،

دېڭىزنىڭ قوغغۇراقللىرى ئېتىك، قەلبىدىكى كېسەلنى

تەۋرىتىر ئۈگدەك

ھەمدە تېنچلانغان بىر دولقۇنغا يېقىن بىر يەردە

سەدەپلەر بىلەن بىللە ھەسرەت چاقنىماقتا.

چوقۇم ئېندى پارلاق بولۇشى:

يېتىپ كەلدىڭ سەن، ئىي، كۆلەڭگە...

ھەمىشە ئاخشىمى يېنىمغا كېلىسەن ساھىلدا،

چىرايى مېھرىبان ھەم قورقۇنچىلۇق بولغان

بىر پەرىشتە بولۇپ،

كۆزلىرىمگە تىكىلگەنچە

سۈرىغاندەك

مەن ئۆلىدىغان يەرنى.

1995 - يىل

مەن ئىزدەيمەن بالىلىقىمنى...
 باھاردىكى گۈلىمدۇ دەيمەن،
 يازدىكى باشقىمىدۇ دەيمەن،
 كۈزدىكى غاراڭمىدۇ دەيمەن،
 قىشتىكى قارىمىدۇ دەيمەن،
 ئۆتمىدۇ دەيمەن،
 سۈرمىدۇ دەيمەن،
 مەن ئىزدەيمەن بالىلىقىمنى...

كەتتى ئايىمۇ يىراق كۆكلەرگە،
 ئىزدەپ ئۇنى.
 مەن ئىزدەيمەن بالىلىقىمنى...
 قايتتى يوللار،
 ئېلىپ كەلدى ئىزلىرىنى.
 قايتتى شامال،
 ئېلىپ كەلدى ناخشىلىرىنى.
 قايتتى يامغۇر،
 ئېلىپ كەلدى كۆز ياشلىرىنى.
 قايتتى ئاي،
 ئېلىپ كەلدى تىنىقلىرىنى.

مەن ئىزدەيمەن بالىلىقىمنى...
 كېتىپتۇ ئۇ ئورماندىن،
 ئۇخلاپ ئۇندا بىر كېچە،
 كېتىپتۇ ئۇ دېڭىزدىن،
 چۆمۈپ ئۇندا بىر قېتىم.
 كېتىپتۇ ئۇ بۆلۈتتىن،
 تاراپ ئۇندا چېچىنى.
 كېتىپتۇ ئۇ ئۆيۈقتىن،
 ئارقىسىغا بىر قاراپ...

قىزىم سىيىپ قويسا يۈگەككە،

ھە، ئەنە

ئايالىمنىڭ قول ياغلىقى قالدى شىۋاقتا.

گۈل بەرگىمۇ ياكى ئۆلۈك كېيىنەك؟!

دۇنيا بىزگە قورقۇنچلۇق ئامانەت.

ئاچتۇچلىرىم نەگە يوقالدى ؟

پەلەمپەيدىن تېرىۋالدىق ئۆلۈك كۆزلىرىنى،

چوڭايماقتا ئىشك

ھەمدە

ئۇندا يۈچۈن خەت:

ئوغۇز !

ئوغۇز !

تۆز چېچىڭلار بوسۇقلارغا، تۆز !

بارماقلىرىم ئارا قۇمدەك تۈزىغان قەدەم

كەتتى ئۇچۇپ شەپەرگەدەك، زۇلمىتىڭگە ئەي، ئوغۇز...

دۇنيا يەنىلا ئۇچالماس خاتىرى،

يۈزۈم ئېرەر جىنچىراقلارغا،

سۆرم بۆرە قەدىمىنى قوزا قېنىغا.

سەن ئەرلىدىن يوقالغان تۇمار،

دەريا شەھۋىتى يۈكسەكلىكىمدە!

كۆك ساڭملا مايىل، چۈنكى ئۇ

ئوغۇز

ئوغۇز ئۆلگەن قۇتلۇق يەكشەنبە -

سەلتەنەتلىك قۇياشلىق تۇپراق.

ئايالىمنىڭ بېشى ياستۇقتا،

تېنى كېرەك ئاشخانىدا، ئوچاقتا بولماق.

ئويغىنار بىغلاپ

مىجەزىدە مېنى تارتقان بىر ياشلىق قىزىم.

سىيرىلىپ چۈشەر كاتتىن بىر سېزىم،

چىقار ھەسرەت ئاشتىدىن بىغلاپ.

كېچىچە يېزىپ تېخى پۈتمىگەن شېئىر

مانا، ئەمدى مەنىسىدىن ئايرىلغان جەسەت.

كىم؟!

ئىشكىنى چېكەر تىلەمچى،

چانقىدىن شىركەبى ئېتىلغان كۆزلىر -

سەدىقە پەقەت.

چىرگاۋ قايدا سەرسان بولۇپ يۈرگەندۇر بۈگۈن؟

مەسچىت ئاستىن كۆتىرىلىپ كەتكەن ئۆلۈشكۈن.

غايىپ بولدى ئۆيىمىز غەمكىن تۇماندا،

ھاياتلار باغچىسىدا تەنتەنە.

لەۋھە:

(تۇن تاتارماس مەۋجۇت ئېدى كۈن)

كىم دەر مېنى پەرىشان ئۆگزە،

ياكى قاتقان ھاۋا كۆزۈڭدە؟

دەرخلەردىن تېمىۋاتقان سۈكۈنات

سەپكۈن بولۇپ چېچەكلەيدۇ يۈرۈڭدە.

كىم؟ تۈز؟

مېنىڭ بىرلە تۈزلىنار

يۈچۈن تىۋىش بۇلغىغان ئوغۇز.

ئوغۇز! يوقال

تەقدىرىمدىن،

كەندىرىمدىن

مەي ئال،

بوغۇز!

سەرخۇشلۇقۇم - ھەيھات! - مېنىڭ ئۈچ ئوغۇلۇم:

ئاسمان،

تاغ،

دېڭىز.

مەن يا بىلەن قالغان ئارا ئويغانغان تەشۋىش،

نىجاتلىقىم تامان يۈرە قالدۇرمىدى ئىز...

ئاسمان ھۇۋلاپ قۇتۇلماس زېمىن،

تەشۋىش يەنە سوقار ئىزغىرىن.

ئاتا قىلار ماڭا ئەڭگۈشتەر.

تېپىلغانمىش ئابىدە تاش، يېزىلغانمىش ئاڭا:

«مەن سېسىغان ئوغۇز تېنىدىن ئۇنىۋېر چىققان تۆت قۇلاق ئوغۇز».

ئوغۇز ئاقار تۈرلەملىرىگە،

مەن ئۆلۈمگە چاپلاشتىم جىندەك.

قەدەھ تىمىتاس (كۆرۈمگە ئۇ شۇنداق كۆرۈندى)،

بىراق، مەي

ئىزھار قىلار قاباھىتىم سېھرىنى، بەلىكى.

ئوغۇز! ئۆزۈڭ يىلتىز بىپايان،

ئەمما كېچەر سەندىن يوپۇرماق.

سەن ئاقلىقتىن قاچقان يەتتە رەڭ،

مەن سەككىزنى كۆيدۈرگەن قۇچاق.

سەن،

ئەزەلدىنلا ... يەنە ... ئەينى ئۇ،

ئاشىق ئەمچەك تۈكۈپ قالغان ئۇلۇغ سۇ.

سۇ ئەبەدىي تاش ئەمەس، ئەمما،

مەن ئوغۇزنىڭ زۇلمىتىدە نۇر!

چىمغا كېيىك قالسا پۈتلىشىپ،

نۇھ كېلىدۇ بىزنى ئەيلەپ ئوغۇز توپانى.

شۇنداقتىمۇ:

ئۆلۈكلەر ئارا ياشايمەن يالغۇز.

ئۇلۇمنى ئىزدەش

تۇغۇلدۇم شۇنداق،
ئانام تەۋرىتىكەن قەبرىمىدىن
سەپىرىمنى ياراتتىم.
ئىزدەيمەن ھېلىغىچە
بۆشۈك ئۈچۈن
تۇغۇمىغا سۆز بەرگەن
ئۇلۇمىمنى.

1985 - يىل

ئەسكەرتىش:

يەكشەنبىنى ئۆتكۈزدۈق خۇشال،
بوسۇقلاردا تۇرار كۈنپېتىش.

1992 - يىل

ئۆركەش

كۆز يېشىنىڭ بۇ تەرىپىدىن
ماڭدى تۇنجى شادلىققا قاراپ،
- قانداق بىر بۈيۈك مېۋە ئۆتەركىن
قانۇنلىرى تىنىق دىيارغا؟! -
دەپ سورىغانلار.

بۇ يەردە شەرق داۋاملىق،
بىر سۈرۈك تەڭرى ئۈچۈن سەجدە چىملىرى ئۈستىدە،
بۇ يەردە بىر ئىبادەتخانا داۋاملىق،
ئۆزلەپ ئاڭا بىر سىرلىق دولقۇن،
قىلار ھامىلدار.

ساپە قۇرغان خاندانلىقلار بۇ،
غۇلىماقتا يۆنىلىشلەر ئىز تىزىلمىلىق ئۆز كەشتە،
تازىلاڭلار بۇ سۈرەتنى ئەمچەك ھىدىدىن،
ئەي، قارلار!

تۇمان سورار بىزدىن بىھۆدە،
بىزدە ھۇۋلاش قالدى پاش بولۇپ،
ئۇنداقتا، تىل خاتالاشتىمۇ؟
سوقۇشىدىن توختىغاي دىل ئەمەسە!
يادىمىزغا كەلمەپتۇ زالى

ئۆمۈرلۈك كېچە

كېچە ئىكەن تۇغۇلغاندا مەن،
ئالڭ ناخشىسى ئېيتار كەن ئانام،
ئۇيۇقلارغا باقسام ھەر قېتىم،
"ئالڭ ئاتىدۇ" دەيدىغان ئاتام.

قاراڭغۇلۇق ئىز ناسىمىكىن؟
چېچىم قارا، كۆزلىرىم قارا،
ۋۇجۇدۇمغا غۇۋا نۇر چاچار
قەلبىمدىكى ساقايىداس يارا.

ياشايتىمەن قىرىق ئىككى يىل،
تۈگىمىدى بۇ ئۇزۇن كېچە،
قانچىلىغان يۇلتۇزلار ئاقار،
ئالەم ئالاھىم، شۇ ئالڭ ئاتىچە؟!

قانداق كۆندۈرمىز ياۋا شادلىقىمىزنى؟

قاچان يېتىپ بارامىز؟

قايتارمىزمۇ؟

يېتىپ كېتەرمىزمۇ؟... نېمە قالدى؟

ئالدىرىما، ئەي، دىئالوگ تېشى،

مەنە ئەتراپىغا ھۇجۇم يەيتى بۇ!

ئەي، ئادەمنى جىددىلەشتۈرۈپ ئۇسسۇل ئوينىۋاتقان زامان،

ئەي، ساراڭلىق ئېغىزىدا گۈللىنىۋاتقان تەن،

ئەي، ھەيرەت چېچىكى،

ساڭىلا خاستۇر بۇ بايرام، ئەي -

قايتۇرۇۋېلىنغان ئۈمىدىمىزلىكىمىز!

مانا بۇ - چاقماق،

ھەل قىلغۇچ قەدەم ئىچرە يانتاچ سۈرۈلۈپ،

تاپشۇرماقتا ئۆزىنى شۇ ئالدىرىماي خىيال سۈرۈش لەززىتىگە،

ھەمدە ئۇسسۇل دۇئا قىلار ئىشىكلىرىدە پاجىئەنىڭ.

1987 - يىل

دەرۋازىلىرىمىزنى كۈنلەرنىڭ بىرى چاقىدىغانلىقىمىز،

ھەمدە بىزنىڭ ئۇلۇغۋار تۆھپىمىزنىڭ

بىر قايغۇ ھەيكىلىدەك يېقىلىشى.

ئائەش كۆزدىن يوقالغاندىن تارتىپ،

مىراس قوزغاپ كەلدى زېمىننىڭ دىققىتىنى.

قانداقلارچە ئەكىرىپ قالدۇق ئويۇنغا سىرنى؟

ھەمدە دەريا...

ئۆرتىمەكتە بىزنى دەريا.

يېتىلىدۇ ئەمەس قانداق

نۇر تېنىدا مۇزىكا؟

قاراڭغۇلۇق پەرۋا قىلماس ئاخىرقى شۇ سۇيىقەستكە،

سىغدۇرالماس دۇراختىن باشقىسىنى جاراھەت،

ساۋادەتنىڭ نە ئىشى بار ئەمەس

بۇ جۈيۈش خاندانلىقىدا!

يۈرەكنىڭ تار كۈچىلىرىدا يېتكەن ناخشىنى دەيمۇ؟

دۇنيانىڭ كۆزلىرىمىزدەك پىراق بالىلىقىنى دەيمۇ؟

ئايرىۋېتىلگەن دېڭىزنىڭ چىراغلىرىنى دەيمۇ؟

ئېتىك قوڭغۇراقلارنى دەيمۇ؟

سېنى دەپ قىلىنغان ئۇرۇشلارنى دەيمۇ، ئەي، ئايال؟!...

قانداق يۆلەرمىز بۇ خارابىلەرنى؟

چوقاننىمغا يېتىپ بېرىشار.

ئۇزۇن زامان سۈرمەكتە زامان،

ئەي، ھاياتىمغا يات ئەرلەر

ئەي، تېنىمدىن ئۆتكۈچىلەر

ئەي، چوقاننىمدا ئۇزاقلاشقۇچىلار...

بىلىمەن

بەزى چاغلاردا

ھەم ئەينى شۇ ئىشتىياق بىلەن

ئارىلاشتۇرۇپ قويىمەن

تېنىڭلارنىڭ شۇ ياۋايى ۋە مۇقەددەس چاقىمقى بىلەن

مەن سۆيىدىغان ئېرىم ۋە بالىلىرىمنى.

يۈچۈن ئەرلەرنىڭ ئاۋازى

چوقاننىمدىن ئاڭلانغىنىچە

سۆزلىمەكتە ئۆزلۈكسىز...

بەزىدە

سۈرىتىۋېتىپ باسقان تۈزاننى

كىتابلارنى ئوقۇۋاتقىنىمدا

تاپشۇرۇۋالسىمەن خېتىڭلارنى -

چوقاننىمىڭ

تېنىڭلارنىڭ چاقىمىدا قانداق تىتىلغانلىقىنى

ئوتتۇز ياشلاردىكى ئايال مېتافىزىكىسى

بۇرخىس ۋە باشقىلارغا

- بىياتىرس ۋېبىرىو

ئاياللىق چوقاننىمدەك ئۆتكۈنچى

ھەم تېنىمدە ئۇزاقلاشقۇچى

شۇ يۈچۈن ئەرلەر بىلەن يېتىش ئارمىنىم،

ھەمدە ئۇلارنىڭ تەنلىرىنىڭ

ئاياللار قۇچۇپ بولالمايدىغان

شۇ ياۋايى ۋە مۇقەددەس چاقىمىنى تۇتۇش ئارمىنىم...

تىنچىتمايدۇ كارۋىتىمنى بۇ ئارمىنىم.

تېنىم -- تاشلىق تاغ،

يۈچۈن ئەرلەر ئۆتىشەر ئۇندىن،

دالدىغا ئېلىشار ئۆزلىرىنى نەم غارىمدا

كۈننىڭ تۈمۈر ئىسسىقلىقىدىن

سەپەر ئازابىدىن.

ھەم ئۇزاقلىشار ئۇلار ئۇلۇغ تىنىقمۇ - تىنىق

زۇلمەتلىك ھاڭلىرىمدا،

ھەمدە كېسىپ ئۆتۈشكەنچە

روھىنىڭ دەھشەتلىك قالايمىقانچىلىقىنى

ئادەتلەندىم، شۇنداقلا،

تەسەۋۋۇر قىلىشقا ئەرلەرنى

(دېمەكچىمەنكى،

ئۇلارنىڭ دەھشەتلىك غېرىبلىقىنى

ئۇلارنىڭ مۇقەددەس ئۆتكۈنچىلىكىنى

ئۇلارنىڭ تۈگىمەس ئۇزاقلىشىشىنى)،

ئاياللىق چۇقانىم سىلكىگەن

ھەمدە

كۈتۈكلەرگە ئايالاندۇرغان ئەرلەرنى.

يۈچۈن ئەرلەر تامان...

مەن تېخى بىلمەيدىغان

ھەم ئۇلارنىڭ تەنلىرىنىڭ چاقىمىدا

يات، ئۆتكۈنچى، ئۇزاقلاشقان ھالدا خىيال قىلىدىغان

يېڭى چۇقانلىرى تامان تېنىمنىڭ...

شۇ تەرەپكە

قاراقتانچە يۈزۈمنى

ئۇخلاش ئۈچۈن ياتماقتىمەن كارىۋېتىمدا.

مەن ھازىر ئۆتىۋاتقان ئۈچ ياشتىن.

سۈمبەردىكى بىر كەنتتە تۇغۇلدۇم.

ئاياللىق چۇقانىم كۆرۈندى ئۇلارغا

ھەم روھىمنىڭ قۇدۇقلىرىغا چېچىلغانلىقىنى
ماڭا ئەسلەتكەن.

سەرسان تاڭ نۇرى

كېرىپ كەلدى مەرمەر تاشتەك سوغۇق كارىۋېتىمغا.

ئاشۇ سەرسان نۇردەك ئۆتكۈنچى

ھەم تاڭدا ئۇزاقلاشقۇچى

ھەم كارىۋېتىمغا يات شۇ ئەرلەرنى

تۈن بويى سۆزلەتكەن

ئاياللىق چۇقانىمنى ئەسلەيدىم شۇندەك.

شۇنداق بولسىمۇ،

گۈمانلىنىمەن

مېنى ئىگىلەش ئىقتىدارىدىن ئۇلارنىڭ

(تۇيغۇمغا يات شۇ ئەرلەرنىڭ

سۆزلىرىمىدە ئۆتكۈنچى شۇ ئەرلەرنىڭ

غېرىبلىقىمدا ئۇزاقلاشقان شۇ ئەرلەرنىڭ).

چۈنكى، شۇنداق بولغاندا

نەزەردىن ساقىت قىلغان بولار ئۆزگىچىلىكىمنى

ئومۇملاشتۇرۇلغان بولسىمەن ھەم

مۇئەييەنلەشكەن بولار ھەمدە پايەشلىقىم.

ئويلىنىش

1

بۇلۇت

دۇنئامۇ كۆزلىرى كۆرمەس؟

ئۇنىڭ يالغۇز بالىسىمۇ

قولدىن يېتىلەپ كەلگەن شامال؟

يوقمۇ ئېيتقۇدەك

گۈلدۈر مامىدىن باشقا ناخشىسى؟

تۇختىسا

بوسۇغىسىدا ھەر يۇرتنىڭ،

تۈكۈلىدۇ كۆز ياشلىرى

نېچۈن بۇ قەدەر؟

2

يوللار

نېچۈن تارتىدۇ قولىمىدىن،

ئاشكارىلىماستىن ماڭا سىرىنى؟

يوقمۇ ماكانى ئۇيۇقتىن يىراق

مېنى ئېلىپ سەيلە قىلغۇدەك؟

ساپالەك ئاساردەتتىقسىمان
سۈپىرىدىنمۇ مۇقەددەسىمان
ئەرلەرنىڭ غېرىيلىقىدىنمۇ بۇرۇتقىسىمان.

ئويلايمەن

ھەر بىر چۇقانىم

داۋام قىلار ئەسلىرىدە ئۇلارنىڭ.

ھەمدە

غېرىيلىقىمنى يورۇتقان

ئەرلەرنىڭ تەنلىرىنىڭ شۇ چاقىقىغا

بولغان مېنىڭ ئىشتىياقم

تىنچىتىدى كارتۇپتىمنى ھېلىغىچە.

ئەسەرلەردىن بىرى،
چۆللەر مەندىن كۈتمەيدىغاندۇ؛
ئېلىپ كەلسەم تۆت پەسلىنى
بىرلەشتۈرۈپ؟

قاچانغىچە
سەرسان يۈرەر گۈل بىلەن باشقا،
ئۇ بۇياقتا،
بۇ ئۇياقتا؟

1985 - يىل

قانداق ئۈچمەنلىك ئۇ تۈگىمەيدىغان
ئارىسىدا
كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ؟
شەپقەت
قۇربانلارنىڭ قېنىمۇ
جەڭ مەيدانىدا يېقىلغان؟

قاچاندىن بېرى،
ۋەتەن قىلىپ كەلگەن ئېدى تالڭ
خۇرازلارنىڭ بوغۇزىنى؟

زېرىكتىم...
يوقمۇ دېڭىزنىڭ
دولقۇنلاردىن باشقا سۆزلىرى؟

قانائىلىرى لاي ۋە نۇردا پۇچىلانغان قاغا

1

ئالدىرىمىساڭچۇ...

ئەي، سەن، تىكەن، بۇنچىۋالا ئالدىرىمىساڭچۇ!

ئارامبەخش بۇ ئورۇندۇقنى

ئارامىغا قويساڭچۇ بىردەم.

ئۆلتۈرىمەن ئۇندا شۇندەم تۇيغۇدىن خالى،

بەكمۇ ئۇزاق ھۇۋلاپ چىقتى يۈرىكىمدە ئۇ.

بىردەم ياكى ئىككى-ئۈچ دەم كېچىككەن بولسا،

كۈتەر ئېدىم چوقۇم بىر ئۆمۈر.

ھۇۋلاۋاتقان بۇرە دەپ تەسۋىرلىگەن

شۇ تۇيغۇدىن بۇرۇنراق

مەن ئالدىغا بارار ئېدىم دىدارلاشقىلى،

بولمىسا گەر كۈتكىنىمىز بۇرە ئىككىمىز

غايىبلىقى ئۆزىدىنمۇ بالدۇر كەلگەن شېئىر!

2

ئىشەك...

141

تۈزۈپ-تۈزۈپ چېكىلەر ئىشەك،

ئۇيغۇسىدا ماڭغۇچىنى ئاڭلىماس ھېچكىم.

يۈرۈماقتا تۈرۈس تۈرنىڭ ئارقىسىدا،

گۈياكى تىل بىرىكتۈرگەندەك

ئۆمۈچۈك بىلەن جىمجىتلىق.

خاتىمىگە ئاز قالدى بوسۇق،

ۋاقىت بولسا چۈشلىرىمىز نىسبىدىن كېيىن.

ئەما قۇياش ئاللىقاچان ئۆلتۈرۈپ بولدى

تۆۋەندىكى بالدىقىغا قىزغۇچ شوتىنىڭ.

3

بەلكىم...

تولۇن ئاي بەلكىم

ئاق تۆتۈندىن ھاسىل بولغان قۇيۇندۇر

ئۆلۈكلەرنىڭ ئېغىزىدىن ئۆرلەيدىغان،

ئۆزئارا كىرىشكەندە يېنىپ تۇرغان كىرىپىكلىرىمىز...

تېرەن بۇندا تۇن،

ھەمدە بىز يالغۇز.

تۇنىڭ ئۈستۈن تەرىپىدە، شۇنداقلا

142

يىراقتا دۈم كۆمتۈرۈلگەن ئەينەك قەرىدە،
ئايلىنىدۇ ئاشۇ قۇيۇن گويە تەقدىردەك،
ئەتراپىدا ئەكسىمىزنىڭ توختىماي...
كۈندۈز ئۇندا تولىمۇ يۈكسەك،
ھەمدە ئۇلار تىقما-تىقما.

4

بولغاي...
ئىستىگىنى بولغاي
چۆچەكلەردە ئۇزاقلاشقان شۇ قاغىنىڭ.
ئۇ ئولتۇرار زامانىنىڭ بوسۇغىسىدا،
يايغىنىچە لاي ۋە نۇردا پۇچىلانغان قاناتلىرىنى.
قاپقاراڭغۇ ئاۋازى يۈرمەكتە كېزىپ
غېرىباتە روھلىرىمىزدا.

بولغان بىزنىڭ تەنلىرىمىز نان ۋە شاراپتىن،
تېگى يوق ھاك قىرغىقىدا قەدەملىرىمىز،
ئەمما، قاغا ئاۋازىنىڭ ئەكس ساداسى
تۈزۈر
يۈرەك كەڭلىكىنى بويلاپ سوزۇلغان
ئاشۇ ئازاب بارخانلىرىدا.

ئازلا قالغان...

ئازلا قالغان ئېدى قۇشقاچ

چەۋەندازنىڭ بېشىدىن

قۇدۇق قىرىغا دومىلاپ بېرىپ توختىغان -

دۈيۈلغىغا تىزىۋالغان چاڭگىسىغا،

تەڭرىلەرنىڭ سۈكۈتىدە ئۆلۈك قېنىدىن تازىلانغان -

شۇ قىلىچىنىڭ بېسىدىكى

يالتىرىغان چىڭقى چۈشنى ئەسلىگەندە.

مەڭگۈلۈكنىڭ ئاچچىق تەمى تىللىرىمىزدا،

مەيدىمىزدە تۈزۈپ قالغان يىغا بەئەينى،

قۇشقاچ پېيى بەئەينى،

سىم - سىم يامغۇر بەئەينى -

تەمتىرىگەندىن كېيىن كۆكتە بىر ھازا،

چۆمۈلگەنچە ھەسەن - ھۈسەن رەڭلىرىگە

ئاستا - ئاستا چۈشۈپ كەلگەن ئاخىرى

دەرىزىنىڭ ئەينەكلىرىگە.

سۇلىرىڭدا سەرسان بولغان بىر زېمىننى چۈشىدىم
شامالداك سوقۇپلا كارىۋاتىنىڭ قۇملىرىدا تۇرىغان ئىگراشنى
تېلىمىنىڭ ئاستىدا يەنە بىر رەت كۆشەۋاتتىم

بۇلاقلارنىڭ سايىسى چۈشكەن يۈرىكىم
تىكەنلەرگە يىقىلغان تورغاغا ئايلىندى
بىلىكىڭنىڭ بەرگىدە شەبنەم بولۇپ قۇربىمەن
گۈڭۈم چۈشكەن ئاغزىڭدا يۇلتۇز بولۇپ ياتىمەن
سۆيۈملۈكۈم، خالىغىنىڭنى سۆزلە:

بىر ئاي دېڭىزنى يۆتكەۋاتامتى؟
ياكى ئۇ، ئاخشامنىڭ قۇملىرىدىكى كارىۋىتىمىزمۇ؟
نۇر بولۇپ باشقاقلاردا تاش ئاقتىمۇ؟
ياكى پات ئارىدا يۈز بېرىدىغان بىر غايىبلىق؟

قۇلىقىمغا يىراقتىن ئاڭلىنىۋاتقىنى
سېنىڭ قەدىملىرىڭ ئىكەنلىكىنى يەنە بىر رەت
جەزملەشتۈرىمەن

ھەتتا زېمىنىمۇ، سۆيۈملۈكۈم، پاچاقلارنىم شادلانغان ئاشۇ يەردە
ماڭا ئوخشاش

شەھۋەتلەرگە ئارقالغان كېلىندەك
تىترەۋاتىدۇ

قۇم كارىۋاتىنىڭ ئاخشام

بۇ يەردە، قۇم كارىۋىتىمىزدا، ئاي ئۇيقۇسىدىن ئويغىنىپ
ھاكلاشقان دېڭىزنى ئۆز ئورنىدىن يۆتكەۋاتىدۇ
سۆيۈملۈكۈم، مانا بۇ - خىيالىڭنىڭ تېشى
دولقۇنلاۋاتىدۇ
تەندە سارغىيىشقا باشلىغان باشاقلار ئىچىرە
نۇر بولۇپ ئېقىۋاتىدۇ

قاغىلارنىڭ ئۈستىدىكى قاراڭغۇ ئىككى قولىم
قۇمدا بۇزغۇننى چۈشەۋاتقان ئىككى قېيىق ئىدى
ئۇندا

پەرىشان سۆيگۈنىمنىڭ كىچىمىز تېنىپ قالغان ئۆيۈكى
لەۋلىرىمنىڭ ئوڭغۇل - دوڭغۇلىدا ئۆلۈپ قالغان جەرىندۇر

شەپقەت، تېخىچە، ياپراقلىرى تۈكۈلىۋاتقان پاچاقلارنىم
چىلىۋاتقان بىر كۆي

گويا قېنىمدىن كەپتەر ئۇچقانداك
يىلتىزلاردا مېۋىلەرنىڭ ھەيرانلىقىنى قوزغايدۇ

سۆيۈملۈكۈم، سېغىنىش پالچىسىنى ئاڭلىدىڭمۇ؟
يارلانغان ئەتىرگۈلۈمدىن بوشلۇق ئۆزلىگەندە

بىر تۈزلۈك جاراھەتتۈر بىزنىڭ ئاخشامدىكى قوم كارىۋىتىمىز
گۇيا ئۇ، ئۆزى يالغۇز، سايىلەرگە چۈكۈۋاتىدۇ

ئۇلۇغ-كىچىك تىنىپ پىچىرلايمەن:

ئەي، سەرسان... ئەي، قۇشلار چوققى...
ئەي، قېنىمنىڭ ئەينىكى يىتتىرگەن چېھەر...

ئەي، كېمەم... ئەي، قىرغاقلىرىم بىلەن بىللە تېنەپ يۈرگۈچى...

ئەي، تېنىمنىڭ زۇلمىتىدە كۆيگەن شام...

ئەي، قىزلىقىمدىكى ئاتەش...

ئەي، ھاكىلىرىمغا يىغىپ كەتكەن دېڭىز قۇشلىرى...

ئەي، كارىۋىتىمدا سۈزۈلۈپ ياتقان تەنھالىق...

ئەي، ئەمچىكىمنىڭ ئارىسىغا ئوۋا سالغان قۇش... ئەي، قاقاس

يەر...

ئەي، دېڭىز... ئەي، قىرغاقلىرى پۈتۈن دۇنيا ئاياللىرى...

سەنمۇ مەندەك ئۇلۇغ-كىچىك تىنىپ پىچىرلامسەن:

ئەي، كۆيۈك بېغىم

ئەي، تىكەنلەر ئۈستىدىكى تورغاي

ئەي، مېنىڭ چېچەك يېشى دەپ تەسەۋۋۇر قىلغىنىم

تەن ئاخشىمىدا مەن سېنىڭ شەھۋىتىڭنىڭ ياۋا بۇقىسى ئىدىم

مېنىڭ قەبرىلىرىم ئاشۇ كارىۋاتلار شۇقۇنلىغان يەردە

ئاندىن قەلبىمدە شەپق ئويغاندى

ئۇنىڭ يۈكسەك سايىسى بالكونلارنىڭ ئاخشىمىغا چېچىلغان

كارىۋاتنىڭ قۇملىرىدا قوڭغۇراقلار جىرىڭلاپ

سەدەپلەرنىڭ -

ئۆز دولقۇنلىرىنىڭ شۇقۇندىكى بۇ تېنىمنىڭ سەدەپلىرىنىڭ

ئېسىدە

شاراب كىشىنەۋاتىدۇ

ئەي قالدۇق شارابىمىز

ئاسمان بولسا ھەسەن-ھۈسەن چاقنىغان رومكىمىز ئىدى

بەئەينى مەن، سۆيۈملۈكۈم، بىر ئورما مۇراسىمىدا ئېزىپ

يۈرگەندەك!

سەنمۇ مەندەك، بىرەر قېتىم، سەرخۇشلۇقنىڭ ھوزۇرىنى

سۈرگەنىمىڭ

ئاشىق، بەئەينى، يۇلتۇزلارنى يىغلىغاندەك!

ھەمدە غايىلىق ئۆز تېنىنى مەندە داۋاملاشتۇردى

مانا بۇ بىزنىڭ كارىۋىتىمىز، سۆيۈملۈكۈم

ئۇ، كىرىپكىلىرىمىز ئارىسىدىكى تار بىر يوشلۇقتا تەۋرىنەتتى

بارماقلىرىم ئارىسىدا دولقۇنلار ئۇرىلىۋاتامتى

ياكى قوللىرىمىز بىر-بىرىگە كىرىشۋاتامتى؟!

روبىنسۇن كرۈزۈ

چىقىش كېرەك
ۋۇجۇدىدىن ئەكس سادانىڭ.
چاقاي ئەمدى بارچە ئەينەكنى،
قالدى ئۇ
كۆرسىتىلمەي سىرىمنى.
ئىزدىنىش كېرەك
مەن ئىستىگەن ئاشۇ تەڭرىنى
قىلىشقا سەجدە.
يىرتاي تېرەمنى
ئۆزۈم ئاڭا قالدى سىغالمى،
كىيىۋالاي ئۇيۇقنى،
كېتىش كېرەك
سۇئالىمغا سولاپ جاھاننى.
شەيئىلەرنى كۆزىتى ئەمدى
گۇمان كۆزىدە.
بۇ زاماننىڭ روبىنسۇنى مەن،
قۇرۇپ چىقاي
ئارىلىمنى
ئىككىنچى بىر دۇنيا يۈزىدە.

ئۇندا ئۆلۈكلەر كارۋىنى چېدىرلىرىنى شەپقەتكە تىكىدۇ

ھەمدە

ئاخشاننىڭ ساھىللىرىدا
قۇملىرى قۇرۇپ
ھاكلىشىپ كەتكەن يالىڭاچ تەنلەرگە
تىماسلىق قانات يايىدۇ

تەشۋىش

بۇ دۇنيا
تۈرلەي بىر تال قوۋۇر غامدىن.
بوغۇرۇمدا بىر ناخشا تېخىچە...
تەشۋىشنى يۈدۈپ كېلىمەن
بۇ يولدا -
ئەلىمىساقىتىن قىيامەتكىچە.

152

خاقان

كەلدىم گۈز كىرەپ...
سۈرىمىگەن كەلدىم قەيەردىن؛
خالىغانچە ئاتىمىن مېنى؛
بۇرۇن دەمەن،
ئەزرا ئىلىنىڭ ئوبرازى ياكى.
باردىم قومۇرۇپ
ئىمزا قويغان دەمەنلىرىڭنى
كېلىشىمگە.
بارىمەن يالماپ
خەرىتەڭنى سىزغان سۇلارغا.
نۇرغۇنلىغان پۈتۈم ئاستىدا
يانچىلماقتا تارازلىرىڭ.
ھىرىپ قالسام،
ئۆلتۈرمەن
چىچەكلەردىن ياساپ تەختىمنى.
كېيىنەكلەر لەشكەرلىرىم.
قۇرماقتىمەن خاندانلىقىمنى
گۈلدۈرمايمەن، شاماللاردىن...

151

مۇمكىنسىز ئولجا

ھەر كۈنى سەھەر،
ئۇۋىسىدىن چىقىدۇ يوللار
ئۇۋلاشتا مېنى.
مەخلۇقىمەن بولچۇن،
سوئال ئۈنەر ماڭغان ئىزىمدىن.

تەنھا

تەنھا،
ئولتۇرىمەن يۆلىنىپ ئايغا.
مىنۇتلارنىڭ نەپەسلىرى
چېقىلماقتا تىنىقلىرىمدا.
يوللار
ئايىقىمغا يېقىلىپ مېنىڭ،
تىلەر ھىدايەت.
ئېغىزىمدا ماڭمىلار،
تومۇرۇمدا يۈگرەيدۇ باھار.

سادىر بېتىم قالغان بەش بالىسىنى ئىزدەپ

خائىن تاغلار

سادىر دەپ ئېتىم قالدى

قېنى...

داڭزىدا خېتىم قالدى.

مېنىڭ...

خېتىمنى ئوقۇپ باقساڭ،

ئەكس...

بەش بالام بېتىم قالدى.

سادىم؟...

1

چېقىلدى زېمىن

ئالغىنىدا تەڭرىنىڭ.

شۇ مۇقەددەس تۇران ئىچىدىن

قوپتى سادىر.

2

.. سەجدە قىل...!

يۈكۈندى سادىر،

ماڭلىيىنى ياقىتى تۇرانغا.

كۆتۈرگەندە بېشىنى

غايىپ بولدى تەڭرى شۇ ھامان.

چاقىتى چاقماق،

غايىپ بولغان ئاللىبۇرۇنلا.

مىڭ ئۆي -

چۈشۈپ قالغان مىڭ قوڭغۇراق،

تۇرار ئېدى جىرىڭلاپ.

5

ئۆگىدى

قويۇپ بېشىنى گۆگۈمغا.

ئۆچۈپ كەتتى كېيىنەك

كىرىپكىگە قونۇپ بىر ھازا.

تېمىپ كەتتى ئۇنىڭ رەڭلىرى

قارچۇقىغا سادىرىنىڭ.

رەڭلەر:

باھار،

ياز،

كۈز،

قىش،

بەشىنچىسى -

پەسىللەرنىڭ پىنھانلىرىدا

يىتكەن پەسىل.

158

گۈلدۈرلىدى ئەر شىئەلا

پەرىزاتلار

ئۆچۈپ ئۆتتى ئالدىدىن.

ئايىغىغا تۆكۈلدى نۇرلار،

كۆزلىرىنى يۇمدى بىر ھازا.

3

- ئاچقىن كۆزۈڭنى...!

سالام بەردى ئاڭا جىرائىل.

ئېگىلىدى سادىر

قۇللىرىنى قويۇپ كۆكسىگە.

يايدى جىرائىل ھەسەن-ھۈسەننى،

يۈرۈپ كەتتى سادىر ئۈستىدە

بىلدۈرۈپ ئاڭا

مىننەتدارلىق.

4

ھەسەن-ھۈسەندىن

چۈشتى مىڭ ئۆيگە.

كارۋان

157

ئۈستىدە

سادىر يۈزىنىڭ

چىقىلىدى بۇغدا.

تۈۋلار ئېدى ئۇ:

- بالىلىرىم...!

9

- دادا...!

يۈگۈرۈپ كەلدى ئالدىغا

كاۋاپدان.

كۆيدى زىختا پىزىلىداپ

سادىر يۈزىكى.

قۇشاق:

سادىر دەپ چۆچەك قالدى.

بىر ئۇغلۇم گۈدەك قالدى.

ئۇغلۇمدىن سوراپ باقساق،

بىر زىخلا يۈرەك قالدى.

10

6

- بالىلىرىم!

چاچراپ تۈردى سادىر ئورنىدىن.

تۆكۈلدى ئالغىنىغا

شاخلىرىدىن كېچىنىڭ

بەش يۇلتۇز.

7

مۈللىتتوخنى يۈزىدە

ئۇچراشتى ئاڭا

قەبرە تۈسلۈك بىر بوۋاي.

- سادىر مۇسەن؟

كەل، ئۇغلۇم،

بالىلىرىڭنى كۆرسىتەي ساڭا!

بوۋاي

يېتىلەپ چىقتى ئۆيىدىن

بەش ۋاخ نامازنى.

8

ئوغلۇمغا تۆمۈر قالدى،
ئوغلۇمنى كۆرۈپ باقساڭ،
بىر قاقشال چىنار قالدى.

12

- دادا...!
ئۈچۈپ كەلدى ئالدىغا
شەپەرەڭ،
ئاستا-ئاستا ئۈچتى نۇرلىرى
سادىر كۆزىنىڭ.

- دادا...!
يۈگۈرۈپ كەلدى ئالدىغا
قەبىرە.
قەبىرە تاشتا يېزىقلار:
"مىراس... مىراس... مىراس..."

قوشاق:
سادىر دەپ چىراغ قالدى،
بىر ئوغلۇم بوۋاق قالدى.
كۆزىگە قاراپ باقساڭ،
بىر جۈيلا كاۋاك قالدى.

11

قوشاق:
سادىر دەپ نىدا قالدى،
بىر ئوغلۇم جۇدا قالدى.
ئوغلۇمدىن سوراپ باقساڭ،
بىر ئەكىس سادا قالدى.

13

- دادا...!
يۈگۈرۈپ كەلدى ئالدىغا
جۈدۈن.
تامچە-تامچە مۈزلىدى
سادىر قاتلىرى.

قوشاق:
سادىر دەپ باھار قالدى،

161

- دادا...!
لەرزىلەن باردىم ئالدىغا.

162

سائەت ئون ئىككى

نېمىدېگەن باراقسان مايسىلار-ھە ئۇ،
ئۇسۇلاتقان يامشىپ جىمجىتلىقىغا!
دېدى، نەزەر ئاغدۇرۇپ تام سائىتىگە،
يېرىم كېچە ئون ئىككىنى كۆرسىتىر
ئىستىرىلكا...

ئاتىدىن ئالدى قولىغا ئىشكاپ ئۈستىدىن
كونا بىر كىتاپ،
توزان باسقان -
گويىا چاقناپ ئۇزۇن زامان نۇر زەررىچىلىرىدەك
ئۆچۈپ قالغان ئەمدى تەلۈكۈس.

ئويلىدى بىردەم
غالىبىرلاشقان قەرەللىك شامالارنى
سوقاقتى ئۇ ئۇرۇلگەن قونالغۇمىزغا
تالكا بويىدىكى.

ھەمدە نۇر شەيئىلىرى، قاراڭغۇلۇق پەرىشتىلىرى
ئايلاق باسمىغان
ئىنقىلىملاردىن ئۆچۈپ كەلگەن قۇشلار قانىتى
ئۇرۇلاتتى

164

غۇۋا لەپىلدەپ.
چۈشۈپ كەتتى قەبرە
چوڭقۇر ئىچىمگە.

قوشاق:
سادىر دەپ ئېتىم قالدى،
بىر بالام بېتىم قالدى.
بالامدىن سوراپ باقساق،
تېنىدە تېنىم قالدى،
جېنىدا جېنىم قالدى.

14

چېقىلدى قەبرە
سۈكۈتۈمنىڭ تېرەن تەكتىدە.
توپا-توزان ئىچىدىن
قوپتى سادىر.

15

- سەجدە قىل...!

163

كۆرسەتمەكتە ئېدى كونا قولىيازمنى
قوللىرىمنىڭ ئارىسىدا ئۆگەنگەن.

2003 - يىل

قۇمغا كۆمۈلگەن بوسۇقلىرىمىز
غا يېقىنلاپ كەلگەن ئېزىتقۇ
غا يۈمۈلغان كۆزلىرىمىزگە...

تام سائىتىنىڭ ئىستىرىلكىسى
كۆرسەتتەتتى يېرىم كېچە ئون ئىككىنى.

ئۇلۇغ-كىچىك تىندى پىچىرلاپ:
گۈيا سەرسان بۆرىلەردەك، ئەي، شائىرلار،
يېرىم كېچە ئېيىغا ھۇۋلىغاندا بىز
ئۆزۈندىن-ئۆزۈن،
قۇياش سادىر قىلماقتا ئىدى
بىزگە ئايان بولغان ئۆز تەقدىرىنى
بىزنىڭ ئاشۇ تىللىق سەزگۈ ئەزايمىزنىڭ
ئاسمىنىدا...

مەنسىزلىك ئىلگىدىكى شۇ ھادىسە
قانچە رەت تەكرارلاندى قەدىمدىن بۇيان،
ئىنسانىيەت قانچە رەت كەچۈردى باشتىن،
كۆرەر يەنە يېقىندا،
چىڭقى چۈشتە.

تام سائىتىنىڭ ئىستىرىلكىسى

165

166

سېنى كۈتىمىز

(مەرھۇم كۈرەش كۆسەننىڭ روھىغا)

كېتىپ قالدىڭ بالدۇر نېمانچە،
ئائىمىدىغۇ تېخى تېگىمىز؟!
مۇڭداشتانچە دوتارنىڭ بىلەن،
تۈنمەكتە مىللىي ئېگىمىز.

چاقىردىمۇ ياكى شېھىتلەر،
ئاڭلىغۇسى كېلىپ بىر بەدە؟
سوراپ باققىن ئۇلاردىن، دوستۇم.
قۇياشنىمىز تېپىلار نەدە.

كېلەلمىسەڭ ئەگەر سەن قايتىپ،
بىز قاللىمىز ئۇچۇرسىز يەنە،
ئاي-يۇلتۇز لۇق ئاسمىنىمىزدا
قالار زۇلمەت قىلىپ تەنتەنە.

سېنى چاقىردىم

چۆچۈپ ئويغاندىم،
بۇزۇلغاندا چۈشۈم توستاتتىن،
ۋۇجۇدۇمدا قارا تامچىلار...
دېرىزىدىن باقتىم سامغاغا،
ئاي شۇڭغۇيدۇ يۇلتۇت ئىچىگە.
يۇلتۇزلار ياندىۇ
تەشۋىش بېرىپ يالغۇز كېچىگە،
ئەينەكلەرگە ئۇرۇلار خاران،
بۇران ھۇۋلايدۇ...
قارا باستى مېنى،
كەل...
كەل...
كەل...
سۆيۈملۈكۈم! چاقىردىم سېنى.

1985 - يىل

شامالار دىدار گاهى

سەلەرگىمۇ دەپ قويماقچىمەن.
مانا، جىمجىتلىق بۇ يەردە،
باشقىچە شەرھىلەشكە بولمايدىغان.
مانا، بۇ يەر بىز سۆزلەيدىغان!
ھېلىغىچە
يۈزلىرىمىزگە
ئورۇلماقتا قۇرغاق شامالار.
ياندۇرغان چىرىقىلارنى تاشلاپ چىقىڭلار،
ئۆيۈڭلارنى قالسۇن يورۇتۇپ.
ئۇچرىشايلى بىز،
ئاشۇ يەردە،
شامالارنىڭ دىدار گاهىدا.

سېنى سورايمەن

ئاخشاملىرى چىقىپ تالاغا،
قەلبىمنى پاك ھېسقا ئورايمەن.
مەغرەپ تامان ئۇچقان شامالنى
ھوزۇرلىنىپ ئۇزاق پۇرايمەن.
شەبنەم تامغان كىرىكىلەر ئارا
مېھرىم بىلەن ئايغا قارايمەن.
ئاسىنىڭنى كەزگەن شۇ ئايدىن،
تۇپرىقىڭنى سۆيگەن شامالدىن
ئەي، ۋەتىنىم، سېنى سورايمەن!

1983 - يىل

قەدەملەرنى تېزلىتىپ مەندىن ئۇزاقلاشتى

بۇ قەدەملەر

گوياكى سەيلە قىلغۇچىلارنىڭ بويىغا ئېسىلغان

قوڭغۇراقلاردەك

ئاڭلانمىغىدەك ئاۋازدا ياڭرايتتى

بۇ قەدەملەر

گوياكى چىملارنىڭ ئۈنۈشىنى قۇتلاۋاتقاندەك

ئاسپىلىت يېرىقلىرىدىن

كۆرۈنمىگىدەك نۇرلار بىلەن پارلايتتى

شۇ چاغ

بىز كۈندۈزدىن ئاز-تولا بەھرىمەن بولغاچ

كېچىلەرنىڭ ئۈزلۈكسىز ئۆتۈشلىرىدىن قۇياشنى كۆرەنگەچ

ھەمدە پارلاق قەدەملەرىمىزدىن چىملار ياڭرىغان ھالدا

ئاممىۋى باغچىلاردا سەيلە قىلىۋاتقاندىن بۇيان

ھەتتاكى ئاللاھ بىلەن شەيتانمۇ بىلىشكە ئاجىزلىق قىلغان

ئىنسانىيەتنىڭ ئىستىكىنى ئۇ پالچى ئايالىنىڭ بىلىپ -

بىلەلمەيدىغانلىقىنى

بىلىشنى خالايتتىم...

2004 - يىل

شېھىزاتىنىڭ ئاغزىدىن ئۈزلۈكسىز ئۆتمۈۋاتقان كېچىلەر

مەن ئولتۇرۇپ ئادەتلەنگەن

بىر ئاممىۋى باغچىدىكى

دەرەخ شاخلىرىنىڭ قويۇق سايىسى ئاستىدا

كۈندۈزدىن ئاز-تولا بەھرىمەن بولغاچ

ۋە سەيلە قىلغۇچىلارنىڭ يۈزىدىكى قۇياشنى

ھەمدە ئاسپىلىت يېرىقلىرىدىن چىملارنىڭ ئۈنۈشىنى كۆرەنگەچ

شېھىزاتىنىڭ ئاغزىدىن ئۈزلۈكسىز ئۆتمۈۋاتقان كېچىلەرنىڭ

مابەينىدە

يۈز بېرىۋاتقان قەتلى قىلىشنىڭ ئەھمىيىتى ھەققىدە

ئويلىنىۋاتقىنىمدا

ھاياتىمنىڭ قاراڭغۇ ئەينەكلىرىدىن

تەقدىرىمنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن

مەندىن رۇخسەت سوراپ

بىر پالچى ئايال ئالدىمغا كەلدى

سۈكۈت ئىچىدە

ئۇنىڭ ھىلىگەر كۆزلىرىگە تىكىلگەنچە

ئۇزۇن ۋاقىت خىيالغا پاتتىم بولغاچ

قارىسام

شېھىزاتىنىڭ ئاغزىدىن ئۈزلۈكسىز ئۆتمۈۋاتقان كېچىلەردەك

شېئىرىيەت خىتابنامىسى

شېئىر يازغىن، ئۇيۇق چېقىلسۇن،
ئۇندىن يېڭى دۇنيا ئېچىلسۇن.
ئۇيۇسىدىن تۇرسۇن مۇساپە،
ئۇچۇپ قالغان كۆزلەر يېقىلسۇن.

1986 - يىل

شەھۋەت بەندىسى

خالتا كوچىغا سۆرەپ چېچىدىن
تەڭرى شەھرىدە
تەگدىم
نومۇسىغا شېئىرنىڭ

1985 - يىل

شوخلۇق

بالا ئېدىم، خوش ئېدىم،
بالا ئېدىم، شوخ ئېدىم.
يوقاپ كەتتى خوشلۇقىم،
باقىۋەندە شوخلۇقىم.

1984 - يىل

شەپەق

كۈتەلمىدىم سېنى، ئەي، دۇنيا،
ئۆلسەم مەندىن رازى بولۇپ قال.
ئېنىق ئېدى سۆيگۈ - نەپرەتىم،
غۇرۇرۇمغا قازى بولۇپ قال.

قانچە ئۆلۈپ، قانچە تىرىلدىم،
يۈزىكىمگە قايغۇ تولغىچە.
شەپەق كەبى ئۆچەر ھاياتىم،
ئۆز - ئۆزۈمگە سۆزلەپ بولغىچە.

سىر

ئەي، سىر،
يىراقلاردا يىراقلىغان ئەي، تەغدىر!
قاپلىغانكى سېنى شۇ قەدەر
قاراڭغۇلۇق
ھەم خېيىم-خەتەر.
ساڭا بارار يول -
بارسا كەلمەس يول.
يول ئەمەس،
ئۆز ئېسىنى يوقاتقان ئەس،
ئېھ، بوشلۇقتا سوزۇلغان قول!

سىلەرگىمۇ دەپ قويماي

ئاڭلاپ قالدىم مومامدىن،
سىلەرگىمۇ دەپ قويماي:
نۇرغۇن چۆچەك بىلەرمەش
ئاسماندىكى تۈلۈن ئاي.
ئۇخلىماڭلار بۇ كېچە،
ئۆگزىلەردىن ئېلىپ جاي،
ئويغا سېلىپ سىلەرنى،
چۆچەك ئېيتىپ بېرەر ئاي.

مەڭگۈلۈككە جازالانغان قىز!

ئۈستۈڭدىن ئۈرۈپ يەرنى پەيدا بولغىن،

پاسىللىرىنى بېسىپ ئۆت، ئەنئەنىي...

سەن زادى كەلمەيدىغان ئۈستۈمۈت قىز.

دېڭىز يەرلىرى كۆزەت قىلغان -

تاشلاردىن قانداقسىگە سەن سىرغىسىن؟!

بېلىقلارغا زۇلمەت يايغان نۇرنىڭ كەينىدە

تەشمەكتىن ئوۋ كۈيىدە ھارغان پەلەكنى،

يۈگۈرۈشىدۇ ئۇندا دولقۇنلار

كۈتەرگەنچە يۈيۈندۈرۈش ئۈچۈن مۇۋاقىتى.

ئەي، زەھەرلىك قىز!

نەشتىرىڭنى سانجىماقتىن سەن

بارماقلىرىڭ ئاستىدىن قاچقان چىملارغا...

ئەي، سەن شوخ جانان،

ئەلىمساق ئېگىپ قويغان پۈتلىرىڭنىڭ ئۈچىدا

قاچماقتىن قويۇۋالغان قىلىچلارنىڭ ئۈستىدە،

سۆزىڭنى پېتى

يېڭىش ھەۋىسى سەرىتىگەن خانلىقلارنى،

ھەم پارىلايدۇ قارىڭدا كۈلكە

پارچە

پارچە

سۆز ۋە مەنە ئارا بوشلۇقتا

ئاڭلايمەن ئېچىلماقتا يۈشۈرۈن ئىشەك

ئاستا... ئاستا...

سىرغىماقتا قەدەملەر،

ھۈدۇقتۇرار ئۇنى سۈكۈت ئويغىنىشى

جىن پەرىلەر چۈۋۈۋاتقان كارىۋات ئۈستىدە.

توساتتىن ۋارقىرايدۇ،

قاچار شەكىللەر،

ئىتلار ھاۋشار، يولۋاس ئۆتەر چاقماقتەك،

چۈشۈپ كېتەر ۋاقىت بوپىسى،

دەقىقىلەر چېچىلار يەرگە،

تېرىۋالار ئۇچقان كەپتەرلەر

قىرغاققا ئەسەپ تۇرغان قولۋاق تامان.

ئەي، يوق قىز!

تەشكىن بارلىق يۈزىنى،

ئەينەكلەردىن چىققىن - ئۇندا كۆپەيمەكتىن -

ئۆگەتكىن ماڭا ساڭا يېتەر يولنى،

يۈشۈرۈنۈپ ئالغانسەن ئۇندا

ھاۋا بىلەن يۈسۈنلەر ئۆتۈرىسىدا...

سۆز ۋە مەنە ئارا بوشلۇقتا

سۇغا تەقلىت

پارچىلاپ سېنى.

بۇ خورلۇق دەرگاھىدا،

چېچەكلىگەندە پۇشايمانىم ئۇچراتتىم ئۆتى،

قىلىچلار دېتىدىن ئۇچۇپ چىققان كۆپكۆك قۇش ئىدى،

پەرۋاز قىلار ئىدى ئۇ ئاشۇ يەردە،

ئەھدىلەر كىتابلىرىنىڭ ئىككىنچى قىرغىقىدا.

چاقىردى مېنى، تاشلىدىم گۈمانلىرىمنى

مۇز دەرياسى ساھىللىرىدا

بوران تەشكەن نۇر بۆلىرىغا ئېرىپ كەتكەن شاملاردەك.

ئۆز يېنىغا چاقىردى مېنى...

ئامان بولغاي يادىچىلارغا!

يۈرەكلىرىدە شەپقەت چېچەكلىدىمۇ؟

ياكى مېنىڭ ۋەزىيەتنىڭ سادىقلىقىدىن

خەۋەر بېرىشچۇن بۇ بىتلەي دۇنياغا

قەبرىلەردىن قايتتىمۇ بىراۋ؟

ئىستىمەيمەن بۇلارنى ئەمدى بىلىشنى،

ھەممىسىنى ئۆز قوينىغا ئالدى ئۇنتۇش.

ھە... ۋۇجۇدۇم سۇسىماندۇر، باق،

قان ۋاقتىدۇر، ئاشۇ يەردە، نۇر مۇنارلىرىدا.

دۈشمەنلەشمە مەن بىلەن زامان سۇلىرى

ئىستەكنىڭ چىتلاقلىرى كەينىدە

چىلىمىقتا جىن خورازلىرى.

چېچەك قادىر كۆتۈرۈشكە يەللىكسىدە تۈرمىنى

ھەمدە لەززەت قىلار بىگۇناھ

1986 - يىل

ئازابىم سۇ ياپراقلىرىدا شىرنىلەشكەن بىر مېۋە.

ئەمەس

ئىدىم

ئۆزگىدىن

باشقا...

ئەلمىساقتا سىر ئىدى ئۆچكسىز زورلۇق،

قاچقۇن لەھزىدە لەززەتنىڭ يالتىرىشى

ھەم كەلگۈسىگە

ئىستىلىستىك ئۇلۇغلىقتا ساپ مەرسىيە.

1988 - يىل

چىراغ بولۇپ ئۇچۇشىدۇ سۇدا جىسىملار.

مەرىپەتنىڭ ساپ يالتىراق ئالتۇنى

تەڭداشسىز ھەم ئاددىي تەنلىك تەڭرىلەر ماتىمىدە

ئېرىمەكتە قوشۇلۇپ چۈشكە.

قېنى دۇنيادا ئۆزلۈكنىڭ پەرۋازى؟!

ھەيران قالغان كۆزلەر بىلەن بىزەلگەن ئوقيا

زورلايدۇ كۈچلۈك

مەڭگۈلۈك پارىلاشتا سۇ مەنبەلىرىنى.

ئەي، سەن خۇددى بۇقدەك كاج پەرىشتە،

ھېلىغىچە جەلپ قىلارمۇ ئۆز قوينىدا سېنى غايىبلىق

خوجا بولۇپ ئۆزىگە ئۆزى

ھەمدە ساڭا بېغىشلىغانچە ھاياتلىقنىڭ ئالجانابلىقىنى؟!

تۇنجى دەمدۇر مېنىڭ بۇ تىلىم

كۈيۈرلۈك چېچىكىنىڭ پۈتمەس ئەۋجىدە،

جەلپكار سۇنىڭ بىمەنىلىكىدە سىرلىرىنى ئاچار بۇ چېچەك.

ئەمەس ئىدىم ئۆزگىدىن باشقا،

رېتىملىقتۇر پۈتۈنلەي

دېڭىزدىكى كىرىستال يەلكەندەك گۇيا...

ھەم تىمتاسلىقتا،

نۇقۇل بىر ئاددىيلىقتا،

پەردە ئاڭغا ئايلانغان شۇ تىمتاسلىقتا.

تونۇش نەرسىلەرگە بولغان يات تۇيغۇ

موخۇركا

شۈبھىسىز قان

سىرلار تىكىنىگە يۈمۈلغان لەۋلەردىن تامار،

تامار

قاغا قاقىلداۋاتقان ئالغانغا.

دوپپا

كۆزلەرگە قاپاقتەك يۈمۈلغان تۈلپارلارغا

تۈتۈلغان مائەم كۈنىدە،

يۈزلىرىمىزدىن ئېقىپ چىقىۋاتقان كېمىلەرنىڭ شاھىدى بولۇپ

تاشلار تۇماندەك ئۆرلىمەكتە ئېدى.

ئۇسسۇل

تەجەللى شامىلى

تاشلار تەڭرىنى تۈپراققا،

ئۆزلىگەندە ئىزان ئاۋازى

تەن مۇنارىدىن.

تەنھالىق

ئەي، دېڭىز،

سەن كىرىپكە قاقمىساڭ مەن قانداق ئۇخلاي؟!

يۈرىكىم - بۇ تاشلاندۇق ساھىل

غېرىبانە بولسىمۇ،

ئەمما

سېنىڭ سەرسان دولقۇنىڭ كېلىپ

پەرۋاز قىلار قورام تاشلار ئۈستىدە،

ئۇزاققىچە باقار ماڭا تىكىلىپ...

غايىب بولار قايتىدىن

قاراڭغۇلۇقتا.

مۇسەللەس

ئۇنىۋېرسىتېت پەرىسى!

مەن ئەسلىمە قەمەللىرىگە تولغان قەدىناس.

تال ئاتىمچە ئىچىشەيلى، كەل،

ئىلاھىي بۇرنىڭ باش سۆڭىكىدە.

تۈنۈر

مۇقام

بىر مۇردىنى

سۆرىمەكتە ئون ئىككى سۆيگۈ پەرىسى

تۈرلۈك كارىۋاتقا...

ھەمدە ئۆلۈم لالما ئىتەك كېلەر ئەگىشىپ.

ئەتلەس

ئۇنۇپ چىقتى ئۇراندىن

شەھەردىن قوغلاندى قىلىنغان گۈلىمىز -

رېۋايەتنىڭ

سۆز ئالتۇنى بىلەن بىللە ئۇنىۋېرسىتېت قالغان گۈلى.

دۇتار

تۇغما تەبىئەتتىن غايىبلىق قۇياشغىچە

سۆزۈلغان ھەسەن - ھۈسەن ئۈستىدە،

قايغۇمنىڭ قىزلىرىنى كۆردۈم

يامغۇرمۇ تەڭ كېلەلمەيدىغان.

مىڭئۆي

سۈكۈنات سىمفونىيىسى...

قەلئە -

تۇتقۇن قىلغان روھ دىۋىنىنى،

ئاخىرقى پۇشتى تاش سۇلالىسىنىڭ.

سەن - تەن چۆلىدە

ئالتۇن تۈگىلەر كارۋىنىغا يول باشلىغان

تىكەن تاجلىق كۆي.

مەن - ئۈچىنچى تارىڭ.

تويلار سىرى

شۇ كۈنى،

سۈرگۈنگاھ زىياپىتىدە،

دېڭىزلار تۈزى بولغان ئېدى مەي،

كەچكى شەپقەتە دائىم يېتىپ كېلىدىغان قار

مەرمەر تاشتا نۇر سۇنغاننى كۆرەر يېقىملىق،

قۇچار بىراق قاغىلارنى تويلار سىرىدا.

قار،

ئەي، سەن سۈزۈك ئۆزگىرىشنىڭ ئەتىرى!

بۇ يەردىكى قايىسى ئاتەش ئۇ،

ئانغا ساماۋى چۈشكۈنلۈكنىڭ جىنى چاپلاشقان،

ئۆزلىمىكتە ئۇ

ناغىرلار ئۈسۈلىدا ھەم كاھىنچە ئىشتىياق

نىڭ تېخىمۇ يۈكسەك مۇساپىسىدە

ئۆرتەنگەن ناخشىمىزغا.

ئايەتلىرىمىز - زامان دەرىخىدە ئاچچىق مېۋىلەر،

شۇنداقلا بىز نېمىدىگەن گۈزەل - ھە،

بۇزىمىندا مەڭگۈلۈكنى چۈشمەكتىمىز،

دولقۇن بىزنى سۇلالە بايراملىرىدىن

كېتەر ئوغرىلاپ،

يۈرەك

دۇنيا سولانغان بىر تامچە شەبنەم...

ھەيران قاللىمىز

تېتىرىشىدىن

ئەينەك چىمىنىڭ ئۈستىدە.

ئەي، قۇشلار،

سۇسىمان بايىرىمىدىكى قۇشلار!

ئۇچۇرۇڭلار سايىمىزدىن قان دۆتلىۋەتتى.

يوقلۇق ۋەھىملىرى تەزىيە چېچەكلىرىدۇر...

شاھىد بولغىن ئۇلار ئۈچۈن، ئەي، روھپاكلىقى:

يىقىلماقتا ئۇلار سىرتتا تۈندە جان ئۇرۇپ،

ھەسرەت ۋاقتى يوق ئۇلارنىڭ كۆرۈشكە

سۇ يۇتۇلۇق ھەم ئىككى كۆزى ئويۇق زاماننىڭ

بىر كۈن ئالتۇن باغلىرىدىن ئۆتۈشىنى.

ھېس قىلغاندۇر ئۇلار پانىيىنى

ئەلىمىساقنىڭ ساتارىدىن ئاققان كۈي كىيى،

بىزگە، بىزدەك تىرىكلەرگە مىراس قالدۇرۇپ

ئەتىردىنمۇ، قاندىنمۇ پاك شۇ چۈشنى.

ئاتا قىلغىن بىزگە «سەن، ئەي قار،

ئەي، سەن تۇرلۇق ئالتۇن تەنلىك دېڭىز قۇشى!...

ئاتا قىلغىن، بىزگە ئاتا قىل

ئۆلۈكلەرنىڭ تىمتاسلىقىدەك

بۇ تىمتاس ئاتەشلەرنىڭ ئۈستىدە

ئۆرلەۋاتقان دولقۇن نېمىتى!

1989 - يىل

چاچار شامال ئېتىزلارغا يۇلتۇزلىرىنى.

ئەي، سەن مەڭگۈلۈك،

بۇ يۇتۇكلۇ پارلاشقا بولغىن خاتىرجەم،

پەيغەمبەرلەر ئازابىدىن بىر پاكلىق ئۇرۇڭ.

پەقەتلا بىز، بىز ئۆلۈم سۇلالىسى

مۇمكىنسىز تۈز تېخىمۇ تەجەللى قىلغان

ئوربىتىلاردا يۈرمىز سەرخۇش،

كۈتۈرمىز ھەمدە زېمىننى

زىل ئاۋازى قىلىپ تۇنجى ئۆپكەتكە.

ئەي، تەڭرىلەر!

ئارىمىزدا

كىم بار بۆرە كۈيلىرىدىن ھوزۇر سۈرمىگەن؟!

ھېچ ئامال يوق قولىمىزدا داۋاملىق ئەمما،

سىر مېۋىسى ۋە توپراق ئارا

كۈتەرەكمۇ ئاسما كۆزۈڭ قىلىپ ئۈمىدىنى...

گۇناھ سېنىڭ گۇناھىڭ ئەمەس،

ئەي، يامانلىق پەرىشتىسى،

تۇلپارلار قاينىمىدىن يۇلۇپ باياننى

سېھىرلىدىڭ بۇلىۋال قىلىپ ئاڭ باغلىرىدا.

ئەي، نۆز كۆزلۈك يۇلتۇزلار!

بىزگە دۇئا قىلىڭلار تاڭ ئاتىمچە.

تۈندىن قالغىنى

ئىنانا

ئەي، مېڭا بىر كارىۋات ئۈستىدىكى شەھۋانە

مەن سېنىڭ سۈرگۈن ئېرىڭ دېمۈزى

مەن بۇ يەردە ئولتۇراقلاشقان

بۇندا ئىنسانلارنىڭ قانۇنلىرى ھۆكۈم سۈرمەيدۇ

مەن بەئىنى دېڭىزغا ئوخشاش بىر كۆتۈرۈلۈپ بىر پەسىيىمەن

ئۆلۈم بىلەن ھاياتلىق

مېنىڭ دولقۇنلىرىمنىڭ مەڭگۈلۈك داۋالغۇشىنى

شەكىللەندۈرگەن

مەن، شۇنداق

سۆزدىن قۇتۇلغان

تۈنگە تۇتۇلغان

ھالدا

ساڭا ئاستىنقى دۇنيادىن خەت يېزىۋاتىمەن

قەغەزنىڭ ئاقلىقى ئۈستىدە ھەر تەرەپكە يېيىلغان سۆزلەرنى

ھەيدەپ كېلىۋاتىمەن

پادىلارنى ئەمەس

بۇرۇنقى زاماندا شۇنداق قىلاتتىم

ئۇ چاغدا يەردىن ئوت-چۆپ ئۈنەتتى

تۈن قۇياشى

سەن ئۆلگەندە بولالمىسام قېشىڭدا، ئانا

ئارمانىمنى تۈزلىمىگەن پېشىڭدا، ئانا

قات-قات چېگرا ئارقىسىدا قالدى ئالۋىدەك

قۇشتەك ئەگىپ يۈرگەن چاغلار پېشىڭدا، ئانا

شۇ چاغلاردا پېشىڭنى چىڭ تۇتقان بۇ قۇلۇم

كۆك يۈزىنى تۇتتى ئەمدى، ئاغزىمدا گۈگۈم

چۆچەكلىرىڭ مانا بۈگۈن كېچەمگە ئايىدىڭ

مەيلى كېلەر، مەيلى كەلمەس، بارماقتا يۈلۈم

تۆكۈلمەكتە ياپراقلىرىم، پەسىلىم كۆز ئەمەس

بوران-چاپقۇن، قاراڭغۇلۇق، يۈلۈم تۈز ئەمەس

كۈندۈزۈمدە ئاي-يۇلتۇزلار، تۈنۈمدە قۇياش

ۋەتەن دېسەم ئاغزىم قانار، قان بۇ، سۆز ئەمەس!

مەن سېنىڭ مەرزىلىك ئىسىمىڭنى تەلەپپۇز قىلغىنىمدا
مەنىگە ساختىپەزلىك قىلغان ھەر بىر ئوقۇرمەننى كۆزدە
تۇتىمەن

كى
ئۇ، مەندەك بىر ئۇيغۇرنىڭ پەسلىتىلىك ئەرەپچىدە يازغانلىرىنى
ئوقۇۋېتىپ

ھەيران قالغان ھالدا بار ئاۋازى بىلەن توۋلايدۇ:

سۆزۈڭ، خوجام، تىلىنىڭ توپىدۇر
بارلىق شاد-خورام تەڭرىلەر قاتناشقان
ھەمدە يىگىت بولمىش سەن يوقىغان
تېخى ھېلىلا يېزىشنى تۈگىتىپ
تاماككا ئىسىغا كېپەندەك يۈگىنىپ
كېرىسلۇغا ئۆلۈكتەك چۆكۈپ...

«ئەي، ساختىپەز ئوقۇرمەن، ئەي، ماڭا ئوخشىغۇچى»

تۇندىن قالغىنى دېگەننىمىدە

تىل ئۆمۈچۈكلىرى توختىماي توقىۋاتقان

بىزنىڭ چۈشكۈن چۈشمىزنى دېمەكچىمەن

بىزدەك دېمۇزغا ئوخشىغان قارا ئۆمۈچۈكلەرنى دېمەكچىمەن

ئۆلۈمنى ئىنكار قىلغان تىرىكلەرگە

ئاستىنقى دۇنيانىڭ ئۇچۇرلىرىنى ئېيتىپ بېرىدىغان...

تەپەككۈر قىزىل ئۈمىدىنى چېچەكلەيتتى

مېنىڭ

كۈندۈز (ھۆكۈم سۈرگەن تراپىكتورىيە شەكلىدە)

گۇمانلىق ھالدا پەيدا بولغاندىن بېرى

ئۇنىڭ تارىخىغا مۇناسىۋەتلىك بولغان

ھەم ھەرقانداق مۇنازىرىنى قوبۇل قىلمايدىغان

رەت قىلىشىم بار

مېنىڭ تۇندىن قالغىنىم بار

ئۇكى تۇنىڭ ھەممىسى

قۇياشنىڭ كۈندۈز قىسىلچىقىدىن ئۆتۈۋېتىپ سۈرگەن

دەسلەپكى ئوي-خىيالىدىن تارتىپ

تاكى

ئەجدادلارنىڭ ئىچ-ئىچىدىن قايغۇلۇق ئاھلار دەك كۆككە

ئۆرلىگەن

ھەمدە ئاستىنقى دۇنيا قوۋۇقىنىڭ ئەندىشىلىك

ئۆزلىشىلىرىدەك

بىمار ئەسنى ئويغىتىدىغان

ئايلارنىڭ

ئاداقىسىغىچە

ئىنانا

تۈندىن ئۇلۇشىم

ئاقار يۇلتۇزدەك ئۆتكۈنچى، شەپقەتكە زاۋال تاپقۇچى بولۇپ...

ھەمدە ئۇزاق ساقلانغان موخوركىدەك بۇ كونا دۇنيانى

ئاسماننىڭ بىر بۇرجىكىنى يىرتىپ ئورايىمەن

مەندەك

تاماكىغا ئۆلۈمىدىنمۇ بەكرەك مەپتۇن

بىر تۈنۈش يات

ئۈزۈم تەسەۋۋۇر قىلىۋاتقان كۈچلەردا يۈرمەكتىمەن

ئۇندا شېئىرلار

كۆزلۈك ئېغىزىمدىن تاماكا ئۇۋاقلەردەك تۆكۈلمەكتە

تېرىۋالىدۇ ئۇنى يۇلتۇزلار

ئىنچىكە قۇللىرىنى سۈزۈپ

مېنىڭ تۈندىن ئالغان بىر ئۇلۇشىمدە

ئۆكى

مېنىڭ بارلىق ھاياتىم

مېنىڭ بارلىق ماماتىم

ئېيتىپ بېرىدىغان دېگىنىمدە

ھەر بىر سىزنى ئەيىپلىمەكچىمەن

چۈنكى

كۈيچىلەرنى ئۆلتۈرۈشتەك ئادالەتسىز بىر سۈيىقەستكە چېتىلىپ

قالدۇق

مانا مۇشۇنداق...

تۈنسىز

(تۈندىن بىزگە قالغىنى)

قاراڭغۇلۇقتىن ئازدى

ئەمدى، تىلنىڭ ئېغىزىمىزدىكى خىرقىراشلىرى

ئاي نۇرىدىن ئىپتىخارلىق ھېس قىلمايدۇ

بۇرۇنقىدەك

يۈرمەكتىمەن دەلدەڭشىپ بىراق
 قۇياشنىڭ گۇڭگالىتىغا ماڭغان يايلاقتا
 ھەم دورىقىم گۈللەنمەكتە سەرخۇش تاجىمدا.
 گۈمانلىق نىقابىمنى تارتىپ يۈزۈمگە،
 بېزەكلىنىپ تۈزنىڭ قېنىدا،
 ئۇي، ئويلار پەرىشتىسى، مېنىڭ پەرىشتەم،
 كۈيلەيمەن سېنىڭ يارلاق سىرىڭنى!

تۇنجى ناخشا

كىمكى ئۇ، مەرسىيە كۈيىدەك قۇيغان
 كەڭ كۆلەملىك ئۇيقۇدىن؟
 كىم ئۇ
 تۈستىن
 بۇ كىچىدە
 تەسلىم بولۇپ تەن پاكلىتىغا،
 چۇقانىغا ھەيرەتتىكى چېچەكنىڭ،
 روھ سۈيىگە شۈدەم چۆككەن ساپ ئالتۇننىڭ
 يېشىللىنىشىنى تىڭشىغان ھالدا
 دېڭىزنىڭ تالڭ شەپقىگە قاراپ ماڭغان؟

كۆرمىدىم نۇر جۈيلىشىنى سىر ساھىلىدا،
 ئېيتىمىدىكى:
 زۇلمەتلىك چوڭقۇرلۇقىدا
 سايرار ئۆلۈم تەسەۋۋۇرى تالڭ سەھەردە، دەپ.
 دەرد مەستلىكىدىن
 ئېلىپ ماڭدى مېنى غۇرۇر مەپىسى،
 سۈكۈتىمگە شەپقەت قىلىدىمۇ
 ئۇلۇغلىدىمۇ ئۇ مېنى ياكى؟

ئالغىنىنى نۇرغا يۇمغان بۇ جايدا.

ئۇندا تورۇس ۋە زامان شەكىللەنمەكتە

چىملىقلاردا ئوڭدا ياتقانچە،

چېكەتكىلەر ئاۋازغا ئورۇنۇپ،

تارىلىمەن ئۆزۈمگە شۈدەم

بۇ ئايدىڭدا دەرەخلەرنىڭ سايلىرىدەك،

ئۆزۈمگە يات،

سۆزلەرگە يات ھالەتتە.

كۈن چىققاندا بوسۇقتىكى قۇشقاچچەك

يېقىنلاشتى زۇۋانسىغا سۈكۈنات،

گۈيا قانات قېقىلىشىدەك...

قاراڭغۇلۇق ھەمدە يىلان ئۈندە

ئۆرتەنگەن كۆل ئۈستىدە ئاي نۇرىدەك.

ماڭا ئوخشاش

بۇلۇتلاردا ئۆچكەن شەپق ئەسلىمىسىدەك،

چوققىلاردا روھ يالقۇنىدەك...

شۇنداقلا تەن يۈرۈماقتا بۇ يەردە.

ھەم ئوي-پىكرىم كېزەر نىگاھ يىراقلىقىدا

كۆزۈمدىكى كۈمۈشنىڭ يالتىرىشىدەك

سۈكۈناتنىڭ قاتلاملىرىدا.

3

ياشىماقتىمەن ياشاۋاتقاندا دەك

مەن ياشىغان بۇ يەردە...

سۆيىمەن ناننى شاراپ سۆيگەندەك،

ھارغىنلىقنى سۆيىمەن ھەم ھاردۇق سۆيگەندەك،

نامراتنىمۇ سۆيىمەن بايىنى سۆيگەندەك،

ياخشىلىقنى سۆيىمەن ھەم يامانلىقنى سۆيگەندەك...

خەيرلىك ئاخشام، ئەي، چېكەتكىلەر!

ئەي، چىملىقلار، خەيرلىك ئاخشام!

بىزگە تالىق بۇ نۇرلۇق ئاي

201

202

مەن تۇيىمەن سۈكۈنات بىلەن،
ھەم قىلىمەن تەپەككۈر ئۆزۈم ئۈستىدە.

ئىنساننى سۆزلىمەك نەقەدەر مۇشكۈل!
"توغۇلىمىز، ياشاپ، ئۆلىمىز،
غايە ئۈچۈن ياكى غايىسىز،
بارلىق ئۈچۈن يا يوقلۇقنى دەپ..."
دېسەك نەقەدەر ئاسان-ھە، بۇ سۆز!

سۈكۈناتنى سۆزلىمەك نەقەدەر مۇشكۈل!
"سۈكۈنات دېمەك..." دەپ گەپ يورغىلاتماق
ئاسان نەقەدەر!

6

زۇۋان سۈرگەن بولسا مايسىلار!
ھايۋاناتلار سۆزلىگەن بولسا!
سۆزلەشنى ئۈستۈمۈت سېغىنىش مەندە!

بۇلاق مېنى قىلار يارىدار
ئۆزىنىڭ شۇ سۈپسۈزۈك چوڭقۇرلىقىدا
سۈكۈت قىلغان تاشلىرى بىلەن.

204

بىراق،

سۈكۈناتنىڭ شىرىلىدىشىنى قىلىمەن تەقىب،
ھەر دەقىقە، ھەر يەردە،
گويىا بوغدا چوققىسىدا ئولتۇرغان
گۈركىرەشكە ھازىرلانغان شامال دەك.

4

بالداق - بالداق ئۆزلىيەن پەلەمپەيدىن ئىشىككە...

باشقىمىدا قوڭغۇراقنىڭ كۈنۈپكىسىنى،
جىرىڭلايدۇ ئايالىمنىڭ تەبەسسۇمى
قىزلىرىمنىڭ شاتلىقى
قولۇمدىكى پۇشۇرۇلغان توخۇ ئاۋازى
قەلبىمدىكى پەۋەس خۇشاللىق...

شۇ ۋاقىتنىڭ ئۆزىدە يەنە
ئاڭلايمەن يىراقلاردىن سۈكۈناتنىڭ جىرىڭلىشىنى
ئىچ-ئىچىمدىن ئاستا-ئاستا ئۆزلىگەن.

5

203

بولمەن نېمە؟

باقار ماڭا تەڭرىلەر

سوغۇق نەزەردە.

سۇلار،

بۇلاقلار،

شامالار،

بوشلۇقلار،

تەڭرىلەر...

سۈكۈناتتا ھەممىسى.

9

گاچا ئەمەس بوسۇق زادىلا!

بولمىسا،

نېمە ئۈچۈن بۇ خىيالچان روژەكلەرنىڭ سۈكۈتى؟

تۈۋرۈكلەرگە قۇرۇلمىدى ئۆيىمىز

بوسۇغىدۇر ئۇلى،

مەنبەسىدۇر يوشۇرۇن.

ئۇندا تورۇس ۋە زامان شەكىللەنمەكتە...

206

7

لوڭقىسىدا سۈكۈناتنىڭ،

سولغان ئۈچ تال گۈل.

بىرى تۈگىمەس گۈزەللىكىدىن

چۈشكۈنلۈككە بولغان گىرىپتار.

چۈشمەكتە يەنە بىرى

بولۇپمىنىڭ خۇشپۇرىقىنى.

ئۈچىنچىسى ئىسيانكار

ئۆزىنىڭ بىمەنە رەڭلىرى بىلەن.

8

نېمە ئىدىم؟

سۇلار ماڭا قىلار ئىشارەت

بۇلاقلارنى ئەسكەرتىپ.

مەن نېمە؟

پىچىرلايدۇ ماڭا شامالار

بوشلۇقلارنى.

205

ئەلىساقتىڭ ئۆمۈچۈكى تۇرار بىزگە تىكىلىپ،
فوسفورلۇق تۈرلىرىنىڭ ئارقىسىدىن.
ئۇ يۈرۈتار داۋاملىق
ئازاپ دەستىدىن

فوسفور دەك ئالجاناپ ھەمدە بىتەرەپ
ئۆمۈچۈكلەرگە ئايلانغان ھەم زامان شورى ئۆزلىگەن
ئىپادىسىز يۈزلىرىمىزنى.

تۇن نىسىدە،
تىمىسقىلاپ ئەرۋاھلار چىقىشىدۇ ئەينەكتىن،
چۈش كەينىدىن چۈش بولۇپ.

12

بىردەمدىن كېيىن،
ئالدىدىن كېيىن، قۇياشتىن كېيىن
ھەمدە ساما يولىدىن كېيىن...
تۇرار زېمىن

چۈشلىرىمىزدە ئايدىڭلاشقان ئۇيقۇسىدىن،
ئاجار، داغدام، سۈكۈناتنىڭ دەرۋازىسىنى.

ئاسمانغا ئۇ يىغىشلار ئىسىم:

208

10

شۇنداق!

ئۇ ئەينى شۇ سۈكۈنات تۇيغۇسىدۇر،
قالدىم يەنە ئارىسالدى بولۇپ مەن
دېڭىز تەكتىدە بىر قارىغۇ ھېكمەت شۇناسىك
ئۆتۈلغان لەڭگەرمىدۇ؟ ياكى بولمىسا -
قۇشىدۇ قاناتلىرى بوشلۇقلارغا ئۆرۈلغان،
قارچۇقلىرى قۇملۇقتىكى چۈپ بۇلاق؟

قەدىمىي كېمە،

كاپىتاننى قىرغاققا تاشلىغان دېڭىز
ياكى بولمىسا
شۈبھىلىك
قورام تاشلار ئارىسىغا پاناھلانغان ئۇرۇق،
ئورۇنلانغان ئۇنى قۇش پېيى.

11

ئەينەكنىڭمۇ بار سۈكۈناتى...
ئۇندا تېخىچە

207

ئۇيغۇر دىيارى، ئەڭ يىراق سۈرگۈنگاھ!

مەن قانچە رەت ياناھلانىدىم ئۆزۈمدە
بېشىمغا بۇ بالدۇر كەلگەن تەنھالىقتا...
ھەمدە كۆرۈم، بەزى چاغلاردا،
ھەسرەتلىرىم جىپىتقان ھامان
يۈمۈلەر تېزلا،
ھېچ قالدۇرماي ماڭا "مەن تەنھا"
دەيدىغان پۇرسەت.

ئېسىمنىڭ زېمىنىدىكى
شۇ قەدىمىي ئۆينىڭ بۇلۇڭ-پۇشقىغىدا
ئۆچۈپ قالغان جىنچىراق توغرىسىدا
بىر دەملىك خىيالدىن كېيىن،
ئويغاتماقتا مېنى يۈچۈن بىر تۇيغۇ
زاۋال تاپقان كىتاپلارنىڭ قۇرلىرى ئارا
سەرسانلىق پەرىشتىسى سېھرىدە
"ئۇيغۇر دىيارى، ئەڭ يىراق سۈرگۈنگاھ!"
دەپ

ئېغىز ئاچقان قۇشلارنى ئىزدەش
پەيتى ئەمدى كەلدى، دېگەندەك.

ئادەملەر يورنى!

زېمىنىمىز
ئازابىمىزغا قەدەردان زېمىنىمىز.

ئىستەيمەن بۇدەم
 ئۇنۇتسام دەپ قوشلار قىلغان سۆزلەرنى،
 تاپسام دەيمەن
 قەدەملەردىم قانغان شۇ تۇن زېمىنىنى.
 قانداقسىگە ئويلىماي
 ئۇزاقتىن بۇيان ئاڭلىغانلار ھەققىدە؟!
 چۈنكى ئاۋاز بۇرار مەندە يۈنۈلۈشنى،
 مەن كۆرۈندۈم شۇڭا ئۆزۈمگە:
 گويىكى مەن قوشلار قىلغان ئاشۇ سۆزلەر.

بۇ يەردە،
 شۇڭغۇماقتا مۇجەل ئاي
 كۆزلىرىمنى باسقان كەچكى شەپقەت،
 تەجەللىيەت بۇلىقىدا باغاشلىغاندەك
 سەرسان ئىدىيەمنى.
 "قەدەم تاشلا مەن تامان"
 خىتاپ قىلار ماڭا جىنچىراق،
 "زاۋال تاپقان زېمىنىمدىن چىق ئەمدى،
 شۇنچە يارقىن ئاۋاز بىلەن ئېغىز ئاچتىن
 ئەركىن ھالدا:
 ئۇيغۇر دىيارى!" - دەپ.

سۆز ھالىتى ئىچىرە مەن
 كەلتۈرمەكتە ئېدىم كونا قۇياشنى ئىسلىگە،
 بار ئېدى ھەم بەلكى زامانىنىڭ
 كۈندۈز دىنىمۇ باشقا نەقىل كەلتۈرۈشى،
 ئايان بولدى، شۇڭلاشقا،
 چۈشەنگىلى بولمايدىغان، سەۋەبىمىز بىر بۆرىدەك،
 ھەمدە بىر خىل گۇڭگالىق كەي،
 بىز بۇ يەرگە كەلگەندىن بۇيان.
 مەن سورايمەن ئۆزۈمدىن شۇ لەھزە ھەققىدە:
 قانداق زېمىن بۇلۇشى مۇمكىن؟!
 قۇلاق سالسەن، ئۇندا ئازاپ چاقىرماقتا،
 شۇنچە يىراق بىر يەردە،
 ئۇيغۇتدۇ مەندە ھەتتا مۇساپىنىڭ ئىشتىياقىنى،
 قەيەرلەردە قاغىچىرىغان شاخلارغا قونغان
 قاغا ئۇنىدەك...
 ئويلىنىدۇرۇپ مېنى دېڭىز كەڭلىكىنى،
 سۈرگۈنگەھنىڭ مابەينىدە.
 ئۇندا يەنە ماڭا ھامى شۇ قوشلار
 كەلگۈسى ئاراللاردىن بىرەر بىشارەت.
 بەلكى قېتىپ قېلىشى شاماللارنىڭ

ھەم قايتىدىن تۈرەپ چىقىش ئۈچۈن چۈشنى،
ئىستەپ ئۇندا ئولتۇراقلىشىپ قېلىشنى،
ئاڭا ئىسىم ئاتا قىلىشنى...

قۇشلار شۇنچە پاناھلاندى قەلبىمدە
ۋۇجۇدلىرىنى سۈر باسقان يىراق زائۇلدا...
ھەم كۆزلىرى، بەزى چاغلاردا،
خىياللىرىم جىمىققان ھامان،
يۇمۇلار تېزلا
ھېچ قالدۇرماي ئۇلارغا ئوي-خىياللىرىنى
دەيدىغان پۇرسەت:

"گۈزەل ئېدى كۈندۈز تولىمۇ...
نېمىدېگەن قاباھەت-ھە، بۇ!
چېقىلماقتا قەدەملىرىڭ كۈلدۈرمىلىرى
پاسلىلىرىدا يۇرتلارنىڭ،
ھەمدە ئايال ئەمچەكلىرى شورلىشىۋاتقان -
رۇجەكتىكى قۇياشنىڭ ئەكس ساداسى
ئەتراپىڭدا ئۈزلۈكسىز ياڭرىماقتا:
ئۇيغۇر دىيارى،
ئەڭ يىراق سۈرگۈنگاھ!"

214

ئەتراپىڭلاردا،
ئەي، ئۇزاقلاپ كەتكۈچىلەر،
تەقدىردۈر تېرەن ئۆلۈمنىڭ كارسىزلىقىغا -
ئائىت بولغان ئېتىقادنىڭ تۈپەيلىدىن،
ھەمدە مەن ئۆزگە شەيئى ئەمەس،

پەقەت
ئۆزۈملا بولۇپ كەلگەن سەۋەبتىن.
شۇنداقتىمۇ،
بۈيۈك قۇشلار پەرۋاز ئېلىگەن
سامالاردىن قەتئىينەزەر،
مەن يەنە تۈنۈش كۈينىڭ قاناتلىرى ئاستىدا
ئويغانغان دەمدە،
تەلتۈكۈس سۈكۈتۈمدە مەن تۇرغان زېمىن
ئىزىنىڭ چۈشكەن دەمدە،
كۆرمەكتىمەن
پۈتكۈل شەيئىلەر
ئايلىنماقتا ئەتراپىمدا زۇلمەتتە...

ئىزلەيدۇ تەن، شۇنداقلا،
كۆك تۇماندا تېمىسىقلاپ يۈرۈپ ئەرۋاھتەك،
خۇلاسىلاش ئۈچۈن ئازاپ شەكلىدىن
ئاشكارىلانغان شەيئىلەرنىڭ يۈنۈلۈشىنى،

213

كەلدى ئالدىڭغا يۈگۈرىشىپ
گۈل - چېچەكلەر.

3

ئۇيغۇر قىزى لېرىكىسى

تۇپراق تۇغدىمۇ سېنى؟
ياكى تۇپراق تۈرەلدى سەندىن؟

1

بۆلەپ سېنى يىلتىزغا
باقى مەجنۇنئال.
قىش كۈنلىرى،
دەريا ئۈتۈن تەردى ئورماندىن.

ئۇخلار ئېدىك تۈن بىلەن بىللە،
ئۈزۈلمەس ئىدى
ئۈزۈك-ئۈزۈك ئاللىيلەشلەر.

2

ئۆمىلىدىك،
توپلاشتى چۆرەڭگە يۇلتۇزلار،
پەسىللەر سېنى تە-تە قىلىشتى،
ۋىلىق-ۋىلىق كۈلەتتىڭ.

215

چىقتىڭ كۈچىغا

كىيىپ ئۇچاڭغا ھەسەن - ھۈسەننى.

دېرىزىلەر ئېچىلدى ساڭا،

رەستىلەر

يۈگۈرۈشۈپ كەلدى ئارقاڭدىن.

4

قۇشقاچلار

چاڭگا قىلدى چاچلىرىڭنى.

ھەسەل ھەرىلىرى

ئۈچۈپ كېلىشتى لەۋلىرىڭگە.

تۈنلەرمۇ

كۆچۈپ كەلدى كۆزلىرىڭگە.

5

216

ئۇندا ئانا

تەۋرىنىدۇ ئەللەيلىتىپ.

8

سەن كۆز يۇمساڭ

كۆتۈرىدۇ تۆت پەسىل جىنازىنى.

يىغلاپ كېلەر تاۋۇت كەينىدە

بارچە دەرەخلەر.

*

ئۇيغۇر قىزى

قەبرىگە قۇياشتا !

كۆرۈڭدە ئاي،

ئاي...

بۆلۈت ئىزدەپ چىقار سەپەرگە،

قالار ئارقىدا قاقاس تاغلار

يۇلاڭلىتىپ قوللىرىنى.

ۋادىلىرىڭ چاقماققا تەشنا،

يامغۇرغا تەشنا.

6

ئۇلارنىڭدىن يۇراپ تۇرار

نورۇڭنىڭ كۆيگەن قېنى.

دولقۇنلارنىڭ ھوۋلاشلىرى

ئۇلارنىڭدا.

7

ئوڭ قولىڭدا

كېيىنسىز قەبرىلەر،

ئۇندا چۆچەك

ئۆلتۈرىدۇ دۇئا قىلىپ.

سول قولىڭدا بۆسۈكلەر،

217

218

ھەمدە يىراق ئەتراپنىڭ ئۆمۈچۈكى
چۈشلەردىن كەشتە ياپار قوياشقا.

تۇيۇقسىز گۈركىرەپ سوقماقتا كۈللەر،
ئاشۇ شۇملۇق باسقان كاھىن،
بۇتلار شامىلى،
سوقماقتا ئۆكۈم-تالقان يەللىنىمىزنى
قۇرغاقچىلىق ساھىللىرىغا،
ئۇچۇرۇپ بىزدە
ئۇسىسىغان چاقماقلارنى، ئورمان شاۋقۇنىنى.
ئەي، سۈكۈنات،
ئەي، سەن سۈكۈنات،
ئەي، سەن يېرىم كېچىنىڭ سۈكۈناتى،
ئەي، سەن ھىجران قوڭغىرىقى باسقان يىراق تال!
باق، بۇ ئۇلۇغ قۇياش
ھەم ئاتەشتە قىزارغان ئالتۇن،
(ئۈستىدىن ئۈچۈپ ئۆتەر زۇلمەت قۇشلىرى)
ھەم بۇلاقنى ئورنۇلغان چېكەتكىلەر،
دەرەخ غولىدا ياتقان يىلان ھىيئىتى ھەم،
ھەم قويلارنى، پادىچى كۈيلىرىنى
ھۈدۇقۇتۇرغان شۇڭقارلار ئاۋازلىرى،
ھەم غۇۋا شادلىققا يار كونا يىغا...

220

يالقۇندا تاج

بۈيۈك ئاپەت يۈز بەرگەندىكىن
ھەمدە بۇ يەردە
بىزنى پۈتۈن بۇ غەپلەت ئورنىغاندىكىن،
لەرزەنىڭ ئېغىر قەدەم تەشرىپى چوقۇم،
چوقۇمدۇر كۈيەش.
كۆرىمىزدە پىغاننىڭ تەمى،
پەرۋاز قىلسا بولۇر ئۇ كەڭ شەپەرەڭلەر سايىسى.
نېمىدىگەن سارغايغان تالڭ سەھەر بۇ،
ئۆگزىلىرىمىز ئۈستىدە ئۇ ئۆرلەيدۇ شۇ دەم،
ناغرىلار ئاۋازى ھەم ئاجىز نېمانچە؟!
قاقشالدۇر تەكلەر،
دېرىزىدە جان تالىشار كۈي،
لەرزەتكە تەشنادۇر ھەم ئۈگەنگەن ئاياللىرىمىز...
ئەي، ئىنسان،
ئەي، تاشلاردىكى چېچەكنىڭ مۈشەققىتى،
ئەي، سەن،
ئۆپۈككە،
ئوتتۇر تەڭگىنىڭ جىرىڭغا تولغان، ئەي، جاپا!
ئىشەن،
باركى يەر باغرىدا ئېچىرقاشنىڭ قاغىسى،

219

ئەي، كۆزلىرىنى كور قىلغۇچى،

ئەي، سەن سۆز نۇرى،

ئەي، سەن يالقۇن ئىچرە تاجىنىڭ مەڭگۈلۈكى،

ئەي، ئەۋج ئالغان يوقىلىش!

ھەممىسى تىپتىنچ ياتار قاتلاملىرىمدا.

كۆي، ئاسمان،

يان، ئەي، سەن ئابىدە ئاسمان!

چىق، ئەي، سەن قوڭغۇراقلار، بولغىن پەيدا!

تۈرۈش يوق نۇردا، زادى مۇمكىن ئەمەس ئۇ!

كۆزلىرىمدە دېڭىزلارنىڭ ئۇسسۇلى،

سىرلارنىڭ پەرۋازلىرى كۆزلىرىمدە،

زادىلا ئۇنى بىلىپ بولالماس نۇر.

سۈكۈتۈم، ئەي ۋەتىنىم، ئەي قەدىم كەپەم،

ئۆلمەكتە سەندە بارلىق، ھاياتتۇر بارلىق!

نېمىدېگەن يالتىرىغان قاپاقلار - ھە، بۇ،

پۈتكۈل بۇ يوقىلىشنى كۆتۈرۈپمۇ!

بەرھەق، پۈتكەن كامالەتلىك ئاجايىپ ھېكمەت -

ئارىمىزدا، بۇزىمىندا بولمىقىڭ، ئەي چۈش،

ئەي، سەن كەپتەر تۈسىدىكى ئوقيا -

ئەلىمىساقنىڭ كونا ياسى قويۇپ بەرگەن.

ئەي، سەن ياننىڭ ئەۋجىدىكى يۈكسەك يۇلتۇز

(شۇ ئېچىلغان پاچاقلارغا ئوخشىغان يا)،

ئەي، سەن قان پەيتى،

ئەي، سەن دېڭىز تەپسىلاتىدا ياشايدىغان شىر،

قايغۇ يىرىقلىرىدىكى ئالسىنى؟!
ئەمىسە نېمىدەپ كىرەر بىر ئوي ئىچىمىزگە
كائىناتنى يىلان ئاغزىغا دومىلاتقىلى؟!

باشلىنىشنى ئىختىرا قىلغاندىن بۇيان،
چېلىنىماقتا باشلارنىڭ تىپتاسلىقىدا
ئاخىرلىشىش قوڭغۇزاقلىرى،
قان دولقۇنلىرى ئۈستىدە قوغلايدۇ مەسھ
شەھۋەتلەر مۇنارىدىن قاچقان كىرىستىنى.
ئۇچۇپ چىقتى باكونىنىڭ جەستىدىن
ماركىنىڭ بىشارىتى پەرۋاز قىلغانچە
دۇنياغا سايە تاشلىغان بىر ئەرۋاھ كەبى.
ھەمدە قەستلەنگەن ئىنقىلابنىڭ چاڭگىلىدا -
تىنىلغان تىرونىسكىنىڭ
قۇرۇق چىشلىرىدا قوپۇرۇلماقتا
مۇسۇنىڭ ئوي-خىيالى لايىھىلىگەن
ھەيۋەتلىك دوزاخ.

ھەقىقەت بىلەن بولغان سۆھبەت كەتتى ئۇزىراپ،
ۋاقىت شۇتاپ چۈشكۈنلۈك نىسپى.
قاۋىماقتا تارىخ ئىتى ھاياتلىقنىڭ قوۋۇقىدا...
گىلىمىنى بىر چەتكە تارتىپ تەبىئەت،

يارىدار بۇرىلەر ھاسىرىماقتا

ھەقىقەت بىلەن بولغان سۆھبەت كەتتى ئۇزىراپ،
ۋاقىت شۇتاپ چۈشكۈنلۈك نىسپى.
تارىخ ئىتى
ئويغىماقتا ئۈگىدەۋاتقان نىشاننى،
بار ھېلىمۇ گۇناھنىڭ بالىياتقۇسىدا
ھاياتلىقنىڭ قوۋۇقىنى قېقىۋاتقان بالىلار.
زامان كەتكەن شۇنچە تويۇنۇپ،
ئاسادىيىلىق ئەگمىسىدىن ئۆتمەس بولدى ئۇ.
ئويغىماقتا بىر ھاڭ ئۆلىپ تېغىدا،
ئۆيۈپ چىقار ئاڭا باش سۆڭەكلىرىدىن -
ياسالغان قانات،

تەختلەردىن ياسالغان چاڭگال -
تەن نېمىشقا تاشلاپ تۇغما تەبىئەتنى،
ۋاپاسىز شەھەرلەرگە كېتىدىغاندۇ؛
نېمە ئۈچۈن ئاۋۇ سېپىللار
كۆزەتچىلەر تۈسىنى ئالمايدىغاندۇ؛
دېۋە بېسىپ كىرىپ كەتەرگە،
ئالغاندىكىن ئۈزۈكنى روھ بارمىقىدىن؟!
بىلىمىدىكىن شان-شەرەپ
زامان تۈزۈلۈشىگە چىكەتكەنلىرىنىڭ

ياۋايى كاھىن

ئەي، ئوغرى...

يىراق شارائىتتا

كاپىتاننىڭ زىياپىتىدىن

سەدەپلەر بىلەن بىزەلگەن بىشارەت ئوغرىسى!

ئۇنى قانداق قويدىڭ يىتتىرىپ

پۈتۈن ئەللەر غالىپلىرىنى سەن يۈيۈندۈرغان

ئارقا-ئارقىدا؟

سادىق ئىدىڭ ئەڭ بۈيۈك يالغانچىلىقتا...

ھەم دېڭىز يىلتىزلىرىدىكى شانلىق ئوۋىڭدىن

ئۆلۈڭلىنىپ كەلگەن ئاشۇ گۈزەل بۇقىنى

قوغلاشماقتا شۈدەم شەھەر - باغچىلاردا.

رىئالىست ئەپەندىلەر

پارلامېنت قىزلىرى

سىرنىڭ پۇختا تەبىرىچىلىرى

شېئىرنىڭ ئاستا ئۆلىمى جەلپ قىلغان شائىرلار.

كۈنلەرنىڭ بىرى...

ئەينى شۇ كۈنى،

جىجىقتىنە تىكەكتە ھۈجەيرىلەرنىڭ كىيىمىنى.

تۈزىماقتا ئۇنىڭ ئېسى...

ئۆز ئىچىگە ئالغاندۇر بۇ ئەس

ھاسىرىغان يارىدار يۈزلىرىنى

ھەم خوشلاشقان چاغدا ۋىئاس ئۆگىتىپ قويغان -

ناخشىسىنى ئېيتىۋاتقان قۇشلارنى؛

ئۆز ئىچىگە ئالغاندۇر بۇ ئەس

بىر باغلام چۈشنى يۈدۈپ -

تاغ باغرىدىكى كەپىسىگە ئۆزلەۋاتقان ئاخشاينى؛

ئۆز ئىچىگە ئالغاندۇر بۇ ئەس

جىلغىلاردا كىشىنەۋاتقان سەھەرلەرنى -

پەرۋىش قىلىپ يۈرگەن قۇياشنى.

1986 - يىل

يىلان مېھرى

بۈگۈن يەكشەنبە.

پۈتۈن كىتابلىرىم كۆيۈپ كۈلگە ئايلاندى، ئەسلى بۇ ئىش مەن تۇغۇلۇشتىن بۇرۇن يۈز بېرىشى كېرەك ئېدى، ئىرسىي كېسەللىكلەرنىم شۇنىڭدىن بولغان، ئېسىم مېنى ئۆزىگە مەجبۇرىي تاققان كۈنى، ئاۋاق كۈلەڭگەنىڭ تاكى ئەڭ يىراق بۇلتۇرنىڭ قاراڭغۇ بۇرجىگىدە سەكرەپ يۈرگەن چېكەتكىچى سوزۇلغانلىقىنى بايقىغانمەن. پۇشايمان قىلىشنى ماڭا دادام ئۆگەتكەن، چۈشۈمدە ئۇنى ئۆلتۈرگەندىن كېيىن، ئۆزۈمنى ئانامنىڭ تۈشىكىدە كۆرۈپ، ئىككى كۆزۈمنى ئويۇۋالدىم. ئانامنىڭ يىغلىغىنى ئېسىمدە يوق، گۇناھ قوڭغۇزىقىنىڭ قولىقىم تۈۋىدە چېقىلغانلىقىنى ئاڭلىدىم. ئىككىنچى رەت ئېسىمگە كەلسەم —

تۇتۇق روجەكتىن سىرىغىغان گەۋدە
سانچىلار ئاڭا يالتۇننىڭ تىلى.
كۆيدىر نىقابىم ئۈستىدە مازار،
ئۇنىلەپ ئاغزىمدا ئىلاھىي زىلى.
قەدىملەر ئۆلگەن پىنھان رەستىنى

ياۋايى كاھىنغا بەكمۇ ئوخشىغان،

ھەم گاچا جەۋھەردەك،

ساپ ئاتەشكە ئورالغان يىلان

سېنىڭ ئۇلۇغ جىملىقىڭدىن خۇپىيانە چىققاندا،

سوراققا تارتىلسەن تەڭرىلەرنىڭ سوتىدا،

سېنى مەنسىتىمگەن ئۆلۈكلەر ئارا،

كۆرۈنمەس تەخت ئالدىدا.

ئېسىمگە سالدى شەيتاننىڭ لاۋالىق چېهرىنى قايتا،
قۇياشنى تۈن بىلەن يۇغان يىلاننىڭ مېھرىنى قايتا.

مەن سائەتنىڭ ئىچىگە كىرىپ قېلىشىمنى نەدىن بىلەي،
توختىماي يۈگرەيمەن، سىتېرلىكا كەينىمدىن قوغلايدۇ... ئادەم
ئاتىنى نېمىشقىمۇ ياراتقان بولغىنىڭ، ئەي تەڭرىم؟ توختىماي
يۈگرەيمەن، سىتېرلىكا كەينىمدىن قوغلايدۇ. ھابىلىنىڭ ئۆچى
بوغدىمۇ سېنى، ئەي قابىل؟ قوينى بۇغۇزلىغىچە ئىسمايلىنى
بۇغۇزلىساڭچۇ، ئەي ئىبراھىم! ئەيسانى كىرىستتىن كىم
چۈشۈردى؟ يەھۇدانىڭ خائىنلىقى بىكارغا كەتتىمۇ؟ توختىماي
يۈگرەيمەن، بۆرە قانداق قىلىپ ئىتقا ئايلىنىپ قالدى؟
سىتېرلىكا كەينىمدىن قوغلايدۇ... مەست كېمە قانداق قىلىپ
دېڭىز قەبرىستانىغا كىرىپ قالدى؟ ماياكلار يانمايدىغۇ؟
يۈگرەيمەن، ئەسىرلەر سازلىقىدا پاقىلارنىڭ تۈگىمەس ناخشىسى
مايمۇنلارنى ئۇسسۇلغا سالدى. مېنى نەچچە مىڭ يىللىق
ئۆمۈرگە مەھكۇم قىلغان تەقدىرنىڭ ئانىسىنى خەپ. سىتېرلىكا
قوغلايدۇ. زەرەدۇشت شۇنداق دېگەن بولسا، مېنىڭ نېمە كارىم؟
فرۋىد بىلەن ئىشچىلار سىنىپى ياشىسۇن! سىتېرلىكا،
چىدىيالىمىدىم، يۈگرەيمەن، كەينىمدىن، توختىماي...
تاماكىنى تېخى چېكىپ بولالمىدىم، نېمەنچە ئالدىرايمەن؟ ئۇ
مېنى چوقۇم كۈتىدۇ، ياق، سىتېرلىكا ئەمەس، مېنىڭ سۆيگىنىم.
كۈتمىسە مەيلى، شېئىر يازمەن. شېئىر دېگەن نېمە؟ بۈگۈن

بويلاپ شەھەرگە كىرىپ كەلدىم. تېنىمدىكى جاراھەتتىن
ئۆز كۆپ تىرىلگەن ئاشىقتەك بېھىشكە قاراپ ئۆرلىگەن
ئىمارەتلەر، مەيدانلاردا توزان باسقان مىس ھەيكەللەر، مەرىپەت
باغلىرىدىن ئۇچۇپ چىققان مېتال قۇشلار، بىر-بىرىنى
قولىۋېلىشنىۋالغان سايىلەر، رەستىلەردە، فىايرىكىلاردا،
شېئىرىيەت كېچىلىكلىرىدە، ياشلار باغچىسىدا، شاھ ئوردىسىدا
قەبرىسىز قالغان مۇردىلار مېنى قايتا ئېسىمگە كەلتۈردى.
توساتتىن كەينىمدە ئىككى نەرسىنىڭ سۆھبىتىنى ئاڭلاپ
قالدىم:

مۇردا: (ئەخمىقەنە كۈلۈپ قوپۇپ) ئالدىمىزدىكى بۇ مەخلۇق
ساراڭمۇ نېمە؟ ۋۇگزالىدا تۇرغىنى بىلەن نېمە خىيالدا
ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولمايدىغۇ؟!
يەنە بىر مۇردا: تېز كېتەيلى (سەبىدىنىڭ قولىدىن تارتىپ)،
پويىز ۋۇگزالغا كىردى، بۇ پويىزدىكى بىز كۈتۈۋالماقچى بولغان
مېھمان بىزنى ئۆيدە ئۇزاق ساقلاپ كەتسۇن يەنە!
ئىككىسى ۋۇگزالدىن پەرۋانە ئاتەشكە ئېتىلغاندەك چىقىپ
كەتتى. بېشىمنى كۆتۈرسەم تۈۋرۈككە ئەيسادەك ئېسىپ قويۇلغان
چوڭ سائەت كۆزۈمگە چېلىقتى. مەنىگە ئوخشاش كېلەڭسىز
سىتېرلىكىسىغا مەن ئانچە پەرق ئېتەلمەيدىغان م ئەد ئە ن ئى ي
ئە ت دېگەن ھەرپلەر چاپلىشىپ قالغان. مېنىڭ غەزىپىمنى
كەلتۈرگەن بۇ سائەت —

نەقلىنى يىرتىپ تاشلاش كېرەك، شۇ چاغدىلا شېئىر يوقىلىدۇ، تۇيغۇ نەقلىسىز مەۋجۇد بولۇپ تۇرالايدىغان نەرسە ئەمەس، شېئىر بولمىسا تۇيغۇ، تۇيغۇ بولمىسا شېئىر بولمايدۇ، تۇيغۇ تىلىنىڭ جېنى، تۇيغۇسىز شېئىر ئۆلۈك تىلىدىن ئىبارەت، تىل تۇيغۇنىڭ تار تېنى، شېئىر تۇيغۇنىڭ ئىرىكىنى پەرۋارغا ئاسسىلىق قىلىدۇ، تۇيغۇ سۆزلەردىن يارالغان، مەن نېمىلەرنى جۆيلۈۋاتىمەن؟! تۇيغۇ نېمە، تىل نېمە، شېئىر نېمە؟ بۇلار بىلەن نېمە كارىم! ئەڭ ياخشى ھاراق ئىچەي، تاماكا ئادەمنى قۇرۇق خىياللارغا بەند قىلىپ قويىدىكەن، تېخى ھېلىلا كىتابلىرىم كۆيۈپ تۈگىگەنمۇ؟! مېنىڭ تىل بىلەن نېمە ئالاقەم؟ جاھاننىڭ باش-ئاينى بولمىغىنىدەك تىلىنىڭمۇ باش-ئاينى يوق، ئۇ ئالۇن، سېنى ئېلىپ كەتسە قايتىپ كېلەلمەيمەن، ئۇ پەقەت دۇنياغا قاتتىق تەلپ قويمىدىغانلار ئۈچۈن يارالغان، بۇرۇمكا قالىتىس جۈمۈ، ئاڭا قۇيۇلغان ھاراق —

تاڭ نۇرىدا يۇپار ئۆزىنى
گۈل بەرگىدە شەبنەمدەك گۈيا.
ئۇ بالىلار كۆزىدىكى نۇر،
قەبرىلەردىن دەس تۇرغان دۇنيا!

ھاراق شاماللىرى ئۇچۇرغان ئادەم قىيامەتتىن ھالقىپ كېتىرمەش، ئەنە قىيامەت قايىم بولىدۇ، ئۇيغۇنىڭ ئىللىق

نۇرۇز بايرىمى، ياق، راسا مۇخۇر كا چېكىۋالىدىغان كۈن. ئۇنى كۆتەيمەن، ئۇنى كۆتۈپ كەتتىم، ھەممىنى ئۇنتۇش كېرەك، ھاياتلىق ئىشىكىدىن مامۇللىقنىڭ بىپايان دالاسىغا چىقىپ كەتسەم تېخى ياخشى بولاتتى، نەچچە قېتىم چىقىپ كەتسەم يەنە كىرىپ قالدىم، كىمدۇر دۇنيانى كەيمە تازە دەيدۇ، تەنھا قېيىققا چىقىۋالغان دوستۇم كۆيگەن دېڭىزنى سەيلى قىلماقتا. تاماكنىڭ ئوتى ئۇچۇپ قالسا غەزەپىمنى باسالىمەن، كۈچىدىكى ئىشىكتىن كىرسەم قىسقىچىقا بىلەن ئايپالتا سۆھبەتلىشىپ ئولتۇرىدۇ، ئېسىمنى بېسىقتۇرمىسام مۇخۇر كىدىن ھۇرۇر ئالالايدىغان ئوخشىمەن.

ئۆزۈمگە ئوخشىمىغان ئۆلۈم شەنىگە ناخشا توۋلاپ،
مەن ماڭغان چىغىر يولىنىڭ ئاخىرىدا جىمجىت بۇلاققا -
پەيلىرىنى تۈكەتكە كېچە...
ئەي كېچە، سەن چۇقۇنىغا ئۇرۇلگەن دەريا!
ھەر قېتىم يايغىنىمدا يۇلتۇز تەشكەن يەلگىنىمنى،
قۇياش جەرىنى يىتكەن دېڭىز ئىقلىلىرىدا،
سۆڭەكلىرىمدە تۈنىگەن قۇشتەك
پەرىشان ۋۇجۇدۇمنى ئېپكىتەر دولقۇن...

يەنچۇ...؟ ياق، مېنىڭ تۇيغۇلىرىم بۇ ئەمەس، سۆزلەر ماڭا ئاسسىلىق قىلىۋاتىدۇ، شېئىر تۇيغۇنىڭ نەقلىنىڭ خائىنى، بۇ

يول

تىمىتاسلىقتا

تۇن تىمىتاسلىقتا

نۇرغا ئازلا قالغان تۈندە

بايىلا قاپاقلىرىڭ ئۈستىدىكى زاماندىن ئۆزگەرگەن نۇردا

يولغا ئايلىنىۋاتقان نۇردا

نۇرغا ئوچۇق

يولغا يېپىق

ئېدى قاپاقلىرىڭ

ئۇ يولكى سەن شۇ تاپتا ئۇخلاۋاتقان

مەن

سەۋەپسىزلا

توخنىماي سۆزلەۋاتقان

1991 - يىل

چېچەكلەمدۇ بىشارىتى پەيغەنەرلەرنىڭ،

پارتلاپ قىيامەت تىتاسلىقى -

شۇ ئاخىرقى دېۋە!!

بېقىندۇر بۇ يەرلەر

ئېتىقادنىڭ سايلىرى ئاستىدا،

ئېتىقادىنىڭ ئۇ شۇنداق

ئۇنى ئالغان ئادىل مەنبە ئۆز ئىككىگە،

ئادىل مەنبە دەپ ئاتالغان ئاشۇ مەركەز،

ئاشۇ بىگۇمان يوقلۇق،

ئاشۇ ئەڭ پاك ئەر كىنىلىك...

يوقات كۆرۈمدىن، ئەي قۇياش،

بىلىش ئۆتكىلى ئۇ چۈنكى!

شېئىر دېيىلگەن ھەق زېمىنىدا سۈرگۈنمەن تۈزۈم،

چىققانلىقىمەن ئېتىقادىتىن، تەرتىپتىن.

كۆردۈم يارقىن بىلىمەسلىكنىڭ ساماسىنى،

ئۇندا پەرۋاز قىلار ئالتۇن قۇش؛

كۆردۈم ئەمچەك ھىدى قۇچقان دولقۇن چۇقلىنى؛

كۆردۈم يەنە، ئەي شائىر،

قورقۇنچلۇق سەۋدايىڭنىڭ ئەڭگۈشتىرىنى،

ئەڭگۈشتەركى ئۇلۇغ دايلىقتى،

پەرىشتىنىڭ قەدىملىرىدە تىترەپ تۇرغان غۇنچىنى.

236

زامان يىرىڭى

قۇياش،

ئەي، سەن ساقلىماس يارا!

يىرىڭنىڭ چۈش ئېرۇر،

چولغار جاھاننى.

گويىا دېڭىز جۆيلىگەندەك، قايتىدىن يەنە

ئويلاپ قالدىم بىئىمكەنلىقنى مەن.

پۇشايماخۇر قەلبىم پەيلىرى

سەزغانىدى سۈزۈك بىر گۇناھ

ئۆرتەپ ئۇنى يۈچۈن ئىشتىياق.

سىرتتا...

سىرتتا داۋاملىق ئەينى شۇ ئاۋاز،

ئۇنىڭ يېڭىلىمەس چېچىلغاق ئويى - كۈيلىگىنىم.

ئىچىمدە يوقالماي بىر قىزىتما،

تەسەۋۋۇرۇم ياۋايى ئۇسسۇل.

ئېقىپ كىرەر دۇنياغا قاراڭغۇ تۈتەك،

ئۇ بەلكىم ئۈمىدىسىزلىكىم.

قېنى مەندە سەن، ئەي قۇياش، ئەي مەڭگۈلۈك جانان!؟

تۇغماس دەيمۇ ئۆزۈمنى مەن،

قۇرىدىمۇ شامال ئىچىمدە،

ئېتىلىماسۇ مەندىن يۈكسەك جان سۈيى!؟

235

زومىگەر ئۆمۈچۈك

قانداقلارچە بۇ تىمتاسلىقتا
ئاز قالسىەن ماڭا، ئەي جانان؟
ئاڭلايمەن پاراسلاپ كۆيۈشلىرىڭنى
روھ گۈلخاندا،
ئاڭلايمەن
بىر - بىرىگە چىرماشقان بىلىكىمىزنى
باغلانغىنىچە
تۈرلىرىغا شۇ زومىگەر ئۆمۈچۈكنىڭ،
سەن ئاتاپسەن ئۇنى ھەمىشە
كېچىمىزنى، ئۆلۈكلەرنىڭ كىرىپىكلىرىنى
يۈرۈتقان ئاي دەپ.
بۇلاقلاردىن چاقىلىدۇ پەرىشان يۈزۈڭ،
ئاغزىمدىكى شور باسقان قوڭغۇراقلارنىڭ
ياڭرايدۇ زېمىننىڭ قەدىملىرىدە.
قانداقلارچە، ئەي يان ئەينەكلەر،
قولىڭنىڭ بالكونىدىن كۆرۈنسە ئەمچەك،
يارىلانغان بۇر كۈتتەك چۈشۈپ كېتىدۇ
چۈشەۋاتقان پۇتلىرىمىز ئۈستىگە زامان؟!
ئۆز سىرىنى دەيدۇ چېچەك قان قىلىپ
جۈپلىگەندە ئاسمان شەبنەم ئاغزىدا.

238

ئەي شائىر، سەن ئۆز پادىشاھ
كېيىگەن نۇرلۇق ھەسرىتىڭنىڭ تۈنىنى.
بۆلۈپ يۈكسەك ئارمىنىڭنىڭ قۇربانلىرى
قۇتۇلۇشقا سېنى ئۇتۇق تاپقان خەلقلەر،
يوقىلىش زېمىنىدا ئۇزاپ كەتكەن خەلقلەر،
ئۇيقۇسىدىن تۇرغان خەلقلەر...
شائىر، ئىزدەپ يۈرمەكتىسەن سەلتەنەتلىك تاجىڭنى
ئۇلۇغۇر چۈش پەيتىنىڭ ئارقىسىدا،
ئاشۇ يەردە،
يالقۇنچىغان شەھەرلەردىن يىراق يەردە،
خارايللىق ئۇچۇرغان ئاڭنىڭ
قورقۇنچىلۇق
سايرىشىدىن
يىراق
يەردە.

237

ياڭرىدى چوقان،
قاراڭغۇ قۇشلار ئۈچتى گۈررىدە
بىزدىكى يىراق ئۇۋىلىرىدىن.

1996 - يىل

ÖZGEÇMİŞ

Yusuf ULUSOY, 06.01.1993 yılında Eskişehir'in Odunpazarı ilçesinde doğdu. İlköğretimini Kılıçarslan İlköğretim Okulu'nda tamamladı. Eğitim hayatına Eskişehir Atatürk Anadolu Teknik Lisesi'nde devam etmiştir. 2013 yılında lisans eğitimi için Afyonkarahisar'a geldi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümünde lisans eğitimine başladı. Bu bölümden 2017 yılında mezun oldu. Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi tarafından 2016-2017 eğitim öğretim yılında açılan "Pedagojik Formasyon Sertifika Programı"nı başarı ile tamamlamıştır. 2017-2018 eğitim öğretim yılında, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitime başlamıştır. Osmangazi Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen "Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Sertifika Programı"nı başarıyla tamamlamıştır. "Ahmetcan Osman'ın Şiirlerindeki Dil Özellikleri Ve Üslubunun İncelenmesi" konulu yüksek lisans tezini hazırlamıştır. Özel bir kurumda Türkçe öğretmenliği yapmaktadır.